

LILIEN'S
DICTIONARY

Part I:
ENGLISH - POLISH

Ernesta Liliena

SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO - POLSKI

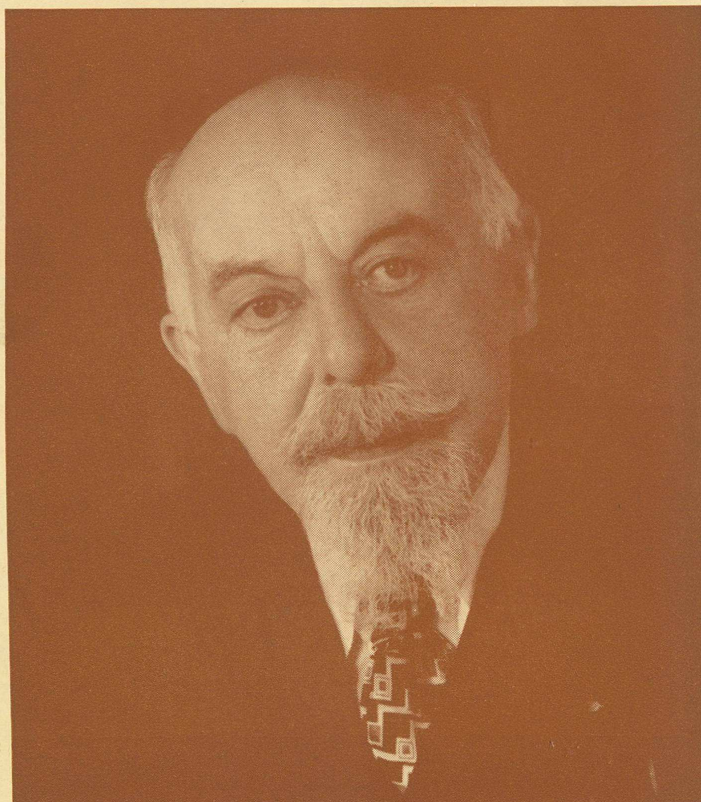

PHOTO BY R. R. NOWAK

Ernest Miller

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH
Samodzielny Referat Biblioteczny
Nr.B.-046/43 /60

Warszawa, dnia 30 marca 1960 r.

Biblioteka Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie
przekazuje niniejszym 1 egz. Słownika angielsko-polskiego Liliena,
który, chociaż niedokończony z powodu śmierci autora posiada
dużą wartość.

Prosimy uprzejmie o potwierdzenie odbioru.

p.o.Kierownik Samodzielnego Referatu
Bibliotecznego
D. Kłowska
(Dr Kazimiera Iłowska)

br. 31499

PRZEDMOWA

Potrzeba obszernego słownika polsko-angielskiego i angielsko-polskiego jest ogólnie uznana przez wszystkich, którzy w swym zawodzie lub w swej lekturze potrzebują dobrego nowoczesnego słownika.

Jedyny obszerny słownik, Aleksandra Chodźki, zbliża się do setnej rocznicy wydania, a i w chwili ukazania się bardziej był zastosowany do użytku w Anglii niż w Stanach Zjednoczonych.

Poza nim pozostają tylko słowniki kieszonkowe (Szumkowski, Smulski), bardzo dobre w swoim ograniczonym zakresie, ale z natury rzeczy nie nadające się do zaspokojenia potrzeb słownictwa powszechnego i naukowego. Niedawne przedruki dwóch słowników (Burta i Kiersta-Calliera), bez zmiany ortografii, bez uwzględnienia różnicy alfabetycznej głosek a i q, e i ē, l i ł, z, ż i ź, zawierają bardzo niekompletny zasób słów znanych pół wieku temu, a nie obejmują tysięcy nowych wyrazów, jakie powstały z postępem wynalazków i odkryć na wszystkich polach wiedzy ludzkiej: mechaniki, teletechniki, lotnictwa, wojskowości, chemii, biologii, anatomii itd. Ten sam zarzut dotyczy słownika dra W. Kiersta w najnowszym wydaniu Spółki Trzaski, Everta i Michalskiego. Według słów Autora za podstawę opracowania służyły słowniki "The Concise Dictionary" Annandale'a i "Collegiate Dictionary" Webstera (z 1924), oba tedy co do objętości bardzo ograniczone i zastosowane do użytku młodzieży szkolnej. Nadto co do słownictwa polskiego zastrzega się Autor, że "uważałby za balast niepotrzebny wprowadzanie takich sztucznych nowotworów", wśród których wylicza nazwy zawarte w słownikach aprobowanych przez najwyższe władze w Polsce.

Najnowszy słownik A. Stanisławskiego, lektora języka angielskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim, zdobył zasłużone uznanie, gdy Rada Polonii Amerykańskiej zakupiła 6,000 egz. dla żołnierzy polskich w Szkocji; jednak i on nie przekracza rozmiarów słownika szkolnego i podręcznego.

Tym brakiem stara się zapobiec niniejszy słownik, oparty na wielkich wydaniach Webstera i Funka-Wagnallsa, a w słownictwie polskim korzystający z najnowszych wydań, jak: Słownik Morski (wydawnictwo Wojskowego Instytutu Naukowego, 1929 — 1936), Słownik Wojskowy dra A. Matankina (1938), Słownik Lekarski dra Fr. Giedroycia (1931 - 1933), Anatomia prof. R. Poplewskiego (1935), Botanika prof. Dezyderego Szymkiewicza (1938), Mineralogia dyr. J. Morozewicza i prof. T. J. Woyny (1931), Słownik Techniczny inż. J. Wlekińskiego, W. Prochnaua, Cz. Rajskiego, M. Makowskiego, Piotra Wilniewczyca i i. (1936), Słownik Teletechniczny "Przeglądu Teletechnicznego" (1934), oraz długiego szeregu dzieł dawniejszych, a zwłaszcza Słownika Lindego (1807-1814).

Jeżeli pod względem bogactwa słownictwa i poprawności przekładu słownik niniejszy powinien zadowolnić daleko sięgające wymagania, to nie pozostaje bez zarzutu pod względem określenia wymowy wyrazów angielskich. Przyjęto tu sposób wyrażania dźwięków angielskich głoskami polskimi, bez uciekania się do sztucznych znaków diakrytycznych, przyjętych (niejednolicie) przez różnych słownikarzy. Znaki te wymagają osobnych czcionek drukarskich a to podwyższa znacznie koszt wydania. Ważniejszą jednak, niż koszt pieniężny, jest okoliczność, że znaki pisarskie nie odnoszą pożądanego skutku, bo nie pouczają nieświadomego czytelnika o poprawnej wymowie.

Jak zaznaczono powyżej, znaki, używane w rozmaitych słownikach, są dowolne i wszędzie inne, a w ostateczności odsyłają czytelnika do przykładów czyli wzorów, jak np. litera a: u Webstera: ale, senate, care, am, account, arm, ask i sofa; u Funka — sofa, arm, ask, at, fare, accord; u Chodźki — face, bar, all, bat; u Kiersta — arm, staff, add, ale, care, any, all, was, preface, salutary; i podobnie dla innych samogłosek. Czytelnik musi tedy już przede wszystkim znać wymowę

tych wyrazów. Opisywanie, jak je wymawiać, jest zgoła nieskuteczne. Niepodobna jest opisać, jak wymawia się angielskie th, polskie ł, francuskie an, węgierskie a, itp. Te dźwięki trzeba słyszeć albo żyjąc w otoczeniu ludzi poprawnie mówiących albo słuchając płyt gramofonowych używanych na uniwersytetach na kursach języków lub żywego słowa pierwszorzędných aktorów scenicznych i kaznodziejów. Wszelkie pouczenia, jak układać narządy mowy, krtań, język, zęby, wargi, są daremne na piśmie. Do rzędu takich bezskutecznych wysiłków należy porada, jak wymawiać angielskie th: "ułożyć język w łódeczkę i jego koniec umieścić między wargami a potem starać się, dmuchając, wydać dźwięk brzmiący pomiędzy w, z i d". Autorka zapomniała dodać, że przyrzeka konia z rzędem temu, kto, nie słyszawszy dźwięku th, na podstawie tej porady poprawnie go odda.

Wobec tego podano w nawiasie po wyrazie angielskim wymowę w głoskach polskich. Wskazówka ta jest zupełnie ścisła i poprawna co do tego, na którą zgłoskę przypada akcent; natomiast wymowę samogłosek podaje jedynie w przybliżeniu. Oznaczenie głoski angielskiej th określono znakiem *h*, dźwięk nosowy znakiem *~*. Niedokładność w przecinkowaniu wynika stąd, że chodziło o zachowanie koniecznej krótkości wyrażenia i o omijanie możliwych nieporozumień tam, gdzie przecinek służy do oddzielenia dwóch rozmaitych tłumaczeń wyrazu. Konieczność zachowania zwięzłości była też przyczyną pewnych nagannych skrótów stylistycznych, bez jakich książka przybrałaby jeszcze większe rozmiary, a tym samym i jej koszt.

Przy tłumaczeniu wyrazów starano się o najściślejszy przekład, a przy wyrazach, mających kilka znaczeń, o krótkie definicje. Ponadto dodano, gdzie zachodziła potrzeba, zwłaszcza przy wyrażeniach naukowych, kilka słów wyjaśnienia encyklopedycznego. Wyjaśnienia te utrzymane są w granicach szczupłych, tak że słownik ten żadną miarą nie ma zastąpić encyklopedii. Wzmianki encyklopedyczne mają jedynie ułatwić czytelnikowi poważniejszej literatury ogólnikowe zrozumienie rzadziej napotykaných nazw i wyrazów. Do lepszego zrozumienia lektury przyczynić się mają także notatki o postaciach z literatury, przedstawiających uosobienie pewnych zalet lub wad, cytowanych zatem jako symbole np. Cyrano, Don Kiszot, Falstaff, Judym, Pochroń, ksiądz Robak, Szajlok, Zagłoba, Zosia itd.

Dołożono największej staranności, by niniejsze dzieło pod względem zupełności słownictwa i poprawności tłumaczenia stanęło na wysokości swego zadania. Nie ulega jednak wątpieniu, że znajdują się w nim i błędy. Kiedy po wydaniu Słownika dra Johnsona zapytano autora, jakim cudem określił "pastern" jako "the knee of a horse", odpowiedział otwarcie: "Ignorance, Madam, pure ignorance." Jeżeli jeden z największych leksykografów świata, rozporządzający sześcioma współpracownikami, popełniał pomyłki, zapewne nie będzie od nich wolne i niniejsze dzieło. Życzliwy czytelnik przyczyni się do ulepszenia następnego wydania, jeżeli raczy autorowi wskazać spostrzeżone błędy.

Wydanie słownika umożliwiła hojność Fundacji św. Piotra w Stevens Point, która za inicjatywę Ks. Dziekana Juljusza Chylińskiego postanowiła pomóc w dołożeniu kamienia do gmachu kultury polskiej mimo groźne czasy, kiedy Rząd polski musi mieścić się poza granicami ziem polskich, żołnierz polski walczy o swą Ojczyznę na wszystkich krańcach świata a lud w granicach Polski cierpi pod gwałtami zdradliwego wroga, który poszarpał podpisany przez się układ. Opiekunowie tej książki wierzą, że kultura polska jeszcze nie zginęła.

ERNEST LILIEN

Stevens Point, Wis., w czerwcu 1943.

ABBREVIATIONS – SKRÓTY

in all genders, numbers and cases.

We wszystkich rodzajach, liczbach i przypadkach.

acc., accusativus
adj., adjectivum
adv., adverbium
akust.
alch.
anal.
anat.
Ang.
ang.
a.p.
apt.
ar.
arch.
astrol.
astron.
asyr.
bab.
bakt.
bartn.
bib.
biol.
bot.
bud.
c.a.
c.w.
chem.
conj., conjunctivus
d.
dosł.
druk.
el., elek.
etn.
f., femininum
farb.
feud.
fil.
filol.
fiz.
fizj.
fort.
fot.
fr.
gen., genetivus
geod.
geog.
geog. fiz.
geol.
geom.
górn.
gr.
gram.
h.
haw.
her.
hist.
hisz.
i i.
instr., instrumentalis
int., interjectio
inż.
isl.
kan.
kl., klas.
kość.
KA
KRRK
KP
KW
kran.
kup.
loc. locativus
log.
lot.
ł.
m. masculinum
magn.
mal.
mar.
mat.
mech.
med.

biernik, accusative
przymiotnik
przysłówek
akustyka
alchemia
analityczny
anatomia
Anglia
angielski, po angielsku
alfa privativum
aptekarstwo
arabski, po arabsku
archeologia
astrologia
astronomia
asyryjski
babiloński
bakteriologia
bartnictwo
biblia, biblijny
biologia
botanika
budownictwo
ciężar atomowy
ciężar właściwy
chemia
spójnik
duński
dosłownie
drukarstwo
elektryczność
etnografia
żeński
farbiarstwo
feudalny
filozofia
filologia
fizyka
fizjologia
fortyfikacja
fotografia
francuski
przypadek dzierżawczy
geodezja
geografia
geografia fizyczna
geologia
geometria
górnictwo
grecki, po grecku
gramatyka
hebrajski
hawajski
herbarstwo
historia
hiszpański
i inne
narzędnik
wykrzyknik
inżynieria
islandzki
kanoniczny
klasyczny
kościelny
Kościół Anglikański
Kościół Rzymsko-Katolicki
Kościół Prezbiteriański
Kościół Wschodni
kranjologia
kupiectwo
miejscownik
logika
lotnictwo
łaciński
męski
magnetyzm
malajski
marynarka
matematyka
mechanika
medycyna

objective case
adjective
adverb
Acoustics
Alchemy
analytic
Anatomy
Great Britain
English
alpha privative
Pharmacy
Arabian
Archaeology
Astrology
Astronomy
Assyrian
Babylonian
Bacteriology
Apiary
Bible, biblical
Biology
Botany
Architecture
atomic weight
specific gravity
Chemistry
conjunction
Danish
literally
Printing
Electricity
Ethnography
feminine
Dyeing
feudal
Philosophy
Philology
Physics
Physiology
Fortification
Photography
French
possessive case
Geodesy
Geography
Physical Geography
Geology
Geometry
Mining
Greek
Grammar
Hebrew
Hawaiian
Heraldry
History
Spanish
and others
sixth case (Polish), ablative
interjection
Engineering
Icelandic
canonical, Canon
classic
Church
Anglican Church
Roman-Catholic Church
Presbyterian Church
Eastern Church
Craniology
Commerce
seventh case (Polish)
Logic
Aviation
Latin
male, masculine
Magnetism
Malay
Navy
Mathematics
Mechanics
Medicine

met.	metalurgia	Metallurgy
meteor.	meteorologia	Meteorology
m. i.	między innymi	among others
min.	mineralogia	Mineralogy
mit.	mitologia	Mythology
mon.	system monetarny	Coinage
muz.	muzyka	Music
n. neutrum	nijaki	neuter
niem.	po niemiecku	German
nom. nominativus	pierwszy przypadek	nominative, first case
nord.	nordycki	Nordic
ob.	obacz, patrz	see
odr.	w odróżnieniu od	different from
opt.	optyka	Optics
p.	polski	Polish
paleont.	paleontologia	Palaentology
parl.	parlamentarny	Parliament
part. participium	imiesłów	participle
pers.	perski	Persian
petr.	petrografia	Petrography
pld.	południe	South
pln.	północ	North
pl. pluralis	liczba mnoga	plural
poch.	pochodzenie	origin
podzwr.	podzwrotnikowy	tropical
poet	w poezji	poetic
pol.	położnictwo	Obstetrics
por.	porównaj	conferatur, compare
port.	portugalski	Portuguese
pot.	potocznie	colloquial
pr.	prawo	Law
prep. praepositio	przyimek	preposition
pron. pronomen	zaimek	pronoun
proz.	prozodia	Prosody
przec.	w przeciwieństwie do	opposed to
przedr.	przedrostek	affix
przen.	przenośnie	figuratively
przest.	przestarzałe	obsolete
przycz.	przyrostek	suffix
psych.	psychologia	Psychology
r.	rzadko	rare
ret.	retoryka	Rhetorics
ros.	rosyjski	Russian
rośl.	roślinny	Plant
rz.	rzymski	Roman
s. substantivum	rzeczownik (imię)	noun
scil. scilicet	domniemane	to wit.
sem.	semicki	Semitic
sing. singularis	liczba pojedyncza	singular
skand.	skandynawski	Scandinavian
sokoln.	sokolnictwo	Falconry
spir.	spirytyzm	Spiritism
ss.	sanskryt	Sanscrit
St. Zj.	Stany Zjednoczone	United States
syr.	syryjski	Syrian
szcz.	w szczególności	especially, specifically
szk.	szkocki	Scotch
szkol.	szkolnictwo	Education
szt., szt. p.	sztuki piękne	Arts
t. p	tym podobne	&c.
t.	twardość	Hardness
telet.	teletechnika	Telemechanics
terat.	teratologia	Teratology
tur.	po turecku	Turkish
vi. verbum intrasitivum	słowo nieprzechodnie	intransitive verb
vt. verbum transitivum	słowo przechodnie	transitive verb
vulg. vulgaliter	gminne, prostackie	vulgar
w.	wiek	Century
walij.	po walijsku	Welsh
wet.	weterynaria	Veterinary
w odr.	w odróżnieniu od	different from
w przec.	w przeciwieństwie do	opposed to
woj.	wojsko	Military
Zj. Kr.	Anglia, Szkocja i Irlandia	United Kingdom
zdr.	zdrobniałe	diminutive
zool.	zoologia	Zoology
żart.	żartobliwie	humorous
~	dźwięk nosowy	nasal sound like in ing
~	dźwięk ang. th	pronouncing symbol for th
ä	e z ustami szeroko otwartymi	short e with mouth wide open
ö	e z wargami ściągniętymi w ciasną trąbkę	short e with lips contracted to the minimal opening
ü	i z wargami ściągniętymi w ciasną trąbkę	short i with lips contracted to the minimal opening
(e)	dwojaka pisownia dozwolona	optional spelling with or without e

A, **a**, pierwsza litera alfabetu, zwana ej, mająca 12 rozmaitych brzmień w ang.; jako symbol: pierwszy, np. **A one** (ej 'uon') lub **A number one** (ej 'nember uon') w najlepszym gatunku, „pierwsza klasa”; astr. **A** linia Fraunhofera (ob.) powodowana w widmie przez tlen ziemi; chem. **A** argon; fiz. **A** lub **a** albo **A** lub **a** skrót za Angström, jednostkę długości fali, jednej tysięcznej mikronu czyli jednej stumilionowej centymetra; hist. w wiekach średnich **A** jako liczba rzymska 50 lub 500, **A** 5000; muz. szósty dźwięk nowoczesnej gamy durowej od C; druga struna skrzypiec; **A flat** (ej flet) **as**, **A sharp** (ej siar) **ais**, **A major** (ej mejdżor) **a** **major** albo **a-dur**, **A minor** (ej maj'-nor) **a** **minor** lub **a-moll**.

A, adj. (ej) mający kształt litery **A** np. **an A tent** namiot w kształcie **A**.

a, rodzajnik, (ej) przed samogłoską **an** (en) rodzajnik nieokreślony, w przec. **the**.

a- przedr. (e) 1) skrócone **ab** od; 2) skrócone **at** na, np. **afoot** pieszo, **abed** w łóżku.

A, **s**. (ej) mit. bab.-asyr. małżonka Szamasza, najwyższego boga słońca, także: **Ai**, **Aja**, **Aya**.

aa, **s**. (a'a, haw.) geol. lawa chropowata, w przec. **pahoehoe**, **ob**.

aam, **s**. (am) dawna holenderska miara pojemności, mająca w rozmaitych miastach pojemność od 36-42 gal. amer., 30-35 ang., 136-159 litrów.

aard-vark, **s**. (ard'wark; hol. świna ziemna) zool. mrównik kapski, prosię ziemne, ssak z rodziny **ORYCTEROPODIDAE**, szczerbak, **EDENTATA**, podrzędu mrówników, **TUBULIDENTATA**, urasta do 5 stóp, mieszka w norach, żywi się mrówkami.

aard-wolf, **s**. (ard-uulf; hol. wilk ziemny) zool. czworonożny drapieżnik afrykański, **PROTELES CRISTATUS** albo **CRISTATA**, zaliczany albo do rodziny **PROTOLIDAE** albo do łasowatych, **VIVERRIDAE**, albo do rodziny hien, **HYAENIDAE**; podobny do wilka i do hieny, z wyrazną grzywą.

A. B. (ej'bi') skrót za **Bachelor of Art**, ob.; Ang. **able-bodied seaman**, ob. **able-bodied**.

ab- lub **a-**, przedr. (eb-, e) od-

Ab, **s**. (ab) **ab**, piąty miesiąc kalendarza żydowskiego.

aba, **s**. (a'ba) płótno w paski, tkane na Bliskim Wschodzie z sierści wielbłądziej lub koziej; także ubranie (bez rękawów) uszyte z tej tkaniny.

abaca, **s**. (eba'ka; filip.) konopie filipińskie, manila.

abacist, **s**. (e'besist) rachmistrz liczący na liczydło, ob. **abacus**.

aback, adv. (ebek') w tył, wstecz, wspan; mar. ku tyłowi, ku masztom, o żaglach, napelnionych przeciwnym wiatrem, stąd: **to be taken a**. być zaskoczonym, napotkać na przeszkodę.

abactinal, adj. (eb-ak'tineł) zool. odustny, dotyczący końca przeciwnego od ust promieniowca, przec. **actinal**, **ob**.

abactinally, adv. (eb-ak'tinełi) zool. z tyłu, o promieniowcach.

abacus, **s**. (e'bakes) 1) liczydło (gr. abaks. jeszcze używane na Wschodzie, a w Rosji znane jako szcót); 2) najwyższa część słupa nad głowicą (kapitelem), tuż pod architravem, wieko głowicy.

Abbadon, **s**. (abe'dn) miejsce zaty, bezdenna otchłań, przepaść piekielna, także anioł zaty.

abaft, prep. (ebaft') mar. z tyłu, a. **the beam** w łuku widnokręgu zakreślonego linią przecinającą okręt pod prostym kątem a punktem kompasu, w jaki mierzy tył okrętu.

abaft, adv. mar. ku tyłowi okrętu, w tył.

abalienate, vt. (ebe'lienejt) 1) pr. sprzedąć; 2) odstąpić.

abalienation, **s**. (ebelienej'szn) odstąpienie, zabranie przez odstąpienie.

abalone, **s**. (ebalo'ni) zool. ucho morskie, mięczak brzuchonogi **GASTROPODA**, ślimak podrzędu **RHIPIDOGLOSSA** z rodziny **HALIOTIS**, ceniony na Wschodzie dla perłowej macicy swej muszli i dla mięsa.

Abama, **s**. (eba'ma) bot. roślina z rodziny liliowatych, **LILIACEAE**, lub ściślej **MELANTHACEAE**, w bagnach wsch. Amer. pñ., w zach. pñn. Europy i Japonii, ob. **bog asphodel**.

abandon, vt. (eban'den) 1) porzucić, zdać na łaskę i niełaskę z zamiarem utracenia własności, praw i związku na zawsze, rzec się stanowczo i nieodwołalnie, opuścić całkowicie, zerwać wszelkie stosunki; 2) oddać na pastwę; 3) mar. odstąpić asekuracji ubezpieczony a uszkodzony statek, by odebrać pełne odszkodowanie, za „całkowitą stratę.”

abandoned, adj. oddany występkom, niepoprawny, moralnie stracony, zaniedbany, opuszczony.

abandonment, **s**. 1) porzucenie, rzeczenie się, pozostawienie; 2) opuszczenie się, oddanie się występkom.

abarticulation, **s**. (eb'-artik'julej'szn) anat. staw. **DIARTHROSIS**, połączenie kości dopuszczające możliwość ruchów, ob. **articulation**.

abarticlar, adj. (eb'arti'kjuler) anat. stawowy.

abase, vt. (abej'z) 1) spuścić, obniżyć; 2) upokorzyć, poniżyć, zdegradować (w urzędzie, stanowisku).

abased, adj. her. 1) wgłębiony, jak środkowy pas poprzeczny na tarczy herbowej; 2) opuszczony w dół, jak np. koniec skrzydła ptaka.

abasedly, adv. (-zydłi) her. 1) wklęsło, ob. **fess**; 2) opuszczono w dół.

abasedness, **s**. ('zydnes) her. wklęsłość, pochYLENIE.

abacement, **s**. (abejz'ment) upokorzenie, zawstyżenie, spodenienie.

abash, vt. (abesz') zmieszać, zakłopotać, zamącić, zawstydzić, skonfundować.

abashment, **s**. ('ment) zmieszanie, zawstyżenie, skonfundowanie.

abasia, **s**. (ebe'zja; a.p. i basis, gr. krok) med. niemówność skojarzenia czynności mięśni w chodzeniu.

abat- kilka wyrazów francuskich przyjętych w użyciu: **abat-jour** umbrella, przyrząd do uśmierzenia światła, **abat-sons** — głosu, **abat-vent** — wiatru w zabudowaniu; wymowa albo angielska albo lepiej francuska (abazur', abasą', abawa ').

abate, vi. (ebejt') 1) pr. wejść bezprawnie do mieszkania po śmierci ostatniego posiadacza, zanim spadkobiercy lub wykonawca testamentu je objeli; 2) zmaleć, osłabnąć, przepaść.

abate, vt. 1) zmniejszyć, uszczuplić; 2) pr. zmniejszyć, unieważnić; 3) pr. wprowadzić bezprawnie do mieszkania.

abatement, **s**. (ebejt'ment) 1) zmniejszenie, uszczuplenie; 2) opust, potrącenie; 3) her. znak poniżenia, znak hańby; 4) pr. bezprawne wkroczenie do mieszkania.

abater, **s**. (-er) ten co zmniejsza lub potrąca, coś co uśmierza, pr. pismo sądowe w sprawie bezprawnego wkroczenia do mieszkania.

abatis i **abattis**, **s**. (e'betis i abati') fort. obrona za pomocą barykadowania drogi drzewami ściętymi i zwalonymi pniami ku obrońcom a gałęziami (często zaostrozonymi) ku nieprzyjacielowi; obecnie przeznaczenie zastąpiona drutem kolczastym; hist. woj. zasiek, zarząd.

abator, **s**. (ebej'ter) pr. 1) osoba, która wkracza bezprawnie do mieszkania; 2) osoba zwalczająca coś co stanowi szkodę publiczną, zgorszenie, przykrość dla sąsiedztwa.

abattoir, **s**. (ebeczuer' albo fr. abatuar') rzeźnia.

abaxial i **abaxile**, adj. (ebek'sjel, ebek'sil i ebek'sajl) bot. leżący poza osi nasienia, o embrionie (zarodku).

abb, **s**. (eb) 1) wątek tkacki lub nic do wątku; 2) najgorsza część runa.

Abba, **s**. (eb'ba, abba syr. ojciec) Ojciec, w początkach chrześcijaństwa: Bóg, u koptów tytuł biskupa.

abbacy, **s**. (ebesy) opactwo, ob. **abbey**.

Abbaside, **s**. (e'basajd) Abbasyda, członek dynastji Abbasydów, panującej w Bagdadzie (750-1258), pochodzącej od Abbasa (586-651), stryja Mahometa.

abbatial, adj. (ebe'sziel) opacki.

abbatis, **s**. (ebe'tis) r. koniuszy.

abbé, **s**. (fr. abej' lub ang. ebi') ksiądz, tytuł oddawany we Francji każdemu świeckiemu księdzu.

abbess, **s**. (eb'bys) przełożona klasztoru, przeorysza, ksieni.

abbey, **s**. (eb'bi) 1) opactwo, klasztor czyli stowarzyszenie mężczyzn (zakonników pod rozkazami przeora, opata) lub niewiast (zakonnice pod rozkazami przeoryszy, ksieni); 2) budynki klasztorne oraz kościoły; **The Abbey** oznacza w Londynie

opactwo Westminsterkie, **Westminster Abbey**; w Szkocji — opactwo Holyrood. Niektóre rezydencje prywatne, zajęte po dawnych klasztorach, zachowały nazwę **A.** po nazwie miejscowości; **a. fly** ryboł. sztuczna muszka o popielatych skrzydłach, czerwonym i złotym tułowi i brunatnych nóżkach; **a. laird**, żart. szkocki lord, który wskutek bankructwa skrył się w opactwie Holyrood, ob. **asylum**; **a. lands** grunty opackie, trzymane przez martwą rękę i wolne od dziesięcin i podatków.

abbot, s. (e'bet) opat, przeor klasztoru; w wiekach średnich: przewodca świecki, jak **a. of the people**, **ABBAS POPULI**, (dosł. opat ludu), najwyższy urzędnik miejski w Genui, lub kierownicy niektórych cechów.

abbreviate, vt. (abri'wiejt) 1) skrócić (rzecz pisaną lub mówioną), 2) mat. uprościć ułamek przez skrócenie mnożników wspólnych w liczniku i mianowniku.

abbreviate, adj. (abri'wiejt) skrócony.

abbreviately, adj. (-li) w skróceniu.

abbreviation, s. (abrywjejszn) 1) skracanie; 2) skrócenie, skrót, skrócony tekst; 3) skrót, sposób pisania słowa w skróceniu za pomocą jednej litery za całe słowo, jak np. **U.S.A. for United States of America**; 4) muz. skrót, sposób oznaczenia kilku nut jednym znakiem.

abbreviator, s. (-ter) 1) ten kto skraca; 2) **KRK.** od czasów papieża Piusa II do Piusa X wysoki urzędnik kancelarii papieskiej, członek komisji, robiącej skrótami notatki z treści listów papieskich.

abbreviatory, adj. (abri'wietori) skracający, w skrócie, w skróceniu.

abbreviature, s. (abri'wiecier) wyciąg.

abroach, vt. (ebro'cz) pr. wykupić wszystkich za pewnego towaru na rynku, zmonopolizować pewien towar, ob. **corner**, vt. 4).

abroachment, s. (-ment) zmonopolizowanie rynku przez zakupienie hurtowne całego zapasu pewnego towaru, jeśli ma być na tym rynku sprzedawany detalicznie.

ABC (ejbisi') 1) abece, abecadło; 2) pierwsze początki podstawowe wiadomości wstępne; 3) pierwsza czytanka, elementarz; 4) Argentyna, Brazylia i Chile; 5) zbiór telegraficznych skrótów kupieckich, **ABC code**.

abdal, s. (abdal') derwisz lub człowiek oddany dewocjom religijnym w Persji.

Abderian, adj. (ebdi'rien) dotyczący Abderi, miasta greckiego w starożytnej Tracji, z którego pochodził Demokryt, „śmiejący się filozof,” stąd: człowiek wesoły, oddany wesołości i zabawie.

Abderite, s. (eb'deryt) 1) abderyta, mieszkaniec Abderi w starożytnej Tracji; 2) Demokryt; 3) człowiek wesoły; 4) człowiek lekkomyślny do granicy głupoty.

abdicant, adj. (eb'dikent) zrzekający się, z **of**.

abdicate, vi. (eb'dikejt) abdykować, zrzec się (tronu, wysokiej godności itp.).

abdicate, vt. (eb'dikejt) 1) wygnąć z rodziny, wydziedziczyć, wyrzec się np. dziecka; 2) przest. złożyć z urzędu lub tp., z **of** lub **from** 3) zrzec się (tronu, suwerenności itp.)

abdication, s. (ebdikej'szn) abdykacja, zrzeczenie się tronu.

abdication, adj. (ebdi'ketyw) r. powodujący abdykację.

Abdiel, s. (eb'diil, h. sługa Boga) 1) imię własne; 2) w „Raju Utraconym” Milтона anioł, który jako jeden z serafów opiera się podszeptom Szatana.

abdomen, s. (ebdo'myn) anat; (u kregowców) brzuch, (u owadów, skorupiaków itp.) odwłok; część ciała ludzkiego między klatką piersiową i miednicą, także jama brzuszna wyszczelniona otrzewną i zawierająca: okolicę nadbrzuszną, **regio epigastrica**, (żołądek, wątrobę, śledzionę), okolicę środkową czyli pępkową, **regio mesogastrica**, (nerki, część jelit cienkich i grubych) i okolicę podbrzuszną, **regio hypogastrica**, (reszta jelit, górna część pęcherza moczowego, ślepa kiszka i odbytnice, u kobiet narządy rodne), zool. odwłok. tylna część ciała owadów, skorupiaków, i odwłok innych stawonogów oraz niektórych wieloszczetów za klatką piersiową; u zachwy sekcja zooidu najbliższego za klatką piersiową.

abdominal, adj. (ebdo'mineł) brzuszny, odwłokowy, zool. mający pletwy miednicowe pod brzuchem za pletwami piersiowymi, obdymowe.

abdominal, s. zool. każda ryba grupy **ABDOMINALES**.

abdominalian, adj. (ebdominej'lien) zool. dotyczący ryb grupy **Abdominales**.

abdominalian, s. zool. ryba z grupy **Abdominales**.

Abdominales, s. (ebdominej'lez) zool. grupa (obecnie nie wszędzie uznawana) ryb kostnoszkieletowych, mających pletwę obdymową.

abdomino-anterior, adj. (ebdo'mino-enti'rior) poł. wskazujący położenie płodu przed wnętrnościami.

abdomino-posterior, adj. (-posti'rior) poł. wskazujący położenie płodu przed wnętrnościami.

abdominoscopy, s. (-mino'skopi) med. lekarskie badanie brzucha.

abdominothoracic, adj. (ebdo'mino'zore'sik) anat. brzuszno-piersiowy, dotyczący brzucha i piersi, **a. arch** (e. arč) anat. granica między jamą brzuszną i klatką piersiową.

abdominous, adj. (ebdo'minez) brzuchaty.

abduce, vt. (ebdius') przest. odwozić, wywieźć.

abducent, adj. (ebdiu'sent) fizj. odwołujący, odsiebny, o mięśniach wykonujących abdukcję, odwodzenie, w przec. addukcji, przywodzenia, ob. **adductor**, **adductor**.

abduct, vt. (ebdokt') 1) uwieść człowieka), zazwyczaj przemocą, porwać; 2) fizj. odwieść (kończynę itp.) od pozycji równoległej do głów-

nej osi, np. podnieść ramiona poziomo lub rozczepierzyć palce.

abduction, s. (ebdok'szn) 1) uwiedzenie z miejsca (przemocą i bezprawnie), w szcz. zbrodnia porwania kobiety niżej pewnego wieku ustalonego przez prawo, w odr. porwania, **kidnaping**; 2) log. syllogizm, w którym przesłanka pierwsza jest kategoriyczna, druga zaś (a zatem i wniosek) prawdopodobna; 3) fizj. abdukcja wykonywana przez mięśnie odwołujące czyli odsiebne. odwodzenie.

abductor, s. ('ter) ktoś lub coś co odwołuje, w szcz. anat. mięsień odwołujący, mięsień odsiebny, np. **a. hallucis** (mięsień stopy) i **a. pollicis** (mięsień przegubu), powodujący odchylenie wielkiego palca u stopy i kciuka u ręki; pr. uwodziciel, porywacz.

Abe, s. (ejb) zdr. forma imienia Abraham.

abeam, adv. (ebi'm) mar. na prostopadłej, na trawersie.

abearance, s. (ebi'rens) pr. postępowanie, zachowanie się.

abecedarian, adj. (ebiside'rien) 1) abecadłowy, taki jak abece, pierwotny, początkowy; 2) abecadłowy, następujący w porządku alfabetycznym, jak **a. psalms**, np. psalm 118, pisany wierszami, rozpoczynającymi się kolejnymi literami abecadła h.

abecedarian, s. 1) żak, sztabak; 2) nauczyciel abecadła; 3) hist. kość. zwolennik anabaptysty Mikołaja Storch, ucznia Lutra; Storch uczył, że z natchnienia Ducha św. i człowiek nie znający abecadła zrozumie Pismo św.

abecedarium, s. ('riom) abecadlnik.

abed, adv. (ebed') w łóżku, obłożnie.

Abel, s. (ej'beł) bib. Abel, drugi syn Adama i Ewy, zabity przez starszego brata, Kaina.

abele, s. (ebil' i ej'bil) bot. biała topola.

Abelian, adj. (ebi'lien) 1) dotyczący matematyka Abela (Niels Henrik Abel, 1802-1829, który pozostawił ważne wyniki badań matematycznych); **A. equation** równanie Abela, **A. functions** funkcje Abela, **A. group** grupy Abela, **A. integral** całki Abela; 2) ob. **Abelite**.

Abelicea, s. (ebili'szia) bot. niewielki rodzaj ozdobnych drzew z rodziny wiązowatych, **ULMACEAE**, uprawiany w Europie i w Azji.

Abelite, **Abelonian** i **Abelian** s. (ej'belajt, ebilo'njen, ebili'en) abelianin czyli abelita, hist. kość. 1) sekta w w. IV w Afryce, żyjąca rzekomo jak Abel we wstrzemięźliwości, acz wchodząc w małżeństwo; 2) zakon w w. XVIII w Prusiech.

Abelmoschus, s. (ejbl'mas'kes; abu-el-misk ar. ojciec piżma, twórca piżma) bot. niewielki rodzaj roślin szlazowatych, **MALVACEAE**, rosnących w ciepłych krajach obu półkul; **A. esculentus**, abelmosk, **A. jadalny**, okra, używana do zaprawiania zup; **A. abelmoschus**, abelmosk, w Indiach Wsch. i Zach. i w Afryce Płn. dostarcza piżmowych nasion,

używanych w perfumerii i do zawo-
nienienia kawy.

Abel test (ejbl'test) próba Abła (sir Frederic August Abel, chemik, 1827-1902), dokonywana za pomocą aparatu **Abel tester** w celu zbadania punktu zapłoniczenia olejów zapalnych, w szcz. nafty; temperatura zapłoniczenia jest o kilka stopni niższa aniżeli temperatura stałego płomienia.

Abencerrages, s. (abenserej'dzes; hisz. abenserra'hes) wybitna arabska rodzina Maurów hiszpańskich w Granadzie XV w., wstawiona w romansach walkami z rodem Zegrissów.

abenteric, adj. (eb'ente'rik) med. położony poza wnętrznościami.

Aberdeen Angus, s. (aberdin') enges) rasa bydła szkockiego, czarna, bez rogów, szeroki łeb, krótki kark, krótkie nogi, hodowana na mięso, mniej na mleko.

Aberdonian, adj. (eberdo'njen) pochodzący z Aberdeen, w Szkocji, przynależny do Aberdeen.

Aberdonian, s. student uniwersytetu Aberdeen, w Szkocji.

abermurder, s. (ebir'merder) pr. morderstwo popełnione z zamiarem, rozmysłem i przygotowaniem.

aberr, vi. (ab-er') przest. zboczyć, zgrzeszyć.

aberrance, s. ('rens) przest. zbłądzenie, zboczenie (z drogi cnoty).

aberrancy, s. (-i) zboczenie; geom. a. of curvature aberacja, odchylenie krzywnej od kolei swej krzywizny.

aberrant, adj. (eb-e'rent) 1) błędzący, schodzący z drogi prawości; 2) biol. odmienny od normalnego, anormalny.

aberrate, vi. (eb'erejt) r. błądzić; 2) odróżniać się.

aberration, s. (eb'erej'szn) 1) odchylenie (od drogi, prawości; błęd. grzech; 2) odrębność, odmiana (od typu normalnego); 3) zamęcenie umysłu; astr. aberacja, mała zmiana periodyczna w pozycji ciał niebieskich; opt. skupienie na rozmaitych ogniskach promieni świetlnych, wychodzących z jednego punktu, lub odchylenie promieni z jednego ogniska; spherical a. aberacja sferyczna, różnica promieni, przechodzących bliżej środka soczewki a bliżej krawędzi; chromatic a. aberacja chromatyczna, powodowana różnicą kąta załamania rozmaitych promieni kolorowych; med. aberacja, skupienia krwi lub innej cieczy w niewłaściwych częściach ciała; biol. anormalna część lub anormalny narząd ciała.

aberrational, adj. (-'szoneł) aberacyjny, anormalny.

abet, vt. (ebet') zachęcać, namawiać, podżegać.

abetment, s. ('ment) zachęta, podmowa.

abetter i **abettor**, s. (-'ter) ten lub to co podżega, herszt, orędownik (do zlego).

abevacuation, s. (eb'ewakjuej'szn) med. anormalne wypróżnienie (nadmierne lub niedostateczne).

abeyance, s. (ebey'ens) zawieszenie, chwilowa przerwa; pr. zawieszenie,

oczekiwanie, stan braku decyzji, stan nieustalenia.

abeyant, adj. (-'ent) będący w stanie zawieszenia.

abhor, vi. (ebhor') wzdygać się, czuć strach, niechęć, odrazę.

abhor, vt. wzdygać się przed kimś lub czym, nienawidzić.

abhorrence, s. (ebhor'ens) 1) uczucie niechęci, obmierzłości, wstrętu, zawiści; 2) przedmiot, budzący uczucie niechęci, itd.; hist. ang. A. jedno z szeregu oświadczeń torysów do króla Karola II, sprzeciwiających się petycji o zwołanie parlamentu w r. 1680. ob. addresser.

abhorrent, adj. (-'rent) odstrasza-
jący, odstręczający, przeciwny, nienawistny, obmierzły.

abhorrer, s. (ebhor'er) osoba. od-
czuwająca wstręt; w szcz. hist. ang. A. torys, podpisany na akcie Abhorrence.

abidance, s. (ebaj'dens) pozostawa-
nie, zamieszkiwanie, a. with zgo-
da na.

abide, vi. (ebajd) przest. czekać, pozostawać, mieszkając z with (u) lub at (w), trwać przy, a. by przy-
jąć za ważne, zgodzić się na, trwać przy.

abide, vt. (ebajd') oczekiwać, wy-
trwać, poddać się czemu, znosić cier-
pliwie.

Abietaceae, s. pl. (ebietej'si-i) bot. jodłowate, rodzina drzew iglastych, CONIFERAE, nagozalażkowych, GYMNOSPERMAE, z szyszkami skierowanymi w górę i gładką korą, ob. fir.

abietene, s. (ebietin'; abies i. jodła, olejek lotny z destylacji żywicy lub balsamu sosny PINUS SABINIANA, prawie czysty heptan C₇H₁₄.

abietic, adj. (ebiet'ik) chem. okre-
ślający kwas krystaliczny zwany także sylvan acid, którego bezwodnik stanowi główny składnik kalfonii.

abietin, s. (ebietyn') chem. sub-
stancja żywiczna, otrzymywana z terpentyny strasburskiej lub z bal-
samu kanadyjskiego.

abietite, s. (eb'jitajt) chem. abie-
tyt, słodka substancja C₁₀H₁₆O₃, po-
dobna do mannitu (C₆H₁₂(OH)₆), znaj-
dująca się w igłach srebrnej jodły europejskiej, ABIES PICEA.

Abigail, (e'bigejl) 1) bibl. imię
żeńskie, dosł. (h.) twórcza radości;
2) a. pokojówka, zaufana służąca.

abigailship, s. (-szip) służba w
charakterze zaufanej pokojówki.

ability, s. (ebi'titi) zdolność, moż-
ność, talent.

abintestate, adj. (eb-in'testejt) pr.
beztestamentowy.

abiogenesis, s. (eb'iodzi'nezis; a. p.
bios gr. życie, genesis gr. powstanie) biol.
powstawanie żywych organiz-
mów z martwej materii, abiogeneza,
samoródtwo, powstanie odmiany
spontaniczne (bez widocznej przy-
czyny).

abiogenetic, adj. (eb'iodzine'tik)
abiogenetyczny, samorodny, powsta-
ły spontanicznie.

abiogenetically, adv. (-ełti) abio-
genetycznie, samorodnie.

abiogenist, s. (ebio'dżinist) abioge-
nista, człowiek wierzący w abioge-
nezę, w samoródtwo.

abirritant, adj. (eb-i'ritent) med.
środek leczniczy usuwający lub
uśmierzający podrażnienie.

abirritate, vt. ('ritejt) med.
zmniejszyć podrażnienie, ukoić przez
zmniejszenie wrażliwości.

abirritation, s. (ebiritej'szn) med.
1) zmniejszenie wrażliwości tkanek
na podniecenia; 2) osłabienie, brak
sił, astenia, niemoc.

abirritative, adj. (eb-i'r'ritejtjw)
med. kojący, służący do ukojenia
podrażnienia przez zmniejszenie
wrażliwości.

abject, adj. (ab'dżekt) znikczem-
niały, niski, służalczy.

abject, s. nikkczemnik, wyrzutek.

abject, vt. (abdżekt') przest. upod-
lić.

abjection, s. (abdżek'szn) upadek
moralny, upodlenie.

abjudge, vt. (abdżedż') odsądzić
sądownie, ob. adjudge.

abjudicate, vt. (ebdziu'dikejt)
przest. odrzucić sądownie.

abjudication, s. (ebdziudikej'szn)
odmowa sądowa, odrzucenie przez
sąd.

abjudicator, s. (ebdziu'dikejter)
przest. sędzia, wydający odmowną
decyzję.

abjuration, s. (ebdziurej'szn) pr.
wyrzeczenie się pod przysięgą; a. of
allegiance formalne, zaprzysiężone
oświadczenie, że deklarant wyrzeka
się przynależności do swego kraju i
wierności do swego króla, pierwszy
krok w postępowaniu naturalizowa-
nia cudzoziemca, w St. Zj. pot. zwany
declaration of intention lub first
papers; a. of realm, dobrowolne wy-
gnanie; zaprzysiężone zeznanie, że
nie powróci się do kraju chyba za
zezwoleńiem Królestwa.

abjuratory, adj. (ebdziu'retori) za-
wierający wyrzeczenie się pod przy-
sięgą.

abjure, vi. (ebdziur') wyrzec się
pod przysięgą.

abjure, vt. wyrzec się czego pod
przysięgą; aż do r. 1623 w Anglii
zbrodniarz, zasądzony za zbrodnię
inną niż zdrada stanu lub święto-
kradztwo, skoro skrył się w azylu,
mógł ująć kary, zaprzysięgając, że
opuści kraj i nie powróci nigdy, ob.
abjuration of realm.

abkar, s. (abkar') człowiek podle-
gający w Indjach Wsch. podatkowi
gorzelnianemu abkari.

abkari i **abkary**, s. (-'i) w Indjach
Wsch. pędzenie i sprzedawanie go-
rzalki, podatek gorzelniany.

ablation, s. (ablej'szn) zabranie,
usunięcie; med. amputacja, odcięcie
chorej części ciała; geol. i geog. fiz.
kurczenie się, zmniejszanie się, w
szcz. przez tajanie.

ablatitious, adj. (ablet'i'szez) r.
zmniejszający się, malejący.

ablative, adj. (ab'latiw) 1) przest.
usuwający; 2) gram. a. case przypa-
dek szósty.

ablative, s. (ab'latiw) gram. przy-
padek rzeczownika w języku ang.

nieznany, w języku pol. narzędnik, w ł. instrumentalis, przypadek szósty, w sanskrycie i w łacinie pierwotnie oznacza oddalenie od miejsca, od źródła, pochodnio w pol. narzędzie, środek.

ablator, s. (eblej'ter) ktoś lub coś co zabiera, med. przyrząd, którym odcina się chorą część.

ablaut, s. (ab'laut) gram. w języku ang. (i innych) zmiana samogłoski w pierwiastku czasownika w rozmaitych jego formach, ob. umlaut.

ablaze, adj. (eblejz') płonący otwartym ogniem.

ablaze, adv. w ogniu, w płomieniach.

able, adj. (ejbł) zdolny, utalentowany; pr. posiadający wymagania prawne; **to be a. to** móc, umieć potrafić; **a. to sea** mar. zdolny na morze.

-able, -ible, -ble, końcówka -alny, -lny, wyrażająca zdolność, przydatność, tendencję, np. **eatable** jadalny, **audible** dosłyszalny, **defendable**, dający się obronić.

able, vt. (ejbł) przest. 1) uzdolnić, zasiłić; 2) zaręczyć.

able-bodied, adj. zdrowy na ciele, zdolny do pracy, do służby wojskowej itp., **a. seaman** marynarz, umiający spełniać wszelkie czynności na okręcie, zazwyczaj lepiej płatny, niż zwykły majtek, często (w Anglii) w skrócie **A. B.**

ablegate, vt. (eb'legejt) przest. delegować, wysłać zagranicę.

ablegate, s. KKK ablegat, delegat papieski, poseł papieski z upoważnieniami mniejszymi niż nuncjusz, w szcz. poseł do oddania nowemu kardynałowi zagranicą insygniów nadanej świeżo godności.

ablegation, s. (eblegej'szn) przest. poselstwo.

able-minded, adj. (ebł'majnded) umysłowo zdolny, uzdolniony, utalentowany.

able-mindedness, s. (ebł'majn'dedness) zdolność umysłowa; zdolności umysłowe, talent

able-whackets, s. pl., (ej'błhwe'kec, '-kie) marynarska gra w karty, przegrywający otrzymuje odpowiednią ilość uderzeń na dłoń chusteczka, związaną w supełki.

abluent, adj. (ebłu'ent; ab- od i luere ł. myć) zmywający, oczyszczający; s. med. środek oczyszczający (ranę, skórę).

ablution, s. ('szn) 1) zmywanie, w szcz. symboliczne czyszczenie osoby lub części jej ciała w obrzędzie religijnym; 2) płyn, używany do zmywania, w szcz. KKK mała ilość wody z winem, którą ksiądz po komunii zmywa kciuk i palec wskazujący i którą wypija.

ably, adv. (ej'błi) zdalnie, z powodzeniem, ze zdolnością, z talentem.

Abnaki, s. (ebna'ki) członek szczepu indiańskiego Algonquin w stanie Maine i w prowincji Quebec.

abnegate, vt. (eb'negejt) odrzucić, zaprzeczyć, wyrzec się.

abnegation, s. (eb'negej'szn) zaprzeczenie, odrzucenie, wyrzeczenie się, odmawianie sobie, abnegacja.

abnegative, adj. (eb'negejtiv) r. wyrzekający się, odmawiający sobie.

abneural, adj. (ebniu'rel) anat. dotyczący miejsca lub położenia przeciwnego centralnemu systemowi nerwowemu.

abnormal, adj. (ebnor'meł) anormalny, nieregularny, odbiegający od zwyczajnego typu.

abnormality, s. (ebnorma'łiti) nie-normalność, anomalia, coś niezwykłego.

abnormative, adj. (ebnor'metiiv) petr. sprzeczny z normą.

abnormity, s. (ebnor'miti) nienormalność, odbieganie od normalnego typu, potworność.

abnormous, adj. (ebnor'mez) anormalny, nieregularny.

aboard, adv. (ebo'rd) na pokładzie okrętu, na pokładzie, stąd: w wagonie kolejowym, w autobusie, na pojeździe, gotowym do odjazdu, lub będącym w drodze.

aboard, prep. (ebo'rd) na (okręt), przest. przez (morze).

Abobra, s. (abo'bra) bot. nieliczny rodzaj podzw. roślin pld.-amer. z rodziny dyniowatych, CUCURBITACEAE, rzędu dzwonkowców, CAMPANULINAE; **A. viridiflora** hodowana w ogrodach dla kwiatu i pięknego owocu.

abodance i **abode**, s. (ebo'dens, ebo'd) przest. znak niebieski, omen, przepowiednia.

abode, s. (ebo'd) pobyt, mieszkanie, miejsce zamieszkania.

abode, v. i. & t. (ebo'd) przest. przepowiadać ze znaku, wróżyć.

abode, czas przeszły od **abide**.

abolish, vt. (ebo'lisz) zniszczyć, obalić, zwinąć, znieść.

abolishment, s. (-'ment) obalenie, zniszczenie, zniesienie.

abolition, s. (eboli'szn) zniesienie, obalenie, hist. St. Zj. obalenie niewolnictwa, pr. umorzenie śledztwa w drodze ułaskawienia.

abolitionary, adj. (-'szioneri) hist. St. Zj. dotyczący zniesienia niewolnictwa.

abolitionism, s. (-'szionizm) hist. St. Zj. zbiór zasad i zarządzeń, sprzyjających zniesieniu niewolnictwa w St. Zj.

abolitionist, s. (-'szionyst) hist. St. Zj. stronnik zniesienia niewolnictwa.

abolla, s. (abo'la) płaszcz starożytny na wzór greckiej chlamidy.

aboma, s. (abo'ma, port.) zool. waż pld.-amer. z rodzaju Boa, gromada; gady, REPTILIA, rząd: łuskonośne, SQUAMATA, podrząd: węże, OPHIDIA.

abomasum i **abomasus**, s. (ebomej'zom i ebomej'zes; ab- i omasum lub omasus, kślegi zwierzęcia przeżuwającego) zool. trawieniec, część czwarta żołądka zwierząt przeżuwających, RUMINANTIA, żołądek trawiący.

abominable, adj. (ebo'minebł) wstrętny, odrażający, przest. straszny, ogromny.

abominableness, s. (ebdomineb'nes) obrzydliwość.

abominably, adv. (ebo'minebłi) wstrętnie, obrzydliwie, odrażająco.

abominate, vt. (-'minejt; ab- i omen ł. znak, odpędzać (jak zły omen) odczuwać najwyższą niechęć, odrażę, nienawidzić.

abomination, s. (-'minej'szn) 1) abominacja, obrzydzenie, wstręt, nienawiść; 2) przedmiot zgorszenia; 3) powód zgorszenia.

aboon, adv. (ebun') poet. u góry, w górze, wzyź.

aboon, prep. (ebun') poet. ponad, powyżej.

aboral, adj. (eb-o'rel; ab- od-, precz, i oral ł. ustny, od os oris ł. usta) zool. tylny, w miejscu przeciwnym ustom, zdala od ust.

aborally, adv. (-'łi) zool. z tyłu.

aboriginal, adj. (eb-ori'dżineł; origo ł. początek) pierwotny, rodowity, rodzimy.

aboriginal, s. tubylec, pierwotny mieszkaniec, aborygien, autochton.

aborigines, s. pl. (-'dżinis) pierwotni mieszkańcy, tubylcy; bot. pierwotna rośliność kraju w stosunku do rodzajów przybyłych później.

abort, vi. (ebort'; ab- precz, oriri ł. rodzić się) poronić, rodzić przedwcześnie; biol. 1) stanąć w rozwoju i albo pozostać w stanie pierwotnym albo uwiędnąć; 2) pozostać bezpłodnym.

aborticide, s. (ebor'tisajd) 1) zniesienie płodu w łonie; 2) środek niszczący płód w łonie i sprowadzający poronienie.

abortion, s. (-'szyn) 1) poronienie, wydanie płodu przed właściwym czasem porodu, med. (u człowieka) zazwyczaj w pierwszych trzech miesiącach ciąży, ob. **miscarriage**, **premature delivery** i **labor**; pr. zazwyczaj w znaczeniu poronienia sztucznego, wzbronienie ustawą karną; 2) biol. wstrzymanie rozwoju narządu, który pozostaje nierozwinięty albo zanika; 3) przedwczesny płód; 4) nieudane dzieło.

abortionist, s. (ebor'szonyst) osoba sprowadzająca poronienie.

abortive, adj. (ebor'tiiv) 1) przest. udaremniający, czyniący bezowocnym; 2) przest. zrobiony ze skóry zwierzęcia poronionego; 3) poroniony; 4) bezowocny, daremny; 5) biol. wstrzymany w rozwoju, pierwotny; 6) bot. bezpłodny; 7) med. przerywający (chorobę) w zaczątku; 8) pol. powodujący poronienie.

abortive, s. 1) przest. poroniony płód; 2) środek wywołujący poronienie.

abortively, adv. (-'łi) w sposób nieudany, bezowocnie, przedwcześnie; ob. **abortive**, adj. 1-8.

abortiveness, s. (-ness) bezowocność, daremność, stan właściwości podanych pod **abortive** 1-8.

Abou ben Adhems, s. (abu' ben a'dems) tytuł poematu Leigha Hunta; autor wyraża myśl, że miłość bliźniego jest miłością Boga.

abound, vi. (ebaund'; ab-undare ł. przelewać się, od unda ł. fala) 1) być w wielkiej ilości, w obfitości; 2)

mieć w obfitości, obfitować, być obficie zaopatrzonym w (in lub with).

about, adv. (ebaut') dookoła, wokoło; tu i ówdzie; około, w przybliżeniu; w odwrotną stronę; a. face w tył zwrot; a. ship mar. przycumować okręt z drugiej strony, także czasownikowo: to a. ship; going a. mar. przez dziób.

about, prep. (ebaut') wokoło (gen.) przy (loc.). **have you money about you?** przy sobie; a. the house tu i ówdzie w całym domu, po całym domu; około (gen.), poblisko (gen.), w sprawie (gen.), o (acc.) i (loc.) **they talked a. you**, o tobie; przed bezokolicznikiem: bliski, omal że nie, mający uczynić (i. -turus), **those a. to die** morituri, mający umierać, idący na śmierć; **there is something nice a. her** ma w sobie coś miłego.

about-sledge, s. (ebaut' sledż) młot kowalski pomocnika, uderzającego na przemian z kowalem, który uderza młotem zwanym **sledge hammer**, ob.

above, adj. (ebow') powyższy, wyżej wymieniony.

above, adv. wyżej, powyżej.

above, prep. nad (acc., loc.), powyżej (gen.), ponad (acc., loc.), a. all przede wszystkim, nade wszystko.

above, s. poprzednie, powyższe.

aboveboard, adv. (ebow'bord, dosł.: nad stołem, scil. karcianym) bez sztuczek, bez oszustwa, uczciwie, ponad wszelkie podejrzenie, także przymiotnikowo: adj. przyzwoity, niepodejrzany.

aboveground, adj. (ebow' graund, dosł.: wyżej powierzchni ziemi, a zatem nie pogrzebany) żyjący, żyw, niezmarny.

aboveground, adv. przy życiu.

abox, adj. (ebaks') mar. party wstecz, o przednich rejach, gdy tylko przednie żagle są pędzone wstecz.

abox, adv. mar. w pozycji opisanej pod **abox**, adj.

abracadabra, s. (ebrakade'bra) abrakadabra, magiczne słowo, wypisywane w kształcie równoramiennego trójkąta na amuletach, noszonych w starożytności jako ochrona przeciw febrze.

abrade, vt. (ebrej'd') zeszkrobać, zetrzeć.

abrader, s. (-er) ktoś lub coś co zeszkrobuje, ściera, ścieracz.

Abraham, s. (ej'brehem; ab h. ojciec, raham h. narodów, pierwiej ab ram, ojciec narodu) 1) Abraham, pierwszy patriarcha biblijny, imię własne, zdr. Abe (ejb); 2) a. w Londynie skład ubrań na East End; A.'s bosom, łono Abrahama, mieszkanie w niebie.

Abrahamic, adj. (ebrehe'mik) Abrahamowy.

Abrahamman lub **Abramman**, s. (e'brehemmen') w w. XVI i XVII w Anglii włóczęga, udający wariata, aby wyłudzić jałmużnę.

abraid, v. i. & t. (ebrej'd') przest. wstać, obudzić się, zerwać się, wykrzyknąć.

Abram, s. (ej'brem) imię męskie biblijne, początkowo A. (ojciec narodu), następnie w bib. Abraham (oj-

ciec narodów), postać biblijna, przedstawiająca prawdopodobnie 400 lat historii żydowskiej, obejmującej zabór Hitytów i i.

abbranchiate, adj. (ebranch'jet; a. p. i branchia gr. skrzele) zool. nieskrzelodyszny.

abrase, adj. (ebrejz') przest. starty gładko.

abrasion, s. (ebrej'žen) 1) ścieranie; 2) miejsce starcia; 3) materiał starty, ob. **tolerance of coins**; 4) med. otarcie skóry, zdercie skóry; 5) starcie zębów, **USURA DENTIIUM**; 6) mech. szlifowanie.

abrasive, adj. (-zyw) ścierający, służący do ścierania; a. disk tarcza szlifierska.

abrasive, s. środek lub przyrząd służący do ścierania, ostrzenia, polewania, szlifowania.

abristol, s. (abres'tol) abristol, środek używany przeciwko goścowi i do konserwowania jada, wyrabiany z naftolu beta, ob. **naphthol**.

abraum, s. (ab'raum) czerwony barwnik do pociemniania mahoni, a. salts (ab'raum sołe) związek soli z potasem, magnezem, sodem itp. znajdujący się w Kałuszu, Stassfurt, Westereg, źródła soli potasowych.

abraxas, s. (ebra'ksys) abraxas, 1, mistyczne słowo, wyryte na klejnotach, używanych w starożytności jako amulety; 2) sam klejnot z takim napisem; A. w literach greckich oznacza 365, a tą liczbą oznacza gnostyk aleksandryjski Basilides ilość stopni, przez jakie przechodzi duch, A. wyraża u niego "Pana Wszechświata."

abreast, adv. (ebrest') 1) przest. równocześnie; 2) w jednym rzędzie, jeden obok drugiego rzędem; 3) w równej linii, z with lub of; 4) mar. okręt przy okęcie lub naprzeciw, w równej linii z belką poprzeczną (of).

abrenounce, vt. (eb'rinauns) przest. rzec się, odrzec się.

abrenunciate, vt. (ebrinon'szejt) przest. rzec się.

abrenunciation, s. (-szej'szen) przest. rzeczenie się, abdykacja.

abrid, s. (ej'brid) mech. łożysko czopu, zazwyczaj prostopadłego, jak np. zawiasu, wiosła itp.

abridge, vt. (ebridż') skrócić, ukrócić, pozabawić, dawniej z from, dziś z of.

abridgment, s. (ebridż'ment) skrót, skrócenie, ukrócenie, pozabawienie, przest. rozrywka, skracająca czas.

abrin, s. (ej'bryn) abryna, chem. fizj. trujący proteid, jad roślinny, otrzymywany z nasienia modligroszku, **ABRUS PRAECATORIUS**, i używany do leczenia zmętnień na rogówce, ob. **jequirity bean**, **ABRUS ABRUS**.

abroach, adv. (ebroc'z) w stanie po odszpuntowaniu, przen. w stanie gotowym do wyjścia na świat, do propagandy, do rozpowszechniania, do działania itp.

abroad, adv. (ebrod') 1) poza domem, na dworze; 2) poza krajem, w obcym kraju, zagranicą; a. report is a. kraży pogłoska; to be all a. być dalekim od rzeczywistości, nie do-

myślać się wcale, mylić się w kombinacji; **I am only little abroad** nie bardzo się pomyliłem.

abrocome, s. (e'brokom; habros gr. uroczy, kome gr. włos) zool. gryzoń żyjący w Ameryce Płd., w Andach, rząd: **RODENTIA**, podrząd: **SIMPLICIDENTATA**, nadrodzina: **HYSTRICOIDES**, ob. **HYSTRICOMORPHA**, mają ładne, miękkie futerko.

abrogate, vs. (eb'rogejt) 1) odwołać aktem urzędowym, unieważnić aktem urzędowym, np. władzę, ustawę, przywilej, roszczenia, zwyczaj itp.; 2) znieść, usunąć.

abrogation, s. (ebrogej'szn) odwołanie aktem urzędowym, unieważnienie aktem urzędowym władzy, ustawy, przywileju, roszczenia, zwyczaju itp., w dawnym pr. pol. abrogacja.

abrogative, adj. (eb'rogejtiw) mający na celu abrogację, dotyczący unieważnienia za pomocą aktu urzędowego, ob. **abrogation**.

Abroma, s. (ebro'ma) bot. drzewo wsch.-indyjskie z rodziny roślin zatwarowatych (orzyszniokowatych), **STERULIACEAE**, z rzędu **COLUMNIFERA** (wiązkowe), z kory A. wyrabia się bardzo silne włókno na powrozy, ob. **devil's cotton**.

Abronia, s. (ebro'nja) bot. rodzaj amerykańskich roślin nocnicowatych, **NYCTAGINIACEAE**, z rzędu sandałowych, **SANTALALES**; a. osobnik tego rodzaju, o mięsistych liściach i pięknych kwiatach, białych i różowych.

abrotanum, s. (abrotej'nom) bot. Boże drzewko, **Southernwood**.

abrupt, adj. (ebropt') 1) stromy, urwisty; 2) nagły, raptowny; 3) urywany, pozbawiony związku; 4) bot. zakończony nagle, jak gdyby ścięty.

abruption, s. (ebropt'szen) nagłe przerwanie, nagłe zerwanie.

abruptly, adv. (ebropt'li) w sposób nagły, raptownie; bot. a. **acuminate** (liść lub tp.) nagle zwężający się ku końcowi; a. **pinnate** parzysto-pierzasty, (łodyżka z obustronnie osadzonymi listkami zakończona bez końcowego listka nieparzystego), ob. **odd-pinnate**.

Abrus, s. (ej'brez; habros' gr. delikatny, uroczy) bot. nieduży rodzaj podzwrotnikowych pnączy z rodziny motylkowatych, **PAPILIONACEAE** (**FABACEAE**).

Absalom lub **Absalon**, s. (eb'salom) 1) bib. umiłowany syn króla Dawida, zbuntował się przeciw ojcu, 2) w satyrze politycznej Drydena "Absalom and Achitophel" (1680) książę Monmouth, syn króla Karola, satyra w obronę króla Karola, "Dawida", skierowana jest przeciw partii whigów.

absarokite, s. (ebsa'rokajt) petr. minerały wulkaniczne o wyglądzie bazaltu, zawierające m. i. oliwiny i augity, w Yellowstone National Park.

abscess, s. (ep'ses; abscessus ł. wrzód) absces, wrzód; med. ropień, jama napelniona ropą, ściśle odgraniczona od otoczenia, spowodowana urazem, zatruciem lub zakażeniem przez bakterie.

abscessed, adj. (epsest') owrzodzony.

abscind, vt. (epsint') r. odciąć, odzielić.

abscise, vt. (epsajz') przest. obciąć, bot. oddzielić przez odcięcie.

abscissa, s. (ebsis'sa) odcięta; geom. anal. jedna ze współrzędnych w określeniu punktu krzywej wobec przecinających się współrzędnych, **coordinates**, to jest: osi x, osi odciętych, **axis of abscissas**, i osi y, osi rzędnych, **axis of ordinates**.

abscission, s. (epsi'žen) odcięcie, wycięcie; retor. przerwanie zdania; bot. przedział części tkanki, tworząca ściankę.

absciss-layer, s. (ep'sis le'jer) bot. septum, przegroda między dwiema częściami utworzona przez tkankę rozdzielającą.

abscond, vi. (ebskond') 1) być w ukryciu, ukrywać się; 2) zemknąć, umknąć, zbiec (przed władzą).

absconded, part. adj. (-'yd) ukrywający się, ukryty.

abscondedly, adv. (-'ydti) w ukryciu (po ucieczce przed władzą).

abscondence, s. (-'dens) r. ukrycie się (zbiega).

absence, s. (eb'sens) nieobecność, brak; a. of mind nieprzytomność, nieuwaga; leave of a. urlop; a. without leave woj. i mar. nieobecność bez urlopu (np. spóźnienie, nie dezercja), w skrócie a. w. l.

absent, adj. (eb'sent) nieobecny, brakujący, nieprzytomny.

absent, vt. one's self (tu absent' uons self') być nieobecny, absentować się, oddalić się lub nie przybyć, rozmyślić żeby być nieobecny; przest. a. the country wyjechać, opuścić kraj (rozmyślić, by być nieobecny).

absentation, s. (ebsentej'szen) absentowanie się, ob. absent, vt.

absentee, s. (ebsenti') nieobecny, osoba absentująca się, osoba przebywająca poza krajem, stała siedziba, biuro, fabryka itp. na to, by być tam nieobecna; hist. ang. właściciele ziemscy w Irlandii, którzy opuścili swe majątki, konfiskowane potem przez rząd angielski; pr. w St. Zj. osoba przebywająca poza jurysdykcją władzy miejscowej lub stanowej; przest. (w Australii) skazaniec.

absenteeism, s. (ebsen'ti-izm) stan lub system absentowania się, ob. absentee.

absent-minded, adj. (eb'sent-manj'dyd) nieuważny, nieprzytomny, roztargniony.

absent-mindedly, adv. (-'ti) w roztargnieniu, z nieuwagi, bezmyślnie.

absent-mindedness, s. (-'nes) roztargnienie, stan umysłowy, w którym osoba nie zwraca należytej uwagi na otoczenie, spowodowany albo roztępaniem albo skupieniem myśli na czymś innym.

absinth(e), s. (eb'syn'z) absynt. zielony napój alkoholyczny, robiony przeważnie w Szwajcarii z piołunu, anyżu i innych składników, pijany najbardziej w Paryżu, z lodem, przez słomkę.

absinthial, adj. (ebsin'z'ieł) piołunowy, gorzki.

absythian, adj. (-'jen) piołunowy, gorzki.

absinthiate, vt. (-'jejt') zaprawić piołunem.

absinthin, s. (-'yn) chem. absyntyn, gładzozyd $C_{20}H_{16}O_8$, goryczka piołunu.

absinthine, adj. (-'ajn) absyntowy, podobny do absyntu.

absinthism, s. (-'izm) med. absyntyzm, stan chorobowy, spowodowany nadmiernym spożywaniem absyntu.

absinthium, s. (-'jum), gr. apsinthion) bot. bylina piołun wormwood ARTEMISIA ABSINTHIUM, ziele trwałe z rodziny złożonych, COMPOSITÆ, liść pierzastosieczny, z wierzchu szaro-zielony, spodem srebrno-biały.

aboile, vt. (ebsojl') pr. kość. ułaskawić, zwolnić z ekskomuniki, zdjąć klątwę.

absolute, adj. (eb'soliut) 1) przest. absolwowany, uwolniony; 2) zupełny, cały, doskonały, skończony; 3) wolny od domieszek, czysty; 4) przymusowy, konieczny, nie uznający zastrzeżeń, nieograniczony; 5) ustalony bezwzględnie, pozostający bez zmiany, rzeczywisty, pozytywny, stanowiący część istotną; gram. ang. słowo użyte samo bez zwykłego połączenia z innym np. yours jest a. od your; log. istotny, rozpatrywany oddzielnie od zewnętrznych wypadków i szczegółów; fiz. niezawisły według możliwości od przyjętych miar i wag, a zdobyty bezpośrednio z podstawowych wymiarów, np. a. temperature, a. electric unit, dotyczący skali termometru absolutnego, np. 10 stopni A. czyli stopni absolute (równa się minus 263° C. czyli 441.4 F. poniżej zera); a. zero teoretycznie brak ciepła, 459,6 poniżej zera F., minus 273.1 C.

absolute, s. absolut, fil. praprzyczyna wszystkich zjawisk, wolna od wszelkiego stosunku zawisłości od wszystkiego innego; geom. w płaszczyźnie dwa urojone punkty w nieskończoność, w przestrzeni trzech rozmiarów urojone koło w nieskończoność.

Absolute, Captain, postać z komedii Sheridan'a "The Rivals," kapitan zakochany w Lydii.

Absolute, Sir Anthony, postać z komedii Sheridan'a "The Rivals," ojciec kapitana.

absolutely, adv. (eb'soliutli) absolutnie, niewątpliwie, bezwarunkowo.

absoluteness, s. (-'nes) absolutność, niezawisłość od wszystkiego zewnętrznego wpływu, niezawisła rzeczywistość, stanowczość.

absolution, s. (eb'soliu'szn) 1) zwolnienie lub uwolnienie od grzechu, winy, grzywny, przestępstwa; 2) kość. odpuszczenie grzechów w sakramencie pokuty, udzielane przez duchownego skruszonemu penitentowi, dawną formułą: "by ci Chrystus odpuścił," używaną jeszcze obecnie w KW, a zmienioną w KRK na: „odpuszczam ci”; KRK. a) absolucja sakramentalna, odpuszczenie grzechów, udzielone przez księdza w sakramencie pokuty; b) odpuszczenie kar kościelnych, przedtem nałożonych; c) forma suplikacji, śpie-

wana nad zmarłym przed wyniesieniem ciała z kościoła; A. day KRK wtorek Wielkiego Tygodnia, w pierwszych czasach chrześcijaństwa Wielki Piątek.

absolutism, s. (-'tism) 1) absolutność, stan niezawisłości od wszelkich względów zewnętrznych; 2) nauka o tym, co jest absolutne, niezawisłe i bezwarunkowe; fil. filozoficzna teoria absolutu; kość. nauka o przeznaczeniu; polit. absolutyzm, teoria lub istnienie nieograniczonej władzy, dzierżonej przez jednego samowładcę lub kilku, ob. oligarchy.

absolutist, s. (-'tist) polit. absolutysta, zwolennik systemu rządu absolutnego; fil. wyznawca filozofii, opartej na teorii absolutu.

absolutist i absolutistic, adj. (-'ik) absolutystyczny, arbitralny, despotyczny.

absolutory, adj. (-'tori) dążący do odpuszczenia, dotyczący uwolnienia.

absolve, vt. (ebsołw') 1) przest. zakończyć, dokonać, rozwiązać, wyjaśnić; 2) uwolnić, zwolnić (od zobowiązania, odpowiedzialności), odpuścić (winę, grzech), zwolnić (od kary).

absorant, adj. (eb'sonant) niezgodny, przeciwny, ob. consonant.

absorb, vt. (ebsorb'; ab- i sor'bere ł. wsiąkać) absorbować, pochłaniać, wchłonać, spowodować zniknięcie jak gdyby przez połknięcie; 2) wsiąkać, pić, wciągać, jak np. korzenie rośliny lub gąbka; 3) objąć całkowicie, zatopić, pograżyć; 4) wchłaczyć w siebie drogą fizyczną lub chemiczną albo też w znaczeniu handlowym, np. one substance absorbed another jedna substancja absorbowwała drugą, the market absorbed the entire issue rynek absorbował całą emisję.

absorbed, part. adj. (ebsorpt') zatopiony, pochłonięty, pograżony.

absorbably, adv. (ebsor'bedli) pochłaniająco.

absorbedness, s. (-'nes) stan pochłonięcia, wchłonięcie.

absorbefacient, adj. (ebsor'bifej'szent) pomagający pochłoniąć, dążący do spowodowania wchłonięcia, med. środek pomagający absorpcji.

absorbent, adj. (-'bent) wchłaniający; a. cotton wata odtłuszczona; a. glands anat. gruczoły limfatyczne, grudki chłonne; a. ground szt. tło obrazu, przygotowane farbą wodną dla lepszego uwydatnienia farb olejnych, wychodzących lepiej wskutek częściowej absorpcji.

absorbent, s. 1) kto lub co absorbuje; 2) med. każda substancja wchłaniająca lub neutralizująca kwaśne ciecze w żołądku lub w kiszce; 3) med. substancja działająca na naczynia chłonne, ściągając rozszerzone części; 4) med. substancja wchłaniająca mechaniczne wydzieliny; 5) anat a-s (pl.) grudki chłonne; ob. absorption, adsorption, occlusion.

absorbing, part. adj. (-'bin ~) pochłaniający, absorbujący, w znaczeniu fil. i przen.; a. well mech. studnia dla osuszania powierzchni zapuszczana aż do warstwy wchłaniającej wodę albo przepuszczalnej.

absorbingly, adv. (-li) pochłaniająco.

absorptiometer, s. (ebsorp'szjomi'ter) fiz. absorpcjometr, przyrząd do mierzenia absorpcji gazów przez płyny.

absorptiometric, adj. (-met'rik) dotyczący absorpcjometru, dotyczący absorpcji gazów przez płyny, absorpcjometryczny.

absorption, s. (-'szen) absorpcja, wchłonięcie, np. wnikanie pary lub gazu do ciała stałego lub cieczy, pochłanianie małego szczepu przez większy naród itp., pochłonięcie przez myśl, zajęcia itp.; fizj. wchłanianie płynu w żywe tkanki, ob. **adsorption**, **occlusion**, **chyle**; **a. bands** (a. bends) pasma absorpcyjne, ciemne pasma w widmie, spowodowane selektywnym pochłanianiem światła, ob. **Kirchhoff's law**; **a. dynamometer** (a. dajnamo'miter) dynamometr służący do mierzenia siły absorbowanej przez tarcie a nie przesyłanej do wykonania pożytecznej pracy; **a. lines** (a. lajns) linie absorpcyjne, ciemne kreski w widmie, spowodowane selektywnym pochłanianiem światła, ob. **Fraunhofer lines**.

absorptive, adj. (-'tyw) absorbujący, absorpcyjny, chłonny, mający zdolność pochłaniania.

absorptiveness i **absorptivity**, s. (-'tywnes, -ti'witi) chłonność (siła, zdolność lub gotowość absorbowania)

abstain, vi. (ebstejn') wstrzymywać się od (from), trzymać się zdala (z własnej woli) w szcz. od jedzenia, picia itp. zadowalniania zachcianek apetytu.

abstemious, adj. (ebsti'mjez; ab-i temetum ł. napój upajający) wstrzemięźliwy (od trunków).

abstemiously, adv. (-li) wstrzemięźliwie.

abstemiousness, s. (-nes) wstrzemięźliwość (od trunków).

abstention, s. (ebsten'szen) wstrzymanie się od (from).

abstentious, adj. (-'szjez) wstrzemięźliwy.

absterge, vt. (ebsterdż) przest. wytrzeć, oczyścić.

abstergent, adj. (-'ent) czyszczący, dziś wolimy: **detergent**, ob.

abstergent, n. środek czyszczący dezynfekcyjny.

abstersion, s. (ebster'szen) czyszczenie.

abstersive, adj. (-'syw) czyszczący.

abstersive, s. środek czyszczący.

abstersiveness, s. (-'nes) czystość.

abstinence, s. (ebs'tinens) powściągliwość, wstrzymywanie się, w szcz. wstrzemięźliwość od napojów upajających, abstynencja, wstrzymywanie się z własnej woli od pewnych potraw, w szcz. od mięsa, wstrzymywanie się od stosunków płciowych, od palenia tytoniu itp.; polit. u J. St. Milla wstrzymywanie się od nabywania rzeczy nie tworzących stałego dobra, wstrzymywanie się od nabywania nieproduktywnych dóbr. ażeby gromadzić majątek.

abstinent, adj. (ebs'tinent) wstrzemięźliwy, wstrzymujący się od używania, w szcz. od zadowalania kaprysów apetytu, umiarkowany.

abstinent, s. 1) abstynent; 2) **A.** w w. III po Chr. w Hiszpanii i Francji sekta religijna abstynentów, wstrzymująca się od małżeństwa, spożywania mięsa itd.

abstinently, adv. (-li) wstrzemięźliwie, umiarkowanie, powściągliwie.

abstract, adj. (eb'strakt, dawniej: ebstrakt') oderwany, rozpatrywany bez związku z żadnym przedmiotem, abstrakcyjny; **a. idea** wyodrębniona myśl o przedmiocie lub o jednej jego właściwości, z pominięciem innych, np. białość cukru z pominięciem twardości, przepuszczalności, smaku itd.; **a. noun** gram. rzeczownik abstrakcyjny, jak np. ruch, słodycz, wielkość; **a. numbers** mat. liczby abstrakcyjne, np. dwa, w przec. **concrete numbers**, jak np. dwa stoły.

abstract, s. (ebs'trakt) 1) skróty, zbiór, skupienie esencjonalnej treści; 2) abstrakcja, stan oderwania od innych rzeczy, względów, związków itd.; 3) abstrakcja, pojęcie oderwane od przedmiotu; 4) apt. preparat, składający się ze sproszkowanego wyciągu substancji roślinnej, zmieszanej z cukrem mlecznym w takiej proporcji, by jedna część gotowego produktu reprezentowała dwie części pierwotnej substancji; 5) skrót zamiast **a. of title**, wypis z księgi hipotecznej, wyciąg hipoteczny; **in the a.** w abstrakcji, niezależnie od faktycznych stosunków.

abstract, vi. (ebkstrakt') stworzyć abstrakcję.

abstract, vt. 1) odebrać, ująć, zabrać; 2) zająć (np. uwagę); 3) odizolować pojęcia, abstrahować; 4) streszczać, skraćć; 5) przest. brać po rodzicach; 6) ukraść, ściągnąć; 7) chem. oddzielać, wyciągać.

abstracted, adj. (-'yd) oddzielony, odcięty, oddalony, odległy; roztrągniony, nieprzytomny.

abstractedly, adv. (-li) w roztrągnięciu, w sposób nie łączący się z otaczającymi okolicznościami i przedmiotami.

abstractedness, s. (-nes) roztrągnięcie, brak uwagi na otaczające warunki.

abstraction, s. (ebstrak'szen) 1) zabierania albo stan po zabraniu; 2) porzucenie dóbr doczesnych; 3) abstrakcja, fil. czynność wyodrębnienia pewne cechy przedmiotu z pominięciem cech innych, ob. **a. idea** pod **abstract**, adj.

abstractive, adj. (-tyw) abstrakcyjny, mający zdolność do abstrakcji.

abstractively, adv. (-li) abstrakcyjnie.

abstractiveness, s. (-nes) zdolność do abstrakcji.

abstractly, adv. (ebstrakt'li) abstrakcyjnie, oderwanie, samo w sobie, samo dla siebie, samo przez się.

abstractness, s. (-nes) abstrakcyjność, właściwość lub stan wyodrębnienia.

abstricted, adj. (ebstrik'ted) bot. odcięty, oddzielony, ob. **abstriction**, 2).

abstriction, s. (-'szen) 1) r, zgubienie, postradanie; 2) bot. tworzenie się spor zapomocą kolejnego oddzielania części komórki przez powstanie błony dzielącej, ob. **abscission**.

abstruse, adj. (ebstruz') 1) przest. ukryty; 2) odległy, niedosiężny, niezrozumiały, niejasny, zawily, głęboki, trudny do zrozumienia.

abstrusely, adv. (-'li) głęboko, niejasno, zawile.

abstruseness, s. (-nes) zawilłość.

absurd, adj. (ebserd') 1) przest. nieharmonijny; 2) niedorzeczny, oczywiście sprzeczny ze zdrowym rozsądkiem; 3) log. sprzeczny sam w sobie.

absurdly, adv. (-'li) niedorzecznie.

absurdity, s. (-'iti) absurd, niedorzeczność.

absurdness, s. ('nes) głupota.

Abudah, s. (Abu'da) postać kupca z Bagdadu w powieści Jamesa Ridleya "Tales of the Genii."

Abu Hassan, s. (Abu Has'san) postać kupca z Bagdadu w "Bajkach z Tysiąca Nocy i Jednej."

abulia, s. (ebu'lia; a. p. i bulestaj' gr. chcieć) med. osłabienie lub zanik woli, znamienny dla pewnych chorób umysłowych, niemoc woli.

abulic, adj. (ebu'lik) dotyczący choroby zaniku woli, ob. **abulia**.

abundance, s. (ebon'dens; ab- i ł. fala, abundare ł. przelewać się) obfitość, mnogość, bogactwo, zasobność, wielki zapas.

abundant, adj. (-'dent) obfity, bogaty, będący w wielkiej mnogości; **a. number** liczba, której czynniki w sumie przewyższają ją, np. 12, podzielna przez 1, 2, 3, 4, 6, suma dzielników 16, w odr. **deficient number**, np. 15, podzielna przez 1, 3, 5, suma dzielników 9, mniejsza niż liczba 15, i **perfect number**, np. 28, podzielna przez 1, 2, 4, 7, 14, suma dzielników 28, równa samej liczbie.

abundantly, adv. (-li) obficie, w wielkim zapasie, bogato, mnogo, dostatnio.

aburton, adj. (ebor'tn) mar. leżący długością w poprzek okrętu, od burty do burty, jak np. beczki.

aburton, adv. mar. w poprzek okrętu, w kierunku od burty do burty.

abuse, s. (ebjuz') nadużycie, ob. **abuse**, v.t.

abuse vt. (ebjuz') nadużywać, używać w niewłaściwym celu, używać źle, używać w przesadnej mierze, używać na szkodę lub z krzywdą, krzywdzić, znieważać, gwałcić, niewolić, przest. fałszować, oszukiwać.

abuseful, adj. (-'fuł) r. pełen nadużycia, krzywdzący, obelżywy.

abusefully, adv. (-i) r. nadużywająco, krzywdząco, obelżywie, z krzywdą.

abusion, s. (ebju'žen) przest. nadużycie, przekreślenie, oszustwo, błędne użycie wyrazu, wyzwisko; haniebny uczynek.

abusive, adj. (ebju'zyw) użyty niewłaściwie, użyty z krzywdą, użyty w przesadnej mierze; obelżywy; skłonny do nadużyć.

abusively, adv. (-i) nadużywająco, obelżywie, krzywdząco.

abusiveness, s. (-nes) skłonność do nadużyć, zwyczaj nadużywania, obelżywość.

abut, vi. (ebut') graniczyć, leżeć tuż, sięgać, z **against**, **on** lub **upon**; **the garden abuts on the street**, ogród sięga ulicy lub do ulicy, graniczy o ulicę lub z ulicą.

abut, vt. (ebut') przytykać, zetknąć; **to a. two boards end to end** zetknąć dwie deski końcami.

Abutilon, s. (ebu'tilen) bot. liczny rodzaj roślin słazowatych, MALVACEAE, ciepłych sfer, kwiaty dość przykieszka; bardzo rozmaite co do rozmiaru i barwy, zwane **Indian mallows**, malwa indiańska, ogrodowe odmiany zwane **flowering maple**, kwitnący klon; także a. osobnik tego rodzaju.

abutment, s. (ebut'ment) dotykanie (dwóch końców), stykanie, oparcie, przyczółek, bud. ta część podpory, wału, przypory, filaru, przyczółka, itp., która dźwiga główny ciężar łuku, sklepienia itp. w szcz. koniec mostu, stąd i przyczółek mostu wiszącego; mech. punkt oparcia dla opory lub reakcji, jak tłok w cylindrze, podpora dźwigni itp.; a. **arch** lub a. **pier** (e. arc lub pir) łuk lub filar mostu najbliższy brzegu, przytykający do przyczółka; a. **wall** (e. uol') opora.

abuttal, s. (-i) zetknięcie, punkt zetknięcia, granica, szcz. na końcu, przylądek.

abutter, s. (-r) właściciel przyległego gruntu, sąsiad.

abutting, part. adj. ('in ~) przytykający, sąsiedni.

abwab, s. (ebuab') podatek nakładany przez samowładnych monarchów indyjskich.

aby, **abeye** lub **abye**, vi. & t. (ebaj) przest. kupować, płacić grzywnę, pokutować, odplacać.

abysm, s. (abizm') bezdenna przepaść.

abysmal, adj. (-ei) przepastny, bezdenny.

abyss, s. (ebis') 1) bezdenna przepaść, nieskończona głębia, piekło; 2) bezkresny czas; 3) dno głębokiego morza; 4) her. środek tarczy herbowej; 5) A. najwyższa istota boska, twórca „Ungrund” (Bezdna) w systemie mistyka luterńskiego Jakuba Böhmena 1575-1624, ob. **Böhmenism**.

abyssal, adj. (abi'seł) przepastny, niezgłębiony; a. **zone** (e. zon') strefa najgłębszych nizin morskich, ob. **Bassalia**.

Abyssinian, adj. (ebisy'njen) abisyński, dotyczący Abisynii, ob. **Ethiopian**; A. **banana**, bot. banan abisyński, MUSA ENSETE, roślina ozdobna, olbrzymie liście (do 20', 50 cm.) owoc niejadalny, młoda łodyga kwiatu jadalna; A. **Church**, Kościół koptyjski w Etiopii, założony w r. 330 przez Frumentiusa, który przybrał jako biskup tytuł abba salama (ojciec pokoju) i abuna (nasz ojciec) oba utrzymane do tej pory; A. **gold** imitacja złota; A. **primrose** pierwiosnek PRIMULA VERTILLATA SINENSIS; A. **tea** napój arab-

ski, podobny do herbaty, z liści rośliny kat, CATHA EDULIS.

Abyssinian, s. abisyńczyk, mieszkaniec Etiopii, w szcz. krwi mieszanej; członek Kościoła koptyjskiego; język używany przez mieszkańców Etiopii, (języka „abisyńskiego” nie ma, tak samo jak nie było „języka austriackiego”).

ac- przedr. **ad-**, asymilowany do następnej spółgłoski c, do-, przy-.

-ac przyr. przymiotnikowy (gr. -akos, ł. -acus) używany w słowach pochodzenia gr. lub ł. np. **demoniac** lub **demoniacal** demoniczny.

Acacia, s. (akej'sze) bot. 1) akacja, drzewa i krzewy rodziny czulkowatych, MIMOSACEAE, obejmującej 450 gatunków, z czego 300 w Australii, niektóre wydają gumę; 2) a. roślina z tej rodziny; 3) guma arabska; 4) w Polsce i w St. Zj. nazwa ta oznacza się w potocznej mowie (nie naukowo) grochodrzew ROBIGNIA PSEUDOACACIA fałszywa akację **common black locust**, roślinę z rodziny motylkowatych, PAPILIONACEAE, o liściach nieparzystopierzastych i przylistkach ciernistych.

acacian, s. (-n) hist. kośc. zwolennik Akasjusza, biskupa Cezarei w w. IV, stojącego na czele stronnictwa w KW pomiędzy arianami a pół-arianami; według ich nauki Ojciec i Syn są tym samym tylko w woli.

acacia plum, s. (ekej'szie plom) bot. drzewo australijskie EUCRYPHIA MOOREI i jego owoc.

academe, s. (akadim') poet. akademia, w szcz. Akademia Platona, ob. **Academy**.

academic, adj. (ekade'mik) akademicki, akademiczny; 1) dotyczący Akademii, należący do Akademii, ob. **Academy**; 2) akademicki, należący do wyższych zakładów naukowych; 3) akademicki, teoretyczny, w ramach dyskusji naukowej; 4) szt. akademicki, zgodny z regułami akademii sztuk pięknych, w szcz. francuskiej École des Beaux Arts (ekol' de bozar'); A. **Legion** legiony studenckie z roku 1848, w szcz. wiedeński; a. **school** szt. w szcz. szkoła rzeźbiarzy francuskich z końca w. XIX.

academic, s. 1) A. zwolennik filozofii Platona lub Akademii, ob. **Academy**; 2) akademik, student akademii, uniwersytetu, kolegium.

academicall, adj. (-i) ob. **academic**, adj.

academicalls, s. pl. (-s) przepisy obowiązujące w niektórych zakładach naukowych co do odzieży.

academician, s. (ekademi'szn) członek Akademii, jak np. Académie Française, Polskiej Akademii Umiejętności, Royal Academy of Arts itp.

academicism, s. (ekade'misizm) 1) A. zasady filozofii Akademii, ob. **Academy**; 2) specjalne zwyczaje panujące w poszczególnych wyższych zakładach naukowych.

-Academy, s. (eka'demi) 1) ogród pod Atenami, w którym Platon uczył swej filozofii, (stąd perypatetycy, ob. **Peripatetic**), a także sa-

ma szkoła, dzielona na trzy okresy: **The Old A.** (Platon zmarł 347 przed nar. Chr.), **The Middle A.** (wiek III i II o kierunku sceptycznym) i **The New A.** (wiek I, powrót do teorii Platona, stanowiących wstęp do nauki chrześcijańskiej), ob. **Platonism**; 2) Akademia, stowarzyszenie uczonych, wybranych z pomiędzy wybitnych fachowców, dla postępu nauki i wiedzy, jak np. **American A. of Arts and Sciences**, ob. **academician**; A. of **Arcadians** towarzystwo miłośników i wskrzesicieli poezji klasycznej, jakie założył pod Rzymem w roku 1690 poeta Giovanni Maria Crescimbeni (dłowa ni mari'ja kreszimbe'ni, 1663-1728); **Polish Academy of Sciences** Polska Akademia Umiejętności.

academy, s. wyższy zakład naukowy, w St. Zj. często zakład o poziomie naukowym szkoły średniej lub między szkołą średnią a wyższą (kolegium, uniwersytetu); szkoła, np. **riding a. szkoła jazdy konnej**; a. **figure** (e. fi'ger) szt. akt, rysunek wykonany z żywego modelu kredką czarną i białą na kolorowym papierze.

Acadia, **Acadie**, s. (eke'die) w dawnych dokumentach L' **Acadie** i **La Cadie**, pierwotna nazwa Nowej Szkocji, jeszcze w użyciu w poezji.

acadialite, s. (-lajt) min. akadialit, sylikoid z Nowej Szkocji, rodzaj chabazytu, barwy cielistej czerwonej lub bezbarwnej, CaAl₂Si₂H₂O₁₁, t. 4 - 5, c. w. 2.08 - 2.16.

Acadian, adj. (-n) akadyjski, dotyczący Akadii, z aluzją do życia pionierów w Nowej Szkocji albo do życia pasterskiego, w sensie sielankowym; geol. określający drugi (środkowy) okres formacji kambryjskiej, **Paradoxides horizon**, w grupie paleozoicznej w geologii Ameryki Płn.; A. **flycatcher**, EMPINODAX VIRESCENS, ptaszek łowiący skrzydlate owady, upierzenie oliwkowozielone, spodem białawe, podbrzusze i boki żółte, na pld. i w środk. części wsch. Stanów; A. **owl** sowa akadyjska, dochodząca do 7" (blisko 18 cm.), CRYPTOGLAUX ACADICA, w St. Zj. pot. zwana **saw-whet owl** (so'huet' aul').

Acadian, s. (eke'dien) mieszkaniec Akadii, Akadyjczyk (m), Akadyjka (f), ob. **Acadia**.

acajou, s. (e'kažu) bot. 1) amerykańskie drzewo cashew i jego owoc, cenione dla orzecha, oleju i kory, ANACARDIUM OCCIDENTALE, z rodziny nanerczowatych, ANACARDIACEAE; 2) drzewo podobne do mahoni, bardzo pożyteczne w budownictwie okrętowym, także mahon, ob. **mahogany**, SWIETENIA MAHAGONI.

acaleph (e), s. (a'kalef i a'kalif) zool. PELAGIA CYANELLA, bezkręgowce zwierzę, pelagiczne (żyjące w głębinach oceanu), budowa prymitywna, promieniowo symetryczna.

Acalepha i **Acalephae**, s. pl. (a'kali'fa i a'kali'fi) zool. według dawniejszej klasyfikacji nazwa oddzielnej grupy zwierząt morskich, dzisiaj zaliczanych do jamochłonów, CCELENTERATA, a w szcz. do krążkopławów, SCHYPHOZOA.

acalephan, adj. dotyczący polipa **acalephe**.

acalephan, s. (a'kali'fen) zool. osobnik z grupy **Acalepha**.

acalephoid, adj. (-'foid) podobny do polina **acalephe**, w rodzaju polipa **acalephe**, krążkopławny.

Acalypha, s. (e'kelaj'fe i eka'life; akale'fe gr. pokrzywa) bot. liczny gatunek roślin bardzo rozpowszechnionych na całym świecie, z rodziny wilczomleczowatych, **EUPHORBIA-CEAE**.

acanaceous, adj. (ekenej'szez;ake' gr. ostrze) bot. zaopatrzony w ciernie lub parzące włoski, kolczasty, ciernisty.

acantha, s. (ekan'ęe;ake' gr. ostrze) bot. ciern; zool. ostra pletwa rybia; anat. 1) kręgosłup; 2) ostry występ kręgu, wyrostek ciernisty, kolec.

Acanthaceae, s. pl. (-j'si-a) bot. akantowate, rozległa rodzina ziół, krzewów i drzew, obejmująca 178 gatunków, rząd wielosiłowatych, **POLEMONIALES**, ob. **acanthus**.

acanthaceous, adj. (-j'szez) 1) ciernisty, kolczasty; 2) bot. przynależny do rodziny akantowatych, **ACANTHACEAE**.

acanthin, s. (eken'gin) zool. substancja chitynowa, tworząca wewnętrzny szkielet promienic, **RADIALARIA**.

acanthine, adj. (-'zajn) akantowy, dotyczący akantu, podobny do akantu, ob. **acanthus**.

acanthion, s. (-'zjon; acanthion gr. ciern) w kraniologii miejsce u podstawy kości nosowej.

acanthite, s. (-'zajt) min. akantyt, siarczek srebra Ag_2S tak jak argentyt, lecz o kryształach zeszczoconych lub krystalizujący w cienkie przyrządy rombów, c.w.7.2-7.3.

acantho- (-'zo) w słowach złożonych: kolczasto-.

Acanthocephala, s. pl. (-se'fala) zool. glisty klasy robaków obłych, **Ascheminthes**, rzędu nicieni, (oblen-ców), **NEMATODES**, pasorzytujące w jelitach, mające otwór ustny zaopatrzony w kolce odgięte wstecz; nie posiadają przewodu pokarmowego, wchłaniają pożywienie przez ściany ciała.

acanthocephalan, adj. (-se'falen) zool. dotyczący glisty z grupy **Acanthocephala**.

acanthocephalan, s. osobnik z grupy **Acanthocephala**.

Acanthocephali, s. pl. (-se'fali) ob. **Acanthocephala**.

acanthocephalous, adj. (-se'falez) zool. kolczastogłowy.

acanthocladous, adj. (-'kladez; akantha gr. kolec, kladon gr. odrośl) bot. ciernisty, zwłaszcza na gałęziach.

Acanthodea, s. pl. ('dia) ob. **Acanthodii**.

Acanthodes, s. pl. (-'diz) pal. zaginiony rodzaj małych rybek rzędu **Acanthodii** znajdujących w formacjach permskiej i węglowej.

acanthodean i **acanthodian**, adj. (-'dien) dotyczący ryb **Acanthodii**.

Acanthodidae, s. pl. (-'didi) zool. rodzina ryb o jednej pletwie grzbietowej, reprezentowana przez **Acanthodes**.

Acanthodii, s. pl. (-'di-i) zool. gromada albo rząd wymarłych ryb okresu paleozoicznego, należących do podgromady **ELASMOBRANCHII** z mocnym kolcem u pletwy, często z kolcami pomiędzy parzystymi pletwami.

Acanthodini, s. pl. (ekan'zodaj'-naj) ob. **Acanthodii**.

acanthoid, adj. (ekan'z-o-id) mający kształt kolca, kolczasty.

acanthology, s. (ekan'z-o'lodzi) biol. nauka o kolcach.

acanthoporous, adj. (-'forez) wydający kolce.

acanthopodous, adj. (-'podez) zool. kolczastonogi, kolconogi; bot. mający kolczaste, cierniste lub włochate łodyżki liścia.

acanthopteran i **acanthopterygian**, adj. (ekan'z-o'pteren i ekan'z-o'pteryg'zien) zool. cierniopłetwy, dotyczący ryb **Acanthopteri** (**Acanthopterygii**).

acanthopteran i **acanthopterygian**, s. zool. cierniopłetwy, osobnik z podrzędu ryb **Acanthopterygii**.

Acanthopteri, s. pl. (ekan'z-o'pteri; acantho- i pteron gr. pióro) ob. **Acanthopterygii**.

acanthopterous i **acanthopterygious**, adj. ekan'z-o'pterez i ekan'z-o'pteryg'dziez) zool. podobny do ryb cierniopłetwych.

Acanthopterygii, s. pl. (e'kan'z-o'pteryg'dziaj; acantho- i pterygion gr. pletwa) zool. cierniopłetwe. podrząd ryb rzędu kostnoszkieletowych, **TELEOSTEI**, obejmujący w dawnej klasyfikacji wszystkie ryby mające przed pletwą grzbietowej i odbytowej twarde i kolczaste, nowa klasyfikacja ogranicza je, lecz pozostawia w rzędzie tym bardzo liczne odmiany; niektórzy klasyfikują A. jako rząd, a **TELEOSTEI** jako podgromadę, **SUBCLASSIS**.

acanthous, adj. (ekan'zez) kolczasty, podobny z kształtu do kolca.

acanthus, s. (-'zes) bot. akant, rozdzielniec, trwałe zioła z rodziny akantowych, **ACANTHACEAE**, rosnące w Europie Płd., Azji Mniejszej i Afryce Płn.; bud. stylizowany liść akantu jako ozdoba rzeźbiarska, rozpowszechniona od czasów klasycznych, znachodzi się w głowicy korynckiej, na Aga Sofia w Istanbulu, w rzeźbach zakopiańskich itd.

a capella (ekepe'le albo z wł. a kape'la) muz. chór bez towarzyszenia instrumentu wcale albo z towarzyszeniem instrumentu unisono z chórem.

a capite (a ka'pite, ł.) od początku, nowy ustęp.

acariasis, s. (ekari'azys) med. choroba osoby dotkniętej pasorzytem, jak np. świerz.

acaricide, adj. (eka'risajd) mający moc zabijania roztoczy.

acaricide, s. środek do zabijania roztoczy.

acarid, s. (e'karid) zool. osobnik z rzędu **Akarida** lub **Acarina**, roztocze.

Acarida, s. pl. (eka'rida; a'kari gr. kleszcz) zool. roztocze, nazwa rzędu pajęczaków, **ARACHNIDA**; głowotłów, **cephalothorax**, zrosnięty w jedną całość z odwłokiem, **abdomen**; bardzo drobne pasorzyty powodujące choroby skórne u ludzi, koni i owiec, inne — chorobowe wyrosty u roślin, inne żyją w gnilnych substancjach, w wodzie słodkiej lub słonej.

acaridan, adj. dotyczący roztoczy z rzędu **Acarida** (**Acarina**).

acaridan, s. osobnik z rzędu **Acarida** (**Acarina**), roztocze.

Acarina, s. pl. (eka'ryna) ob. **Acarida**.

acarine, adj. (e'karin) med. wywołany przez roztocze.

Acarus, s. (e'karez) zool. roztoczek (m. i. f.), gromada obejmująca liczne gatunki drobnych roztoczy.

Acastus, s. (ekes'tes) mit. gr. Akastos, syn Peliasa, króla Jolkosu, wywoził Jazona i Medeę, ob. **Jason**, **Medea**, **Pelias**.

acatalectic, adj. (eka'telek'tik; a. p. i. katale'gejn) gr. przestać nieurwany na końcu, proz. mający pełną ilość zgłosek, ob. **catalectic**, **catalexia**.

acatalectic, s. akatalektyk, wiersz, mający pełną ilość zgłosek, nieskrócony, któremu nie brak ostatniej stopy.

acatalepsia, s. (ekatelep'sje) akatalepsja, med. 1) niepewność diagnozy (rozpoznania choroby); 2) niepojętność, niemożność zrozumienia, niedorozwój umysłowy.

acatalepsy, s. (eka'talepsi) akatalepsja, fil. niepojętność, teoria starożytnych stoików, że wiedza ludzka sięga tylko prawdopodobieństwa, a nigdy bezwarunkowej pewności.

acataleptic, adj. (eka'taleptik) akataleptyczny, dotyczący akatalepsji (**acatalepsia** i **acatalepsy**).

acatastasia, s. (ekatastej'zja) akatastazja, nieregularność, zmiana od stanu normalnego.

acatastatic, adj. (-'tyk) med. odmienny od stanu normalnego, nieregularny, jak np. wydzielin.

acate, s. (akejt') przest. (z fr. achat 'asza', kupno) 1) kupno; 2) pl. towar zakupiony, zakupy, często w formie **cate**, ob.

acathistus, s. (aka'is'tes; a. p. i. kathi'dzejn usiać) hist. kość. w pierwszych wiekach KW hymn na cześć Marii Panny śpiewany (stojąc) w piątą tydzień Wielkiego Postu na pamiątkę odbicia Awarów od Konstantynopola przez Herakliusza (620).

caudal i **acaudate**, adj. (eko'dejt, ako'dejt; a. p. i. cauda ł. ogon) bezogonowy.

caulescence, s. (ekole'sens; a. p. i. caulis ł. lodyga) bot. bezlodygowość.

caulescent, adj. (ekole'sent) bot. bezlodygowy, nie mający lodygi lub mający tylko lodygę podziemną (korrzeniak, kłacz) ob. **rhizoma**.

accademia, s. (akkade'mia) włoski wyraz używany w nazwie Accademia

della Crosca (akkade'mia della kroska, akademia otrębowa); akademia ta, założona w Florencji r. 1582 dla oczyszczenia języka włoskiego, wydała w r. 1612 słownik, przez długie lata uważany za najwyższą instancję językową.

accede, vi. (eksid') 1) zbliżyć się, przystąpić; 2) a. to wstąpić na (tron, stanowisko); 3) przystąpić, zgodzić się; 4) pr. narodzić, przyrosnąć, ob. **accession**, s., pr.

accelerando, adv. (eksel'eren'do) lub po wł. **acczeleran'do** muz. szybkość, przyspieszając, ob. **ritardando** i **ritenuto**.

accelerate, vi. (ekse'lerejt) poruszać się z większą szybkością.

accelerate, vt. przyspieszyć, przynaglić, ponaglić.

acceleration, s. (ek'selerej'szen) przyspieszenie; astr. a. of the fixed stars ob. **diurnal**; a. of the moon przyspieszenie przeciętnego ruchu księżycy, wskutek jakiego obrót jego jest obecnie nieco szybszy niż w odległej przeszłości; a. of the planets przyspieszenie ruchu planet, zwiększenie szybkości ich ruchu w drodze od punktu odłonecznego do przysłonecznego, ob. **aphelion** i **perihelion**; a. of the tides czyli **priming of the tides** przyspieszenie przypływu i odpływu morza w pierwszą i trzecią kwadrę księżycy, ob. **lag of the tides**; biol. coraz wcześniejsze pojawianie się zmian w kolejnych pokoleniach w rozwoju gatunku; fiz. a. of gravity przyspieszenie ciężkości, przyspieszenie, z jakim ciało swobodne w próżni spada na ziemię pod wpływem siły przyciągania ziemi, oznaczone skrótem g; g jest to samo dla wszystkich ciał, a różne stosownie do wysokości nad powierzchnią morza i stosownie do położenia geograficznego na kuli ziemskiej; wynosi na poziomie morza: na równiku 978.1 cm. (32.08'), pod 45 st. szer. geogr. 980.06 cm. (32.17'), na biegunie 983.2 cm. (32.25') na sek. przez sekundę; mech. zmiana chyżości lub wielkości tej zmiany albo co do szybkości albo co do kierunku albo co do obojga.

accelerative, adj. (ekse'lerejtyw) przyspieszający, powodujący przyspieszenie, mający na celu przyspieszenie.

accelerator, s. (-ter) 1) kto lub co przyspiesza; anat. mięsień przyspieszający czynność narządu; fot. środek do przyspieszenia wywołania; mech. aparat do przyspieszenia; 2) (w Anglii) pocztowy wózek do rozwożenia listonoszów z urzędu pocztowego do ich okręgów doręczenia poczty; 3) aparat do mierzenia szybkości.

acceleratory, adj. (-leratori) służący do przyspieszenia.

accelerograph, s. (-lerograf') woj. r. aparat do mierzenia i notowania siły parcia materiału wybuchowego w zamkniętej przestrzeni, np. na łok.

accelerometer, s. (-leromi'ter) woj. aparat do mierzenia ciśnienia gazu na każdą część karabinu lub działa, tachometr, ob. **tachometer**.

accend, vt. (eksend') r. i przest. podpalić, wzniecić ogień.

accendible, adj. (-ybł) zapalny.

accendibility, s. (ibi'hiti) zapalność.

accension, s. (eksen'szen) przest. zapalenie, wzniecenie ognia.

accensor, s. (-ser) KRK kościelny, który czyści i zapala świece w kościele.

accent, s. (ek'sent) akcent, 1) nacisk na jedną zgłoskę (**stress** a.) lub podniesienie tonu na jednej zgłosce (**pitch** a.), przeciągnięcie trwania jednej zgłoski nad inne; 2) znak dodany do głoski, zmieniający jej wymowę, jak francuskie akcenty: i, i, węgierskie i i; 3) druk. każdy znak diakrytyczny, pod głoską, nad głoską lub w poprzek głoski; 4) muz. powtarzające się regularnie podniesienie, niżenie lub przedłużenie tonu, **grammatical** a., zaznaczenie frazy, **rhythmical** a.; 5) proz. nacisk na pewną stopę w wierszu; 6) pl. słowa, dźwięki; 7) akcent, odrębny sposób wymawiania, np. **Irish** a., **foreign** a.; 8) wszystko co jest przeznaczone do wywołania nacisku i zwrócenia uwagi, np. **both types of trees are much used for framing vistas and outlining paths or driveways or as a-s.**

accent, vt. (eksent') akcentować, 1) położyć nacisk na pewnej zgłosce słowa, 2) podkreślić, zwrócić szczególną uwagę.

accent mark (-'mark) muz. znak nad nutą, lub czasem (w basach) pod nutą, wskazujący zwiększenie lub zmniejszenie nacisku.

accantor, s. (-er) 1) A. zool. rodzaj śpiewających ptaków europejskich z rzędu wróblowatych, **PAS-SERIFORMES**, obejmujący liczne gatunki drozdów itp.; 2) przest. kierownik chóru.

accental, adj. (eksen'czueł) dotyczący akcentu; proz. odnoszący się do rodzaju rytmu.

accental, s. znak diakrytyczny.

accentuate, vt. (-'czuejt) akcentować, ob. **accent**, vt.

accentuation, s. (-tiuej'szen) akcentowanie, muz. zmiana tonu stosownie do przepisów siedmiu akcentów zwanych **ACCENTI ECCLESIASTICI** (akcen'ti eklezja'stici): **immutable** (w jednym tonie), **medium** (minorowa tercja), **grave** (kwinta), **acute** (sol-mi-mi-sol), **moderate** (podniesienie o ton i powrót), **interrogative** (obniżenie o ton i powrót) i **final** (sol-la-sol-fa-mi-re).

accentus, s. (-tes) część nabożeństwa, śpiewanego lub odmawianego przez duchownego lub jego asystentów przy ołtarzu, w przec. **concentus**.

accept, vt. (eksept') przyjąć na własność, np. podarek; zgodzić się, np. **I accept your offer**, **I accept your amendment**; pojąć zrozumieć; kup. akceptować, podpisać jako akceptant (tratę na siebieciągniętą) parl. przyjąć do wiadomości lub pod obrady, **the House accepted the report of the Committee** znaczy: Izba przyjęła referat Komisji pod obrady (nie "przyjęła" w znaczeniu "uchwaliła"), ob. **adopt**, pr. to a. **service** zgodzić się na to, by doreczenie lub

tp. było uznane za dokonane zgodnie z przepisami, chociaż się nie odbyło.

acceptable, adj. (-'ebi) zdalny do przyjęcia, miły dla otrzymującego, godny, stosowny, znośny.

acceptability i **acceptableness**, s. (ekseptabi'hiti i -ebi'nes) zdalność, by zasługiwać na przyjęcie, stosowność.

acceptably, adv. (-'ebli) w sposób zasługujący na przyjęcie, stosownie, znośnie, do przyjęcia.

acceptance, s. (-'ens) przyjęcie, zgoda, przyjęcie ze zrozumieniem i w duchu oferty; kup. 1) podpisanie traty przez akceptanta, stanowiące jego zobowiązanie płacenia; 2) trata, podpisana przez akceptanta (akceptowaną).

acceptancy, s. (-'ensi) ob. **acceptance**.

acceptant, adj. (-'ent) przyjmujący.

acceptant, s. (-'ent) przyjmujący; akceptant; KRK A. katolik, przyjmujący bez zastrzeżeń bulę papieża Klemensa XI „Unigenitus” wydaną w r. 1713 przeciwko rzeczy ks. Pasquiera Quesnela, zwolennika Janse-na „Reflexions Morales sur le Nouveau Testament”, ob. **Unigenitus**.

acceptation, s. (-'ejasn) przyjęcie; akceptacja; przyjęte zwyczajem pojmowanie słowa lub zwrotu.

accepter, s. (-'er) przyjmujący; pr. i kup. akceptant.

acceptilate, vt. ('ilejt) pr. rz. zwolnić od słownego zobowiązania.

acceptilation, s. (ek'septilej'szn) pr. rz. akceptylacja, formalne uznanie ze strony uprawnionego, że dłużnik uiszczył się z zobowiązania (ustnego), bez względu na to, czy zapłata nastąpiła.

acceptor, s. (eksep'ter) fizj. ciało przyjmujące tlen pochodzący z samooksydacji substancji połączonej; kup. akceptant; mech. filtr równoległy, pr. handlowe a. **for honor** albo **supra protest** akceptant podpisujący weksel już zaprotestowany, lecz nie zapadły, dla ochrony jednego z obowiązanych.

access, s. (ekses') 1) przystęp, dostęp; 2) droga przystępu; 3) pr. dostęp do stosunku małżeńskiego; 4) wzrost terytorium przez przyrost naturalny lub pracę; 5) atak (choroby) r. wdanie się; 6) przystąpienie (do partii, do większości), w szcz. KRK podczas obierania papieża przeniesienie (akces) głosów, oddanych w jednym głosowaniu na jednego kandydata, w następnym głosowaniu na innego, zwłaszcza, by dać mu przez to wystarczającą do obioru większość; 7) modlitwy lub psalmy, załeczone KRK księdzu rzymskokatolickiemu jako wstęp przed odprawieniem mszy św. lub KA przed komunią, **prayer of humble a.**; parl. a. of **Parliament** przest. otwarcie parlamentu.

accessary, s. (-'seri) przyczyniający się, uczestnik, pl. dodatki.

accessarily, adv. (eksesa'riili) dodatkowo, przyczyniająco się, ubocznie.

accessariness, s. (-'rines) uboczność, dodatkowość, oboczność.

accessible, adj. (ekse'sybi) dostępny, przystępny.

accessibility, s. (ek'sessibi'iti) dostępność, możność lub łatwość dostępu.

accessibly, adv. (ekse'sybi) dostęпно, przystęпно.

accession, s. (-'szen) 1) przystąpienie; 2) wzrost, przyrost; 3) pr. przybytek przez przyrost, np. powiększenie gruntu przez namulenie, przez przytwardzenie rzeczy ruchomej do nieruchomości itd.; 4) pr. międzynarodowe przystąpienie państwa do układu już istniejącego między innymi państwami; 5) wstąpienie nowej dynastii na tron; 6) atak (choroby), ob. **access** 5); 7) KRK akt przeniesienia głosów, ob. **access** 6).

accession, vt. wpisać do księgi przybytku.

accessional, adj. (-eł) odnoszący się do przyrostu, dodatkowy.

accessit, s. (-'sit; accessit ł. przystąpił) 1) w niektórych kolegiach odznaczenie, dawane studentowi następnemu po premiancie; 2) KRK możność przeniesienia głosów w obiorze papieża na kandydata, mającego większe widoki obioru, ob. **access** s.

accessorial, adj. (-'rieł) uboczny, dodatkowy, oboczny.

accessorius, s. (-so'riez) anat. 1) mięsień pomocniczy, pomagający drugiemu, np. **flexor a. pedis**, pomagający zginać palce u nogi; 2) pomocniczy nerw rdzenia kręgowego.

accessory, adj. (ekse'sori) pomagający, współczynnny, współwinny jako pomocnik; (o rzeczach) towarzyszący, pomocny, uboczny, dodatkowy; a. **nucleus**, anat. jądro dodatkowe, mała przestrzeń szarej materii koło **CORPUS DENTATUM** rdzenia przedłużonego tuż pod mostem Varoli, dwoje jąder tylnych (zewnątrznych) i dwoje przednich (wewnętrznych), ob. **olivary nucleus**; a. **pancreatic duct** anat. uboczny przewód w trzustce, przewód Santoriniego; a. **thyroid glands** anat. małe ziarenka tkanki tarczowej koło tarczycy; a. **tone** muz. ton harmonizujący.

accessory, s. pr. współwinny, choćby nie współczynnny, w dokonaniu przestępstwa, np. przez namowę (a. **before the fact**) lub ukrywanie i pomoc w ucieczce (a. **after the fact**); 2) pl. dodatki, otoczenie, przedmioty przynależne i znamienne, akcesoria.

accident, s. (ek'sident) 1) wypadek, zdarzenie niezamierzone i nieprzewidywane, przypadek; 2) gram. właściwość nadana słowu arbitralnie, nie przynależna mu z konieczności np. rodzaj rzeczownika, jak: ten fotel, ta ławka, to krzesło; 3) her. znak lub punkt, jaki może być włączony lub opuszczony na tarczy herbowej; 4) przypadek, którego nie umiemy włączyć w spłot przyczyn warunkujących go, ponieważ subiektywnie nie znamy tych przyczyn, choć one istnieć muszą w myśl zasady nowoczesnej wiedzy, że każdy skutek musi mieć przyczynę; 5)

geog. fiz. i astr. nieregularność i nierówność powierzchni.

accidental, adj. (eksiden'tel) 1) przypadkowy, nieoczekiwany, niezamierzony; 2) niestotny, uboczny; 3) muz. dotyczący tonu obcego kluczowi danej tonacji, jak np. przez dodanie lub ujęcie krzyżyka lub bemoiu; 4) log. przypadkowy, dotyczący logicznego przypadku, rzeczy ubocznej, nie istoty rzeczy; a. **colors** opt. uboczny kolor, widziany po odwróceniu oka od oglądania kolorowego obrazu, np. odwróciwszy się od koloru zielonego, mamy przed oczyma widmo czerwone.

accidental, s. 1) przypadkowość, uboczność, okoliczność nieistotna; 2) mal. efekty wywołane anormalnym oświetleniem części obrazu a pozostawieniem reszty w cieniu; 3) muz. podniesienie lub obniżenie tonu obce kluczowi tonacji.

accidentalism, s. (-'alizm) 1) przypadkowość; 2) log. zasada, że wypadki wydarzają się bez przyczyny, ob. **indeterminism**, **tychism**; 3) med. leczenie na podstawie zewnętrznych objawów choroby bez badania jej przyczyny.

accidentalist, s. (-'alyst) zwolennik zasady przypadkowości, ob. **accidentalism** 2) 3).

accidentalit, s. (-'liti) przypadkowość.

accidented, adj. (-'ed) geog. fiz. i astr. mający nierówną powierzchnię.

accipitare, vt. (ekspitej'ri) płacić zasiłek właścicielom dworów.

Accipiter, s. (eksi'piter) zool. gatunek ptaków podrzędu **ACCIPITRES**, rzędu **FALCONIFORMES**, do których należą m. i. jastrząb i krogulec; typowy jest **ACCIPITER NISUS**, krogulec, zapalczywy i drapieżny długość do 32 cm. (13"). rozpiętości skrzydeł do 65 cm. (25").

accipitral, adj. (-'pitrel) krogulczy, jastrzębi, sokoli.

Accipitres, s. pl. ('pitres) zool. podrząd ptaków, należących do rzędu drapieżnych, **RAPTATORES**, podrzędu sokolich **FALCONIFORMES**.

accipitrine, adj. ('pitrajn) krogulczy, drapieżny.

acclaim, vi. (eklej'm; ad- i clamarę ł. wołać) wołać. wołać radośnie, wyrażając zgodę.

acclaim, vt. obwołać.

acclamation, s. (eklamej'szn) aklamacja, ogólne i głośnie objawienie zgody; parl. i KRK. wybór jednołośny bez oddawania kartek, wybór przez aklamację; kość. śpiewna odpowiedź kongregacji w antyfonie.

acclamatory, adj. (ekla'matori) wyrażający zgodę przez aklamację, odnoszący się do wyrażenia zgody przez aklamację, aklamacyjny.

acclimate, vi. (eklaj'met) przywykać do obcego klimatu, aklimatyzować się.

acclimate, vt. przyzwyczajać do obcego klimatu, aklimatyzować.

acclimation, s. (eklajmej'szen) aklimatyzowanie, aklimatyzowanie się, przyzwyczajanie lub przywykanie do klimatu nie rodzimego; a. **fever**, med. choroba, spowodowana zmianą klimatu, zwłaszcza w kra-

jach podzwrotnikowych, zdarzająca się u osób przybyłych z klimatu umiarkowanego; wet. choroba koni i bydła. spowodowana zmianą otoczenia jak np. pastwiska na stajnię lub oborę miejską.

acclimatization, s. (-matizej'szen) aklimatyzacja, przystosowanie się zwierząt i roślin do obcego klimatu.

acclimatize, vi. (eklaj'metaj) przystosować się do obcego klimatu, różnego od klimatu rodzimego.

acclimatize, vt. aklimatyzować, przystosować do obcego klimatu.

acclimatizer, s. (-er) aklimatyzator.

acclinate, adj. (ek'linejt) stromy, wspinający się w górę.

acclivity, s. (ekli'witi) stromość, wejście na pagórek lub górę, skłon wiodący w górę, w przec. **declivity**, choć może oznaczać ten sam skłon, oglądany z dołu lub z góry, podobnie jak: stromy i spadzisty skłon.

acclivous, adj. (eklaj'wez) stromy, w przec. **declivous** spadzisty.

accloy, vt. (ekloj') przeładować, obładować, zapchać, zatkać, przest. łechtać konia ostrogami.

accoat, vt. (eko'st) przest. żeglować wzdłuż wybrzeża; graniczyć; leżeć tuż.

accola, s. (e'kola) pr. posiadacz ziemi nad rzeką lub wzdłuż brzegu rzeki.

accolade, s. (e'kolejd) 1) akolada, pasowanie na rycerza, dosł.: uścisk, jaki stanowił ostatnią część formalności; 2) muz. akolada, nawias łączący dwie pięciolinie lub więcej na znak, że mają działać równocześnie; 3) bud. zakrzywienie w kształcie podwójnego nawiasu (w kształcie dwóch liter S symetrycznie odwróconych, umieszczone pod szczytem łuku ()); 4) znak używany w rękopisach starożytnych i średniowiecznych, wskazujący, że zaznaczone słowo należy do poprzedniej linii.

accollé, adj. (ekoli' lub akolej') her. 1) ubrany w obrożę; 2) zestawiony jak dwie twardze na monecie.

accomenda, s. (ekomen'de) pr. morskie kontrakt między właścicielem towaru a kapitanem okrętu, poruczący kapitanowi dowolną sprzedaż towaru na wspólny rachunek.

accomodate, adj. (eko'modejt) przest. sposobny, odpowiedni.

accomodate, vi. dostosować się.

accomodate, vt. dostosować, zgodzić, pogodzić, wygodzić, usłużyć komu (acc.).

accommodating, part. adj. (-in7) uczynny, usłużny.

accommodatingly, adv. (-inłi) uczynnie, usłużnie, wygadająco.

accommodation, s. (ekomodej'szn) dostosowanie, dostosowanie się, przystosowanie, przystosowanie się; usłużność, skłonność do wygodzenia; wygody i urządzenia służące do uprzyjemnienia (mieszkania, hotelu, pociągu, okrętu, zakładu leczniczego itp) często pl.; kup. wygodzenie, wygodzona suma lub weksel grzecznościowy, także a. **bill**, a. **draft**, a. **acceptance**, a. **indorsement**; fizj. dostosowanie się oka lub ucha do zmiany oddalenia, światła lub dźwięku;

teol. doktryna, że objawienie boskie postępuje w miarę wzrostu możliwości człowieka, by je zrozumieć; a. **ladder**, mar. lekka drabinka, wisząca na wewnętrznej stronie burty dla użytku w schodzeniu do małych łodzi; a. **train** lub a. **coach** w St. Zj. pociąg stacyjny na wszystkich stacjach.

accomodative, adj. (eko'modejtiw) mający na celu przystosowanie lub przystosowanie się; mający na celu wygodzenie lub oddanie usług.

accomodativeness, s. (ekomodej'tiwnes) zdolność dostosowania lub dostosowania się, usługowość, skłonność do świadczenia usług.

accommodatum, s. (-tem) pr. wygodzenie w celu bezpłatnego używania rzeczy, mającej być zwróconą in specie.

accompaniment, s. (ekompa'ni-ment) towarzyszenie, otoczenie, udział w wypadku lub w czynności w roli drugorzędnej; muz. wtór, akompaniament.

accompanist, s. (ekom'panist) akompaniator, muzyk wtórujący głównemu wykonawcy, np. fortepianista, śpiewakowi.

accompany, vi. (ekom'pani) muz. wtórować, towarzyszyć, akompaniować; fizj. **accompanying movement** ruch mimowolny, wykonany bez udziału aktu woli.

accompany, vt. (ekom'pani) połączyć, aby towarzyszyło, np. she **accompanied her refusal with a smile** odmówiła z uśmiechem, dosł.: odpowiedziała z uśmiechem, jaki towarzyszył jej odmowie; towarzyszyć, odprowadzić; muz. wtórować, towarzyszyć, akompaniować komu (acc.).

accomplice, s. (ekom'plis) współwinnny, uczestnik zbrodni (z in lub of, dawniej to) wraz z innymi (with lub of).

accomplish, vt. (ekom'plisz) ukończyć (co), wykonać (co), dokonać (czego).

accomplished, part. adj. (-t) dokonany, skończony, doskonały.

accomplishment, s. (-ment) dokonanie, ziszczenie, wydoskonalenie się, zdobycie (nowej zalety, umiejętności lub tp.).

accord, s. zgoda; muz. akord; pr. ugoda dobrowolna stron w sprawie uszkodzenia, wykluczająca następne kroki sądowe; by one a. jednomyślnie; by one's own a. z własnej woli.

accord, vi. (ekord') zgodzić się, pogodzić się, być w zgodzie.

accord, vt. zgodzić, pogodzić, doprowadzić do zgody, przyznać, oddać zastępcę.

accordable, adj. (-ebł) będący w zgodzie.

accordant, adj. (-ent) zgodny (z with lub to).

according, part. adj. (-in~) zgodny, odpowiedni, a. as zupełnie tak samo jak, a. to stosownie do, według.

accordingly, adv. (-li) stosownie do tego, odpowiednio.

accordion, s. (-'ion) akordion, ręczny, przenośny instrument muzyczny z klawiszami i miechem, harmonia.

accordionist, s. (-'ionist) osoba grająca na akordionie.

accost, vi. (ekost') przest. graniczyć, leżeć obok.

accost, vt. żeglować wzdłuż wybrzeża; graniczyć, dotykać; przystąpić i przemówić, zagadnąć.

accost, s. r. przywitanie, zagadnięcie.

accosted, adj. (-'yd) her. stojąc rzędem obok siebie; podparty z obu stron przez inne postacie.

accouchement, s. (ekusz'ment lub po fr. akuszmá ~) położ, poród.

accoucheur, s. (akuször') akuszer, położniczy.

accoucheuse, s. (akuszö'z) akuszerka, położnicza.

account, vi. (ekaunt') zdać sprawę, zdać rachunek, odpowiadać za (for), podać rozsądne wytłumaczenie (for); a. of cenę wysoko.

account, s. rachunek, obliczenie, sprawozdanie rachunkowe; kup. dwutygodniowy rozrachunek między kupującymi i sprzedającymi na giełdzie londyńskiej, także czas od jednego a. day do drugiego; sprawozdanie, referat; wzgląd, racja, powód; on no a. pod żadnym względem; on all a-s z każdej racji; pr. żądanie złożenia rachunku; znaczenie, odznaczenie się, man of a. człowiek, który ma znaczenie, the **laudable a. of the city of Lwów under Zimorowicz** chwalebne odznaczenie się miasta Lwowa pod Zimorowiczem; a. books księgi handlowe; a. day dzień rozliczenia na giełdzie londyńskiej, jeden z czterech dni w każdej połowie miesiąca, w które odbywa się wykonanie zobowiązań; a-s payable kup. rachunek wierzycieli; a-s receivable kup. rachunek dłużników; a. sales kup. sprawozdanie komisjonera, zawierające spis sprzedaży dokonanych na rachunek mocodawcy.

accountability, s. (ekauntabi'li) obowiązek wyrachowania się; zdolność zdania sprawy.

accountable, adj. (ekaun'tebl) 1) odpowiedzialny, zobowiązany do składania rachunków, podlegający wezwaniu o złożenie rachunków; 2) dający się wyrachować, wyjaśnić, wytłumaczyć.

accountancy, s. (-'tansi) buchalteria, księgowość.

accountant, s. (-'tent) 1) sprawozdawca rachunkowy, w szcz. pr. strona pozwana o złożenie rachunków; 2) rachmistrz; 3) buchalter, księgowy.

accounting, s. (-'tin~) 1) buchalteria, księgowość; 2) sprawozdanie rachunkowe, zawierające dochody i rozchody transakcji pieniężnych.

accouple, vt. (ekopł') r. połączyć, kojarzyć.

accouplement, s. (-'ment) skojarzenie, połączenie; bud. umieszczenie dwóch figur lub kolumn bardzo blisko siebie, lecz tak by się nie dotykały.

accouter, vt. (ekut'er) ob. **accoutre**.

accouterment, s. (-ment) ob. **accoutrement**.

accoutre, vt. (eku'tr) wysztyftować, dostarczyć odzieży, w szcz. mundurów wojskowych.

accoutrement, s. (-ment) wyekwipowanie, wysztyftowanie; pl. dodatki do uniformu poza mundurem i bronią, jak szewrony, pasy, ładownice itp.

accredit, vt. (ekre'dit) kredytować, upoważnić, zatwierdzić; otworzyć kredyt, uwierzytelnić, wystać z pisemem uwierzytelniającym np. agenta handlowego, posła pełnomocnego itp.; wierzyć, ufać, uznać za prawdę; przypisać komu co (with).

accremential, adj. (-szeł) wzrastający przez dodanie podobnych komórek lub podobnego materiału.

accrementition, s. (ek'rementiszn) fizj. wzrost przez dodanie podobnych komórek lub podobnego materiału.

acresce, vi. (ekres') przest. z wyjątkiem pr. rość, urósć.

acresce, vt. przest. z wyjątkiem pr. powiększyć.

acrescence, s. (-ens) r. wzrost, przybytek.

acrescent, adj. (-ent) wzrastający, rosnący, bot. powiększający się po okwitnięciu, jak kielich niektórych kwiatów.

accrete, adj. (ekrit') przyrosły, przyrosnięty, pr. dotyczący przybytku przez narosnięcie; bot. zrosnięty.

accrete, vi. przyrósć, narósć, zraść się, być dołączonym do (to).

accrete, vt. r. dodać, przyłączyć.

accretion, s. (ekre'szn) wzrost, przybytek organiczny przez przyrost naturalny, także dodanie z zewnątrz; to co przybyło. urost. narost, przyrost, zrost, spójność narosłych cząsteczek; med. zrosnięcie części ciała zwyczajnie oddzielnych; pr. powiększenie gruntu przez zmiany naturalne, jak np. namulenie; pr. powiększenie spadku lub zapisu przez ustąpienie współspadkobiercy lub współlegatariusza; pr. uzupełnienie tytułu prawnego, zrazu wadliwego.

accretive, adj. (ekri'tiw) rosnący, odnoszący się do przyrostu.

acroach, vt. (ekro'cz) przest. chwycić na hak, przywłaszczyć, uzurpować.

accrue, s. (ekru') przy robotkach ręcznych osobne oczko, dodane dla powiększenia rozmiaru robotki.

accrue, vi. (ekru') przyrósć, przyrastać, powiększyć się, zaistnieć jako przyrost do zysku lub straty, jak np. procent do kapitału; her. dorósć, osiągnąć pełnoletność; pr. zaistnieć jako tytuł roszczenia.

accruement i **accrument**, s. (-ment) przyrastanie; to co narosło, przyrost, wzrost.

accubation, s. (ekjubej'szn) leżenie bokiem na pośłaniu, jak starożytni Rzymianie przy jedzeniu; med. połów.

accubitus, s. (ekju'bites) kość. pokój w kościele, przeznaczony na miejsce wypoczynku dla biskupa; także kanapa, przeznaczona tam na wypoczynek.

acculturation, s. (ekoł'czurej'szn) etn. zbliżanie się szczepów i narodów

do siebie w kulturze i sztuce wskutek zetknięcia się.

accultural, adj. (-'czureł) dotyczący zbliżania się szczepów i narodów do siebie w kulturze i sztuce wskutek zetknięcia się.

accumb, vi. (ekomb') przest. położyć się bokiem wygodnie, jak starożytni Rzymianie do jedzenia.

accumbency, s. (-ensi) leżenie bokiem przy stole, jak starożytni Rzymianie.

accumbent, adj. (ekom'bent) leżący przy stole, jak starożytni Rzymianie; bot. leżący wzdłuż czegoś, np. liście, **cotyledons**, mające krawędź zaciętą i opartą o ścianki łodygi, **hypocotyl**, u wielu roślin krzyżowych, **CRUCIFERA**.

accumulate, adj. (ekju'mulejt) zebrany, nagromadzony.

accumulate, vi. nagromadzić się, urosnąć.

accumulate, vt. nagromadzić, zebrać, skupić.

accumulation, s. (ekjumulej'szn) gromadzenie, nagromadzenie; kup. w przedsiębiorstwie finansowym gromadzenie zysków, jakie mogłyby być rozdane w formie dywidendy; pr. nagromadzenie kilku dowodów i możliwych środków prawnych co do jednego punktu; A. Acts ustawy angielskie (1800 i 1892), ograniczające czas, przez jaki kapitał niepodjęty nagromadza odsetki; takie ograniczenia istnieją i w innych krajach.

accumulative, adj. (ekju'miulej-tiw) gromadzący, ob. **cumulative**.

accumulatively, adv. (-li) w sposób gromadzący, narastająco.

accumulativeness, s. (-nes) system gromadzenia (np. zysków, odsetek, siły, wody itp.).

accumulator, s. (-'miulejter) akumulator, 1) aparat do gromadzenia siły; 2) przyrząd sprężynowy do odbierania siły nagłego naprężenia lub ciśnienia.

accuracy, s. (ak'jurasi) dokładność, akuratność, bezbłądność wskutek staranności, ścisłości, poprawności.

accurate, adj. (-ret) dokładny, akuratywny, bezbłądny (wskutek staranności), ścisły, poprawny.

accurately, adv. (-li) dokładnie, akuratywnie, bezbłądnie (wskutek staranności), ściśle, poprawnie.

accurateness, s. (-nes) akuratność, ścisłość, dokładność, staranność, skrupulatność.

accuse, vt. (eko'rs) przekląć, przeznaczyć na zagładę.

accursed, part. adj. (ekor'st) przeklęty.

accursedly, adv. (-sydli) pod klątwą.

accursedness, s. (-'sydnes) stan klątwy, przekleństwo.

accurst, part. adj. (eko'rst) przeklęty.

accusation, s. (a'kjuzej'szn) 1) oskarżenie; 2) akt oskarżenia; 3) przedmiot oskarżenia.

accusatorial, adj. (akju'zati'wł) gram. mający formę przypadku czwartego (w językach mających odmianę rzeczownika, ob. **flection**).

accusative, adj. (-'zatiw) 1) r. oskarżający, obwiniający; 2) gram. dotyczący czwartego przypadku.

accusative, s. gram. przypadek czwarty (w językach mających odmianę), wskazujący przedmiot, na który działa słowo przechodnie, **transitive verb**; **objective case** bier-nik.

accusatively, adv. (-li) 1) oskarżająco, w sposób oskarżający; 2) gram. na sposób przypadku czwartego, tak jak przypadek czwarty.

accusatorial, adj. (ekju'zato'rieł) odnoszący się do oskarżenia, w szcz. pr. takiego, gdzie oskarżyciel nie jest zarazem sędzią; w przec. **inquisitorial**.

accusatorially, adv. (-li) w formie oskarżenia, przedłożonego przez oskarżyciela sędziemu, przec. **inquisitorially**.

accusatory, adj. (akju'zatori) oskarżający, zawierający oskarżenie; pr. ob. **accusatorial**.

accuse, vi. (akju'z) oskarżyć.

accuse, vt. oskarżyć, obwinić. pr. zarzucić występki sądowo w drodze publicznej; z of.

accused, part. adj. (-'zd) oskarżony o zbrodnię lub przekroczenie, zazwyczaj s. **the accused** podsądny, **defendant**.

accuser, s. (-'zer) oskarżyciel.

accustom, vi. (ekos'tem) przywyknąć, przyzwyczajać się; obcować (**with**).

accustom, vt. przyzwyczaić.

accustomed, part. adj. (-'tymt) zwyczajny, przyzwyczajony.

accustomedness, s. (-nes) przyzwyczajenie.

ace, s. (ejs; as ł. jednostka monetarna, aes, moneta miedziana) 1) jednostka, jedynka, jeden punkt na karcie lub na kostce; karta tak znaczona, as, tuz, a. of **diamonds** as karowy, tuz dzwonkowy; punkt zdobyty w piłkę ręczną, w rakiety, w tenisa; 2) mała ilość, szczypta, drobniak; 3) as, (od czasu wojny światowej z 1914) wybitny lotnik, z biegiem czasu użycie w St. Zjd. rozszerzyło się, np. **tennis a.** wybitny tenisista, as tenisowy itd.

-acea, przyr. (-es'sja) zool. końcówka oznaczająca wiele rodzin zwierzęcych, np. **CRUSTACEA** (skorupiaki), **TESTACEA** (korzeni-nóżki).

-aceae, przyr. (es'si-a) bot. końcówka oznaczająca wiele rodzin roślin, np. **MALVACEAE** (ślazowate), **PAPILIONACEAE** (motylkowate); w dawnych klasyfikacjach i rzędów.

-acean, przyr. (ej'szen) bot. i zool. końcówka przymiotnika utworzonego od wyrazów kończących się na **-aceae** i **-acea**, jak np. **MALVACEANS**, **CRUSTACEANS**.

acedia, s. (esi'dia; a. p. i kedia gr. dbałość, dosłownie: brak dbałości) beczynność, gnuśność, apatia; kość. jeden z grzechów głównych, ob. **deadly sins**; med. choroba zamięlna apatią i melancholią, częsta zwłaszcza w klasztorach.

Acelanda, s. (esel'dama; akel damo syr. pole krwi) bib. pole wspom-

niane w Aktach Apostolskich 1.18. jako miejsce samobójstwa Judasza, w Mat. XXVII.8. jako cmentarz dla obcych, zakupiony za pieniądze wzięte przez Judasza za zdradzenie Chrystusa, pole przelewu krwi.

acenaphthene, s. (e'sinaf'zin; acet-ic i naphthene) chem. węglowodór krystaliczny C₁₂H₁₀, znajdujący się w smole pogazowej, otrzymywany z naftaliny.

acentrous, adj. (esen'tres; a. p. i center) zool. nie posiadający ani kręgosłupa ani struny grzbietowej, **CHORDA DORSALIS**, jak niektóre pierwotne ryby.

-aceous, przyr. (ej'szez) bot. i zool. końcówka przymiotnika utworzonego od nazwy grupy roślin na **-aceae** lub zwierząt na **-acea** oznaczająca: dotyczący owej grupy, przynależny lub podobny do owej grupy itp.

Acephala, s. pl. (ese'fala; a. p. i kefał' gr. głowa) zool. grupy mięczaków, **MOLLUSCA**, nie posiadających widocznej głowy, jak małże, **BIVALVA**, dawniej zaliczano tu także mięczakowate, **MOLLUSCOIDEA**, ramienionogi, **BRACHIOPODA** i czasem mszywoły, **BRYOZOA**.

acephalan, adj. (-en) należący do grupy **Acephala**, podobny do grupy **Acephala**.

acephalan, s. osobnik z grupy bezgłowych, **Acephala**.

Acephali, s. pl. (ese'falli) 1) mityczny lud bez głów, wspomniany w pismach starożytnych; 2) hist. kość. akefaliści, kilka sekt chrześcijańskich, nie mających woda, jak w r. 431 grupa na synodzie w Efezie nie łącząca się ani z Janem z Antiochii ani z Cyrylem z Aleksandrii, w 451 na synodzie w Chalcedonie przeciwnicy nie uznający uchwaly o naturze Chrystusa, w 482 monofizycy egipscy po oderwaniu się od patriarchatu aleksandryjskiego, w w. XIII i XIV biczownicy.

cephalia, s. (esefej'lia) terat. akefalia, nieprawidłowość polegająca na niewykształceniu głowy płodu, bezgłowie.

cephalist, s. (eke'falist) osoba nieuznająca zwierzchności; hist. kość. A. osobnik z grona **Acephali**.

acephalo- przedr. (ese'falo-) terat. brak głowy, o potworkach, którym brak głowy i innej części ciała, jak: **acephalobrachia** brak głowy i ramion, **acephalocardia** brak głowy i serca, **acephalochiria** brak głowy i rąk, **acephalogaster** brak głowy i brzucha, **acephalopodia** brak głowy i nóg, **acephalorhachia** brak głowy i stosu pachowego, **acephalothoracia** brak głowy i tułowiu.

acephalous, adj. (-'falez) przen. nie mający woda; zool. dotyczący grupy **Acephala**; bot. mający szyjkę słupka wychodzącą z podstawy (nie ze szczytu) zalażni, jak u mięty, ret. nie mający należytego porządku.

acephalus, s. (-'fales) terat. bezgłowiec, bezgłowy płód niezdolny do życia.

acequia, s. (aseki'a hisz.) na pld. St. Zj. kanał lub rów do drenowania; a. madre (a. madre) główny dren.

Acer, s. (ej'ser) bot. klon, rodzina klonów, klonowate, ACERACEÆ, ob. maple.

Aceraceæ, s. pl. (ej'serej'si-i) bot. klonowate, rodzina drzew i krzewów rzędu mydleńcowatych, SAPINDALES, obejmująca trzy rozległe gatunki: ACER klon maple, RULAC klon z liściem jesionowym box elder, i DIPTERONIA (w Azji środkowej). W Polsce rosną dziko ACER CAMPESTRIS klon polny, ACER PLATANOIDES klon zwyczajny i ACER PSEUDOPATANUS jawor; na pń. wsch. Am. Półn. (Quebec, Vermont i okolice) klon wydaje słodki sok, sprzedawany jako maple syrup i (po odparowaniu wody) maple sugar.

aceraceous, adj. (ej'serej'szez) klonowaty, klonowy.

Acerata, s. pl. (ese'rata; a. p. i. kerat, keratos, gr. róg) zool. podział stawonogów, ARTHROPODA, obejmujący MEROSTOMATA i pajęczaki, ARACHNIDA, nie mające macek.

acerb, adj. (aserb') cierpki (jak niedojrzały owoc), kwaśny i gorzki.

acerbate, vt. (a'serbejt i e'sorbejt) zagoryczyć, rozgoryczyć, rozdrażnić.

acerbity, s. (aser'bity) cierpkość w smaku, cierpkość w zachowaniu się, w mowie.

acerose, adj. (e'syroz; acus ł. igła) bot. iglasty, szpiczasty.

acervate, adj. kupiasty, gromadny, rosnący w zwartych kiściach lub pęczkach.

acervate, vt. (e'serwejt) przest. nagromadzić.

acervately, adv. (-li) kupiasto, gromadnie, na sposób obfitych gron.

acervation, s. (-wej'szn) r. nagromadzenie w stos, w kupę.

acervative, adj. (eser'wetiw) kupiasty, gromadny.

acervuline, adj. (-'wulajn) podobny do małych kucek.

acervulus, s. zazwyczaj w pl. acervuli (eser'wiules, eser'wiulaj; acervus ł. kupa, stos) bot. u pewnych grzybów drobne zbite kupki masy sporotwórczej grzybni, mycelium.

acescence, s. (ase'sens) kiśnienie. **acescency**, s. (-i) kiśnienie, kwaśność, kwaskowatość.

acescent, adj. (ase'sent) kisnący, łatwo kwaśniejący, kwaśny, kwaskowaty.

acescent, s. kwas, substancja kisnąca, substancja kiszcząca.

acet- i **aceto-** przedr. (a'set- i ase'to; acetum ł. ocet) octowy, pochodzący z octu, połączony z octem.

acetabuliform, adj. (esita'biuliform; acetabulum ł. spodek) bot. mający kształt płytkiego kubka.

acetabulum, s. (-'biulom) 1) starożymskie płytkie naczynie do przechowywania octu (ł. acetum), sosów itp.; 2) miara starożymska, .60 suchej kwarty am., .07 litra; 3) muz. starożytny instrument gliniany lub metalowy, służący jako bęben lub cymbał; 4) anat. (mający kształt kubka) staw (dawniej solniczka) w szcz. staw biodrowy, który otacza głowę kości udowej, u człowieka i wielu innych zwierząt utworzony z

części trzech kości: kości biodrowej, ilium, kości łonowej, ischium, i kości siedzeniowej czyli kulszowej, pubis; także zagłębienie, w którym mieści się połączenie nogi owada z tułowiem; 5) zool. duża tylna przyssawka pijawki, także przyssawki małpy; 6) zool. część łożyska (placenty) przeżuwaczy.

acetal, s. (e'siteł; acetum i aldehyde) chem. acetal, ciecz bezbarwna o przyjemnym zapachu, związek jednej części aldehydu z dwiema częściami alkoholu, $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OC}_2\text{H}_5)_2$, ogrzewany z kwasami rozkłada się napowrót na aldehyd i alkohol; także każdy związek, którego acetal jest typem.

acetaldehyde, s. (eseteł'dehajd) chem. aldehyd octowy, CH_3COH , ciecz bezbarwna o ostrym zapachu, ob. aldehyde.

acetamid(e), s. (e'sete'majd lub -'mid) chem. aminokwas octowy, biała substancja krystaliczna CH_3CONH_2 (kwas octowy, CH_3COOH , ob. amide.)

acetamidine, s. (-'midin) chem. amidyna kwasu octowego, $\text{CH}_3\text{C}(\text{NH})\text{NH}_2$, niestała substancja tworząca kryształki soli.

acetanilid(e), s. (e'seta'nilajd, -lid) chem. stałe ciało białe, krystaliczne, $\text{CH}_3\text{CONHC}_6\text{H}_5$, otrzymywane z aniliny i kwasu octowego, w lekarskim użyciu jako antyfebryna ob. antifebrine.

acetariou, adj. (esete'riez) używany z octem w sałatach, nadający się do kombinacji z octem, np. a. plants, rośliny, jakie można podawać z octem.

acetate, s. (e'setejt) chem. octan, sól kwasu octowego.

acetated, adj. (e'setejtyd) zawierający octan.

acetic, adj. (ese'tik) octowy, dotyczący octu, wytwarzający ocet; a. acid kwas octowy CH_3COOH , tłuszczowy kwas nasycony, płyn bezbarwny o gryzącym zapachu, z temperaturą wrzenia 118°C , 264°F ., a zestający się w temperaturze 16.67°C , 62°F ., stąd nazwa glacial a. a. kwas octowy lodowaty, używany w medycynie; a. anhydride anhydryt octowy $(\text{CH}_3\text{CO})_2\text{O}$, ciecz bezbarwna o ostrym zapachu; a. ether lub a. ester sól kwasu octowego, octan, w szcz. sól etylowa lub etyl octowy $\text{CH}_3\text{CO}_2\text{C}_2\text{H}_5$, bezbarwny płyn o przyjemnym zapachu; a. ferment ferment octowy, każdy drobnoustroj mogący wykonać fermentację octową; a. fermentation fermentacja octowa, oksydacja, w której alkohol zamienia się w aldehyd a następnie w kwas octowy.

acetification, s. (-'tifikey'szn) zamiana na kwas octowy, fermentacja kwaśna, kwaszenie.

acetifier, s. (-'fajer) kto lub co kwas.

acetify, vi. (-faj) skwaśnić na ocet.

acetify, vt. zakwasić na ocet.

acetimeter, s. (e'setimi'ter) octomierz, przyrząd do mierzenia zawartości kwasu octowego w jakiegokolwiek cieczy, zwłaszcza w occie.

acetimetrical, adj. (-me'trikeł) dotyczący mierzenia zawartości kwasu w jakiegokolwiek cieczy, zwłaszcza w occie.

acetimetry, s. (-tri) mierzenie lub sposób mierzenia zawartości kwasu octowego w jakiegokolwiek cieczy, zwłaszcza w occie.

actin, s. (e'setin) chem. jeden z trzech płynnych octanów tworzących się, kiedy zagrzewa się razem glicerynę z kwasem octowym, zwanych monactin $\text{C}_3\text{H}_7(\text{OH})_2\text{C}_2\text{H}_5\text{O}_2$, diactin $\text{C}_3\text{H}_7(\text{OH})(\text{C}_2\text{H}_5\text{O}_2)_2$, i triactin $\text{C}_3\text{H}_7(\text{C}_2\text{H}_5\text{O}_2)_3$.

aceto- ob. acet-.

acetoacetate, s. (e'setoe'setejt) chem. sól kwasu acetoctowego acetoctan-octowy.

acetoacetic i **acetacetic**, adj. (e'setesi'tik) chem. acetoctowy dotyczący acetonu octowego.

acetol, s. (e'sitoł) chem. ketyl metylowy, także różne homologony metylu.

acetalatum, s. (-lej'tom) apt. ocet aptekarski.

acetonæmia, **acetonemia**, s. (-ni-mia) med. acetonemia, stan chorobowy, znamienność obecnością acetonu we krwi, jak w stanie wygłodzenia, cukrzycy, w pewnych stanach gorączkowych.

acetone, s. (e'syton) chem. aceton, związek organiczny CH_3COCH_3 , najprostszy keton tłuszczowy, znajduje się w alkoholu drzewnym, otrzymywany przy destylacji drzewa, kwasu cytrynowego, gumy, cukru, skrobi, c. w. 0. 812, temperatura topnienia minus 94°C ., ok. 137°F . niżej zera. temp. wrzenia 56°C ., ok. 133°F .; w szerszym znaczeniu każdy keton.

acetic, adj. (e'sytonik) chem. acetonowy; a. acid kwas acetonowy, biały kwas krystaliczny $(\text{CH}_3)_2\text{C}(\text{OH})\text{CO}_2\text{H}$.

acetonuria, s. (e'sytoniuria) med. acetonuria, nadmiar acetonu w moczu, oddawanie acetonu z moczem, jak w wypadkach wygłodzenia, cukrzycy itp.

acetonyl, s. (-nił) chem. jednowartościowy rodnik CH_3COCH_2 , którego węglowodanem jest aceton.

acetonyl acetone, s. (e. e'seton) chem. ruchliwa wonna ciecz $(\text{CH}_3\text{COCH}_2)_2$.

acetophenone, s. (-fi'non) chem. keton krystaliczny $\text{CH}_3\text{COC}_6\text{H}_5$, jaki można otrzymać przez suchą destylację mieszaniny wapiennych soli kwasu octowego i benzoowego, używany jako środek nasenny pod nazwą hypnone.

acetous, adj. (a'sitejz) octowy, odnoszący się do octu, tworzący ocet, kwaśny, ostry; a. fermentation ob. acetic fermentation.

acetoxim(e) s. (e'setok'sym; acetone i oxime) chem. oksym acetonowy, bezbarwna, krystaliczna lotna substancja $(\text{CH}_3)_2\text{C}(\text{NOH})$, otrzymywana z acetonu przez działanie wodorotlenku aminowego (hydroksylaminy).

acetoxy- przedr. (e'seto'ksi-; aceto- i oxygen) forma łącząca wskazująca na obecność grupy $\text{CH}_3\text{COO}-$.

acetum, s. ((asi'tom) apt. 1) ocet; 2) lekarstwo, zawierające kwas octowy.

acetyl s. (e'sitił) chem. acetyl, rodnik CH_3CO kwasu octowego; **a. chloride** chlorat acetylu CH_3COCl , bezbarwna lotna ciecz o silnym zapachu, wyprowadzona z destylacji kwasu octowego z tróchloratem fosforu lub w inny sposób; **a. phenylhydrazine** hydrazyna aceto-fenolowa, silny środek przeciwgorączkowy, biała substancja krystaliczna $\text{C}_6\text{H}_5\text{NH-NHC}_6\text{H}_5\text{O}$, otrzymywana za pomocą ogrzewania kwasu octowego lodowatego razem z hydrazyną fenolową; stanowi podstawę środków leczniczych **pyrodine** i **hydracetyl**; **a. value** wartość acetylowa, ilość acetylu, jaka da się wprowadzić do badanego tłuszczu, mająca świadczyć o zawartości kwasów wodorotlenkowych i wyższych alkoholów.

acetylate, vt. (ese'tilejt) chem. wprowadzać do związku chemicznego grupę acetylową.

acetylene, s. (ase'tilin) chem. acetylen, $\text{HC}\equiv\text{CH}$, wyprowadzony z bezpośredniego połączenia węgla z wodorem w łuku elektrycznym przez niepełne spalanie innych węglowodorów wskutek działania wody na pewne węgliki itd.; **a. black** tusz robiony z sadzy acetylenowej.

acetylic, adj. (e'seti'lik) chem. dotyczący rodnika kwasu octowego CH_3CO .

acetylid(e) s. (eset'ilajd i eset'ilid) chem. acetylid, związek chemiczny, powstający przez zastąpienie w acetylenie, C_2H_2 , wodoru przez metal, np. $\text{C}\cdot\text{Cu}$, acetylid miedzi.

acetylation, s. (ese'tilizej'szn) chem. acetylizacja, wprowadzenie do związku chemicznego rodnika kwasu octowego.

acetylizacja, vt. ob. **acetylate**.

Achaean, **Achaian**, adj. (eki'en, ekej'en) achajski, dotyczący **Acha**, ściśle północnej części starożytnego Peloponezu, w rozleglejszym znaczeniu ca'ej starożytnej Grecji; **A. league**, liga achajska, związek miast, pierwszy od r. 300, drugi od 281 do 146, ku obronie Grecji przeciw Macedonii i Rzymowi.

Achaean, **Achaian**, s. Achaj, starożytny Grek.

Achaemenian, adj. (ek'im'enjen) Achajmenowy, Achemenowy, dotyczący dynastii perskiej, ob. **Achaemenidae**; dotyczący języka staroperskiego.

Achaemonidae, **Achaemenides**, s. pl. (e'kemenidi, -dis) Achemenidzi, dynastia perska, założona przez Achajmenesa, po persku Hachamnisz, prawdopodobnie w VIII w. przed Chr., przodowała w Azji do 330 przed Chr., kiedy Aleksander Wielki pokonał Dariusza III.

Achan, s. (ej'ken) bib. Achan, postać człowieka, który zabrał poświęcone zabytki z Jerycho (Jozue VII) i tym spowodował porażkę Żydów pod Ai, stąd: szkodnik.

achar, s. (aczar'; aczar' pers. marynaty) w Indiach Wsch. marynaty, jak np. kiszzone kiełki bambusowe.

Achariaceae, s. pl. eker'fej'szi-i; od szwedzkiego botanika Achariusa) bot. rodzina ziół rzędu dziurkowatych, **HYPERICALES**, obejmująca trzy rodzaje pld.-afrykańskie.

acharnement, s. (eczar'nyment) lub po fr. aszarnma -') krwiożerość, rozwydrzenie.

Achates, s. (ekej'tiz) Achates, wierny druh Eneasza z „Eneidy” Wergilego, stąd: wierny przyjaciel.

Achatina, s. (ekataj'na; achates gr. agat) zool. rodzaj bardzo wielkich mięczaków płucodysznych, ślimaków żyjących na lądzie w Afryce, tak zwany od kolorowej muszli, dochodzącej do 10", 25 cm., długości; składają jajka wielkości jaj gołębic.

Achatinella, s. (eka'tinela) zool. rodzina płucodysznych ślimaków, obejmująca niezmiernie wiele odmian, na wyspach Hawajskich.

ache i ake, s. (ejk) ból trwały, w odr. nagłych bólów spazmatycznych ob. **pang**, **twinge**.

ache i ake, vi. boleć, odczuwać stały ból, cierpieć; **my tooth aches** ząb mnie boli.

achene, s. (eki'n; a. p. i chaj'nejn gr. pēkaē) bot. niełupka, drobny, zamknięty niepokający, suchy, jednosienny owoc z cienką owocnią (**PERICARPIUM**) np. owoc jaskru; dawniej zwany **naked seed** nagie nasienie.

achenial, adj. (-jeł) bot. niełupkowy, dotyczący niełupki, drobnego, twardego owocu niepokającego, zapoatrzonego w cienką owocnię.

Achernar, s. (ejkr'ner; achir al nar ar. koniec strumienia) Akirnar, astr. gwiazda w gwiazdozbiore Eridanus, Rzece Erydan.

Achernian, adj. (eker'ni-en) akirnarowy, astr. w chemicznej klasyfikacji gwiazd: podobny do widma gwiazdy Akirnar, wykazującego asterium (pierwiastek na ziemi nie istniejący), azot, hel, tlen, węgiel i wodór.

Acheron, s. (ej'kron) Acheron, mit. gr. rzeka podziemna, przepływająca przez Hades, przen. świat umarłych.

Acherontic, adj. (ej'keron'tik) acheronowy, dotyczący Acheronu, zatem: żałobny, ponury.

Acheronital, adj. (-el) ob. **Acherontic**.

à cheval, adj. & adv. (fr. a szwal') konno, stąd: określający pozycję jakby okrakiem, np. armii rozdzielonej przeszkołą (lasem, górą); w ruletce stawka na dwa numery sąsiadujące.

achieve, vi. (eczi'w) 1) dopiąć celu; 2) pr. feud. oddać hołd przy otrzymaniu lenna, hołdować.

achieve, vt. wykonać, spełnić do końca, dokonać, osiągnąć, zdobyć, zyskać przez wytrwałe starania, przest. dokończyć, zabić.

achievement, s. (-ment) zdziałanie, spełnienie, czyn, zdobycz, her. tarcza herbowa, w szcz. tarcza pogrzebowa, ob. **hatchment**.

achilary, adj. (ekaj'lari; a. p. i. chelon gr. warga) bot. bezwargi, nie posiadający warżki, **labellum**, np.

niektóre kwiaty storczykowate, **ORCHIDACEAE**.

Achillea, s. (e'kili'a) bot. krwawnik, zioła trwałe z rodziny złożonych, **COMPOSITAE**, bardzo rozpowszechnione, zwłaszcza na półkuli wsch., białe kwiatki tworzą koszyczki, zebrane w baldachokształtne kwiatostany; **A. millefolium**, krwawnik pospolity, żeniszek, bylina do 60 cm., 23", wysokości, bardzo pospolity w Polsce.

Achilleean, adj. (-en) Achillesowy, Achilowy, podobny do Achillesa albo w młodzieńczej sile i odwadze, albo w mściwym gniewie.

Achilleid, s. (-id) Achilleada, rzekomu oryginał późniejszej lliady, obejmujący jedynie treść dotyczącą Achillesa.

Achilles, s. (eki'lez) mit. gr. Achilles, Achil, syn Peleusza (Peleides t. j. Peleuszowicz), króla Myrmidonów, i nimfy Tetydy, ob. **Thetis**, bohater mitycznego eposu greckiego „Iliada” Homera. Matka, dzieckiem kąpiąc go w Styksie, uczyniła go nieśmiertelnym na strzały, z wyjątkiem pięty, za którą trzymała dziecko. Zginął, gdy go pod Troją Parys trafił w piętę; stąd: pięta Achillesowa, jedyny słaby punkt; **A. of England** Arthur Wellesley, książę Wellington, zwycięzca Napoleona; **A. of Germany** Albert III, margrabia brandenburski (1414-1486), także Odysusem zwany; **A. tendon** anat. ścięgno Achillesowe, najsilniejsze ścięgno w ciele ludzkim, utworzone z połączonego ścięgna trójgłowego mięśnia 'ydki. a przyczepione do kości piętowej, **calcaneum**, u czworonożnych to ścięgno zwie się po ang. **hamstring**, ob.

Achimenes, s. (eki'miniz) bot. rodzaj podzwrotnikowych roślin amerykańskich z rodziny ostrojawatych, **GESNERIACEAE**, hodowanych dla pięknego kwiatu, podobnego do niemowdziekli, **gloxinia**.

Achinese, adj. (ekiniz') atsyński.

Achinese, s. sing & pl., (eki'niz) Atsyńczyk, rodowity mieszkaniec Atszynu, królestwa hołdowniczego na Sumatrze ptn.-zach., obecnie pod rządami Holandii, mieszana rasa Malajów, Indonezjan i Arabów, stojąca nieco pod wpływem kultury indyjskiej.

aching i aking, part. adj. (ej-kin -') bolesny, ustawicznie bolący.

achingly i akingly, ad. (-li) boleśnie, ustawicznie boląco.

Achitophel, s. (eki'tofel) 1) bib. Achitofel, uczony doradca króla Dawida, zdradził króla, nakłaniając Absalona do rokосу; 2) przydomek nadany przez współczesnych pierwszemu hrabiemu Shaftesbury (1621-1683), a użyty przez Drydena w satyrze „Absalom and Achitophel”, w której Karol II jest Dawidem a książę Monmouth Absalomem.

achlamydate, s. (ekla'midejt; a. p. i. chlamis gr. płaszcz) zool. nieokryty, bez płaszcza, w użyciu o niektórych ślimakach.

Achlamydae, s. pl. (ek'lami'di-) bot. podział roślin **APETALAE**, bezpłatkowych, obejmujący wszystkie rośliny nie posiadające listków kielichowych.

achlamydeous, adj. (-ös) bot. dotyczący roślin *Achlamydeae*, bezpłatkowych bez listków kielichowych.

acholia, s. (eko'lia; a. p. i chole' gr. żółć) med. acholia, niedostatek lub brak żółci, brak wydzielania żółci do jelit, najczęściej wskutek zatkania przewodu żółciowego przez kamień przy kamicy żółciowej.

acholic i **acholous**, adj. (-'lik, 'lös) med. dotyczący acholii, niedostatku lub braku żółci.

achondrite, s. (ekon'drajt; a. p. i chondra gr. gruzeł, chrząstka) a. strom. meteoryt nie posiadający drobnych ziarenek, *chondrules*, w przeciwieństwie do *chondrite*, ob.

achondroplasia, s. (-'drople'zia; a. p. chondra gr. chrząstka i plassejn gr. odlewać, formować) med. brak normalnego tworzenia chrząstek, jak w krzywiczy (angielskiej chorobie) płodu.

achor, s. (ej'kor) pl. *achores* (ej-ko'rez) med. mleczy strup *CRUSTA LACTEA*, ognipiór.

Achorion, s. (eko'rien; achor gr. strup) bot. rodzaj lub podrodzaj grzybka, często obejmowany rodzajem *Oidium*, pasorzytujący na skórze ludzi i innych zwierząt; *A. schoenleinii*, grzyb woszczynowy, powoduje woszczynę czyli strupień (pospolicie: parch, *FAVUS*).

Achras, s. (ek'res; achras gr. dzika grusza) rodzina drzew podzwrotnikowych zachodniej półkuli, owoce przeważnie jadalne, ob. *Sapotaceae*.

Achroanthos, s. (ek'roan'giz) bot. liczny gatunek drobnych storczyków, rosnących na łądziej w Ameryce, Europie i Azji.

achoiocythemia i **-hemia**, s. (ekroj'osy'i'mia; a. p., chroma gr. barwa, achrojos gr. bezbarwny, kytos gr. naczynie, przewód, hajma gr. krew) med. brak hemoglobiny w czerwonych ciałkach krwi.

achroma, s. (ekro'ma) med. brak lub niedostatek normalnej pigmentacji, błądność.

achromotrichia, s. (ek'romotri'kia; a. p. chroma i triks, trikos' gr. włos) med. brak lub niedostatek zabarwienia włosów.

achromaturia, s. (ek'romaczu'ria) med. brak lub niedostatek zabarwienia moczu.

achroite, s. (ek'roajt) min. achroit, odmiana turmalinów bezbarwna, żółta, czerwona (karminowa: rubelit, różowa: sybertyt, brzoskwiniowa: apiryt i blade-zielona) t. 7, c. w. 3., w St. Zj. w Paris, Me.

achromatic, adj. (ek'roma'tik) bezbarwny, achromatyczny; opt. nie rozkładający światła na jego składowe kolory; a. lens soczewka achromatyczna; biol. nie przyjmujący łatwo koloru, w szcz. o tkankach, odpornych na pewne substancje zazwyczaj barwiące; muz. bez nut przypadkowych, achromatyczny.

achromatic, s. (ek'roma'tik) achromatyk, teleskop o soczewce achromatycznej (załamującej promienie światła bez rozdzielania go na składowe kolory).

achromatin, s. (ekro'matin) biol. achromatyna, substancja jądra komórki, nie barwiąca się łatwo zwykłymi odczynnikami, w przeciwieństwie do *chromatin*, ob.

achromatism, s. (-tyzm) opt. achromatyzm, właściwość lub stan nierozdzielania przepuszczanych promieni światła na jego kolory, np. a. of a lens achromatyzm soczewki.

achromatization, s. (ek'romatizej'szn) pozbawienie koloru; czynienie achromatycznym.

achromatize, vt. (-tajz) odbarwiać; czynić achromatycznym.

achromato-, **achromat-** przedr. (ek'romat-) achromatyczny.

achromatous, adj. (ekro'matös) wykazujący niedostatek lub brak zabarwienia.

achromic, adj. (-mik) bezbarwny, nie posiadający koloru; chem. a. point punkt, w którym roztwór krochmalu, zaprawiany enzymą, rozpuszczającą skrobię (*amylolytic*), przestaje zabarwiać się jodem.

achroödextrin, s. (ek'ro-odek's-trin) chem. rodzaj dekstryn, nie dających zabarwiać się jodem.

achroous, adj. (ek'ro-ös) bezbarwny, achromatyczny.

Achyranthes, s. (ek'iran'giz) bot. gatunek podzwrotnikowych ziół szarłatowatych, *AMARANTHACEAE*, o kwiecie szpiczastym w kształcie wyprostowanych kłosów.

acicula, s. (asi'kiula) pl. *aciculæ* (asi'kiuli, acus i. igła) iglasty kolec, włos, kryształ lub tp.

acicular, adj. (-er) iglasty, szpiczasty, jak liść, kryształ itp.

acicularly, adv. (-li) szpiczasto.

aciculate i **aciculated**, adj. (-kiulejt, -yd) iglasty, szpiczasty, znaczony jak gdyby znakami igły (tylko o okazach przyrody).

aciculum, s. (-'kiulom) iglasty koniec u rośliny lub szpiczasta szczecina u zwierząt, w szcz. zool. twarda szczecinka u nasady nierozczłonkowanych nóżek, *PARAPODIUM*, pierścienicy morskiej, ob. *Annelida*.

acid, adj. (e'syd; acidus i. kwaśny) 1) kwaśny, gryzący, o smaku octu; 2) przen. przykry, jak a. *tempered* w kwaśnym humorze; 3) mający własności kwasu; 4) posiadający zbyt wiele kwasu, jak a. *soil* kwaśna ziemia, tworzący kwasy; ob. *acidic*.

acid, s. (e'syd) kwas, chem. kwas, substancja chemiczna rozpuszczalna w wodzie, kwaśna w smaku, zmieniająca niebieski kolor lakmusa na czerwony; tlenki kwasowe oznaczają się końcówką *-ic*, a odpowiednie sole *-ate*, chyba że chodzi o wykazanie wzrastającej proporcji tlenu jak np. *hypochlorous* a. *HClO*, *chlorous* a. *HClO₂*, *chloric* a. *HClO₃*, *perchloric* a. *HClO₄*; sole z kwasów *-ous* oznaczają się końcówką *-ite*; w szerszym zastosowaniu każda substancja rozpuszczalna w roztworze przy tworzeniu jonów wodorowych; elek. rozcieńczony kwas siarkowy, używany do baterij.

acid egg (e. eg) bańka, używana w fabrykacji kwasu siarkowego do

wtłaczania kwasu za pomocą zgeszczzonego powietrza.

acid-fast, adj. (fa'st) kwasoodporny; odporny na kwasy, np. w biol. bakcyle lub tkanki niełatwo odbarwiają się.

acidic, adj. (esy'dik) tworzący kwasy, zakwaszający, zbyt kwaśny, ob. *acid*, adj. 4).

acidiferous, adj. (esydi'ferös; acidus, i. kwaśny fero niosę) zawierający kwasy, wydający kwasy.

acidific, adj. (-'fik; acidus i. facio i. czynię) min. przetwarzający na kwasy.

acidification, s. (e'sydfikej'szn) tworzenie kwasów.

acidifier, s. (esy'difajer) ktoś lub coś co zakwasza, np. tlen.

acidify, vi. (-difaj) kwaśnieć, kisać.

acidify, vt. kwasic, kisić.

acidimeter, s. (e'sydi'miter) chem. kwasomierz, przyrząd, aparat lub rozzyn służący do stwierdzenia zawartości kwasów.

acidimetric, **acidimetric**, adj. (e'sydimet'rik, -ei) mierzący kwasy; dotyczący kwasomierza; dotyczący acydymetrii.

acidimetry, s. (e'sydi'metri) acydymetria; chem. mierzenie siły kwasów lub ilości swobodnych kwasów w rozzynie przez badanie ilości dwutlenku węgla, uwolnionego z węglanu, lub innym sposobem; jeden ze sposobów analizy miareczkowej, ob. *alkalimetry*.

acidity, s. (esy'diti) kwaśność; chem. zdolność zasady połączenia się z równoważnością kwasu.

acidosis, s. (esydo'sys) med. kwasica, stan nadmiernego zakwaszenia krwi.

acidulate, vt. (esi'diulejt) lekko zakwasic, zaprawic z lekka kwasem.

acidulation, s. (esidiulej'szn) lekkie zakwaszenie.

acidulous, adj. (esi'diulös) kwasowaty; a. *mineral waters* wody mineralne, zawierające kwas węglowy.

acierage, s. (es'jeredz; acier, czyt. asje' fr. stal) stalowanie, elektryczne pokrywanie metalowej płyty powłoką stali, napawanie stali.

acierate, vt. (-rejt) zamieniać w stal, stalować, napawać stal.

acieration, s. (-rejszn) stalowanie, przerabianie (żelaza) w stal (za pomocą cementowania, nawęglania i i.).

aciform, adj. (e'siform) mający kształt igły, szpiczasty.

acinaceous, adj. (esinej'szez; acinus i. jagoda, pestka jagody) bot. mający ziarno lub pestkę.

acinaciform, adj. (-siform; acinaces i. szable zakrzywione na wzór wschodnich) bot. mający kształt zakrzywionej szabli.

acinose, **acinous**, adj. (e'sinoz, e'sinös) składający się z ziarenek, zawierający ziarenka.

acinus, s. (-nes) pl. *acini* (-ni) bot. pojedyncza kulka, z jakich składa się nibyowoc pestkowca jak maliny lub jeżyny, jagoda, w szcz. winna; mała twarda pestka, jak

winogronowa; anat. otworek lub pęcherzyk, w którym kończy się rozgałęzienie przewodów gruczołu o budowie zrazikowej, jak ślinowy lub trzustka.

-acious, przyr. (ej'szez) końcówka przymiotnikowa, oznaczająca dużą skłonność ku danemu przymiotowi: np. mendacious, pugnacious, vivacious.

Acipenser, s. (esipen'ser) zool. gatunek ryb kostnołuskich, obejmujący jesietry.

Acipenseridae, s. pl. (esipenseri'di) zool. rodzina ryb o szkielecie chrząstkowym, do której należą jesiote i sterlet.

acipenserid, s. (-pen'serid) zool. osobnik z rodziny ryb *Acipenseridae*.

acipenseroid, adj. (-seroid), zool. jesiotrowy podobny do jesiota, dotyczący jesiota.

acipenseroid, s. zool. ryba podobna do jesiota.

Acis, s. (ej'sis) mit. klas. Acis, młodzieniec sycylijski, ukochany przez nimfę Galatę, zabity z zazdrości przez cyklopa Polifema; krew zabitego przemieniła się w wody rzeki Acis (pod Etną, w okręgu Acireale w prowincji Katanii).

acity, przyr. (a'siti) końcówka rzeczownika odpowiadająca przymiotnikowemu przyrostkowi -acious; vivacity, mendacity, pugnacity (-ość).

Ackerman axle oś Ackermana u kierownicy samochodu, tak zbudowana, że na skręcie koło wewnętrzne zakręca ostrzej niż zewnętrzne.

acknow, vt. (ekno') przest. rozpoznać, uznać, wyznać.

acknowledge, vt. (-'ledź) przyjąć do wiadomości, uznać, przyznać, zatwierdzić, potwierdzić.

acknowledged, part. adj. (-'ledźd) uznany, przyznany.

acknowledgedly, adv. (-'ledźdli) zgodnie z przyznaniem.

acknowledgment, s. ('ledźment) uznanie, przyznanie, potwierdzenie, podziękowanie.

acle, s. (ekl) bot. wysokie drzewo azjatyckie *XYLIA XYLOCARPIA*, z rodziny czułkowatych, *MIMOSA-CEAE*, rosnącego w Indjach Wsch.; także drewno tego drzewa, bardzo ciemne, bardzo twarde, zwane w handlu **ironwood of Pegu**.

acinal, adj. (e'klinē) poziomy.

acclinic, adj. (akli'nik, a. p. i klinęj) gr. pochylać się bez pochylenia; a. line „równik magnetyczny”, idealna linia koło równika, na której igła magnetyczna trzyma się poziomo bez pochylenia.

Acmae, s. (ekmi'a) zool. rodzaj ślimaków z rodziny *ACMAEIDAE*, znamienny posiadaniem jednej skrzelii, **ctenidium**, po lewej stronie).

acme, s. (ak'mi) 1) szczyt; 2) med. kryzys; 3) pełny wiek, pełnia wieku.

acmite, s. (ek'majt; akme gr. szpic) min. akmit, egiryn, minerał brunatny lub zielony, należący do grupy piroksenów jednoskośnych, głównie $\text{NaFe}(\text{SiO}_3)_2$, t.6 - 6.5, c.w.3.5. ob. **agrine**.

acne, s. (ek'ni) med. trądzik, choro-
ba skóry spowodowana łojotokiem,

znamienna wypryskiem, szczególnie na twarzy, przeważnie w wieku dojrzewania piciowego, a. **rosacea** wypryski na nosie, szczególnie wskutek nadużywania alkoholu.

acnodal, adj. (ekno'deł) dotyczący pewnego punktu poza krzywą ob. **acnode**.

acnode, s. (ek'nod) geom. odosobniony punkt, nie znajdujący się na krzywej, lecz mający spórządne zgodne z równaniami krzywej tak że uważa go się za należący do krzywej.

a-cockbill, adv. (ekok'bil) końcem lub końcami w górę; a. **anchor** kotwica gotowa do rzucenia.

Acoela, s. pl. (esi'la) zool. podrząd wirków, **TURBELLARIA**, robaków płaskich, **RHABDOCELLA**, u którego jama trawienna nie ma stałych ścian poza gardzielą, ob. **coelom**.

acoelomate, **acoelomatous**, adj. (esi'lomejt, esilo'metes) zool. nie posiadający coelum, jamy trawiennej.

acoelous, adj. (esi'les) zool. 1) nie posiadający jamy trawiennej; 2) nie posiadający prawdziwego żołądka lub przewodu trawiennego.

Acoemeti, s. pl. (esem'iti; akójmetoj gr. bezsenni) hist. kość. akójmici, zakon wsch. z w. V, utrzymujący modły przez całą dobę; ekskomunikowani r. 534 przez papieża Jana II jako nestorianie.

acold, adj. (eko'ld) przest. zimny.

acolyte, s. (e'kolyt) 1) KRK akolita, pomocnik księdza, mający święcenia do noszenia wina, wody i świece do mszy; 2) pomocnik bez święceń, w dawnej Polsce służąca na dworze; 3) astr. r. satelita.

aconital, adj. (e'konaj'teł) bot. tojadowy.

aconite, s. (e'konajt) 1) bot. tojad, roślina z rodziny jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**; 2) apt. tynktura lub wyciąg z tej rośliny, zwłaszcza z ziela **ACONITUM NAPELLUS** tojad mordownik **monkshood**, do uśmierzania zaburzeń sercowych i oddechowych.

aconitic, adj. (e'koni'tyk) chem. akonitowy, dotyczący kwasu $\text{C}_6\text{H}_6\text{O}_6$ z tojadu i innych ziół.

aconitin(e), s. (eka'nitin, -yn) chem. akonityna, alkaloid biały, krystaliczny, bardzo trujący, $\text{C}_{30}\text{H}_{48}\text{O}_{11}\text{N}$, otrzymywany z korzeni i liści tojadu.

Aconitum, s. (e'konaj'tem) 1) bot. tojad. gatunek ziół trwałych, trujących, z rodziny jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**, kwiat z przysadką i podkwiatkami; 2) apt. ob. **aconite**, 2).

Acontias, s. (ekan'szjes) zool. rodzaj gadów z rodziny śląg, **SCINCIDAE**, lecz o odnóżkach albo mało wykształconych albo brakujących.

acontium, s. pl. **acontia** (ekon'szjom, ekon'szje) 1) arch. gr. rohatyna lub dziurzy konnicy i lekkiej piechoty; 2) zool. nitkowate narządy obronne niektórych ukwiałów, ob. **Actinaria**.

acor, s. (ej'kor) med. kwasota, jak np. żołądka.

acoria, s. (eko'rie; a.p. i koros gr. sytość) med. bezsyty. uczucie głodu

nie zaspokojone nawet ogromną ilością jadła.

acorin, s. (e'korin) chem. glikozyd znajdujący się w korzeniu niektórych trzcinn.

acorn, s. (ej'korn) żołędź; a. **cup** bot. miseczka żółędna; a. **duck** zool. kaczka leśna, dzika kaczka, żywiąca się żołędziami; a. **moth** zool. mól żółędny, **BLASTOBASIS GLANDULLELLA**, którego gąsienice karmią się żołędziami.

acorned, adj. (ej'kornt) zaopatrzony w żołędzie.

Acorus, s. (e'kores) bot. tatarak, rodzina roślin obrazkowatych, **ARACEAE** z rzędu pochwo-okwiatowych, **SPADICIFLORAE**, pospolita w Azji i w Europie, do Polski przywieziona z Azji przez Tatarów, skąd nazwa.

acosmism, s. (ekos'mi'zm; a. p. i kosmos gr. świat) fil. akosmizm, zaprzeczenie istnienia wszechświata odrębnie od Boga, ob. **pantheism**.

acosmist, s. (-'myst) fil. akosmista, wyznawca zasady akosmizmu.

acosmistic, adj. (-'mis'tyk) akosmistyczny.

acouchi, s. (eku'czy) lub **acouchi resin** (e. re'zyn) bot. balsam otrzymywany z rozmaitych pld.-amer. drzew rzędu bodziszkowatych **GERANIALES** rodziny balsaminowatych, **BALSAMACEAE**, ob. **Protium**.

acouchy, s. (aku'szi, rodzima nazwa gujańska) zool. nieliczny rodzaj środkowo-amerykańskiego gryzonia aguti, **DASYPROCTA ACUSCHY**, ob. **agouti**.

acoumeter, s. (eku'miter; akuej) gr. słyszeć, metron gr. miara) med. przyrząd do badania bystrości słuchu, słuchomierz.

acoumetry, s. (-'metri) med. mierzenie siły i rozległości słuchu, mierzenie słuchu.

acoustic, adj. (-'stik) 1) dotyczący słuchu, dotyczący słyszenia, słuchowy; 2) akustyczny; a. **color** barwa tonu; a. **duct** przewód słuchowy; a. **theatre hall** akustyczna sala, (w której wszyscy widzowie dobrze słyszą); a. **vases** wazy, umieszczane w starożytności pod siedzeniami widzów, dla poprawienia akustyki, ob. **echea**.

acoustic, s. med. lekarstwo lub przyrząd do polepszenia słuchu.

acoustical, adj. (-'eł) akustyczny, dotyczący słyszenia.

acoustically, adv. (-'hi) akustycznie. **acoustician**, s. (ekusti'szen) osoba obznajomiona z akustyką.

acoustics, s. (-'stiks) akustyka, 1) fiz. nauka o zjawiskach dźwiękowych, obejmująca powstanie, przenoszenie i skutki dźwięku, dzielona czasem na **diacoustics**, naukę o dźwiękach dochodzących wprost, i **catacoustics**, naukę o dźwiękach odbijanych, ob. **sound**; 2) bud. właściwości sali, przeznaczonej na przedstawienia teatralne, koncerty i wykłady, by głos dochodził wyraźnie do wszystkich miejsc; także nauka budowania sal tego rodzaju; 3) psych. część psychologii traktująca o słuchu psychofizycznie i psychofizjologicznie, o przyjmowaniu dźwięku, rozbiorze audycji i psychologii muzyki.

acquaint, adj. przest. zaznajomiony.

acquaint, vt. (ekuejnt) zaznaczyć, zawiadomić, z **with**, (dawniej z **of**) lub z **that** (że), przest. przedstawić się, zapoznać się z (**with**), zaznaczyć się z (**with**).

acquaintance, s. (ejt'ens) znajomość; znajoma osoba.

acquaintancy, s. ('i) znajomość.

acquainted, part. adj. (ekuejn'tyd) znajomy, zaznajomiony, obznajomiony.

acquest, s. (akuest') nabycie, nabytek, pr. przedmiot nabyty w drodze kupna.

acquiesce, vi. (ek'(u)i-es') przystać, przyzwolić, zgodzić się (młczo lub przez zaniechanie poprzedniego oporu).

acquiescence, s. (-'sens) bierna zgoda, przyzwolenie (młczące lub okazane przez zaniechanie oporu).

acquiescent, adj. (-'sent) godzący się biernie (młcząc lub przez zaniechanie oporu).

acquiescently, adv. -li) zgodnie (młcząc), przystając (bez wyraźnego oświadczenia zgody, lecz przez bierne zachowanie się).

acquire, vt. (ekua'jr) nabyć (własnym wysiłkiem), zdobyć, przyswoić sobie.

acquired, part. adj. (ekua'jrd') nabyty, przyswojony; a. **characters** biol. właściwości budowy rozwinięte przez organizm wskutek wpływu nowego otoczenia lub wskutek konieczności używania albo zaprzestania używania pewnych narządów; a. **ideas** psych. pojęcia, zdobyte przez doświadczenie, w przec. pojęć przyrodzonych ob. **innate**.

acquirement, s. (-'ment) nabycie (własnym wysiłkiem), zdobycie, przyswojenie sobie.

acquisition, s. (ekuizy'szen) 1) nabycie; 2) nabytek, przedmiot nabyty.

acquisitive, adj. (ekuizytyw) 1) przest. nabyty; 2) nabywający, zdobywczy, dążący do przyswojenia sobie; a. **prescription** pr. nabycie przez zasiedzenie, przedawnienie.

acquisitiveness, s. (ekuizytywne) nabywczosć, zdobywczosć, pragnienie przyswojenia sobie; fren. właściwość budowy czaszki, wskazująca na pragnienie zdobywania.

acquist, (ekuist') nabytek, zysk.

acquit, vt. (akuit') oczyścić, spłacić, zwolnić od długu, uwolnić od winy, a. **one's self** sprawić się, wywiązać się (z).

acquit, part. adj. przest. uwolniony.

acquittal, s. (-'tel) uwolnienie, zwolnienie od długu, pr. uwolnienie od oskarżenia, (werdykt uwalniający nie dopuszcza wznowienia postępowania karnego, ob. **jeopardy**).

acquittance, s. (akuit'ens) zwolnienie od długu lub zobowiązania, kwit, często pisemne potwierdzenie spłaty, czasem odróżniane od **release** wydawanego pod pieczęcią, ob. **seal**.

acquittance, vt. (ekuit'ens) przest. zwolnić od zobowiązania, skwitować.

Acrania, s. pl. (ekre'nja; ap. i kranion gr. czaszka) zool. beczaszkowce, najniższa grupa kręgowców, obejmująca rybokształtne strunowce, **CHORDATA**, bez wyodrębnionej głowy, składająca się z lancetnika, **AMPHIOXUS**.

acrania, s. terat. całkowity lub częściowy brak czaszki, niedorozwój czaszki.

acranial, adj. (-'njeł) nie posiadający czaszki, beczaszkowy.

acrasia, s. (ekrej'zja) przest. z wyjątkiem med. brak umiarkowania, nadmiar.

Acrasia, s. 1) w „Faërie Queene” Spensera postać czarownicy z Gaiku Szczęścia, która podobnie jak starożytna Kirke (ob. **Circe**) wabiła ludzi na wyspę i przemieniała ich w zwierzęta; 2) bot. gatunek słuzowców, **MYXOMYCETES** lub **MYCETOZOA**, grzybowierzą, reprezentujący rodzinę **Acrasiaceae** i rząd **Acrasiales**.

Acrasiaceae, s. pl. (-zjej'si-i) bot. rodzina słuzowców znamienna agrogatycznym charakterem plazmodiów, gdyż liczne zygoty nie zlewają się z sobą; ob. **Acrasia**, s. 2).

Acrasiales, s. pl. (ekra'zja'lis) bot. rząd słuzowców, **MYXOMYCETES**, nie mających ściany zarodni i nie tworzących prawdziwych plazmodiów, ob. **plasmodium**, lecz żyjących pasorzytniczo w komórkach roślin; ob. **Acrasia**, s. 2).

Acraspeda, s. pl. (ekres'pide; a. p. i kraspedon gr. granica, rąbek) zool. rząd jamochłonów, mniej więcej pokrywający się z grupami **DISCOPHORA** lub **DISCOMEDUSÆ**; nie posiadają żagielka, **VELUM**. ob. **velum** 1,b), ob. **Craspedota**.

acre, s. (ejkr, agros gr. pastwisko) 1) przest. łąka, ziemia uprawna; 2) miara powierzchni, akier, 160 pretów (**rods**) kwadratowych (4.840 jardów kw. czyli 4.047 m. kw.) w St. Zj. i w Anglii; akr irlandzki, 1.26, szkocki 1.62 angielskiego; **French a.** ob. **arpent**; 3) w Kanadzie miara długości, około 12 pretów (**rods**) czyli około 60 m., ob. **arpent**; **God's a.** cmentarz; **black a.** pr. w dokumentach prawnych pewne części posiadłości określone dla wygody tym mianem, aby ich nie wyliczać oddzielnie wiele razy w dokumencie.

acreable, adj. (-ebł) z akra, na akier, od akra.

acreage, s. (-edż) obszar ziemi w akrach.

acred, adj. (-d) posiadający ziemię; w dawnej Polsce: posesjonat.

acre foot, mech. stopa akrowa, jednostka pojemności wody, równająca się przymatowi o podstawie akra i wysokości jednej stopy, 43,560 stóp sześciennych, 1.232 m. sześć.

acre inch, mech. cal akrowy, w robotach wodnych, dwunasta część stopy akrowej, ob. **acre foot**.

acremen, s. (-men) staroż. hist. ang. człowiek na którym spoczywa obowiązek zarządzania gminnym za-

przebiegiem do orania; przest. rolnik, gospodarz.

Acres, **Bob** (bab ej'kers) postać z komedii Sheridan „The Rivals”, właściciel ziemski, bardzo szeroko rozprawyjący a tchórzliwy.

acid, adj. (ek'rid; acer ł. ostry) gryzący, przen. gorzki, zgorzkniały, zgryźliwy.

Acrididae, s. pl. (akri'diti) i **Acridiidae**, s. pl. (ekridaj'idi; akris, akridos, gr. pasikonik) zool. szarańczowate, rodzina owadów rzędu prostoskrzydłych, **ORTHOPTERA**, obejmująca pasikonika, skakuna, szarańczę, świerszcza i i.

acridian, adj. (-'dien) szarańczowaty.

acridian, s. zool. osobnik z rodziny szarańczowatych.

acridin(e) s. (ek'ridyn, -din) chem. bezbarwny związek krystaliczny $C_{12}H_8N$, podobny do antracenu ($C_{14}H_{10}$) i znajdujący się z nim w smole pogazowej; a. **dyes** grupa barwników teoretycznie wyprowadzonych z tego związku chemicznego, chociaż tej substancji wcale nie używa się w ich fabrykacji.

acridity s. (ekri'diti) cierpkość, przen. zgorzkniałość, zgryźliwość.

acridly, adv. (ek'ridli) cierpko, zgryźliwie.

acrimonious, adj. (ek'rimo'njez) gryzący, cierpki, zgorzkniały, zgryźliwy.

acrimoniously, adv. (-li) gryząco, cierpko, zgorzkniale, zgryźliwie.

acrimoniousness, s. (-nes) cierpkość, sarkazm, zgorzkniałość, zgryźliwość.

acrimony, s. (ek'rimoni) cierpkość, zgryźliwość, gorycz.

acrisia, s. (ekri'zja; a. p. i krinejn, gr. rozpoznac) med. niejasny charakter choroby.

Acrisius, s. (-'zjes) mit. gr. Akri-zjos, król Argosu, ojciec Danay, którą uwieził; zabity przez Perseusza, syna Danay i Zeusa, ob. **Danae**.

Acrita, s. pl. (ek'rite; a. p. i krinejn gr. rozpoznac; nierozpoznane) zool. grupa, do jakiej przydzielono zwierzęta, których systemu nerwowego nie zdołano rozpoznać.

acritan, adj. (-n) należący do grupy zwierząt o nierozpoznanym systemie nerwowym.

acritan, lub **acrite**, s. (ek'riten, ek'rajt) zool. osobnik z grupy **Acrita**.

acritical, adj. (ekri'tikeł) med. nie wykazujący kryzysu, przebiegający bez przełomu, bezkryzysowy.

acro-, przedr. (ek'ro; akros gr. szczyt) w słowach złożonych: szczytowy.

acroesthesia lub **acroesthesia**, s. (ak'roes'zja) 1) med. wzmożona wrażliwość; 2) med. ból w kończynach.

acroamatic i **acroamatical**, adj. (ekroamat'ik, -et; akroasthaj gr. słuchać, ustny, przeznaczony tylko do ustnego zakomunikowania, w wykładach Arystotelesa, w przec. **exoteric**, wykładow przeznaczonych dla szerokiej publiczności; stąd: głęboki, trudny.

acroamatics, s. p. (-'tiks) poufne nauki Arystotelesa wykładane tylko ustnie bezpośrednio najbliższemu studentom.

acroanæsthesia, **acroanesthesia**, s. (ek'roanesti'zja) med. brak wrażliwości w kończynach.

acrobat, s. (ek'robet) akrobata, zawodowy wykonawca śmiałych ćwiczeń gimnastycznych, linoskoczek.

acrobatic, adj. (ekrobe'tik) akrobatyczny.

acrobatically, adv. (-eŃi) akrobaticznie.

acrobatism, s. (ekroba'tyzm) akrobacyzm.

Acroceraunian, adj. (ekrosiro'n-jen; akra gr. wyżyny, keraunos gr. piorun) dotyczący szczytów, rozbiitych piorunami między Epirem a Macedonią, dzisiaj: Kimara.

Acrocarpi, s. pl. (ekrokar'pi) bot. rodzaj mchów, których torebka znajduje się na końcu głównej łodygi.

acrocarpous, adj. (-'pez; akros gr. szczyt, karpos gr. owoc) dotyczący mchów, mających torebkę na szczycie głównej łodygi.

acrocinesis, s. (ek'rosini'zys; kine'sis gr. ruch) med. nadmierna ruchliwość emocjonalna, jak przy hysterji.

acroclinium, s. (ek'rokli'njom) bot. nieśmiertelnik, dawniejsza nazwa rodzaju roślin, objętych dzisiaj niektórymi gatunkami rodzaju **HELIP-TERUM**.

Acrocomia, s. (ek'roko'mie) bot. nieliczny rodzaj palm Ameryki Płd. i Środk.

acrodrome, adj. (-dro'm) bieżący ku szczytowi; w bot. o układzie nerwów, zbiegających się na wewnątrz ku końcowi łąciska.

acrodromous, adj. (ekro'dromez) ob. **acrodrome**.

acrodynia, s. (ekrodi'nja) med. choroba zakaźna zmienna zaognieniem skóry (rumieniem, **ERYTH-EMA**) i bólem rąk i nóg.

acrogen, s. (ek'rodžen; akro i gen, rodzaj) bot. roślina, należąca do najwyższej klasy dawnej skrytopęciowych, **CRYPTOGAMÆ**, jak mchy, wątrobowce, paprocie itp., znamien-nych dla okresu węglowego.

acrogenous, adj. (ekrodz'ines) bot. 1) rosnący przez urost od szczytu; 2) dotyczący rośliny, należącej do najwyższej klasy dawnych skrytopęciowych.

acrogenously, adv. (-Ńi) bot. 1) przez urost od szczytu; 2) na sposób rośliny, należącej do najwyższej klasy roślin skrytopęciowych.

acrolein, s. (ekro'li-in; acer ł. ostry, olere ł. wonieć) chem. akroleina, bezbarwny, płynny aldehyd nie-nasycony $\text{CH}_2\text{:CH}\cdot\text{CHO}$, opary mają silną, przykrą woń, używany do ła-wiacych gazów.

acrolith, s. (ek'rolit; lithos gr. kamień) szt. akrolit, posąg, którego nagie części są z kamienia, a pokryte (odzieża lub metale) z drzewa.

acrolithan, **acrolithic**, adj. (ekro'li-an, ekrolit'ik) zrobiony jak akrolit, akrolityczny.

acrologic, adj. (ek'rolo'dzik) akrologowy.

acrologically, adv. (ek'rolo'dzikeŃi) akrologowo.

acrologism, s. (ek'rolo'dżizm) przy-kład systemu akrologowego.

acrologue, s. (ek'rolog') akrolog, znak pisarski ułożony według zasa-dy akrologii.

acrology, s. (ekro'lodzi) w historii rozwoju pisma abecadłowego używa-nie znaku z pisma obrazkowego na oznaczenie dźwięku pierwszej głoski owego znaku, akrofonicznie; system tworzenia liter od pierwszej głoski słowa tworzącego nazwę symbolu w piśmie obrazkowym.

acromegaly, s. (ek'rome'gaŃi); megas gr. wielki) med. akromegalia, chroniczna choroba przysadki móz-gowej, zmienna stopniowym i trwałym powiększeniem kości rąk i nóg, czasem tułowia i głowy, do nad-miernych rozmiarów.

acromial, adj. (ekro'miel) anat. dotyczący wyrostka barkowego.

acromioclavicular, adj. (-'miokla-wi'kiuler) anat. barkowo-obojęzko-wy, dotyczący wyrostka barkowego od strony obojęzka.

acromion, s. lub **acromion process** (-'mion pro'ses; process występ, wyrostek) anat. wyrostek barkowy, występ łączący łopatkę z obojęzkiem i stanowiący koniec grzebienia łopat-kowego, **SPINA SCAPULÆ**.

acromioscapular, adj. (-'mioska'-piuler) anat. barkowo-łopatkowy, dotyczący wyrostka barkowego od strony łopatki.

Acromyodi, s. pl. (ek'romajo'di; myodes gr. mięśniowy) zool. grupa ptaków, mających mięśnie głosowe przyczepione do szczytów półpier-sieni oskrzelowych, w odr. **Mesomy-odi**.

acromyodian, adj. (-'dien) zool. dotyczący grupy ptaków **Acromyodi**.

acromyodian, s. osobnik z grupy ptaków **Acromyodi**.

acromyodic, **acromyodous**, adj. (-o'dik, -dez) dotyczący grupy lub podobny do grupy **Acromyodi**.

acronarcotic, adj. (-narko'tik; acrid i narcotic) med. mający wła-sciwości gryzące i narkotyczne.

acronycal, **acronychal**, adj. (ekro'-nyk; akros gr. u brzegu, nyx gr. noc.) astr. wydarzający się o zmierz-chu, w przec. **cosmical** (wydarzają-cy się o świcie).

acronycally, **-chally**, adv. (-'ny-keŃi) astr. o zmierzchu.

acroparalysis, s. (ek'ropara'lizys) med. paraliż kończyn.

acropetal, adj. (ekro'peteł; petere ł. dążyć) bot. rozwijający się przy tworzeniu kwiecica od spodu ku szczytowi.

acropetally, adv. (-'petatiŃi) bot. rozwijająco się przy tworzeniu kwie-cia od spodu ku szczytowi.

acrophobia, s. (ek'rofo'bia; fobia gr. strach) med. obawa wysokości, chorobliwy strach odczuwany na wielkiej wysokości.

acrophonic, **acrophonic**, adj. (-fonetik, -fo'nik) akrofoniczny.

acrophonetically, **acrophonically**, adv. (-eŃi) akrofonicznie.

acrophony, s. (-'foni) w historii rozwoju pisma użycie obrazka hie-roglificznego jako znaku pierwszego dźwięku, np. pierwotnie symbol so-wy oznaczał samego ptaka, z roz-wojem akrofonii ten sam znak przy-jął znaczenie głoski M jako dźwięku pierwszej litery słowa Mulak (po eg.: sowa).

acropodium, s. (ekropod'jom), pl. **acropodia** (-'ja) hist. kl. szczyt co-kołu, także cokół, piedestał staroży-tnego pomnika.

acropolis, s. (ekro'polis) hist. kl. obronna górna część greckiego mia-sta, w szcz. A. w Atenach; A. **statues**, starożytne pomniki kapłanek, po-grzebane przez Ateńczyków po bi-twie pod Salaminą (Salamis) 480 przed Chr., odkopane około 1890.

acrorhagus, s. (ek'reorej'ges; akro-i rax, ragos gr. jagoda) zool. kłeczek pewnych jamochłonów, ob. **Actina-ria**, składający się głównie z nema-tocyst (knidoblastów).

acrose, s. (ek'roz) chem. cukier sztuczny, otrzymywany przez kon-densację formaldehydu i i., w for-mie alfa i beta.

acrospire, s. (ek'rospair'; akro- i spejra gr. skręt) kręty kielek wy-chodzący z ziarna.

acrospire, vi. kielkować, o zbożu w słodowni.

acrosore, s. (-spor') bot. spora, umieszczona na szczycie zarodni.

acrosporous, adj. (-'sporez) doty-czący spory umieszczonej na szczy-cie zarodni.

across, adv. (ekros') na krzyż, w poprzek.

across, prep. z jednej strony na drugą, na przelaj, przez; **to come a. pot.** zbliżyć się, zrobić ustępstwo; **to come a. somebody** spotkać kogo, natrafić.

acrostic, s. (-'tyk) akrostych, u-twór wierszowany, którego pierwsze litery wierszy tworzą słowo, zazwy-czaj imię jubilata lub tp., także sło-wo złożone z pierwszych liter szere-gu słów, np. Zetenpe, Związek Naro-dowy Polski. Opiej **Office of Price Administration**.

acrostic, -al, adj. (-'tyk, -Ńi) akro-stychowy.

Acrostichum, s. (-'stikom) bot. ro-dzaj podzwrotnikowych paproci z ro-dziny paprotnikowatych, **POLYPO-DIACEÆ**, u których zarodnie po-krywają całą spódnią powierzchnię liścia zarodnikonośnego; dwa gatun-ki rosną w stanie Florida.

acrosticism, s. (-'stisizm) akrosty-cyzm, system akrostychu.

acrotarsial, adj. (ek'rotar'sjeł) do-tyczący przodu stępu u nogi.

acrotarsial, s. (-'sjom) anat. przód stępu stopy.

acroteleutic, s. (-telu'tik; teleute gr. koniec) kość, dokonczenie wierz-sza lub psalmu, śpiewane przez kon-gregację w odpowiedzi, jak dokso-logia.

acroterial, adj. (-'ti'rieł) naszczyt-nikowy.

acroterium, **akroterion**, s. (-ti'rjom, -rion; akroterion gr. szczyt) bud.

akroterium, naszczytnik, ozdoba lub figura, umieszczona na szczycie lub na szczycie i u podstaw trójkątnego naczółka frontonu domu lub świątyni w starożytnej Grecji.

acrotic, adj. (-tyk) med. 1) powierzchniowy, dotyczący powierzchni; 2) dotyczący braku pulsu.

acrotism, s. (ek'rotizm; a. p. i krotos gr. kołatanie) med. brak lub niedostateczność tętna (pulsu).

acrotomous, adj. (-tomez; temneju gr. ciąć) min. dający się rozszczepiać równolegle z podstawą.

acrylate, s. (ek'rilejt) chem. sól kwasu akroleinowego.

acrylic, adj. (-lyk) chem. dotyczący kwasu akroleinowego $\text{CH}_2=\text{CH}\cdot\text{CO}_2\text{H}$, otrzymywanego z akroleiny przez oksydację płynu o zapachu kwasu octowego.

act, s. (akt) 1) akt, czynność urzędowa; 2) ustawa; 3) akt, część sztuki teatralnej; 4) **Acts** albo **Acts of the Apostles** bib. dzieje apostołskie; 5) dokument, jak a. of sale; **A. of Elizabeth** dekret z 1559, ustanawiający królową głową kościoła angikańskiego; **A. of Emancipation** dekret równouprawnienia katolików w Anglii 1829; **a. of God** pr. wypadek elementarny (vis maior) nieoczekiwany i nieodmienny, uniemożliwiający wykonanie umowy; **a. of grace** dekret ulaskawienia, amnestia.

act, vi. działać; wykonywać czynności; zachowywać się.

act, vt. grać (rolę), udawać.

acta, s. pl. (akte) zdarzenia; protokoły zdarzeń, np. a. **Senatus** albo **Patrum** w hist. rzym.; **A. (Diurna, Martyrum, Sanctorum, Apostolorum)** w hist. kośc.

Actaea, s. (ak'ti-e) bot. mały rodzaj roślin z rodziny jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**, a. **spicata** czerniec gronkowy.

Actæon, s. (ek'tion) 1) mit. kl. Akteon, syn Arysteusza i Antonoi, myśliwy, który, podpatrzywszy Dianę w kąpiei, został za karę przemieniony w jelenia, poczem własne psy go zagryzły; 2) zool. rodzaj ślimaków z rodziny **Actæonidae** (ek'tio'nidi).

Actian, adj. (ak'szen) dotyczący miasta Actium (Akejum) w Grecji, gdzie cesarz Augustus w r. 31 wprowadził zawody sportowe, odbywające się co cztery lata, **A. games**.

actinal, adj. (ek'tinel; aktis, aktinos gr. promień) zool. dotyczący tej części zwierzęcia o budowie promienistej, z której wychodzą czułki i ramiona i gdzie mieszczą się usta, stąd czasem: ustny, gębowy.

actinally, adv. (-li) w okolicy ust, o zwierzętach budowy promienistej, dawniej klasyfikowanych jako promieniowce, **RADIATA**.

Actinaria, **Actiniaria**, s. pu. (ektin'eria, ektin'erie) zool. ukwiały, nazwa rzędu koralowców, **ANTHOZOA**, grupy (**SUBPHYLUM**) parzydełkowców, **CNIDARIA**, typu (**PHYLUM**) jamochłonów, **COELENTERATA**, mają liczne jaskrawo zabarwione czułki, różnią się od koralajam, że nie posiadają twardego szkieletu i że nie tworzą kolonij.

actinarian, **actiniarian**, adj. (-e'rien, 'ierjen) zool. ukwiałowy.

acting, part. adj. (ak'tin') 1) pełniący obowiązki (pod nieobecność zastępowanego) np. **acting president** pełniący obowiązki prezydenta; 2) grający rolę; 3) działający.

Actinia, s. (ekti'nia) pl. **actiniae** (-'nii) lub **actinias** (-'nias) zool. rodzaj ukwiałów z rodziny **ACTINIDÆ**, aktynia, w szerszym znaczeniu każdy koralowiec.

actinian, adj. (-'ni-en) zool. podobny do ukwiału, dotyczący ukwiałów, przynależny do ukwiałów.

actinian, s. zool. osobnik z rodzaju **Actinaria**, ukwiał.

actinic, adj. (-'nik) aktywny, dotyczący promieniowania; a. **balance** ob. **bolometer**; a. **focus** opt. ognisko, w którym skupiają się promienie czynne chemicznie w odr. promieni czynnych optycznie; a. **rays** fiz. promienie posiadające aktywność, w szcz. promienie pozafioletowe widma; o promieniach widma słonecznego, które wywołują reakcje chemiczne, ob. **actinism**.

actiniform, adj. (-'niform) zool. mający budowę promienistą, jak zwierzęta dawniej klasyfikowane jako promieniowce, **Radiata**.

actinism, s. (ek'tynizm) aktywność, właściwość energii promieniującej, jak w szcz. u krótkich fal widma słonecznego, wywołujących zmiany chemiczne.

actinium, s. (ekti'njom) 1) metal, zauważony przez Phipsona w cynku w r. 1881, tak zwany ponieważ czernieje wystawiony na światło; 2) aktywny, pierwiastek radioaktywny, odkryty przez Debiernie'a w r. 1898, c.a. nieznanym, widmo niewiadome, substancja podobna do toru, **thorium**, wydająca tak jak rad trzy rodzaje promieni: alfa, beta, gamma, w transformacji daje **radioactinium**, które daje **actinium X**, uciekające wkrótce w stan lotny, a gaz daje niepromieniujący **actinium A** i z kolei **actinium B**, czynne.

actino-, **actini**, **actin-** przedr. wskazujący na własność promieniowania, (aktis, aktinos, gr. promień) 1) chem. na aktywność; 2) zool. na budowę promienistą.

actinobacillosis, s. (ek'tinobe'silo'zis) wet. zaraźliwa i śmiertelna choroba bydła w Argentynie, nieco podobna do promienicy, lecz znacznie groźniejsza.

actinobrach, **actinobranchia**, s. (ekti'nobrank, ek'tinobrank'je) zool. skrzelowy narząd pewnych polipów **Actinozoa**.

actinochemistry, s. (ek'tinoke'mistri) aktynochemia, chemia w stosunku do aktywności, ob. **actinism**.

actinogram, s. (ekti'nogram) akty-nogram, zapisek wykonany przez aktynograf.

actinograph, s. (-graf) akty-nograf, przyrząd do notowania zmian w skutkach aktywności działania promieni świetlnych na powierzchnię wrażliwą na światło, ob. **actinism**.

actinoid, adj. (ek'tinoid) promienisty, promieniujący, jak aktynia.

actinolite, s. (ekti'nolajt) min. akty-nolit, promieniec, szaro- lub jasno-zielony amfibol, ob. **amphibole**, c. w. $3-3.2, \text{Ca}(\text{MgFe})_3(\text{SiO}_4)_3$.

actinolytic, adj. (ek'tinoli'tik) akty-nolityczny, promienicowy.

actinologous, adj. (ektino'logez) zool. aktynologowy, dotyczący aktynologu.

actinologue, s. (ekti'nolog) zool. każdy narząd lub część odcinka tworzącego ciało promieniowca, odpowiadający drugiemu w innym promieniu tego zwierzęcia, aktynolog.

actinology, s. (ektino'lodzi) akty-nologia, 1) opt. i chem. nauka o promieniach świetlnych, w szcz. ze względu na ich działanie chemiczne; 2) zool. badanie podobieństwa odpowiadających sobie aktynologów w promieniowcach.

actinomere, s. (ekti'nomir) zool. odcinek promieniowy, część ciała zwierzęcia o budowie promienistej.

actinometer, s. (ek'tino'miter) akty-nometr, przyrząd do mierzenia. 1) bezpośredniej siły kalorycznej promieni słonecznych, natężenia promieniowania słonecznego; 2) aktywności wpływu promieni świetlnych, ob. **actinism**.

actinometric, **actinometrical**, adj. (ek'tinomet'rik, -eł) aktynometryczny.

actinometry, s. (ektino'-metri) akty-nometria, mierzenie siły: 1) gorąca promieni ciepłych; 2) aktywności energii promieni świetlnych, ob. **actinism**.

actinomorph, **-ous**, adj. (ek'tinomorfik, -'fez) bot. promienisty, o wierzchołkach kwiatostanów, zdolnych do dzielenia się na symetryczne części prostopadłe, ob. **monosymmetrical**, **bisymmetrical**, **radio-symmetrical**, **zygomorphic**, (jedno-, dwu- i wielopromieniste).

actinomorphy, s. (-'fi) bot. promienistość, budowa promienista.

Actinomyces, s. (-'mises) promieniowiec, roślina, grzybek lub bakteria, przez jednych zaliczana do bot. grzybek promieniczny, **A. BOVIS**, z rodziny **CLADOTHRIX**; przez innych do zool. typ: pierwotniaki, **PROTOZOA**, podtyp **PLASMODIUM**, gromada **AMOEBOSPORIDIA**, podgromada **CNIDOSPORA**; przez niektórych klasyfikowany jako **CHLAMYDOBACTERIACEAE**; pasożyt wywołujący promieniec.

actinomycosis, s. (-'iko'zys) med. promienica przewlekła choroba zakaźna ludzi i bydła. powodowana przez grzybek promieniczny, **ACTINOMYCES BOVIS**, zamiętna ropnymi wrzodami zwłaszcza w okolicy szczęki, choroby skóry, mięśni, śluzówek, kości, stawów i narządów wewnętrznych.

actinomycotic, adj. (-'miko'tik) med. dotyczący choroby promienicy.

actinophone, s. (ekti'nofon) akty-nofon, fiz. przyrząd do wywoływania dźwięków za pomocą działania promieni aktywnych, ob. **actinism**.

actinophonic, adj. (ekti'nofo'nik) aktynofoniczny, fiz. dotyczący dźwięków wywołanych działalnością promieni aktywnych.

actinophryan, adj. (ekt'ina'frien) zool. dotyczący pierwotniaka *Actinophrys*.

Actinophrys, s. (-fris) zool. rodzaj zwierząt należący do rzędu słonecznic, HELIOZOA, gromada korzeniaków, RHIZOPODA, dział pierwotniaków, PROTOZOA, A. sol, bardzo rozpowszechniony w wodach stojących, jest powszechnym przedmiotem badań mikroskopowych.

Actinopoda, s. pl. (ektino'poda) zool. podrząd zwierząt o budowie promienistej z rzędu strzykw, HOLOTHURIOIDEA, gromada: ELEUTHOROZOA, typ: szkarłupnie, ECHINODERMATA, prawie identyczne z klasyfikacją PEDATA, ob. *Paractinopoda*.

actinopteran, -rygian adj. (-'pteren, -'pteri'dzien) zool. dotyczący ryb miękkołuszkowych *Actinopteri* czyli *Actinopterygii*.

actinopteran, -rygian, s. zool. osobnik gatunku *Actinopteri*.

Actinopteri, -rygii, s. pl. (-'pteri, -'ptery'dzi; pteron gr. pióro, pterygion gr. skrzydło) zool. miękkołuszkowe, ważny dział ryb kostnoszkieletowych, TELEOSTEI, obejmujący wszystkie prócz CROSSOPTERYGII, parzyste płetwy opierają się na ościach skórných.

actinopterous, **actinopterygious**, adj. (-'pterös, -'pteri'dzös) zool. miękkołuszkowy, odpowiadający właściwościom ryb *Actinopteri*.

actinosome, **actinosoma**, s. (ektin'osom, ekt'inoso'me; soma gr. ciało) zool. całe ciało jamochłonna, CELENTERATA, pojedynczego lub złożonego.

actinost, s. (ekt'inost; osteon gr. kość) zool. mała ość, podtrzymująca bezpośrednio ości parzystych płetw ryb kostnoszkieletowych, TELEOSTEI, i niektórych kostnołuskich, GANOIDEI.

Actinozoa, s. pl. (ekt'inozo'a) zool. w starej klasyfikacji rząd jamochłonów, obejmujący ALCYONARIA i ZOONTHARIA, ob. *Anthozoa*.

actinozoal, adj. (-eł) zool. dotyczący jamochłonów *Actinozoa*.

actinozoan, adj. (-en) zool. odpowiadający właściwościom jamochłonów *Actinozoa*.

actinozoan, s. zool. osobnik z rzędu *ACTINOZOA*.

action, s. (ak'szen) 1) czynność, działalność; 2) działanie, ruch, mech. bieg; 3) pr. czynność sądowa, krok prawny, także prawo uczynienia takiego kroku; 4) czyn; 5) gra (aktora); 6) treść czyli fabuła (powieści lub sztuki teatralnej); 7) pl. zachowanie się, postępowanie; a. rails dwie sztaby we wnętrzu fortepianu; a. sermon w szkockim kościele prezbiteriańskim kazanie poprzedzające komunie.

action, vt. (ak'szen) r. poczynić kroki sądowe.

actionable, adj. (ak'szenebł) nadający się po poczynieniu kroków sądowych.

actionably, adv. (-li) w sposób nadający się do wszczęcia kroków sądowych.

active, adj. (ek'tiw) czynny, działający, skuteczny, żywy, ożywiony;

gram. a. voice forma czynna czasownika w przec. formy biernej, passive voice; a. verb (w odr. neuter i passive) słowo przechodnie, czasownik wyrażający, że podmiot wpływa na coś, także słowo (czasownik), wyrażające czynność w odr. wyrażającego same istnienie, np. to take (czynność, active), to be (istnienie, neuter); optically a. opt. optycznie czynny, mający własność skracania płaszczyzny polaryzacji światła; a. army woj. wojsko stałe; a. current elek. prąd czynny; a. obedience kość. czynne posłuszeństwo, czyn Chrystusa w odr. passive obedience, cierpienia; a. service czynna służba, w szcz. wojskowa, a. trust depozyt niewłaściwy, nakładający na depozytariusza obowiązki zarządcy choćby w ciasnym zakresie.

active, s. r. aktywum, pl. aktywa, stan czynny ob. assets.

actively, adv. (-li) czynnie, skutecznie, energicznie.

activeness, s. (-nes) 1) ruchliwość; 2) kup. aktywność interesu, stan czynny (rachunków) większy od stanu biernego, przewaga stanu czynnego nad biernym, ob. liabilities.

activity, s. (ekty'witi) działalność, czynność, energia, fiz. ilość jednostek pracy wykonanej w jednostce czasu.

acton, s. (ek'ten; alkoton ar. bawełna) watawany kabat wkładany pod zbroję, później kurtka pokryta stałą.

actor, s. (ak'ter, agere ł. działać) osoba działająca, działacz; szt. aktor; pr. skarżący, w odr. reus, powód w sprawach cywilnych, rzecznik państwa jako powód.

actress, s. (ekt'res) aktorka.

Acts, s. w formie pl., lecz łączy się z orzeczeniem w sing. (a'kc) skrót za *Acts of Apostles*, dzieje apostołskie, dzieje założenia kościoła przez św. Piotra i rozpowszechnienia przez św. Pawła.

actual, adj. (ek'czueł) 1) faktyczny, realny, istotny, prawdziwy, a. expenses faktyczne wydatki; 2) aktualny, będący w tej chwili na czasie; 3) kość. spowodowany czynem, a. needs a) aktualne potrzeby natychmiastowe potrzeby; b) rzeczywiste potrzeby; a. sin grzech popełniony, w odr. grzechu pierwotnego, original sin.

actualism, s. (-izm) aktualizm, ścisły związek ze sprawami obecnej chwili; biol. i geol. zasada, że praca, jakie teraz działają, tak samo działały w dawniejszych epokach rozwoju ziemi; fil. zasada, że wszelkie istnienie polega na ruchu i działalności, jest żywe i duchowe.

actualist, s. (-ist) aktualista, 1) zwolennik zasady aktualizmu; 2) osoba, licząca się tylko z istniejącymi faktami.

actualistic, adj. (-listy) aktualistyczny, dotyczący aktualizmu.

actuality, s. (ek'czuełiti) istotność, widoma rzeczywistość, w filozofii scholastycznej istota przedmiotu, obdarzonego kształtem zewnętrznym, w filozofii Hegla coś wyższego niż widoma rzeczywistość z własną samowystarczalnością; a. theory zasada, że wszelkie istnienie jest ruchem, działaniem.

actualization, s. (-izej'szen) urzeczywistnienie, ziszczenie.

actualize, vt. (-lajz) urzeczywistnić, ziszczyć.

actually, adv. (-li) faktycznie, w rzeczywistości, istotnie.

actuarial, adj. (-rieł) archiwalny.

actuarially, adv. (-li) archiwalnie.

actuary, s. (ek'czueri) 1) archiwista; 2) matematyk asekuracyjny, obliczający tabele ubezpieczeniowe.

actuate, vt. (ek'czuejt) powodować ziszczenie, wprowadzać w czyn, poruszać.

actuation, s. (-'szen) powodowanie, wprowadzanie w czyn, wprowadzanie w ruch.

acuate, adj. (ek'juejt) zaostrzony.

acuate, vt. przest. zaostrzyć.

acuation, s. (-ej'szen) przest. ostrzenie.

acuerdo, s. (akuer'do; hisz.-amer.) 1) trybunał, 2) uchwała trybunału.

acuition, s. (ekiu-i'szn) przest. ostrzenie.

acuity, s. (ekiu'iti) ostrze, ciętość.

Aculeata, s. pl. (ekiu'liejta; aculeus ł. żądło) zool. rząd owadów z rzędu błonkoskrzydłych, HYMENOPTERA, obejmujący pszczoły, osy, mrówki, tak zwany od żądła, jaki mają samice względnie robotnice wielu błonkówek.

aculeate, adj. (-liejt) zool. mający żądło, dotyczący rzędu owadów *Aculeata*.

aculeate, s. osobnik z rzędu owadów *Aculeata*.

aculeus, s. (-ili-es; acus. ł. igła) pl. aculei ('li-aj) 1) bot. małe kolce wyrastające z zewnętrznych komórek np. róży lub jeżyny; 2) zool. żądło.

acumen, s. (-'men) bystrość umysłu, szybkość orientacji, zdolność dokładnego rozróżniczkowania.

acuminate, adj. (ekjumi'nejt) ostro zakończony, zbiegający się do ostrego końca np. liść lancetowaty lub sercowaty.

acuminate, vi. zaostrzyć się, zakończyć się ostrym końcem.

acuminate, vt. zaostrzyć.

acumination, s. (ekjumi'nej'szen) ostre zakończenie, zbieganie się ku ostremu końcowi.

acupressure, s. (ak'jupre'szer; acus. ł. igła, pressure ciśnienie) med. sposób wstrzymania krwotoku przez założenie igły do tkanki sąsiedniej w celu zwężenia krwawiącego naczynia przez ciśnienie, zaciśnięcie (naczynia) igłą.

acupuncturator, s. (-pon'kczurejter) med. lekarz leczący za pomocą nakłuwania igłą.

acupuncture, s. (-pon'kcer) klucie igłą, w szcz. med. nakłuwanie tkanek ciała igłą w celach leczniczych, igielkowanie, stawianie igieł.

acupuncture, vt. med. leczyc za pomocą nakłuwania igłą.

acute, adj. (ekju't) ostry (np. kolec, nóż); ostry (przen. jak: wzrok, ból); geom. poniżej 90 stopni; a. angle ostry kąt; med. ostry, zdążający do przesilenia, np. choroba w przec. **chronic**, choroby przewlekłe.

acute-angled, adj. (ekju't engl't) geom. ostrokątny, ob. **right-angled**, **obtuse-angled**; a.-a. **triangle** trójkąt mający wszystkie kąty ostre, trójkąt ostrokątny.

acutely, adv. (-li) ostro, bystro.

acuteness, s. (-'nes) ostrość, bystrość.

acutorsion, s. (ekjutor'szen) med. określenie żyły o igię w celu zatamowania krwotoku, skręcenie (naczynia) igłą.

-acy przyr. (asi) -acja, -stwo, 1) przyr. oznaczający godność, stan np. **diplomacy** dyplomacja, **papacy** papieństwo; 2) przyr. rzeczownika utworzonego od przymiotnika na -ate, np. **obstinacy**, **privacy**.

acyclic, adj. (esyk'lik) bot. nie ułożony w kółko (o kwieciele); chem. mający budowę wolnołańcuchową, ob. **aliphatic**.

acyl, s. (e'syl) chem. rodnik kwasu, jak **acetyl** — kwasu octowego (**acetic acid**), **malonyl** — kwasu jabłkowego (**malinic acid**), **benzoyl** (**C₆H₅CO**) — wielu znanych związków.

acystia, s. (esys'ja) terat. wrodzony brak pęcherza.

acystinervia, s. (-'tiner'wie; a.p. kystis gr. pęcherz, nerve nerw) med. porażenie pęcherza, paraliż pęcherza moczowego, ob. **cystoparalysis**, **cystoplegia**.

a. d. (ej di) skrót; **after date** po dacie, od daty; **A.D. Anno Domini**, Roku Pańskiego, roku po narodzeniu Chrystusa, ob. **B.C.**

ad, (ad) pot. skrót za **advertise**ment ogłoszenie, **put an ad in the paper**.

ad-, przedr. (ed, ad i. do) oznaczać kierunek ku czemuś, zbliżenie lub wzmocnienie, do-, przy-; asymiluje d z następującą spółgłoską przed c. f. g. l. n. p. q. r. s. t. traci d przed sc, sp, st. np. **adduce**, **adhere**, **adjoint**, **admonish**, **advocate**, **adoral**; **accelerate**, **affiliate**, **aggravate**, **allude**, **annect**, **approach**, **acquire**, **arrive**, **assent**, **attach**; **ascent**, **aspect**, **astound**.

-**ad**, przyr. (gr. -as, -ados) 1) wyrażający zbiorową liczbę np. **triad**, **tetrad**, **pentad** itd. trójka, czwórka, piątka, grupa z trzech, czterech, pięciu itd; 2) wskazujący na pochodzenie, np. **dryad**, bogunka leśna, (dryś gr. drzewo); 3) (i. ad do) wyrażający, zool. kierunek ku czemu, np. **orad** ku góbie, **caudad** w kierunku ogona, ku ogonowi; 4) bot. nazwę gatunku od jednostki np. **liliad**; 5) nazwę eposu np. **Iliad**.

adactyl, **adactyle**, **adactylous**, adj. (edak'til, -tylös; a.p. i daktulos gr. palec) zool. bez palców, bez szponów.

adactylism, s. (-'tilizm) nieposiadanie palców.

Adad, s. (edad') mit. bab. bóg wichru i burzy; mit. as. Ramman, gromowładny, ob. **Hadad**.

adage, s. (ad'ejdz, ad- i aio, i. mówić) przysłowie, przypowieść, sentencja.

adagial, adj. (adej'dżeł) przysłówiowy.

adagio, adj. (ada'džio; ad i agio wł. ze swobodą) muz. powolny, swobodny.

adagio, adv. muz. powoli, swobodnie, a.a. bardzo powoli.

adagio, s. muz. utwór muzyczny w powolnym tempie lub powolna część większego utworu, np. symfonii.

Adam, s. (e'dem; odom h. technicznie lub adi ss. początkowy) Adam, 1) według biblii pierwszy człowiek; **not to know of A.** nie wiedzieć nic zgoła, być ignorantem; 2) w sztuce Szekspira "As you like it" wierny i oddany przyjaciel Orlanda; 3) nazwisko fabrykantów mebli z czasów Jerzego III, twórców stylu wprowadzającego do stylu Sheraton pierwiastek klasycyzny; 4) dozorca więzienny; **A's ale** woda; **A's apple** grdyka, grdyce, chrząstka wystająca na przódzie szyi, szczególnie u mężczyzn, tak zwana od legendy jakoby zakazany owoc utknał biblijnemu Adamowi w gardle.

Adam, adj. (e'dem) Adamów. **A. furniture** meble braci Adamów ob. **Adam**, s. 3).

adamant, s. (e'dament) niepospolita twardość (kamienia), przen. nieugiętość, stałość.

adamantean, adj. (edamant'ien) stały, spolegliwy, nieugięty.

adamantine, adj. (edaman'tin) niełomny; min. mający twardość lub połysk diamentu, zrobiony z bardzo twardego kamienia.

adamantine, s. chem. krystalizowany boron, odznacza się twardością, połyskiem i kruchością.

adamantoblast, s. (edamant'oblast) anat. komórka wewnętrznej warstwy narządu wytwarzającego szkliwo (emalię) na powierzchnię zęba.

Adamastor, s. (Adamas'tor) postać z "Lusjady" Camoensa, duch Burzliwego Przylądka (Przylądka Dobrej Nadziei), zapowiadający trudności, na jakie natrafi Vasco da Gama i jego załoga.

Adamic, **Adamical**, adj. (ede'mik, -i) adamowy. **A. earth** pospolita czerwona glina.

Adamically, adv. (-eli) po adamowemu.

Adamite, s. (e'demajt) syn Adamowy, potomek Adama, człowiek; hist. kość. adamita, członek sekt religijnych, które rzekomo odbywały tajne obrzędy nago na wzór Adama i Ewy, by udowodnić brak pożądania; sekty te pojawiały się od czasu do czasu od wieku II do XIX.

adamitism, s. (edemy'tyzm) adamityzm, przynależność do sekty adamitów.

adamite, s. (e'demajt, według francuskiego mineraloga Adama) min. adamin, arsenian cynkowy, **HOZn.AsO₄**, t. 3.5, c. w. 4.35; **Lacroix** (lakroa') nazwał odpowiednie związki kobaltowe i miedziowe adaminem kobaltowym i miedziowym.

Adamitic, **Adamitical**, adj. (edemityk, -i) dotyczący Adama lub adamitów.

Adansonia, s. (edenso'nia, według przyrodnika francuskiego Michała Adansona, 1727-1806) bot. odmiana roślin rodzaju **BOMBACEAE** z ro-

dziny **MALVALES**, spokrewnionej ze słazowatymi, **MALVACEAE**; obejmuje **A. digitata**, baobab, w Afr. i Ind. Wsch., i **A. gregorii** dochodzący do 50 stóp obwodu w stepach Australii Pin.; ob. **cream-of-tartar tree**.

adapt, vt. (edapt') dostosować, przystosować, przysposobić, zmienić tak, by odpowiadało nowej potrzebie, adaptować, z to lub for.

adaptation, s. (edaptej'szn) przystosowanie, dostosowanie, przysposobienie, adaptacja, zmiana kształtu lub budowy dla nowej potrzeby, fizj. akomodacja oka, dostosowanie się oka do zmiany siły światła przez zmianę wrażliwości siatkówki; biol. dostosowanie się zwierząt i roślin do zmiany otoczenia za pomocą zmian zachodzących powoli w toku wielu pokoleń.

adaptational, adj. (-'szoneł) dostosowujący.

adapter, **adaptor**, s. (edep'ter) ktoś lub coś co dostosowuje; aparat służący do łączenia rozmaitych przyrządów laboratoryjnych; chem. rurka lub naczynie o dwóch szyjach do łączenia retorty lub kondensatora z odbiornikami; fot. przyrząd przy kamerze, umożliwiający używanie płyt rozmaitego rozmiaru.

adaptionism, s. (-'szonyzm) adaptcjonizm; zasada, że religia nie wpływa z instynktu natury ludzkiej, lecz wynika z przyczyn społecznych i udziela się w drodze stykania się ras.

adaptive, adj. (edap'tyw) sposobny, dający się przysposobić, zdolny do przystosowania.

adaptively, adv. (-li) sposobnie, w sposób dający się dostosować.

adaptiveness, s. (-nes) zdolność do dostosowania, przystosowalność.

Adar, s. (ej'dar) miesiąc szósty kalendarza żydowskiego, dwunasty w czasie niewoli babilońskiej.

adawlut, s. (edo'lut; ar. adalat) brytyjskie sądy dla mohametan w Ind. Wsch. istniejące do r. 1863.

aday, adv. (edej') dziennie, na dzień.

adays, adv. dziennie, na dzień, przest. z wyjątkiem wyrazu **nowadays** w dzisiejszych czasach.

add, vi. (ad) powiększyć; sumować.

add, vt. (ad) dać, dodać; mat. dodawać, sumować, zliczać razem; dorzucić, dodać (wagę, argument); a. up zsumować, zliczyć razem.

adda, s. (e'da, nazwa afrykańska) zool. śluga lekarska, elada **SCINCUS OFFICINALIS**, gad z rodziny **SCINCIDAE** rząd łuskonośnych, **SQUAMATA**, podrząd jaszczurek, **LACERTILIA**, gromada gadów, **REPTILIA**, wed'ug zabobonu egipskiego leczący trąd i inne choroby.

addax, s. (e'deks, w języku tubylców krzyworóg) zool. antelopa **ADDAX NASOMACULATUS**, żyjąca w Afr. Pin., Arabii i Syrii, prawdopodobnie **STREPTICEROS** (krzyworogi) starożytnych i może pygary z biblii (Deut. XIV, 5).

added, part. adj. (ad'dy) dodany;
a. **damages** pr. grzywna z nawiązką;
a. **money** (sport) dodatkowe nagrody.

addend, s. (a'dend) mat. liczba, jaka ma być dodana, ob. **augend**, w przykładzie: 3 a 2 jest 5, 3 jest **augend**, 2 jest **addend**.

addenda, s. pl. (eden'de); **addendum** i. co ma być dodane 1) druk. spis uzupełnień w książce; 2) mech. koło podziałowe koła.

addendum, s. (-'dom) coś co ma być dodane, dodatek, uzupełnienie; mech. część zęba koła zębatego od linii koła podziałowego do końca zęba; a. **circle** mech. koło tworzące linię dotykającą zewnętrznych końców zębów koła zębatego.

adder, s. (e'der; addere i. dodawać) 1) ktoś lub coś co zlicza, w szcz. maszyna do liczenia; 2) (e'der, ss. natr. wąż) żmija **VIPERA BERUS** czyli **PELIAS BERUS**, ibieniec, żmija zygzakowata, rodzina **VIPERIDAE**, podrząd węży, **OPHIDIA**, rząd łuskonośnych, **SQUAMATA**, gromada gadów, **REPTILIA**, do 30", jadłowita, pospolita w Eur., również kilka gatunków węzów niejadowitych w Amer. Płn., jak **milk a.**, **OSCEOLA DOLIATA TRIANGULA**, **puffing a.** czyli **hobnose snake**, **HETERODON PLATYRRHINUS**, także afrykańska żmija **BITIS ARIENTANS**; a. **s'-mouth**, s. (e'smauż) bot storczyk z rodziny **ACHROANTES**, także storczyk **POGONIA OPHIOGLOSSOIDES**, ob. **snakemouth**; a. **s'-tongue**, s. (e. 's tag) bot. 1) nasieszkał, paproć rodzaju **OPHIOGLOSSUM**; 2) storczyk rodzaju **PERAMTUM**, ob. **rattlesnake plantain**; 3) roślina z rodziny liliowatych **ERYTHRONIUM DENS-CANIS**, **dogtooth violet**.

addible, adj. (ed'dibl) mogący być dodany, dający się zsumować, np. dwie gruszki i trzy gruszki.

addibility, s. (ed'dibiliti) właściwość, że przedmiot nadaje się do dodania.

addict, s. (ed'dikt) osoba, oddająca się nawyccze w sposób nieopanowany, w szcz. np. zażywaniu narkotyku, jak **opium a.**, **cocaine a.**

addict, vt., (eddikt') oddawać się czemu, z **to**, pr. rz. przysądzić.

addicted, part. (-yd) oddany, przywykły, poświęcający się, czemu, obecnie coraz bardziej w znaczeniu: oddany nałogowo.

addictedness, s. (-nes) oddawanie się, przyzwyczajanie, nawyknienie, nałóg.

addiction, s. (eddik'szen) zwyczaj, nawyccza, oddanie się, nałóg, pr. rz. przysądzenie osoby lub rzeczy jak np. oddanie dłużnika pod władzę wierziciela.

adding, part. (ad'din ~) dodający a. **machine** maszyna do dodawania.

Addisonian, adj. (edis'o'njen) podobny do Addisona (Józef Addison, 1672-1719); A. **style** styl przypominający słynne artykuły w „Spectator,” styl jasny i wytworny.

Addison's disease (edi'sons dizi's) med. choroba Addisona (dr. Tomasz Addison, 1793-1860, pierwszy opisał ją w Londynie w 1855), spowodowa-

na schorzeniem nadnerczy, objawia się brązowym zabarwieniem skóry i błon śluzowych i osłabieniem.

additament, s. (ad'itement) dodatek, przyczynek.

addition, s. (adi'szen) dodatek: mat. dodawanie, sumowanie; powiększenie, przybudówka, St. Zj. grunt dodany do miasta jako nowa dzielnica, świeżo podzielony na parcele budowlane (**lot**); her. zaszczytny dodatek do herbu, w przec. **abatement**.

additional, adj. (ady'szoneł) dodatkowy.

additionally, adv. (edy'szonełi) dodatkowo, w przyczynku.

additive, adj. (ad'dityw) dodatni, przydatny do powiększenia ilości, w przec. **subtractive**.

addle, adj. (edł') czczy, wyjałowiony, jałowcy; a. **eggs**, mętny, zamącony, a. **brains**.

adle, s. (edł') 1) przest. brudny płyn, pomyje; moc; 2) pot. Zj. Kr. zarobek.

addle, vi. (edł) 1) dojrzewać, rość, przysparzać owoców, pot. Z. Kr. zarabiać, 2) zepsuć się, wyjałowić, stracić moc, **Addled Parliament**, hist. ang. parlament zwołany przez króla Jakuba w kwietniu r. 1614, a rozwiązany w czerwcu tegoż roku.

addle, vt. (edł) zepsuć, zamącić.

addle-brained, a. **headed**, a. **pated**, adj. (e. brejnd, e. he'dyd, e. pej'tyd) niezdrów na umyśle, niespełna rozum, pustogłowy.

addle-patedness, s. (edł'pej'tednes) jałowosc umysłowa, zajączki w głowie.

addorsed, adj. (edo'rst) her. odwrócony plecami, o dwojgu zwierząt, w herbie, zwróconych ku sobie symetrycznie grzbietami.

address, s. (edres') 1) adres (na kopercie); 2) zwrócenie się ustne lub piśmienne do kogoś, **to**, przemówienie, oznajmienie, petycja; 3) zręczność; 4) zachowanie się; 5) pl. załoty, **to pay addresses to** ... zalecać się, starać się o względy; 6) pr. część skargi sądowej w St. Zj. ob. **direction**.

address, vi. 1) szykować się, gotować się; 2) przemówić.

address, vt. zwrócić się do kogo, **to**, ustnie lub piśmiennie, przemówić do kogo (acc.), zalecać się; przest. ubierać się; kup. przesłać towar w komis; adresować, pisać adres, **to a. the ball** (sport) przygotowywać (chwyt, pozycję, postawę) do uderzenia piłki golfowej.

addressee, s. (edressi') adresat, adresatka.

addresser, s. (-er) zwracający się do kogo ustnie lub piśmiennie, **petent**, **petentka**; adresujący (list) częściej **sender**; A. hist. ang. każdy z tych, którzy podpisali adres do tronu w r. 1680, wzywający Karola II do zwołania parlamentu, ob. **Abhorrer**.

addressor, s. (edre'ser) ten co adresuje, w szcz. kup. ten co adresuje (wystawia) przekaz pieniędzy, **transant**.

adduce, vt. (adiu's) przywieść, naprowadzić, przytoczyć.

adducent, adj. (adiu'sent) przywodziący; fizj. (mięsień) przywodny, ksbony, zbliżający dany organ ku środkowej płaszczyźnie ciała, ob. **abducent**.

adduct, vt. (adokt') przywodzić; fizj. zbliżać ku środkowej płaszczyźnie ciała.

adduction, s. (adok'szen) przywiedzenie, przytoczenie, naprowadzenie; fizj. przywodenie, zbliżanie części ciała ku środkowej płaszczyźnie lub dwóch podobnych części, jak np. dwóch palców, ku sobie i w położenie równoległe, w przec. **abduction**.

adductive, adj. (-yw) przywodny, ksbony; fizj. zbliżający część ciała ku środkowej płaszczyźnie ciała.

adductor, s. (addok'ter) adduktor, ściągacz; anat. mięsień przywodny, mięsień ksbony, powodujący addukcję; zool. mięsień, jaki zamyka muszle okrywające małże; zazwyczaj bywają dwa ściągacze, czasem zaś, jak u ostrygi, jeden.

ade, s. ejd) pot. chłodnik, ogólna nazwa zimnych napojów owocowych, np.: **lemonade**, **orangeade**, **limeade** są **ades**.

-ade, przyr. (-ejd) przyrostek rzeczownika, oznaczający 1) czynność, jak **promenade**, **cannonade**; 2) skutek czynności łączenia części w całość, jak **lemonade**, **arcade**; 3) zbiorową liczbę, jak **decade**, z fr. **-ade**, a nie wprost z gr. **-as**, **-ados**, ob. **-ad**.

adeem (edi'm) pr. cofnąć zapis, darowiznę, legat lub tp. wyraźnie lub przez czynność jasno wykazującą zamiar odwołania.

Adela, **Adele**, **Adelia** s. (edi'la, edil' edil'ie) żeńskie imię własne Adela.

adelo- przedr. (edi'lo-) ukryty, niewidoczny.

Adelochorda, s. pl. (e'dilokor'de) zool. najniższy dział strunowców, **CHORDATA**, tocący robak morski, ob. **Chordata**.

-adelphous, przyr. (edel'fez; od **adelfos** gr. brat.) bot. druga część słowa złożonego, wskazująca, że pręciki kwiatu są zrosnięte nitkami. przy czym pierwsza część wyrazu oznacza ilość pręcików jak **monadelphous**, **diadelphous** itd. (monos gr. jeden, dyo, gr. dwa itd.)

adempt, **adempted**, adj. (edempt', edemp'tyd) pr. cofnięty, odwołany.

ademption, s. (edem'szn) pr. odwołanie lub cofnięcie zapisu, darowizny, legatu itp. albo za pomocą wyraźnego aktu prawnego, wypłaty, itp. albo przez sprzedaż przedmiotu, zniszczenie go, rozporządzenie nim itp.

adenalgia, s. (edinal'dzie) med. ból gruczołu.

Adenathera, s. (e'dinanżi're) zool. nieliczny rodzaj drzew z rodziny czuikowatych, **MIMOSACEAE**, w Ind. Wsch.

adenia, s. (edi'nje) med. ogólne powiększenie gruczołów.

adeniform, adj. (-niform) med. mający kształt gruczołu.

adenin(e), s. (e'dinin) chem. fizj. adenina, krystaliczny związek che-

miczny C.H.N.; bardzo zbliżony do kwasu moczowego, zwany też **aminopurine**, aminopuryna, otrzymywany z liści herbaty i ze śledziony i innych gruczołów.

adenitis, s. (edinaj'tis) med. zapalenie gruczołu; wet. u koni zojzy, pl. f. (**SCROPHULOSIS EQUORUM**), choroba zmienna niezłym nosa i powiększeniem gruczołów podszczękowych.

adenization, s. (edinizej'szn) med. degeneracja tkanki gruczołowej.

adeno-, **aden-**, przedr. (edino-, edin-) gruczołowy.

adenocarcinoma, s. (e'dinokar'sinoma) med. gruczolako-rak, złośliwy nowotwór tkanki gruczołowej.

adenocarcinomatous, adj. (-'sino'-matez) gruczolako-rakowaty, odnoszący się do rakowatego wrzodu na tkance gruczołowej.

adenography, s. (edinografi) med. adenografia, nauka o gruczołach.

adenographic, adj. (e'dinogra'fik) med. adenograficzny, dotyczący nauki o gruczołach.

adenoid, adj. (e'dino-id) med. gruczolowy, podobny do gruczołu, dotyczący gruczołu, pochodzący od gruczołu; a. **tissue anat.** tkanka adenoidalna, tkanka retykularna, tkanka siateczkowa, z której zbudowane są grudki chłonne (gruczoły limfatyczne), migdałki, śledziona i grasicca.

adenoid, s. (e'dinoid) med. narządzenie wywołane przrostem tkanki adenoidalnej (retykularnej, siateczkowej) w szcz. u jamy gardzieliowej, zazwyczaj w pl. **adenoids**.

adenology, s. (e'dino'łodzi) med. adenologia, fizjologia gruczołów.

adenological, adj. (e'dinola'dzikel) med. adenologiczny, dotyczący fizjologii gruczołów.

adenoma, s. (e'dino'ma) med. adenomat, gruczolak, chorobowe zwiększenie gruczołów, niezłośliwy, do brotliwy nowotwór tkanki gruczołowej, czasem ulega zwyrodnieniu złośliwemu i tworzy gruczolako-raka, ob. **adenocarcinoma**.

adenomatous, adj. (-tez) gruczolakowy.

adenomyoma, s. (edi'nomajo'ma) pl. **adenomyomata**, med. wrzód składający się z tkanek gruczołowych i mięśniowych.

adenomyxoma, s. (edi'nomikso'ma) wrzód składający się z tkanek gruczołowych i śluzowych.

adenopathy, s. (e'dino'pa'ci) med. adenopatja, choroba gruczołu, w szczeg. schorzenie gruczołów chłonnych leżących między oskrzelami, najczęściej na tle gruźliczym.

adenophore, s. (edi'nofor) bot. adenofor, łodyżka grudki nektarowej.

adenophorous, adj. (e'dina'forez) bot. wytwarzający grudki.

adenosarcoma, s. (edi'nosarko'ma) med. wrzód zawierający tkanki gruczolakowe i gruczolako-rakowate.

adenosclerosis, s. (-sklero'zis) med. twardnienie gruczołu, stwardnienie gruczołów.

adenose, adj. (e'dinos) gruczolowy, podobny do gruczołu, pełen gruczołów, adenoidowy.

Adenostoma, s. (edino'stoma) bot. gatunek krzewów zimotrwałych z rodziny różowatych, **ROSACEAE**, rzędu różowych, **ROSALES** z małymi białymi kwiatkami. rosną w górach nad Atlantykiem i nad Pacyfikiem.

Adenostyles, s. (edi'nostajls) bot. miłośna, roślina z rodziny złożonych, **COMPOSITAE**, o kwiecie różowym, rośnie do 15 cm. (prawie do 6") tylko wysoko w Karpatach, wyżej regli.

adenotomy, s. (edino'tomi) med. przecięcie lub rozcięcie gruczołu.

adenotomic, adj. (e'dinota'mik) med. dotyczący przecięcia lub rozcięcia gruczołu.

Aden ulcer, (a'den ol'ser) wrzód adeński, nagminny w Aden, w Arabii i w reszcie Azji i w okolicach podzwrotn.; choroba, często śmiertelna, polega na chronicznym owrzodzeniu kończyn wskutek działania specjalnego drobnoustroju, także **Cochin China ulcer**, **Persian ulcer**, **tropical ulcer**.

Adephaga, s. pl. (edi'fage; aden gr. do woli, do syta, fagejn' gr. jeść) zool. nadrodzina owadów rzędu tego-pokrywych, **COLEOPTERA**, obejmująca wiele rodzin owadów drapieżnych.

adephagan, adj. (-n) dotyczący nadrodziny owadów **Adephaga**.

adephagan, s. ((edi'fagen) osobnik z nadrodziny **Adephaga**.

adephagous, adj. (edi'fagez) zool. przynależny do nadrodziny **Adephaga**, med. żarłoczny.

adept, adj. (ede'pt) uzdolniony, zupełnie obznajomiony, całkowicie sprawny.

adept, s. (ede'pt); adeptus i. imię słów czasu przeszłego od adipisci osiągnąć, taki który osiągnął adept, osoba dobrze obznajomiona z pewnym działem nauki, w czasach dawniejszych alchemik, który zdobył „wielką tajemnicę.”

adeptness, s. (edep'tnes) znajomość rzeczy.

adequacy, s. (a'dekwass) wystarczalność, odpowiedniość.

adequate, adj. (a'dekwejt) wystarczający, odpowiedni, prawie dostateczny, proporcjonalny, dostosowany.

adequate, vt. r. dostosować, przest. dorównać.

adequately, adv. -li wystarczająco, odpowiednio, prawie dostatecznie, proporcjonalnie, stosunkowo, do miary.

adequateness, s. (-nes) wystarczalność, odpowiedniość, proporcjonalność.

adequation, s. (a'dekwejszn) dostosowanie w właściwej proporcji.

adequative, adj. (a'dekwetiw) odpowiedni, proporcjonalny.

Adessenarian, s. (ades'sinarien; adesse i. być obecnym) hist. kośc. członek sekty (w w. XVI) wierzący w istotną obecność Chrystusa w eucharystii.

adfix, s. (ed'fiks) filol. zgłoska dodana do pierwiastka źródłosłowu w języku aglutynacyjnym.

adhere, vt. (edhir') przylepnać, przylegać, łączyć, trzymać się czego, być przylepionym; przystawać, trwać przy czym (partii, opinii itp.); być w zgodzie; pr. szk. żyć jako mąż i żona; pr. szk. zatwierdzić poprzedni wyrok, ob. **cohere**.

adherent, adj. (-rent) przyległy, trzymający się czego; połączony jako właściwość lub okoliczność towarzysząca; bot. mający pewne części połączone.

adherence, -ency, s. (ens, -ensi) przyleganie, łącznie, przyczepność; przynależność, przynależność (do partii itp.); przest. to co przylega, dodatek.

adherent, s. (-'ent) 1) zwolennik, członek partii, stronnik, dawniej adherent; 2) to co przylega, dodatek, przyczepka.

adherescence, s. (edhires'sens) własność przylegania.

adherescent, adj. (-'sent) lepki, przylepiający się, mający skłonność lub własność przylegania, przyczepny, przylepny.

adhesion, s. (edhi'žen) adhezja, przyleganie, przyczepność, wierna przynależność; fiz. adhezja, opór, jaki stawiają dwa ciała, zetknięte z sobą, przeciw ich oddzieleniu, czyli siła, z jaką molekuly na powierzchni obu zetkniętych przedmiotów trzymają się siebie wzajem, ob. **cohesion**; mech. siła chwytu lub przyczepności wywołana tarcieniem lub tarcie samo, w szczeg. w kolejniectwie siła przyczepności koła wagonu do szyny; med. szczerpienie się dwóch powierzchni, normalnie oddzielonych, zapomocą nowej tkanki, utworzonej skutkiem zapalenia, bot. szczerpienie się dwóch rozmaitych części rośliny, jak np. kielicha i zalążni, ob. **cohesion**.

adhesive, adj. (-'zyw) lepki; przylegający, przyczepny; a. **inflammation** med. zapalenie, mijające ze zrośnięciem się podzielonych części bez ropienia; a. **plaster** lepki plaster z żywicy, wosku, oliwy itd.

adhesive, s. lep, klej.

adhesively, adv. (-li) lekko.

adhesiveness, s. (-nes) lepkość, przyczepność.

adhibit, vt. (-'byt) przyjąć, dopuścić (osobę lub rzecz do czegoś), zastosować, załączyć, dołączyć.

adhibition, s. (ehiby'szn) przyjęcie, dopuszczenie (osoby lub rzeczy do czegoś), zastosowanie, użycie.

adiabatic, adj. (e'diabe'tik; a. p. dia- gr. prze-, bajnejn gr. iść) termodynamika, adiabatyk, dotyczący zmian objętości lub ciśnienia bez towarzyszącego przybytku lub ubytku ciepła, t. j. w których układ nie pobiera z zewnątrz ani nie oddaje na zewnątrz ciepła; a. **gradient**, astr. proporcja zmiany temperatury wznoszącej się lub opadającej masy powietrza wskutek rozszerzenia się lub ciśnienia, lub też krzywa wykreślająca te zmiany, krzywa adiabatyk; a. **line** lub **curve** mat. krzywa adiabatyk, linia lub krzy-

wa, której spółrzednymi prostokątnymi są objętość i ciśnienie stałej masy cieczy mającej stałą ilość ciepła.

adiabatic, s. krzywa adiabatyczna.

adiantum, s. (edien'tom) bot. adiantum, liczny gatunek przeważnie podzwrotnikowych paproci, pospolitych w Ameryce; w Polsce tylko w cieplarniach, **AIPEDALUM common maidenhair** wielowłos. (adi'an-ton gr. włos dziewczęcy), powszechny w całej Ameryce.

adiaphoresis, s. (ediafori'zys) med. brak lub niedostatek potu.

adiaphoretic, adj. (-re'tik) med. wstrzymujący poty, przeszkadzający poceniu się.

adiaphoretic, s. med. środek przeciwko poceniu się.

adiaphorism, s. (edia'forizm) orędownictwo zasady o obojętności rzeczy moralnie (etycznie) nieważnych.

adiaphorist, s. (edia'forist) zwolennik zasady o obojętności rzeczy moralnie (etycznie) nieważnych.

adiaphoristic, adj. (ediaforis'tik) adiaforystyczny, dotyczący zasady o obojętności rzeczy moralnie (etycznie) nieważnych; **A. Controversy** hist. kośc. 1) spór między protestantami niemieckimi, zakończony w 1555, o doniosłość uchwał konferencji augsburskiej z r. 1548 w sprawie ceremoniału katolickiego; 2) spór niemieckich teologów w XVII o to, czy tańce, gra w karty, uczęszczanie do teatru stanowią grzech czy są moralnie (etycznie) obojętne.

adiaphoron, s., pl. **adiaphora** (edia'foron, edia'fora) 1) fil. gr. u stoików zasada, że tylko cnota i nieprawość są moralnie (etycznie) ważne, wszystko inne zaś (zdrowie, życie, piękno itp.) adiafora, nieważkie, nie posiadając ani zalet ani wad ze stanowiska moralnego; 2) hist. kośc. rytuał ani nakazany ani zabroniony, pozostawiony sumieniu osobnika, np. w swoim czasie życie klasztorne, spowiedź, obrazy w kościele.

adiaphorous, adj. (-ez) obojętny, neutralny; med. obojętny, ani szkodliwy ani pomocny.

adiate, v. i. & t. (e'diejt) pr. rz. i hol. przyjąć spadek zapisany w testamentie z obowiązkiem objęcia długów spadkodawcy; obecnie w Związku Afr. Płd. obowiązek objęcia długów zniesiony jest ustawowo.

adiation, s. (ediej'szen) pr. rz. i hol. objęcie spadku bez dobrodziejstwa inwentarza czyli z obowiązkiem objęcia długów spadkodawcy.

adiathermancy, s. (edia'er'mansi) fiz. adiatermiczność, nieprzenikliwość na fale ciepła wskutek pochłaniania promieni cieplnych, ob. **diathermancy**, **opacity**.

adiathetic, adj. (edia'e'tik) med. nie spowodowany specjalnym stanem ciała, nie wynikający ze szczególnych warunków osobnika, ob. **diathesis**.

Adi Buddha, s. (Adi Buda, adi s. początkowy) pierwotny Buddha czyli prazródło duchowe, z którego połączenia z Prajną, pierwotną energią żeńską, powstało pięciu (lub

dziesięciu) Dhyani Buddha, ob.; nauka ta powstała w Indjach około r. 1000 przed nar. Chr.

Adicea, s. (edi'si-a) bot. liczny gatunek przeważnie podzwrotnikowych roślin dwuliściennych pokrzywowatych, **Urticaceae**, rzędu pokrzywowych, **Urticales**; w Amer. Płd. **A. serpyllifolia**, pokrzywa artyleryjska tak zwana od huku, z jakim pęka pylnik.

adieu, adv. & interj. (adju' lub lepiej z fr. adjò', à Dieu fr. Bogu scil. polecam) z Bogiem, do widzenia, uprzejme pożegnanie.

adieu, s., pl. **adieux** pożegnanie.

adinoles, s. (e'dinol) min. adynol, twardy minerał, składający się głównie z kwarcu (t. 7, c. w. 2.653) i albitu (t. 6 - 6.5, c. w. 2.5) jest wytworem przemiany opoki w drodze metamorfozy kontaktowej, ob. **metamorphosism**.

adios, interj. ;adi'os, hisz.) z Bogiem, do widzenia, pożegnanie.

adipate, s. (e'dipejt; adeps, adipis, ł. tłuszcz) sól kwasu tłuszczowego.

adipic, adj. (edi'pik) chem. tłuszczowy, dotyczący substancji tłuszczowych i olejnych; **a. acid** 1) kwas dwuzasadowy krystalizujący $\text{CO}_2\text{H} \cdot (\text{CH}_2)_4 \cdot \text{CO}_2\text{H}$, utworzony przez oksydację (utlenienie) rozmaitych tłuszczów; 2) to samo co **fatty acid**, ob., kwas tłuszczowy o budowie zasadniczej $\text{C}_n\text{H}_{2n}\text{O}_2$.

adipocellulose, s. (edi'poseł'luloz) chem. każdy z licznych szeregu związków chemicznych błonnika (celulozy), tworzącego ściany komórek z tkanki korkowej, ob. **suberin**.

adipocere, s. (e'diposir') tłuszczowosk, adipocera, wosk trupi, masa miękka, oleista, przeświecająca, brązowawa, utworzona z tkanek mięsnych i tłuszczu zwłok, leżących przez długi czas w grobie wilgotnym lub w wodzie, zawiera kwasy palmitowe i tłuszczowe.

adipocerosus, adj. (e'dipo'serez) tłuszczowoskowy.

adipogenous, adj. (e'dipa'dżinez) med. tłuszczotwórczy, wydający tłuszcz, tworzący tłuszcz.

adipolysis, s. (e'dipol'izis) fizj. rozpuszczanie tłuszczów, trawienie tłuszczów.

adipolytic, adj. (e'dipolitik) fizj. dotyczący rozpuszczania tłuszczów, dotyczący trawienia tłuszczów.

adipoma, s., pl. **adipomata** (edipo'ma, edipo'mata) med. tłuszczak, bryła tłuszczu znalezionej wewnątrz ciała, dobrotliwy nowotwór zbudowany z tkanki tłuszczowej, ob. **lipoma**.

adipomatous, adj. (-matez) tłuszczakowy.

adipose, adj. (e'dipoz) tłusty, tłuszczowy; **a. body** zool. ob. **fat body**; **a. fin** zool. tłusta pletwa, miękka, mięsista odmiana tylnej grzbietowej pletwy niektórych ryb np. łososia; **a. tissue** tkanka tłuszczowa, tworząca komórki tłuszczowe, w których cytoplazmę zastępuje w znacznej mierze tłuszcz, rozszerzający znacznie komórki i przesuwały jądro (**nucleus**) w bok.

adipose, s. fizj. tłuszcz zawarty w komórkach tkanek tłuszczowych, składający się przeważnie z palmityny, stearyny i oleiny; po śmierci ścina się w zwłokach.

adiposeness, **adiposis**, **adiposity**, s. (e'dipozness, edipo'zis, edipo'ziti) med. zatłuszczenie, otyłość, w szcz. zatłuszczenie jednego narządu.

adit, s. (e'dit; ad-ł. do-, ire ł. iść) wstęp, wejście, w szcz. sztolnia, wejście do kopalni, poziome lub równoległe do powierzchni, czasem zwane **tunnel**, lecz **tunnel** ma oba końce na powierzchni ziemi. ob. **drift**, **galery**, **incline**, **level** i **shaft**.

Aditi, s. (ed'i'ti; aditi, ss. bezkresny) mit. Wedy, matka Weruny i bogów świetlnych, nieskończoność, wieczność; ob. **Aditya**.

adition, s. (edi'szen) przest. dostęp.

aditus, s. (e'dites) ł. ad- i itus) zool. otwór na wejście.

Aditya, s. (e'ditja, ss.) mit. Wedy jeden z sześciu lub siedmiu, w późniejszych podaniach dwunastu, synów Aditi, wśród których przodował Weruna.

adjacence, **adjacency**, s. (edżej'sens, -sensi; ad- przy, jacere ł. leżeć) przyległość.

adjacent, adj. (-sent) przyległy, sąsiedni; chem. sąsiadujący związek benzolowy, ob. **vicinal**, **benzene nucleus**; geom. **a. angles** kąty kolejne, **contiguous**, mające jedno ramie wspólne.

adject, vt. (eddzek't) dorzucić, przydać.

adjection, s. (-'szen) dodatek, przyczynek.

adjectional, adj. (-'szoneł) dodatkowy, przyczynkowy.

adjectival, adj. (-'tiweł) dodatkowy, przyczynkowy.

adjectivally, adv. (-li) dodatkowo, przyczynkowo.

adjective, adj. (edż'ektyw) 1) przymiotnikowy; 2) dodatkowy, zależny; 3) farb. określający takie barwniki, które potrzebują wytrawy, ob. **mordant**, **a. dyes**, albo proceder, w jakim są używane np. **a. dyeing**, w przeciwieństwie do **substantive**.

adjective, s. 1) gram. przymiotnik, część mowy używana przy rzeczowniku dla opisanja jakości lub zalety; 2) dodatek, przyczynek.

adjoin, vi. (edżojn') przylegać, leżeć tuż obok, dotykać, graniczyć, przest. przylączyć się.

adjoin, vt. przylączyć, dodać, przyczepić; mat. włączyć do kategorii liczb, liczbę pierwotnie nie należącą do niej, aby otrzymać szerszą np. $x^2 - 2$ można rozdzielić na czynniki (**factored**) włączając (**adjoining**) $\sqrt{2}$, liczbę niewymierną, w kategorię liczb rzeczywistych.

adjoining, part. adj. (edżojn'in') przyległy, sąsiedni, graniczący, ob. **adjacent**.

adjoin, adj. (edżojnt') przest. złączony, w użyciu tylko jeszcze w wyrażeniu **a. curves** geom. krzywe styczne, krzywe przechodzące przez wszystkie punkty styczne podstawowej krzywej F.

adjoint, s. 1) przest. adjunkt, asystent; 2) (fr. -zoë) we Francji asystent mera (burmistrza, mayora) kierownika obwodu, profesora uniwersytetu itp.

adjourn, vi. (edżorn') odroczyć się, przerwać czynności na pewien czas, **Parliament adjourned**.

adjourn, vt. odroczyć, odłożyć na inny dzień lub bezterminowo, zawiesić na czas jakiś, **the King adjourned Parliament**, przest. wyznaczyć termin, wezwać na pewien dzień.

adjournment, s. (-ment) odroczenie, odroczenie się, także czas przerwy przez jaki trwa odroczenie.

adjudge, vt. (edziejdz') orzec sądownie.

adjudge, vt. osądzić, przysądzić, zasądzić, orzec sądownie, pr. szk. przyznać sądownie w drodze **adjudication**.

adjudicataire, s. (edzi'dikater) pr. kan. nabywca na sprzedaży sądowej.

adjudicate, vi. (edziu'dikeit) działać jako sędzia, postanowić sądownie.

adjudicate, vt. przesłuchiwać lub rozstrzygać sprawę sądownie, załatwić sprawę orzeczeniem sądowym.

adjudication, s. (-kej'szen) 1) nrzysądzenie, orzeczenie sądowe; 2) formalne stwierdzenie na mocy władzy sądowej, postanowienie lub wyrok, w szcz. dekret w sprawie upadłości (bankructwa, niewypłacalności); 3) pr. szk. zakaz sądowy odnoszący się do przedmiotów spadkowych, wydany w interesie wierzyciela; 4) pr. rz. ob. formula.

adjunct, s. 1) dodatek, przyczepka; 2) pomocnik, kolega, asystent; 3) coś dodanego, co nie stanowi istotnej treści rzeczy pierwotnej; 4) gram. przdawka, wraz dodany do drugiego dla wypuklenia jego charakteru, ale nie stanowiący koniecznej części zdania, **the old man raised his head wearily, old** jest określeniem podmiotu **man**, a **wearily** określeniem orzeczenia **raised**; 4) log. własność lub właściwość nie istotna, lecz przypadkowa, zewnętrzna.

adjunction, s. (edżion'kszen; ad do- i jungere ł. łączyć) 1) łączenie; 2) przydatek, rzecz dołączona; 3) pr. połączenie własności jednej osoby z własnością drugiej.

adjunctive, adj. ('kti) łączący, mający właściwość łączenia; tworzący część przyłączoną.

adjunctive, s. osoba lub rzecz przyłączona.

adjunctively, adv. (-li) dodatkowo, w drodze przyłączenia.

adjuration, s. (edziurej'szen) zaklęcie, uroczyste wezwanie pod rygorem kary za krzywoprzysięstwo lub klątwy, przest. przysięga.

adjure, vt. (edżur') zaklinać, wzywać uroczystość z zagrożeniem kary lub klątwy; przest. przysięgać.

adjust, vt. (adzist') 1) załatwić, uporządkować, doprowadzić do pożądanego stanu; 2) dostosować, dopasować, udoskonalić w dokładności; 3) uregulować.

adjuster, s. (edziest'er) kto lub co dopasowuje, doprowadza do porządku, w szcz. urzędnik, który oblicza szkody wynikłe z wypadku lub pożaru i układa się z posiadaczem roszczenia imieniem zakładu ubezpieczającego.

adjustment, s. (-ment) przystosowanie, dopasowanie, adjustowanie; kup. rozliczenie i wypłata między spółnikami, mającymi w pewnym stosunku rozdzielić zyski lub pokryć straty, odpowiedzialność itp.; mech. przyrząd jaki przystosowuje części maszyn lub tp. do siebie wzajem; **a. mortgage** hipoteka dana do granicy pewnej sumy na zabezpieczenie zapłaty za wykonanie się mające roboty (dobudowy, przebudowy lub tp.), ważna tylko do wysokości długu za wykonaną robotę, lecz z pierwszeństwem daty hipotekowania.

adjutancy, s. (e'dziutensi) adjutantura, urząd adjutanta, biuro adjutanta; pomoc, współudział.

adjutant, s. (edż'jutent) 1) pomocnik, asystent; 2) woj. adjutant, oficer sztabowy przydzielony komendantowi (szwadronu, batalionu, pułku, garnizonu) jako pomocnik do wykonywania poleceń mu szefów czynności komendanta w polu lub w garnizonie; **a. general** oficer przydzielony w takimże charakterze komendantowi armii, departamentu; w St. Zj. najstarszy rangą ma tytuł **The A. General**, inni zaś **A. General**, w Anglii **a. major** oficer najstarszy po komendancie; 3) zool. adjutant indyjski, duży bocian **LEPTOPTILUS ARGALA**, rząd czaplowatych, **HERODIONES**, urasta do 7' (przeszło 2 m.) wysokości i do 14" (do 4 1/4 m.) rozpiętości skrzydeł, żywi się padliną i węzami, żyje w Ind. Wsch., chroniony przez ustawy łowieckie, głowa, kark i torba na piersiach bez pierza; **lesser a. adjutant** jawański, **LEPTOPTILUS JAVANICUS**, bliski krewny adjutanta indyjskiego, mniejszy od tamtego.

adjutor, s. (edżju'tor) przest. pomocnik.

adjutrix, s. (-triks) przest. pomocnica.

adjuvant, adj. (e'dżuwent) pomocniczy, pomagający, przyczyniający się.

adjuvant, s. (adjuvantia ł. środki pomocnicze) med. środek pomocniczy, lek wspierający, dodawany do innego, **basis**, celem wzmocnienia działania.

adlegation, s. (edlegej'szen) dodatkowe lub wspólne poselstwo, prawo, jakiego domagały się państwa, tworzące dawne cesarstwo niemieckie, wysyłania swoich posłów wraz z poselstwem cesarza do omawiania i podpisywania układów.

ad libitum, **ad lib.**, **ad libit.** (ad li'bitum) do woli, muz. 1) pasaż, którego tempo i wyrażenie może być zmienione do woli grającego; 2) kadencja lub fraza, który może być opuszczony; 3) akompaniament, który można opuścić, w przec. **obligato**.

admarginate, vt. (edmar'dżinejt) r. notować na marginesie.

admaxillary, adj. (edma'ksileri; maxilla ł. szczeka) doszczekowy, połączone ze szczeką górną, łączący górną szczekę, np. **a. muscles**, ob. **maxillary**.

admeasure, vt. (adme'żer) przydzielić za pomocą pomiaru lub wymiaru, wyznaczyć przypadający dział (spadku, pastwiska itd.) przest. i r. mierzyć.

admeasurement, s. (-ment) wymiarowanie, pomiar (okrętu, beczki itp.), wymiar (posagu przypadającego na jedno dziecko, obszaru przypadającego na gospodarza na gminnym pastwisku); rozmiar, pojemność.

admeasurer, s. (adme'żurer) osoba, przydzielająca przypadającą część na podstawie pomiaru.

Admete, s. (edmi't, dosłownie; niepokromiony) mit. gr. Admet, władca Tesalii, uczestnik wyprawy Argonautów, u którego służył bóg Apollo, gdy go czasowo wygnano z Olimpu.

adminicle, s. (admi'niki; adminiculum ł. podpora) 1) poparcie, pomoc; 2) pr. dowód potwierdzający lub wyjaśniający, w szcz. pr. szk. pismo, dowodzące istnienia lub treści zaginionego dokumentu.

adminicular, adj. (admi'nikuler) dopomagający, uzupełniający potwierdzający pomocniczo, np. **a. evidence** dowód, wzmacniający inny dowód, prowadzony przedtem.

adminiculate, vt. (-lejt) pr. szk. poprzeć dowodem dodatkowym.

adminiculation, s. (-lej'szen) pr. szk. poparcie za pomocą dowodu dodatkowego.

administer, vi. (admi'nister) pomagać, udzielać pomocy lub posług, przyczyniać się, pr. wykonywać administrację, pełnić funkcje zarządcy.

administer, vt. 1) zarządzać, prowadzić, kierować czymś, administrować, np. **a. the government**; 2) udzielać, wydawać, wykonywać np. **a. the sacrament**; 3) zadać, podać, np. **a. a medicine**; 4) **a. an oath** zaprzysięć, odebrać przysięgę; 5) zarządzać z polecenia sądu, przeprowadzać likwidację masy spadkowej pozostałej bez testamentu, albo z testamentem bez wymienienia wykonawcy.

administrant, adj. (-nistrant) zarządzający, pełniący funkcje zarządcy.

administrant, s. zarządca (m), zarządczyni (f), administrator (m), administratorka (f), kierownik interesów.

administrate, vt. (-nistrej) zarządzać, administrować, kierować interesami.

administration, s. (administrej'szen) 1) zarządzanie, kierownictwo rządu państwowego lub innego urzędu publicznego, rząd, administracja; 2) działalność rządu w wykonywaniu jego publicznych zadań, obejmująca w szerszym pojęciu władzę wykonawczą, sądowniczą i ustawodawczą, w ścisłym — wykonawczą i sądowniczą, w najściślejszym zaś — tylko władzę wykonawczą; 3) osoby wchodzące w skład zarządu zbiorowo, np.

Wilson a. Prezydent Wilson i członkowie jego gabinetu; 4) czas trwania urzędu np. **during the Hoover a.** za prezydentury Hoovera; 5) pr. zarząd masy spadkowej beztestamentowej, prowadzony z nakazu sądu; zarząd masy spadkowej, prowadzony przez wykonawcę testamentu; zarząd majątku osoby małoletniej lub postawionej pod kuratelę itp.; **a. with the will annexed** zarząd masy spadkowej testamentowej, wyznaczony przez sąd z powodu śmierci, usunięcia lub usunięcia się wykonawcy naznaczonego w testamentie; 6) udzielenie (**a. of a sacrament**); podawanie lub zarządzanie podawaniem (**a. of a medicine**); **a. of an oath** odebranie przysięgi (dosłownie: zarządzanie przysięgi przez odczytywanie rot, jaką przysięgający powtarza).

administrative, adj. (admi'nistrej-tiw) 1) administracyjny, będący w zakresie zarządu lub kierownictwa; 2) wykonawczy; **a. unit** woj. jednostka administracyjna. najmniejszy oddział armii, mający własny zarząd, w armiach nowoczesnych zazwyczaj pułk.

administratively, adv. (-i) administracyjnie, wykonawczo, w drodze administracyjnej.

administrator, s. (-ter) zarządca, administrator, w szcz. spraw publicznych, rządowych, sądowych, kościelnych, politycznych; pr. osoba sądowo ustanowiona do zarządzania masą spadkową, w odr. zarządcy przy-musowego; pr. rz. i hol. kurator reszty masy spadkowej pozostałej po wypłacie legatów (zapisów).

administratress, **administratrice**, **administratrix**, s. (admi'nistrej'tres, -tris, -triks) administratorka, zarządczyni, zawiadowczyni, ob. **administrator**.

admirable, adj. (ad'mirebl) 1) przest. cudowny, cudny; 2) godny podziwu, znakomity, godny najwyższej pochwały, **the A. Crichton** lub **Creighton** (¿i admirał krajtn) cudowne dziecko XVI-go wieku w Szkocji (1560-1585); **A. Doctor**, **DOCTOR MIRABILIS**, mnich Roger Bacon, wielostronny wynalazca, w Anglii (1214-1294).

admiral, s. (ad'mireł; ar. amir, emir, naczelnik, i al rodzajnik, admiral, litera d wyszła w XIII w. wskutek pomieszczenia pochodzenia wyrazu z ł. admirabilis) 1) przest. emir sułtana, komendant saraceński; 2) mar. dawniej najwyższy komendant sił morskich w Anglii, zwany **a. of the seas**, obecnie czynności jego dzielił lordowie komisarze admiralicji i sąd admirałski; 3) mar. wysoki oficer marynarki, w Anglii w czterech rangach: **A. of the Fleet** w randze marszałka polnego, **A.** w randze generał-porucznika armii, **Rear-A.** w randze generał-majora; w XVII w. eskadry, podzielone na **Red**, **White** i **rała**, **Vice-A.** wiceadmirał, w randze **Blue Squadron**, miały komendantów, zwanych: **A. of the Red**, **A. of the White**, **A. of the Blue**; w St. Zj. admirał jest w randze generała broni, wiceadmirał — generał-porucznika, kontradmirał — generał brygady; rangi admirała i wiceadmirała w St.

Zj. przestają istnieć ze śmiercią tego, kto je zajmował, i mogą być odnowione tylko uchwałą Kongresu; kontradmirałowie St. Zj. w liczbie ośmiu mają stałe miejsce na liście aktywnej, liczba ta jednak może być podniesiona aż do trzydziestu za pomocą specjalnych awansów za szczególne zasługi. W Polsce: naczelnym admirał, wiceadmirał i kontradmirał; 4) naczelnym komendant floty rybackiej, wyposażony w szerokie uprawnienia; 5) mar. przest. okręt admirałski; 6) zool. motyl admirał, **PY-RAMEIS ATALANTA**, z rodziny **NYMPHALIDÆ**, ob. **red a.**

admiralty, s. (ad'mirełti) 1) urząd i władza admirała; 2) admiralicja, departament wykonawczy marynarki; 3) sąd admirałski; 4) w Anglii budynek admirałski.

admiration, s. (edmi'rej'szen) 1) przest. podziw; 2) zachwyt; 3) przedmiot zachwyty; admirać, podniosłe uczucie podziwu, połączonego ze zdumieniem.

admire, vi. (edmaj'r) dziwić się (z at; przest. z bezokolicznikiem).

admire, vt. 1) przest. dziwić się; 2) podziwiać z podniosłym uczuciem zdziwienia i radości, szacunku i czci, cenić wysoko.

admired, part. adj. (-d) podziwiany, traktowany z podziwem i czcią, ceniony wysoko.

admirably, adv. (-i) z podziwem.

admirer, s. (edmaj'rer) osoba która podziwiała, wielbiciel (m), wielbicielka (f).

admiring, part. adj. (-rin~) wyrażający podziw, podziwiający.

admiringly, adv. (-i) uwielbiająco.

admissible, adj. (admis'ybl) dopuszczalny, godny dopuszczenia, mogący być dopuszczonym.

admissibility, **admissibleness**, s. (-sibi'łiti) -'bines) dopuszczalność.

admissibly, adv. (-ybl) dopuszczalnie.

admission, s. (admi'szen) 1) dopuszczenie lub dopuszczanie, prawo wstępu (do teatru, klubu, towarzystwa), wstęp, dostęp; 2) wprowadzenie na urząd; 3) cena biletu wstępu; 4) przyznanie, zgoda na przyjęcie twierdzenia nieudowodnionego za prawdę, uznanie, ustępstwo; pr. karne przyznanie faktu lub twierdzenia w odr. wyznania, przyznania się (**confession**), 5) rzecz lub okoliczność przyznana; 6) mech. a) przyjęcie, wstąpienie (cieczy, pary) do cylindra maszyny; b) punkt w cyklu operacji lub w odnośnym wskaźniku diagramu, kiedy ta czynność następuje; c) okres czasu od tej chwili aż do wyłączenia (**cut-off**); **A. day** urzędowe święto w Kalifornii (9 września) na pamiątkę przyjęcia stanu do unii Stanów Zjednoczonych (1850).

admit, vi. (edmit') zezwolić na (of).

admit, vt. pozwolić wejść, dopuścić, wpuścić (do ogrodzonego miejsca, do myśli), przyjąć (w dom), dozwolić (na dowód w sądzie), upoważniać (jak np. bilet teatralny); 2) znać prawo dostępu; 3) przyznać przywilej, np. prawo wykonywania prak-

tyki lekarskiej, adwokackiej, **admitted to practice**, **admitted to the bar**, podobnie **admitted to bail** dopuszczony do przywileju uwolnienia od aresztu za złożeniem kaucji; 4) przyznać za prawdę; w pr. karnym, w odr. przyznania się do winy, **confess**.

admittance, s. (edmit'ens) dopuszczenie, dopuszczanie, pozwolenie wejścia, prawo wejścia, wejście, dostęp; pr. ang. dokument oddający grunt dzierżawny w posiadanie, elek. brak oporu pozornego, ob. **impedance**.

admitted, part. adj. (admyt'ed) przyznany, przyjęty za prawdę, uznany jako prawdziwy; **a. assets** czyli **net assets** wartość pozostała po potrąceniu przez asekurację przedmiotów, zdaniem asekuracji nie objętych ubezpieczeniem.

admittedly, adv. (-i) zgodnie z przyznaniem, stosownie do przyznania.

admix, vt. (admix's) domieszać, dodać do mieszaniny, zmieszać.

admixture, s. (admix'szn) domieszczenie, dodanie do mieszaniny, zmieszanie.

admixture, s. (admix'scher) 1) domieszczenie, wzmieszanie; 2) domieszka, przedmiot dodany do mieszaniny.

admonish, vt. (edmo'nisz) upomnieć, napomnieć, wskazać błąd, ganić uprzejmie i poważnie; 2) przestrzegać przed złym narowem, ostrzegać i radzić, z **of** lub **against**; 3) pouczyć, nakazać, zawiadomić.

admonisher, s. (edmo'niszer) mentor, osoba która napomina.

admonition, s. (edmony'szen) napomnienie, przyjazne i grzeczne wskazanie na błąd z poradą lub ostrzeżeniem; kość. wyrażenie urzędowej porady lub przestrogi; hist. kość. dwa pisma wniesione pod nazwą **A.** do Parlamentu w r. 1572, pierwsze pisane przez zwolenników Tomasza Cartwrighta, drugie przez niego samego.

admonitioner, s. (-'szoner) 1) przest. osoba która napomina, monitor; 2) hist. kość. **A.** zwolennik Tomasza Cartwrighta, przewodcy purytanów, ob. **admonition**.

admonitor, s. (edmo'niter) osoba która napomina, monitor; w szcz. zwolennik Cartwrighta, ob. **admonition**.

admonitorial, adj. (-nito'riel) napominający.

admonitory, adj. (-'nitori) napominający, wytykający zyczliwie wady.

admonitoryly, adv. (-i) napominająco.

admonitrix, (edmoni'triks) mentorka, napominaczka, moderatorka.

adnascent, adj. (edne'sent; ad- do, przy-, naci ł. rósć) przyrastający, narastający.

adnascence, s. (-'sens) przyrastanie, przyrost, narost.

adnata, s. pl. (ednej'ta) odkładka, odrósł, odrostek, pot. ablegier; (u truskawki) wąs; gałązka która zapuszcza korzenie i wyrasta w oddzielną roślinę; bot. drobne cebulki narastające na cebulce macierzystej.

adnate, adj. (ednejt') 1) bot. i zool. zrosły bliźniaczko (o częściach nierównomiernych); 2) zool. przyrosły, zrosły z jednej strony (o bocznych zooidach koralu, mszywiolów itp.).

adnexa, s. pl. (ednek'sa; annectere i. przywiązać) anat. przydatki, np. jajniki i jajowody są przydatkami macicznymi, **a. of the uterus**.

ado, vi. (adu'; at do) czynić, być w toku czynności, działać się.

ado, s. (adu') gorączkowa czynność, kłopot, korowody, harmider; **much a. about nothing** dużo hałasu o nic, **with no great a.** bez szczególnych trudności, **without much a.** bez krzyku.

adobe, adj. (edo'b) zrobiony z gliny niewypalanej, pot. (w zach.-płd. St. Zj.) meksykański.

adobe, s. (edo'b) 1) niewypalana cegła, powszednia w Texas i New Mexico; 2) glina na taką cegłę, a w szerszym znaczeniu każda glina na pustyniach St. Zj.; 3) dom z cegły niepalonej; 4) pot. w zach.-płd. St. dolar meksykański; 5) górn. cegła rudę zmieszanej z gliną, w szcz. w kopalniach rtęci.

Adocidae, s. pl. (edos'idaj i edo'sidi) zool. wymiar rodzaj żółwia o 6 parach płytek pancerza (plastronu), bez marginaliów.

adolescence, s. (adoles'sens) 1) wiek młodociany, wiek młodzieńczy, wiek młodzieński (przest.), dojrzewanie z dziecka w dojrzałego człowieka, od dojrzałości piciowej, **puberty**, do dojrzewania, **maturity**, powszechnie przyjęte na czas od lat 14 do 25 u mężczyzn, a 12 do 21 u kobiet; dojrzałość piciowa przypada w Polsce między rokiem 15 a 17 u chłopców, a 14 i 16 u dziewcząt; pr. w St. Zj. wiek od 14 rok u chłopców, a 12 u dziewcząt do wieku lat 21; 2) geogr. fiz. wiek młodociany topograficzny, stan rozwoju powierzchni ziemi, gdy wkrótce po rozpoczęciu spłukiwania gleby przez strumienie (erozji) główne koryta, wąskie doliny, są należycie wyżłobione, lecz brak jeszcze połączeń poprzecznych, i strumienie tworzą częste wodospady, ob. **topographic**.

adolescenty, s. (-si) młodocianość.

adolescent, adj. (-'sent) 1) rosnący, postępujący od dojrzałości piciowej do pełnej dojrzałości osoby dorosłej, młodzieniec lub panna w wieku młodocianym, ob. **adolescence**; 2) geogr. fiz. postępujący ku zupełnemu uregulowaniu stoków do poziomu otoczenia.

Adonai, s. (edone'i i ado'ni) 1. bib. Bóg (dosłownie: mój Pan), w zastępstwie tetragramatu Jahwe, którego wymawiać nie wolno; 2) okult. w powieści Bulwera-Lyttona „Zanoni” Wielki Duch, u mistyków dzisiejszych symbol Wiary; w systemie kabalistycznym szereg liter, z których da się utworzyć w 12 sposobów symbol Istnienia, „Jestem.”

Adonais, s. (edone'is) poeta angielski Jan Keats, romantyk (1795-1821), imię nadane mu przez Shelleya w poemacie „Adonais,” napisanym z okazji jego przedwczesnej śmierci, z aluzją do śmierci Adonisa.

Adonean, adj. (edo'ni-en) Adonisowy, to samo co **Adonic**.

Adonia, s. (ado'ni-a) adonia, roczne święto obchodzone przez Fenicjan, przez starożytnych Greków, a za ich wpływem przez inne narody ku uczczeniu rocznie śmierci Adonisa, w pierwszej części żałobne, w dalszym ciągu radosne ku czci corocznego zmartwychwstania Adonisa (życia roślinnego).

Adonic, adj. (edo'nik) Adonisowy, dotyczący lub przypominający Adonisa; **A. verse** wiersz składający się z daktyla i spondeja lub trocheja, ob. **prosody**; nazwa wiersza pochodzącego stąd, że w tym rytmie pisane były śpiewy przeznaczone na uroczystość adonii.

adonidin, s. (ado'nidin) chem. adonidyna, glikozyd otrzymywany z gorzkiego żółtego proszku rośliny **ADONIS VERNALIS** (miłek) i używany jako środek leczniczy podniecający czynność serca oraz wydzielania moczu.

Adonis, s. (edo'nis) mit. gr. Adonis, syn króla Cypru Kinyrasa i jego córki Mirrhy, zamienionej w drzewo mirry, młodzieniec tak piękny, że wzbudził miłość bogini Afrodyty, z zazdrości zabił go bóg Ares, przybrawszy postać dzika; rozpacz Afrodyty tak wzruszyła bogów, że zezwolili, aby Adonis tylko część roku spędzał w Hadesie, a na resztę roku powracał na ziemię; symbol powracającego corocznie życia roślinnego, identyczny z fenickim Thamma; kult przyszedł do Grecji ze wschodu.

adonis, s. 1) młodzieniec piękny jak Adonis; 2) bot. miłek, ziele trwałe z rodziny jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**, według legendy powstał z krwi Adonisa, **A. AUTUMNALIS garden pink** lub **pheasant's eye** miłek jesienny, hodowany jako kwiat ogrodowy; **A. VERNALIS**, miłek wiosenny, posiada glikozyd adonidynę, ob. **adonidin**, liście stosowane w lecznictwie; 3) rodzaj eleganckiej peruki noszonej w w. XVIII.

adonite, s. (-'najt) chem. adonit, krystaliczny alkohol **C.H.(OH)**, znajdujący się w młku wiosennym, **ADONIS VERNALIS**.

ador i **adoors**, adv. (edor',-s) przest. u drzwi, przy drzwiach, w obrębie zamkniętym przez drzwi, przy zamkniętych drzwiach.

adoperate, v.t. (ad-o'perejt) r. używać, kierować.

adoperation, s. (-szen) r., użytkowanie, kierowanie.

adopt, vi. (edopt') w euchre przyjąć wyłożoną kartę za kozę (o rozdającym).

adopt, vt. adoptować, przyjąć (dziecko) za swoje; przyjąć z własnego wyboru na zasadach niepoddyktowanych naturalnym stosunkiem prawnym jako krewnego, za spadkobiercę, obywatela; przyjąć za swoje, zmieniając swe dotychczasowe opinie, jak wyznanie polityczne, wyznanie religijne; przyjąć za swoje do swego języka, **Europe has adopted „alcohol, alcove, algebra, alchemy” &c. from the Arabic**; parl. przyjąć, uchwalić, **the House adopted the resolution**, ob. **accept**, vt. parl.

adopter, s. (-er) 1) osoba adoptująca (dziecko, obywatela), przyjmująca (religię, opinie); 2) chem. ob. **adapter**, **adaptor**.

adoption, s. (-szen) adoptowanie, przybranie (za swoje), adoptacja, akt przyjęcia (dziecka, obywatela, spadkobiercy), pozostawanie w stosunku rodzinnym do rodziców przybranych, przyjęcie w zakres pewnego przywileju (do szpitala, do klasztoru itp.), przyjęcie za swoje opinie, religii itp. przedtem niewyznawanej; **country of a. przybrany kraj**, druga ojczyzna; **A. Controversy**, hist. kość. spór o adopcjonizm, rozpoczęty w w. VIII, ob. **adoptionism**.

adoptionism, s. (-'szynizm) adopcjonizm; hist. kość. doktryna biskupów hiszpańskich Feliksa z Urgel i Elipandusa z Toledo, że Chrystus był Synem Boga co do natury ludzkiej tylko przybranym, prawdziwym zaś co do natury boskiej; doktrynę tę potępił papież Hadrian i trzy synody za Karola Wielkiego w Ratyzbonie 792, we Frankfurcie 794 i w Akwizgranie 799.

adoptionist, s. (-nyst) adopcjaniin, wyznawca doktryny adopcjonizmu, ob. **adoptionism**.

adoptive, adj. (edopt'tyw) przybrany, adoptowany, dotyczący adopcji, zdziałany przez adoptację, np. **a. father, a. child; a. arms**, her. herb przyjęty przez adoptowanego spadkobiercę w myśl ostatniej woli spadkodawcy; **a. emperors** cesarze rzymscy Nerva, Trajan, Hadrian, Antoninus, Pius i Marek Aureliusz.

ador, s. (e'dor) ziarno ofiarne, orkisz.

adorable, adj. (edo'rebl) 1) godny uwielbienia, godny boskiej czci; 2) godny najwyższej miłości, uszanowania, podziwu.

adorability, s. (edorabi'łiti) godność uwielbienia.

adorableness, s. (edorabi'nes) godność uwielbienia.

adorably, adv. (edo'rebli) godnie uwielbienia, godnie podziwu, z uwielbieniem, z czcią.

adoral, adj. (edo'reł; ad- przy, oral ustny) anat. i zool. przystny, przystowy, przygębny, np. **a. cilia** dolne rzęsy.

adoration, s. (edorej'szen) adoracja, 1) oddawanie czci boskiej; KRK jeden z trzech sposobów adoracji: **LATRIA**, **DULIA** i **HYPERDULIA**, w szcz. **LATRIA**; 2) oddawanie czci osobie godnej wysokiego uszanowania, uczucie gorącego oddania; 3) KRK sposób wyboru papieża przez wyrażenie czci imieniem dwóch trzecich konklawe; 4) szt. przedstawienie grupy osób podczas adoracji na obrazie, medalu, płaskorzeźbie itp.; **a. of the cross** adoracja Krzyża KRK podczas nabożeństwa odprawianego w Wielki Piątek.

adoratory, s. (adoratori) uroczysko, miejsce oddawania czci boskiej, zwłaszcza pogańskie.

adore, vt. (edor') uwielbiać, czcić, oddawać cześć boską, ubóstwiać, kochać głęboko, uczuć cześć najwyższą, adorować.

adorer, s. (edo'rer) wielbiciel, adorator.

adorn, vt. (edorn') ubrać, przybrać, upiększyć, ozdobić.

adornment, s. (edorn'ment) ozdoba, przyozdobienie, upiększenie, ornament, dekoracja.

adown, adv. (edaun') przest. w dół, ku spodowi.

adown, prep. (edaun') przest. poniżej.

Adoxaceae, s. pl. (edoksej'si-i) bot. rodzina ziół z rzędu marzannowatych, RUBIACEAE, jedynym gatunkiem tej rodziny jest ADOXA MOSCHATELLINA, kwiaty promieniste, trzy owocolistki, liście o równym brzegu, różnią się od przewiertniowatych, CAPRIFOLIACEAE, mających kwiaty często grzbieciste, dwa owocolistki, liście o brzegu wcinanym.

address, vt. (edpres') przycisnąć, przytoczyć gładko.

adpromission, s. (edpromi'szn) pr. poręczenie; w pr. rz. ADPROMISSIO ma pięć form: SPONSIO, FIDEPROMISSIO, MANDATUM, PACTUM DE CONSTITUTO i PACTUM DE CONSTITUTA PECUNIA.

adpromissor, s. (-'sor) pr. ręczyciel.

adras, s. (adras') adras, tkanina jedwabno-bawełniana, biyszcząca, zazwyczaj w paski, wyrabiana w Azji.

Adrasteia, **Adrastea**, **Adrastia**, s. (Adrest'i'a) mit. gr. Adrasteja, bogini unieuniknionego przeznaczenia, pierwotnie czczona prawdopodobnie lokalnie jako Cybele, w kombinacji z bohaterem frygijskim Adrastusem, w późniejszych legendach utożsamiona z Nemesis.

Adrastos, **Adrastus**, s. (adras'tos) mit. kl. Adrastus, król Argosu, wódz wyprawy Siedmiu na Teby, jedyny pozostały przy życiu, z żalu po utracie poległych zięciów zachował po koniec życia trującą biadość.

adrenal, adj. (edri'neł) anat. przynerkowy, nadnerkowy.

adrenal, s. anat. nadnercze.

adrenalin (e) s. (-'nelin) adrenalina, suprarenina, chem. fizj. substancja krystaliczna $C_{12}H_{17}O_3N$, otrzymywana z wyciągu nadnercza i używana w lecznictwie jako środek pobudzający i do tamowania krwotoków.

Adrian, adj. (ej'drien) Adriatycki.

Adriatic, adj. (edrie'tik) adriatycki; **A. race** etnol. rasa zamieszkała na północnym wybrzeżu Morza Adriatyckiego, w szcz. w Bośni, Hercegowinie, Chorwacji, bardzo rośl. krótkoczaszkowa (**brachycephalic**), o ciemnych, falistych włosach, prostych lub orlich nosach i ciemnej cerze.

adrift, adj. (edrift') dryfujący, pływający bez steru, żagla i wiosła na łasce fal, także przen., to go a. mar. być znoszonym, dryfować (o okręcie).

adrift, adv. na łasce fal, bez steru, żagla lub wiosła. także przen.

adrip, adv. (edrip') kapiąco, w stanie spadania kropkami.

adroit, adj. (edrojt') zręczny, zgrabny, sprawny, sprytny, pomysłowy.

adroitly, adv. ('li) zręcznie, zgrabnie, sprawnie, sprytnie, pomysłowo.

adroitness, s. (-nes) zręczność, zgrabność, sprawność, spryt, pomysłowość.

adrue, s. (edru'e) bot. adru, miejscowa nazwa podzwrotnikowej rośliny, cibory **guinea rush** CYPERUS ARTICULATUS, turzycy, której korzeń jest używany w strefie podzwrotnikowej jako środek leczniczy przeciwko wymiotom, tasiecom i wzdęciom.

adry, adj. (edraj') wyschły, spragniony.

adry, adv. sucho, z pragnieniem, na czczo.

adscititious, adj. (edsiti'shez) dodatkowy, uzupełniający.

adscitiously, adv. (-li) dodatkowo, uzupełniająco.

adscript, adj. (ed'skript) 1) przynależny (do gruntu); 2) dopisany.

adscript, s. (ed'skript) 1) przynależny (do gruntu, GLEBAE ADSCRIPTUS), chłop będący własnością właściciela gruntu („dusza”); 2) dopisek.

adscription, s. (edskrip'szen) przynależność (niewolnika) do gruntu.

adsorb, vt. (ed'sorb') wchłaniać przez adsorpcję.

adsorption, s. (edsorp'szn) adsorpcja, własność przylegania (adhezji) cząsteczek gazów lub substancji roztworzonych do powierzchni ciał stałych lub ciekłych, przez co wytwarza się stosunkowo wielka koncentracja gazu lub roztworu na przestrzeni zetknięcia.

adsorptive, adj. ('tyw) adsorpcyjny.

adstipulate, vi. (edsti'pjulejt) pr. przystąpić do kontraktu jako strona dodatkowa z prawami i obowiązkami pierwotnego kontrahenta.

adstipulation, s. (-lejszn) pr. przystąpienie do kontraktu jako strona dodatkowa z prawami i obowiązkami pierwotnego kontrahenta.

adstipulator, s. (-lej'ter) pr. osoba, przystępująca do kontraktu jako strona dodatkowa z prawami i obowiązkami pierwotnego kontrahenta.

adsuki bean, s. (edsuki i ed-zuki bin) japońska fasola adzuki, rodzaj PHASEOLUS MUNGO, od niedawna wprowadzony do St. Zj., ob. gram.

adularia, s. (ediule'rie; od Adula, grupy gór w Alpach Lepontyjskich w Szwajcarii) min. adular, odmiana ortoklazu, jasno lub mętnie przejrzysta, ob. moonstone.

adulate, vt. (e'diulejt) słuźalczo pochlebiać.

adulation, s. (ediulej'szn) słuźalcze pochlebstwo, słuźalcze pochlebianie.

adulator, s. (-'ter) słuźalczy pochlebca.

adulatory, adj. (ed'juletori) słuźalczo pochlebiający, słuźalczo schlebiający.

Adullam, s. (adiu'lem) ob. Cave of A.

Adullamite, s. (ediu'lemajt) 1) bib. mieszkaniec miasta Adullam w Ka-

naan (zachodniej Palestynie); 2) hist. ang. członek grupy, jaka wystąpiła z partii liberalnej w r. 1866, ob. Cave of Adullam.

adult, adj. (edoit') dorosły.

adult, s. dorosły, pr. w St. Zj. osoba płci męskiej po ukończeniu 14-go roku życia, płci żeńskiej po ukończeniu 12-go, u mahometan w Indjach Wsch. osoba (bez względu na płeć) po ukończeniu 15-go roku życia, ob. age, s. 3).

adulterant, adj. (ediul'terent) fałszujący; a. processes sposoby podrabiania (jadła, napojów itp.)

adulterant, s. człowiek, który podrabia i fałszuje jadło, napoje lub t.p.; środek służący do podrabiania.

adulterate, vt. (ediul'terejt) 1) przest. cudzołożyć; 2) podrabiać, fałszować, zanieczyszczać przez dodanie obcej substancji gorszego gatunku, ażeby przez to zwiększyć wagę za pomocą tańszego towaru; dodać zapachu, koloru, smaku, naśladującego zapach, kolor, smak składników kosztownych.

adulterate, adj. 1) cudzołożny; 2) skażony, zanieczyszczony obcą przemieszka, fałszowany, podobiony.

adulterately, adv. (-li) podrabiająco, fałszująco.

adulterateness, s. (-nes) fałszowanie, podrabianie, każenie (żywności); zanieczyszczanie, każenie (języka).

adulteration, s. (-'szn) 1) fałszowanie, podrabianie, każenie (żywności, kruszcu szlachetnego w monecie, języka itp.); 2) podróbka, falsyfikat, przedmiot podobiony.

adulterer, s. (ediul'terer) cudzołożca, cudzołożnik, kaziciel.

adulteress, s. (-teres) cudzołożczyca.

adulterine, adj. ('terin i 'terajn) 1) nieprawego łoża; 2) podobiony, fałszowany, pochodzący z fałszerstwa; a. castle hist. ang. zamek lub fort, zbudowany przez wasalą bez pozwolenia zwierzchniego lorda; a. guild hist. ang. cech utworzony bez zezwolenia władzy, ob. charter.

adulterize, vi. ('terajz) cudzołożyć.

adulterous, adj. ('terez) 1) cudzołożny, cudzołożący, niedozwolony; 2) przest. podrabiany, fałszywy; a. Bible biblia z r. 1631 z siódmym przykazaniem brzmiącym; „Cudzołoż”, ob. bible.

adultery, s. (ediul'teri) 1) cudzołóstwo, dobrowolne obcowanie cieleśne dwojga osób poza węzłem małżeńskim, jaki łączy każde albo jedno z nich, zwane **double a.**, jeżeli oboje mają małżonków, **single a.** — jeżeli jedno z dwojga jest związane węzłem małżeńskim z osobą trzecią w pr. zwyczajowym ang., **common law**, cudzołóstwo nie jest zbrodnią, lecz podlega sądownictwu kościelnemu; w St. Zj. w niektórych stanach cudzołóstwo jest uważane za zbrodnię popełnioną przez obie osoby, w niektórych zaś za zbrodnię popełnioną tylko przez osobę zamężną lub żonętą, w niektórych tylko jeżeli kobieta jest zamężną, w starym pr. rz. i h. cudzołóstwo było zbrodnią tylko jeżeli uczestniczka była mężatką; 2)

bib. nieczystość nie tylko w czynie lecz w myśli; 3) bib. odszczerpienie; 4) pr. kośc. związek małżeński z osobą odmienną wiary; 5) pr. kośc. małżeństwo zawarte wbrew przepisom kościelnym, np. z osobą zakonną, owdowiałą itd.; 6) kośc. ang. wkroczenie na siedzibę biskupa za życia uprawnionego biskupa 7) przest. podrabianie, fałszowanie, kazeńskie, ob. **adulteration**, 1); 8) przest. szczepienie drzewa.

adumbral, adj. (ed-om'brel ad i. do, przy, umbra i. cień) przyćmiony, zaciemniony, przyćmiony.

adumbrant, adj. (-brent) rzucający lekki cień przedstawiający zarys wąskiego podobieństwa.

adumbrate, vt. (e'dombrej) 1) rzucać lekki cień przedstawiający zarys podobieństwa, nakreślać słabo w przyćmieniu, szkicować, 2) zaciemnić, przyćmić.

adumbration, s. (-szen) 1) zaciemnianie (czynność), zaciemnienie (stan); 2) niewyraźne nakreślenie, ogólnikowy szkic, zarys, niewykończony edrysowanie lub przedstawienie przedmiotu; 3) her. cień lub wąty zarys postaci.

adumbrative, adj. (-tiw) rzucający cień przedstawiający niewyraźny zarys; typowy.

adumbratively, adv. (-tiwli) w przyćmieniu; w bardzo ogólnikowym zarysie; typowo.

adunation, s. (edjune'szen) (ad i. do, unus i. jeden) zjednoczenie.

adunc, **aduncal**, **aduncate**, **aduncated**, **aduncous**, adj. (edonk', edon'ki, edon'kejt, edon'kejtjd, edon'kez) zakrzywiony (jak dziób jastrzębia).

aduncate, vt. (edon'kejt) zagiąć, zakrzywić (na kształt dzioba jastrzębia).

aduncity, s. ('syti) zakrzywienie (na wewnątrz), zagięcie (na kształt dzioba jastrzębia).

aduncous, adj. ob. **adunc**.

adurion, s. (adiu'rion, ar.) adurion, sumak garbarni, roślina nadziemna RHUS OCAIRIS z rodziny nanerczowatych, ANACARDIACEAE, dostarczająca większej części sumaku w handlu.

adurol s. (e'diuról) fot. adurol, środek do wywołania fotografii, hydrochinon C₆H₄(OH)₂ albo z chlorem albo z bromem.

adust, adj. (edost') 1) okryty kurzem, zakurzony, zapyłony; 2) spalony, uschły od gorąca lub jak gdyby od gorąca; 3) opalony, smagły; 4) med. przest. rozgorączkowany, mający wysoką temperaturę ciała a mało surowicy krwi; melancholizny.

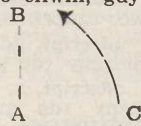
adustion, s. (edos'szen) 1) przest. suszenie, prażenie; palenie; 2) przest. stan opalenia, stan uschnięcia od gorąca, 3) med. kauteryzacja, przyżeganie rozpalonym żelazem lub przyrządami chirurgicznymi.

adv. skrót wyrazu adverb, przysłów.

adwaita, s. (edwei'ta, ss. niedwoistość) adwaita, monistyczna zasada Wedanty, że Buddha i wszechświat tworzą jedno.

ad valorem (edwelo'rem; ad i. do, valor i. wartość) lub w skrócie **ad val.** ad valorem, obliczenie cła stosownie do wartości towaru, wykazanej w fakturze, w przec. oznaczenia cła od sztuki lub według wagi.

advance, s. (edwans) 1) postęp, krok naprzód lub w górę, awans; 2) polepszenie (zdrowia, stosunków, nauki itp.); 3) podniesienie ceny; 4) propozycja, zazwyczaj pl. **advances** ustępstwa; 5) awans, zaliczka; 6) przód, to co jest na przedzie, np. awangarda żołnierzy, lekcja jeszcze nie brana itd.; 7) przest. przedmiot awansu, osoba która awansowała na wyższe stanowisko; 8) mar. awans, przy zwrocie okrętu odległość na linii równoległej do jego pierwotnego kierunku, jaką przepływa od chwili spuszczenia steru aż do chwili, gdy

linia AB jest advance

okręt staje pod prostym kątem do kierunku pierwotnego; in a. 1) na przedzie, przed; 2) z góry, naprzód; **thanking in a.** dziękując z góry, a. **information** informacja udzielona z góry przed ogłoszeniem urzędowym; 3) w stanie udzielenia zaliczki, **A is in a. to B \$50** A ma do żądania u B \$50 z tytułu udzielonej zaliczki.

advance, vi. 1) iść naprzód, postąpić; 2) polepszyć się, urosnąć, zrobić postęp (w zdrowiu, w zawodzie, w naukach itp.); 3) awansować, otrzymać wyższe stanowisko; 4) przest. być nadliczbowym.

advance, vt. 1) posunąć naprzód; 2) awansować kogo do wyższej rangi; 3) wynieść na widok, pokazać, przedstawić, np. opinie; 4) pomóc, oświecać, przyspieszyć rozwój lub wzrost, ułatwić postęp interesów lub spraw; 5) przyspieszyć datę wydarzenia, przełożyć datę na czas wcześniejszy; 6) zaliczyć gotówkę, awansować pieniądze; 7) pr. oddać za życia („ciepłą ręką”) spadek lub legat, ob. **advancement**, s. 3) 8) kup. podnieść (cenę); 9) przest. podnieść w górę (np. wzrok); 10) przest. chwalić, wielbić.

advanced, part. adj. (-t') 1) wyprzedzający, będący na przedzie, a. **course** kurs wyższy; 2) wybiegający ponad przeciętną normę; a. **ideas**, a. **thoughts**, a. **opinions**, zapatrywania postępowe wyprzedzające współczesne opinie ogółu; a. **in years** poszedł w latach, sędziwy; a. **post** woj. przedni posterunek, pozycja zajęta przez oddział wojska przed główną linią bojową; a. **work** fort. pomocnicza fortyfikacja zbudowana w odległości strzału karabinowego przed okopem fortyfikacji.

advance guard, woj. (e. gard) straż przednia, oddział wyprzedzający główne ciało w celu rekonesansu i obrony; straż przednia składa się z dwóch prawych równych części: **vanguard** i **reserve**, czaty i posiłki; **vanguard** dzieli się na nieliczne czaty przednie, **advance party**, i znacznie silniejszy oddział posiłkowy, **support**.

advancement, s. (-ment) 1) postęp, poprawa, podniesienie na wyższy stopień lub na wyższe stanowisko; **Society for A. of Science** stowarzyszenie dla rozwoju nauk; 2) zaliczenie pieniędzy z góry, ob. **advance**, s. 5); 3) pr. własność dana spadkobiercy przez spadkodawcę za życia, „ciepła ręka”, na rachunek udziału w późniejszym spadku, czym różni się od darowizny; a od zaliczki, **advance**, s., 5) różni się tym, że spadkodawca nie może żądać zwrotu ani odwołać a.; 3) med. cięcie mięśnia lub ścięgna i umieszczenie (prztywierdzenie) go w korzystniejszym miejscu; operacja często wykonywana w wypadku zęza.

advancer, s. (-er) 1) osoba przodująca, osoba idąca naprzód lub w górę; 2) protektor, orędownik; 3) pierwsze odgałęzienie rogu jelenia, drugi róg.

advance sheets (-'szic) druk. próbne arkusze, nieoprawne odbitki książek wydawane z drukarni dla reprodukcji.

a. signal (-'sig'nel) przedni sygnał, w blokowym systemie sygnał kolejowy, do którego pociąg może dojechać w bloku, chociaż jeszcze nie cały blok jest wolny.

a. tracks ('treks) kolejowe tory pomocnicze, używane tylko w razie wielkiego natłoku ruchu towarowego.

advantage, s. (edwan'tycz) 1) korzyść, korzystna sposobność; 2) wyższość, korzystniejsze położenie, pierwszeństwo, pot. for; 3) przest. przyczynę, rabat, jak np. trzynasta bułka („baker's dozen”) lub trzynasta książka w tuzinie (w handlu księgarskim), procent; 4) tenis pierwszy punkt wygrany po deuce, ob. **lawn tennis**, to have the a. of znać kogoś nie będąc mu znanym, to take a. of korzystać, wykorzystywać, wyżyłkować.

advantage, vi. korzystać.

advantage, vt. służyć czyjejsz korzyści, pomagać, wspierać.

advantageous, adj. (edwant'ej'dżez)

1) korzystny, pomyślny, pożyteczny; 2) przest. interesowny, żądny korzyści, chciwy.

advantageously, adv. (-li) korzystnie, pomyślnie, pożytecznie.

advantageousness, s. (-nes), korzyść, sposobność pożytku, użyteczność, korzystność.

advene, vi. (edwi'n) r. przybyć przyszość.

advent, adj. (edwi'njent) przest. dodatkowy, przybyły z zewnątrz.

advent, s. (ed'went) zbliżanie się lub nadejście ważnego zdarzenia.

Advent, s. (ad'went) advent, 1) kość. okres obejmujący cztery niedziele poprzedzające Boże Narodzenie; 2) pierwsze lub oczekiwane drugie przybycie Chrystusa.

Adventism, s. (ed'wentizm) adwentyzm, doktryna Williama Millera (1782-1849) o bliskim przybyciu Chrystusa i o końcu świata; Miller zaczął kazać swą doktrynę w 1831 i zapowiedział koniec świata, zmartwychwstanie zmarłych i rozpoczęcie Tysiąclecia, **Millennium**, na październik 1843, następnie pro-

roctwo zmieniono na październik 1844-go, a wreszcie zwolennicy jego, **Millerites**, na zebraniu w Albany, N. Y., odbytym w r. 1845, uchwalili deklarację o bliskim przyjsciu Chrystusa, bez wyszczególnienia terminu.

Adventist, s. (-ist) adwentysta, wyznawca adwentyzmu, także **Second A.**, w St. Zj. pierwotna sekta Millera, ob. **Adventism**, podzieliła się na następujące sekty: **Evangelical A.-s** (od 1855), wierzący, że umarli są w stanie świadomości, święci będą pierwsi wskrzeszeni do wiecznego żywota, a grzeszni oddani na wieczne cierpienia; **Advent Christians** (1861) wierzący, że umarli są nieprzytomni i że zmartwychwstają, a grzeszni ukarani będą zniweczni; **Sevent Day A.-s** (1841) święcący siódmy dzień tygodnia; **Church of God** (1855), secesjoniści od sekty poprzedzającej nie uznający objawienia Heleny z Gouldów Whiteowej; **Life and Advent Union** (1862) wierzący, że grzeszni pozostaną we wiecznym śnie; **Churches of God in Christ Jesus** (czterech ow god in krajst dżizas), wierzący, że zło będzie ostatecznie pokonane i nastąpi Królestwo Chrystusa na ziemi.

adventitia, s. (ed'wenti'szje) anat. przydanka, przydawka, pokrycie lub osłonka narządu, utworzona głównie z otaczających tkanek łączących, np. zewnętrzna warstwa naczyń krwionośnych, składająca się przeważnie z tkanki łącznej włóknisto-elastycznej, a. **capillaria** przydawka włosowata, składająca się z gwiaździstych komórek i otaczająca ścianki naczyń włosowatych, kapilarów.

adventitious, adj. (-z) 1) dodany zewnętrznie, nieistotny, przypadkowy, dodatkowy, powierzchowny, obcy; 2) biol. a) wydzierający się sporadycznie, będący nie na zwyczajnym miejscu, np. a. **roots**, a. **buds**, b) jawiący się przypadkowo w obcej sobie okolicy; 3) anat. przydankowy, przydawkowy, a. **membrane** błona przydawkowa, łącząca część zwyczajnie niepołączone albo innej budowy niż zwyczajna błona, np. błona blizny; 4) med. przypadkowo nabity z zewnątrz, np. choroba.

adventitiously, adv. (-li) przypadkowo, sporadycznie, w nienormalnym sposobie lub miejscu.

adventitiousness, s. (-nes) przypadkowość.

adventive, adj. (edwen'tiw) przypadkowy; bot. rosnący przypadkowo lub spontanicznie, nierodzący, nieaklimatyzowany dostatecznie.

adventive, s. przest. przybysz, imigrant.

Advent Sunday (ed'went son'dej) niedziela adwentowa, kość. pierwsza niedziela adwentu, najbliższa dnia św. Andrzeja (30 listopada).

adventure, s. (edwen'cier) 1) przypadkowy wypadek, wydarzenie, przypadek, w szcz. przypadek połączony z ryzykiem; 2) przest. ryzyko, niebezpieczeństwo, zuchwałe przedsięwzięcie połączone z niebezpieczeństwem, awantura; 3) ważne wydarzenie, the great a. of his life; 4) awanturnicza spekulacja handlowa;

at all a. na chybił trafił, by a. przypadkiem; czy aby; czy aby nie.

adventure, vi. odważyć się, przyjąć na siebie ryzyko.

adventure, vt. ryzykować, narażać, wystawić na niebezpieczeństwo.

adventurer, s. (-er) ryzykant, awanturnik, podróżnik szukający ryzykownych przygód, w szcz. o podróżnikach XVI i XVII w.; żołnierz w szcz. średniowieczny, zaciągający się na niebezpieczne wyprawy gdziekolwiek zapłaca; oszust przyjmujący nienależne sobie tytuły, by wyłudzić stanowisko lub pieniądze, pot. (z niem.) hochsztapler; a. lub **merchant** a. hist. kupiec prowadzący handel z Indiami Wsch., Amer. Pm. itd. na mocy koncesji udzielanych w Anglii od 1406 do 1634.

adventuresome, adj. (edwen'cier-sum) ryzykowny, zuchwały, śmiały, awanturniczy.

adventuresomeness, s. (-nes) ryzykowność, zamiłowanie do przygód, awanturniczość.

adventuress, s. (-'czeres) oszustka przyjmująca nienależne sobie tytuły, aby wyłudzić stanowisko lub pieniądze, awanturница, pot. (z niem.) hochsztaplerka.

adventurish, adj. (-'cierisz) awanturniczy, pełen przygód.

adventurism, s. (-'czeryzm) awanturniczość, zamiłowanie do przygód.

adventurous, adj. (-n'czerez) (o rzeczach) pełen przygód, pełen ryzyka, ryzykowny, niebezpieczny; (o ludziach) chętny do przygód, śmiały, zuchwały, skłonny do podejmowania przedsięwzięć połączonych z niebezpieczeństwem.

adventurously, adv. (-li) ryzykownie, z zamiłowaniem do przygód.

adventurousness, s. (-nes) zamiłowanie do przygód, zamiłowanie do ryzyka.

adverb, s. (ad'werb) przysłówek, część mowy, określająca bliżej a) czasownik, b) przymiotnik, np. very large, lub c) tylko w języku angielskim) wyjątkowo rzeczownik, np. quite a man.

adverbial, adj. ('jeł) przysłówkowy.

adverbialize, vt. ('jelajz) nadać formę lub znaczenie przysłówka.

adverbially, adv. (-'jełi) przysłówkowo, w formie lub znaczeniu przysłówka.

adversaria, s. (pl. (adwerse'rja) notatki, komentarze, zapiski

adversary, adj. (ad'werser) przeciwny, mający przeciwnika, sporny.

adversary, s. przeciwnik, antagonist, opozycjonista, wróg, nieprzyjaciel, adwersarz, bib. the A. Szatan.

adversative, adj. (adwer'satiw) przeciwstawny, wyrażający przeciwieństwo; a. **conjunction** spójnik przeciwstawny, jak: but nevertheless, however ale, jednak, acz, zaś, atoli, mimo to itp.

adversative, s. przeciwstawienie; log. zdanie wyrażające przeciwną przesłankę.

adverse, adj. (adwers') przeciwny, spreczny, działający w przeciwnym kierunku, nieprzychylny, niefortun-

ny, niepomysłny, niechętny, wrogi; pr. mający przeciwny interes (w sprawie sądowej); bot. zwrócony ku lodydze lub osi, ob. **averse**.

adversely, adv. ('li) przeciwnie, niepomysłnie, niekorzystnie, odwrotnie, na wspak.

adverseness, s. (-nes) przeciwność, zaprzeczenie, odwrotność, wrogość.

adversifoliate, adj. (adwer'sifol-jajt) bot. pierzasty.

adversity, s. (adwer'siti) przeciwność, niepowodzenie, niepomysłność, ciężkie przejście.

advert, vt. (adwert') zwrócić uwagę, powołać się na (to).

advertence, s. (-'ens) zwrócenie uwagi, powołanie się na (to).

advertency, s. (-'ensi) uwaga, ostrożność, baczenie.

adventent, adj. (-'ent) uważny, ostrożny, uwzględniający, bacny.

adventently, adv. ('tentli) uważnie, ostrożnie, z uwzględnieniem, bacznie, ob. **inadventently**.

advertise i **advertize**, vi. (ad'wertajz) 1) przest. zauważyć, 2) obwieścić, ogłosić, podać do wiadomości.

advertise i **advertize**, vt. 1) przest. zauważyć, przestrzec; 2) zawiadomić, ogłosić publicznie, drukiem itp. (towar, sprzedaż, zgubę itd.).

advertisement, (r.) **advertizement**, s. adwer'tizment, w St. Zj. także ad'wertajzment) 1) przest. obwieszczenie, A. of Elizabeth kilka obwieszczeń arcybiskupa Canterbury z r. 1566 w sprawie modłów i stosowania sakramentów; 2) przest. ostrzeżenie, przestroga; 3) ogłoszenie, anons, reklama.

advertiser i **advertizer**, s. (ad'wertaj'zer) ogłaszający.

advice, s. (edwajz') 1) przest. opinia, sąd, rozważa, mądrość, wiedza; 2) rada, porada; 3) wiadomość, doniesienie, kup. awizo.

advisability i **advisableness**, s. (-abili'ti, -ebi'nes) godność polecenia jako porady, stosowność, właściwość.

advisable, adj. (-'zebi) godny doradzenia, wskazany, pożądany, właściwy, r. godny przyjęcia porady.

advisably, adv. (-i) właściwie, stosownie, odpowiednio, zgodnie z tym co jest wskazane, korzystnie.

advise, vi. (edwajz') 1) przest. rozmyślać; 2) radzić się kogo (with); 3) wydawać polecenie.

advise, vt. (edwajz') 1) przest. rozmyślać, rozważać nad (acc.); 2) radzić, doradzać komu (acc.); 3) uwiadomić o (of); 4) pr. szk. rozważać wyrok lub odwołanie, to a. one's self przest., namyślać się.

advised, part. adj. (-d) zgodny z poradą, rozważny, rozsądny.

advisedly (-li) zgodnie z poradą, rozważnie, rozsądnie.

advisedness, s. (edwaj'zednes) rozważa, zgodność z tym co jest wskazane.

advisement, s. (-'zment) 1) przest. rada; zawiadomienie; plan; 2) rozważanie; to take under a. wziąć pod rozważę.

adviser, s. (-'zer) doradca.

advisto, s. (-'zo) awizo przest. porada, wiadomość.

advisory, adj. (-'zori) doradczy.

advocacy, s. (ed'wokesi) rzecznictwo, opieka, obrona, orędownictwo; kość, r. kolatura, ob. **adowson**.

advocate, s. (lkejt) 1) rzecznik, orędownik obcej sprawy (przed sądem itp.); pr. rz. adwokat, tak samo w pr. K.A. i na kontynencie europejskim, w Szkocji i na Isle of Man; w St. Zj. **counselor**, **counsel**, **attorney**, **attorney-at-law**, w Anglii **counselor**, **counsel**, **barrister**, **solicitor**, **proctor**, ob., 2) A. Chrystus jako orędownik i pośrednik u Boga Ojca; 3) przest. kolator, **God's a. KRK** obrońca w procesie kanonizacyjnym; **devil's a. KRK** przeciwnik tamtego, obowiązany przedłożyć argumenty przeciwko kanonizowaniu; **judge a. doradca** prawny w sądzie doraźnym lub polowym.

advocate, vt. 1) orędownić, polecać, rozpowszechniać, bronić (przed sądem lub publicznie), popierać, mieć w opiece, przemawiać za (instr.); 2) pr. szk. przenieść sprawę sądową z niższego sądu do wyższego przed wydaniem wyroku.

advocation, s. (-kej'szen) pr. szk. i papieskie, przeniesienie sprawy sądowej z sądu niższego przed wyższy przed wydaniem wyroku, zazwyczaj z polecenia sądu wyższego; 2) przest. orędownictwo; 3) przest. kolatura, ob. **adowson**.

advocatory, adj. (-kej'tori) orędowniczy.

advowee, s. (edwui') opiekun, patron, kolator, ob. **avowee** i **avoyer**.

advowson, s. (edwau'zen) kolatura, prawo przedstawiania kandydata na beneficja kościelne, w Anglii prawo to, ustawowo uznane za nieruchomości, jest **appendant**, dopóki związane jest z posiadaniem majątku ziemskiego, **a. in gross** — jeżeli jest oddzielone, może jednak zostać **appurtenant**, ob.

adynamia, s. (edine'mie, a. p. i dynamos gr. siła) med. bezsilność, brak lub niedostatek sił żywotnych spowodowany chorobą.

adynamic, adj. (-'mik) med. bezsilny; fiz. pozbawiony siły, bezsilny.

adytum, s. (e'ditom) pl. **adyta** (e'dita) adyton, przenajświętsze, wnętrze starożytnej świątyni, dostępne tylko kapłanom, skąd wychodziły wyrocznie.

adz i **adze**, s. (adz) przysiek, mający ostrze osadzone pod kątem prostym do rączki, czym różni się od siekiery, **ax**, u której ostrze biegnie równoległe do rączki; **a. blok** blok przysiekowy, w maszynie heblarskiej blok, do którego przytwierdzone są ostrza nożów.

ae lub **æ**, dyftong (dwugłoska) łaciński odpowiadający greckiemu **aj**, częsty w nazwach naukowych bot. i zool. jako końcówka nom. pl. (pierwszego przypadku liczby mnogiej w rodzaju żeńskim), wymawiany w jęz. łac. jak **e**, w ang. jak polskie **i**, **-aceae** z łac. **a'ce-e**, po ang. **ej'si-i**; astr. jako końcówka gen. sing. (drugiego przypadku licz-

by pojedynczej rzeczowników rodzaju żeńskiego), np. **beta Aquilae** (bi'ta e'kuili) druga z rzędu gwiazda Orła; dawniej używano znaku **æ** na wyrażenie dyftongu jednosylabowego, a znaku **ae** albo **aë** na wyrażenie rozdziálu obu samogłosek jak np. w wyrazie **aëroplane**; obecnie znaki **æ** i **aë** są coraz rzadsze, a czytelnik zdany jest na swą domyślność.

Æacides, s. (ie'sidis) mit. kl. Eakowicz, potomek Eaka (**Æcus**), patronimik, nazwa odojcowska, dawana Achilowi (wnukowi Eaka), Peleuszowi, Telamonowi, Fokusowi, Pyrrhusowi (synowi Achilowemu) i Pyrrhusowi. królowi Epiru, który rościł sobie pochodzenie od Achila.

Æacus, s. (iej'kes) mit. Eakus lub Eak, król Ajginy, syn Zeusa i Ajginy, słynny ze sprawiedliwości, po śmierci został jednym z trzech sędziów w Hadesie; w Ajginie czczony jako patron i opiekun; ojciec Telamona i Peleusza.

Ææan, adj. (i'ien) mit. kl. ajajski, przynależny do wyspy Ajaja, siedziby czarodziejki Circe (**Kirke**), która towarzyszyła Odyszeusza zmieniała w świnie.

Ææan, s. mit. kl. mieszkaniec lub mieszkanka wyspy Ajaja (dzisiaj Monte Circello), w szcz. Circe (**Kirke**), pani tej wyspy.

æcial, adj. (isz'eł i is'jeł) bot. ognikowy; **a. stage** okres ognikowy (grzybka rdzawnikowego, ob. **Uredales**).

æciospore, s. (e'sjospor') bot. spora ognikowa, **ÆCIDIOSPORA**, letni bezpłciowy zarodnik w szeregu okresów grzybka rdzawnikowego, ob. **Uredinales**; spory te w wielkich grupach tworzą rdzawe lub pomarańczowe plamy na dolnej (zazwyczaj) stronie liścia rośliny, na której rdza pasorzytuje.

æciostage, s. (-stejdź') bot. okres ognikowy, kiedy w szeregu zmian, jakie przechodzi grzybek rdzawnikowy, ob. **Uredinales**, tworzą się ogniki, **æcia** lub **æcidia**, w jakich potem powstają albo na tej samej roślinie (rdze jednopienne, ob. **autæcia**) albo na innej np. z roku na rok na berberysie i na pszenicy, na porzeczce i na świerku, (rdze różnopienne, ob. **heteræcia**) grzybnie, z których wytwarzają się uredospory i teleutospory, ob. **uredospore**, **teleutospore**.

æcium i **æcidium**, s. (isz'jem i is'jem, isi'djem) bot. ognik, letni okres grzybów pasorzytniczych rzędu rdzawnikowych, **UREDINALES**, z gromady podstawczaków, **BASIDIOMYCETES**; w ognikach pozostają zarodniki letnie, **æcidiospores**, ob. **uredospore**, **teleutospore**, **pycnium**, **telium**, **uredinium**.

ædes, (i'diz;æ des i. budynek, gmach) hist. kl. budynek, w szcz. poświęcony czci któregoś boga, a różniący się od **templum** tym, że nie poświęcony przez augurów.

ædicula, s., pl. **ædiculae** (idi'kjule, pl. idi'kjuli), zdr. od **ædes** i. budynek) hist. kl. izdebka, alkierz, pl. domek; wnęka (na posąg lub urnę), nyża; starorzyska kapliczka, nie poświęcona przez augura.

ædile i **edile**, s. (i'dil) edyl, starorzyski urzędnik, mający powierzone sobie kierownictwo nadzoru budynków, nadzoru targów i aprowizacji miasta, służby policyjnej, zabaw publicznych; pierwotnie edylem mógł być tylko patrycjusz, pierwszy raz obrani byli w r. 494 przed Chr. (259 ab Urbe condita) z pomiędzy plebejuszków **ÆDILES PLEBIS** do pomocy trybunom.

ædility i **edility**, s. (edi'liti) hist. kl. edylat, godność i urząd edyla.

A.E.F. skrót **American Expeditionary Forces**, armia amerykańska w Europie 1916-1919.

Ægæan, adj. (idzi'en) egejski, dotyczący morza Egejskiego, ob. **Archipelago**, hist. kl. i archeol. odnoszący się do początków cywilizacji morskiej, promieniującej z wysp Egejskich, ob. **Mycenean civilization**.

ægagropila, s. (egagropila) wet. kołtun włosów znajdujący w brzuchu zwierząt przeżuujących.

agerian, adj. (idzi'rien) dotyczący cmy z rodziny **Ægeriidae**.

ægeriid, s. ('ri-id) zool. osobnik z rodziny ciem **Ægeriidae**.

Ægeriidae i **Egeriidae**, s. pl. (idze-raj'idi) zool. rodzina sówek (ciem) identyczna z rodziną **Sesiidae**.

Ægeus, s. (i'dzes i i'dziez) Egeusz, mit. kl. ojciec Tezeusza, na widok czarnej flagi na okrętu wracającego syna, którą Tezeusz zapomniał zmienić według umowy, wskoczył do morza, nazwanego po nim Morzem Egejskim na pamiątkę samobójczej śmierci.

Ægialitis, s. (i'dzialaj'tis); **aigialos** gr. wybrzeże, plaża) zool. rodzaj siewek obejmujący kilka gatunków ptaków mniejszych i średnich, nieposiadających pasków na głowie a mających na karku czarne kreski lub pierścienie, jak: **killdeer** (**OXYECHUS** albo **A. VOCIFERUS**), **ring plover** (**A. SEMIPALMATA**), **piping plover** (**A. MELODA**) w St. Zj.

Ægidius, s. (idzi'dies) Idzi, św. Idzi, po fr. Saint Gilles (se'zil), opat we Francji (640-720), dzień patrona 1 września.

ægilops, s. (i'dzłops) med. wrzód lub fistuła w wewnętrznym kącie oka; bot. przest. dziki owies lub inny chwast rosnący pomiędzy zbożem; bot. rodzaj traw podobnych do pszenicy, **TRITICUM**; bot. rodzaj dębu, ob. **VALONA OAK**.

Ægina, (idzaj'ne) mit. gr. Algina, córka rzecznego boga Asopusa. matka Eaka, ob. **Æacus**, od Zeusa, który w postaci orła porwał ją na wyspę Ojnone, po niej nazwaną następnie Aiginą (wyspa grecka w grupie Sporadów).

Æginetan, adj. (idzini'ten) dotyczący Ajginy; **Æ. marbles** marmury ajgińskie, rzeźby z V w. przed Chr., odkopane na wyspie Ajginie r. 1811, odnowione przez Thorwaldsena i umieszczone w Glyptotece monachijskiej; **Æ. school** szkoła rzeźbiarska istniejąca w Ajginie w V w. przed Chr. (Kallon, Onatas, Anaksagoras i i.).

Æginetan, s. mieszkaniec Ajginy.

Ægipan, s. (i'dżipan; ajks, ajgos' gr. kozioł, i bożek Pan) mit. kl. bożek leśny Pan, tak zwany ze względu na rogi, uszy i racice kozle.

Ægir, s. (i'dżir) mit. skand. Egir, pan wód; jego żona **Ran**, bogini śmierci na morzu, wciąga i topi w głębinach, ich dziewięć córek reprezentuje burzliwe fale.

Ægria, s. (edżir'je) mit. kl. Egeria, nimfa, doradczyni króla Numpy Pompiliusza; stąd: doradczyni.

ægirine i **ægerite**, s. (i'dżirin i i'dżirajt) min. egiryn, akmit, ob. acmite.

ægis i **egis**, s. (i'dżis) egis, egida, 1) mit. klas. ozdoba Zeusa, potem Ateny, ob. **Gorgoneum**, mająca zalety talizmanu; także każdy inny talizman którego bóstwa greckiego, a czasem i bogini egipskiej Bast; 2) tarcza, ochrona, opieka, patronat.

Ægisthus, s. (idżis'jes) mit. klas. Egistos, syn Thyestes, zabójca Atreusza, kochanek Klitemnestry, której pomógł zgładzić męża, Agamemnona; zginął wraz z Klitemnestrą z ręki Oresty, syna Agamemnowego, ob. **Orestes**.

Ægithognathes, s. pl. (idżi'g'o'gne'is; ajgithos, gr. wróbel, gnathos gr. szczeka) zool. dział ptaków, mających oddzielone podniebienie i górny szczękę, jak wróble, dzięcioły i w. i.

Ægle, s. (i'gli i e'gli) 1) mit. klas. Egle, jedna z Hesperyd, także nazwa wielu nimf, 2) (igli; od aigle' gr. promienność) szt. jasność; 3) bot. nieliczny gatunek drzew rutowatych, **RUTACEAE**, Ind. Wsch. Jawy i zach. Afr., ob. **bel**.

Ægleidae, s. pl. (igla'j'idi) zool. rodzaj skorupiaków dziesięciornic. **DECAPODA**, spokrewniony z pustelnikiem **EUPAGURUS**, ob. **hermit crab**.

Æglinidae, s. pl. (igli'nidi) zool. rodzina wygasłego rzędu skorupiaków, trylobitów, mająca duże oczy z siatkówką i cztery do pięciu kręgów; w skamielinach Walii.

Ægopodium, s. (igopo'diom; ajks, ajgos' gr. kozioł, pus, podos' gr. noga) bot. kozia stopka, podagrycznik, nieliczna rodzina roślin baldaszkowatych, **UMBELLIFERÆ**, umiarkowanej strefy płn.

ægrotat, s. (igro'tet; ægrotare i. być chorym; ægrotat i. jest chory) w uniwersytetach angielskich świadectwo lekarskie, że student nie mógł być obecnym na wykładzie lub egzaminie.

-æmia, **-emia**, **-hæmia**, **-hemia** (i'mia) połączenie innego wyrazu z wyrazem hajma gr. krew.

Æneas, s. (ini'es) Eneas, mit. kl. w „Iliadzie” Homera syn Anchisesa i bogini Afrodyty, uczestnik oblężenia Troi; w „Eneidzie” Wirgilego bohater wielkich przygód i wędrówek po zburzeniu Troi.

æneous, adj. (e-ini'ez) brązowy, koloru brązowego.

ænigmatite, s. (inig'metajt, enigma gr. zagadka) min. enigmatyt, jeszcze mało zbadany amfibol, bardzo zbliżony do hornblendy, ale trójskośny, c. w. 3.74 - 3.8.

Æolian i **Eolian**, adj. (io'lien) eolski, hist. kl. dotyczący kolonii greckiej Eolii w Małej Azji i jej mieszkańców; mit. kl. dotyczący Eola, boga wiatrów; wietrzny wywołany przez wiatr; **Æ. attachment** muz. przyrząd montowany na fortepianie w celu przedłużenia drgania tonu i zwiększenia jego siły; **æ. harp** lub **lyre** skrzynka ze strunami zawieszona w otwartym oknie lub w ogrodzie na działanie wiatru, pod którego wpływem wydaje piękne („eolskie”) dźwięki; **Æ. mode** muz. kość. tonacja eolska, a b c d e f g a, ob. **mode**; min. eoliczny, **æ. rocks** skały eoliczne, nawiane przez wiatry.

Æolian i **Eolian**, s. 1) Eolczyk (m), Eolka (f), mieszkaniec Eolii, starożytny Grek z narodu napiwowego, prawdopodobnie pochodzenia tesalskiego, który osiadł w koloniach na wyspach Lesbos, Tenedos i i. i na wybrzeżach Małej Azji, zapewne blisko spokrewniony z Dorami i Beotami; 2) język eolski.

æolid, s. (i'olid) osobnik z rodziny **Æolidæ**.

Æolidæ i **Æolididae**, s. pl. (io'lidi i i'oli'didi) zool. rodzina robaków, której typem jest **Æolis**.

æolina i **æoline**, s. (io'la'jne i i'olin) eolina, głos eolowy, bardzo delikatny dźwięk na organach o barwie tonu instrumentu strunowego.

æolipile i **æolipyle**, s. (io'lipajl) 1) kula eolska, starożytny przyrząd, którego główną część stanowi kula lub cylinder z rurką; przez rurkę uchodzi para i przez to obraca kulę, osadzoną na osi; przyrząd, opisany przez Herona z Aleksandrii w II w. przed Chr., uważany jest za „pierwszą maszynę parową” 2) dmuchawka, przyrząd podobny, zastosowany do zasilania płomienia lampy.

Æolis, s. (i'olis) zool. rodzaj mięczaków, **MOLLUSCA**, gromada brzuchonogich czyli ślimaków, **GASTROPODA**, podzrodz nieopancerzonych, **NUDIBRANCHIATA**, o kształcie długiego robaka z palczastymi skrzelami, często barwnymi.

æolotropic, adj. (i'olotra'pik; aj'olos gr. zmienny, tro'pos gr. zwrot) nieizotropowy, wykazujący w rozmaitych kierunkach rozmaite własności chemiczne i fizyczne (elastyczność, przewodzenie ciepła i elektryczności, przepuszczanie światła itd.) ob. **isotropic**.

æolotropism, s. (iolo'tropizm) fiz. eolotropizm, właściwość działania w rozmaitych kierunkach rozmaicie pod wpływem takiego samego działania chemicznego lub fizycznego, ob. **isotropism**.

æolotropy, s. (iolo'tropi) fiz. eolotropia, rozmaite oddziaływanie na to samo działanie chemiczne i fizyczne w rozmaitych kierunkach, ob. **isotropy**.

Æolus, s. (i'oles) Eol, mit. kl. 1) bóg wiatrów, trzymający je w zamknięciu w pieczarach i wypuszczający je na prośbę Zeusa; 2) legendarny król Tesalii, ojciec Syzyfa i założyciel eolskiej gałęzi Greków.

æon i **eon**, (i'on) wiek, czas, odcinek czasu, wieczność, odwieczność; fil. u gnostyków jeden z wie-

czystych przedmiotów, stanowiących razem Najwyższą Istotę, **the Perfect Æon**.

æonian, adj. (io'ni-en) wieczysty, odwieczny.

Æonium, s. (io'njem) bot. rodzaj roślin z rodziny gruboszowatych, **CRASSULACEAE**, rzędu różowców, **ROSACEAE**, obejmujący rojnik, **SEMPERVIVUM**, i i.

Æpyornis, s. (ipior'nis) zool. wymarły rodzaj olbrzymich ptaków rzędu **ÆPYORNITHES**, w dawnej klasyfikacji ornitologicznej **RATITAE**, bezgrzebieniowce (pozbawione grzebienia na mostku, **CARINA STERNI**), niezdolne do lotu, lecz prawdopodobnie pochodzące od ptaków zdolnych do lotu, szybkobieżne (**CURSORES**, biegusy, jak struś i i.), znajdujący w stosunkowo niebardzo starych wykopiskach na Madagaskarze.

æër - ob. **æëro**.

æëramia, s. (e'eri'mie) med. powietrze we krwi, dostanie się powietrza do krwi.

æërian, adj. (ire'rjen) hist. kl. skarbowy, fiskalny.

Æërian, s. (ire'rjen) hist. kl. obywatel opiekający tylko pogłównie, nie mający prawa głosowania w starożytnym Rzymie.

æërium, s. (ire'rjom) hist. kl. skarb państwa rzymskiego.

æërate, vt. (e'erejt) 1) doprowadzić powietrze, impregnować powietrzem atmosferycznym (wodę, glebę), **to a. water**, **to a. soil**; 2) doprowadzić gaz, w szcz. dwutlenek węgla (do wód mineralnych itp.), **æërated water** woda sodowa, **æërated bread** chleb wyrosły na gazie (dwutlenku węgla) nie na drożdżach; 3) fizjol. wystawić na działanie powietrza celem wprowadzenia tlenu do krwi, ob. **arterialize**.

æëration, s. (e'erej'szn) ładowanie gazem, doprowadzenie powietrza atmosferycznego lub innego gazu, ob. **æërate**.

æërator, s. (e'erejter) kto lub co doprowadza powietrze atmosferyczne lub inny gaz, w szcz. 1) aparat do ładowania wód mineralnych lub wody sodowej gazem (dwutlenkiem węgla); 2) aparat do przepuszczania przez zamagazynowane zboże gazów trujących grzybki i owady.

æërenchym i **æërenchyma**, s. (e'eren'kim, e'eren'kima) bot. wtórna tkanka oddechowa czyli zmieniona oskórnia (**PERIDERMA**) niektórych roślin wodnych, znamienna wielkimi odległościami między komórkami.

æërhaemoctonia, s. (e'erhem'okto'nja; æër gr. powietrze, hajma gr. krew, ktonos gr. zabójstwo) med. śmierć spowodowana dostaniem się powietrza do żyły.

æëri - ob. **æëro**.

æërial, adj. (e'irjeł) powietrzny, żyjący powietrzem, działający w powietrzu, napowietrzny; **a. forces** flora lotnicza; **a. plants** rośliny żyjące powietrzem, w odr. **aquatic plants**; **a. roots** bot. pędy powietrzne; przen. lekki, eteryczny, podniosły, wiotki, nikły, niematerialny; teletech. antenowy, **a. guy** łańcuch odciągacza, **a.**

rope lina odciągacza, **a. lead-in** doprowadzenie anteny, **a. line** przewód powietrzny, **a. network** sieć anteny, **a. wire** przewód nadziemny; **a. sickness** lot. choroba lotnicza, ob. **air-sickness**.

aërial, s. (e-'i-rjeł) teletech. antena, **balancing a.** antena wyrównawcza, **directional a.** antena kierunkowa, **frame a.** antena ramowa, **submerged a.** antena podwodna.

aëriality, s. (e-iria'łiti) r. napowietrzność.

aërially, adv. (e-i'riełi) na powietrzu, w powietrzu, przez powietrze; wiotko, wzniosłe; teletech. przez antenę.

aërialness, s. (e-i'riełnes) napowietrzność.

aërie, s. (e-i'ri i 'ri) gniazdo orle lub jastrzębie, ob. **eyrie**; przen. zamek w górach umieszczony jakoby gniazdo orle.

aëried, adj. (i'rid) posiadający gniazdo orle, siedzący na gnieździe orlim.

aëriferous, adj. (e-eri'ferez) przewodzący powietrze, zawierający powietrze, np. tchawica.

aërification, s. (e-erifikej'szn) 1) wtłaczanie powietrza atmosferycznego lub innego gazu; 2) zmienianie w stan gazu.

aëriiform, adj. (e-e'riform) gazowy, mający własności powietrza, przen. nierealny, nieuchwytny.

aëriify, vt. (e'erifaj) 1) wprowadzać powietrze atmosferyczne lub inny gaz; 2) zmienić w gaz.

aëro-, przedr. (e'ero, aer gr. powietrze) mający łączność z powietrzem, powietrzny.

aërobia i **aërobes**, s. pl. (e'-ero'bia, e'erobz) zool. bakterie powietrzne, tlenowce, aeroby, powietrzniki, biol. mikroorganizmy, w szcz. bakterie, mogące żyć tylko w obecności tlenu wolnego.

aërobian, adj. (e'-ero'bien) tlenowcowy, dotyczący aerobów.

aërobian, s. (e'-ero'bien) biol. tlenowiec, aerob, bakteria powietrzna, powietrznik, ob. **aërobia**.

aërobie, adj. (e'-ero-bik) tlenowcowy, aerobowy, tlenożywny: 1) mogący żyć tylko w obecności wolnego tlenu; 2) dotyczący tlenowców (aerobów), przynależny do tlenowców, wywołany przez tlenowce, np. **a. fermentation** fermentacja tlenowcowa.

aërobically, adv. (e'-ero'bikełi) na sposób tlenowców.

aërobiosis, s. (e'erobio'zis) biol. aerobioza, istnienie tylko w obecności powietrza i tlenu.

aërobiotic, adj. (-'tik) biol. aerobiotyczny, istniejący tylko w obecności wolnego tlenu.

aërobiotically, adv. (-'tikełi) biol. aerobiotycznie, w związku z istnieniem tylko w obecności wolnego tlenu.

aërocurve, s. (-kjurw') lot. krzywizna lotnicza, odmiana samolotu o powierzchni wygiętej, której zalety wykazał pierwszy Lilienthal.

aërodrome, s. (-drom) lot. lotnisko, obszerna płaszczyna, na której i

nad którą samoloty i statki napowietrzne rozpoczynają i kończą lot, ob. **field**, **aviation ground**, **airport**.

aërodynamic, adj. (-dine'mik) aerodynamiczny, dotyczący ruchu gazów.

aërodynamics, s. (-'miks) aerodynamika, dział dynamiki traktujący o zachowaniu i ruchu powietrza i innych gazów pod działaniem siły i o jego mechanicznych rezultatach.

aërodyne, s. (e'erodajn') lot. aerodyn, aparat lotniczy cięższy niż powietrze.

aërofoil, s. (-fojl) lot. płąt, rodzaj skrzydła, płaski albo okrągły, na jaki działa prąd powietrza, ob. **drag** i **lift**; **a. section** lot. profil płatu.

aërogarage, s. (-geredź') hangar (w Anglii, nie w St. Zj.).

aërograph, s. (-graf) r. telegram iskrowy, telegram radiowy.

aërograph, vi. i vt. nadać telegram radiowy.

aërographer, s. (e'ero'grefer) aerograf, badacz opisujący powietrze atmosferyczne.

aërographic i **-al**, adj. (e'erogre'fik, e'erogref'ikł) aerograficzny, dotyczący opisu atmosfery.

aërography, s. (e'ero'grafi) aerografia, nauka o powietrzu atmosferycznym.

aërogun, s. (e'erogan) woj. dział przeciwlotnicze, armata zenitowa.

aërolite i **aërolith**, s. (-łajt' i -lić') aerolit, meteoryt, w szcz. meteoryt kamienny.

aërolithology, s. (e'erolić'ołodzi) astr. dział astronomii traktujący o aerolitach, nauka o aerolitach.

aërologic i **-al**, adj. (-łodźik, -łodź'ikł) aerologiczny, dotyczący nauki o atmosferze.

aërologist, s. (e'ero'łodźist) aerolog, badacz atmosfery.

aërology, s. (-łodźi) fiz. aerologia, dział fizyki traktujący o atmosferze.

aëromancer, s. (-men'ser) osoba wróżąca z pogody i stanu atmosfery.

aëromancy, s. (-mensi) wróżenie z pogody, aeromancja; r. przepowiadanie pogody, ob. **weather forecast**.

aëromantic, adj. (-men'tik) wróżący z pogody i stanu atmosfery.

aëromechanic i **-al**, adj. (-meka'-nik, -meka'nikł) aeromechaniczny, dotyczący aeromechaniki.

aëromechanic, s. aeromechanik, mechanik obeznany z nauką i praktyką lotnictwa.

aëromechanics, s. (-s) aeromechanika, nauka o równowadze i ruchu powietrza lub innego gazu, obejmująca aerostatykę i aerodynamikę.

aërometer, s. (-miter) aerometr, przyrząd do mierzenia wagi i gęstości powietrza lub innych gazów.

aërometric, adj. (-met'rik) aerometryczny, mierzący wagę i gęstość powietrza i innych gazów.

aërometry, s. (e'ero'-metri) aerometria, nauka o mierzeniu powietrza i innych gazów, ob. **pneumatics**.

aëromotor, s. (e'eromo'tor) silnik lotniczy.

aëronaut, s. (-not) aeronauta, żeglarz powietrzny, lotnik, balonista.

aëronautic i **-al**, adj. (e'erono'tik, 'tikł) aeronautyczny, lotniczy, dotyczący aeronautyki, ob. **ballooning spider**.

aëronautics, s. (-'tiks) aeronautyka, lotnictwo, nauka i sztuka żeglugi powietrznej.

aërophore, s. (e'ero-for) aerofor. przyrząd zawierający powietrze zęszczone, 1) med. do pompowania powietrza do płuc nieoddychających noworodków; 2) do umożliwienia oddychania pod wodą; 3) do ratowania górników w kopalniach.

aërophobia, s. (-fobia; aer gr. powietrze, fobia gr. strach) med. aerofobia, obawa powiewu powietrza. chorobliwy strach przed przeciągiem, zamię wodowstrętu i hysterii.

aërophobic, adj. (-fobik) aerofobiczny, dotyczący aerofobii, ob. **aërophobia**.

aërophone, s. (-fon) aerofon, 1) przyrząd powiększający siłę głosowych, składający się z rurki, w którą się mówi i z dwóch słuchawek; 2) przyrząd Edisona, składający się z fonografu i kilku resonatorów, dla powiększenia siły fal głosowych.

aëroplane, s. (-plejn') lot. samolot, aeroplan, płatowiec, ob. **airplane**, **aircraft**, **giant a.** płatowiec olbrzymi, **tailless a.** skrzydłowiec, samolot bezogonowy.

aëroporotomy, s. (-pora'tomi; aer gr. powietrze, poros gr. przewód, tomi gr. cięcie) med. operacja w celu dopuszczenia powietrza do płuc, jak np. tracheotomia, cięcie krtaniowe.

aëroscope, s. (-skop') aeroskop, przyrząd do zbierania z powietrza małoustrojów zawieszonych w nim (spor. bakterij, kurzu) jak np. naczynie szklane do którego prowadzi silny prąd powietrza.

aëroscopic, adj. (-ska'pik) aeroskopowy, zbierający z powietrza pył dla badania pod mikroskopem.

aëroscopically, adv. (-eli) aeroskopowo, za pomocą aeroskopu.

aëroscopy, s. (-skopi) aeroskopia, badanie stanu i zmian atmosfery.

aërosiderite, s. (e'erosi'derajt) astr. aerosydyt, masa żelaza meteorowego, (sydyt, rodzimy węgiel żelazawy, FeCO₃).

aërosiderolite, s. (-syde'rolajt); aer gr. powietrze, sidus, sideris ł. gwiazda, litos gr. kamień) astr. aerosydyrolit, meteoryt zawierający żelazo i kamień.

aërostat, s. (-stet) aerostat; lot. balon, statek powietrzny, także lotnik, balonista; zool. woreczek powietrzny w ciele owada.

aërostatic i **-al**, adj. (-ste'tik, -tikeł) 1) aerostatyczny, dotyczący aerostatyki, ob. **pneumatic**; 2) lotniczy, dotyczący aeronautyki; **a. trip** podróż lotnicza; 3) zool. dotyczący woreczka powietrznego w ciele owada.

aërostatics, s. (-'tiks) 1) aerostatyka, nauka traktująca o równowadze gazów i przedmiotów w nich zawieszonych, obejmująca zatem i część nauki o żegludze powietrznej; 2) balonnictwo, lotnictwo balonowe.

aerostation, s. (-stej'szn) r. balonictwo, żegluga powietrzna.

aerotactic, adj. (-tek'tik) biol. dotyczący wpływu powietrza na bakterie (dodatniego na aeroby, ujemnego na anaeroby).

aerotaxis, s. (-tek'sis) biol. wpływ powietrza (tleny) na bakterie (dodatni na aeroby, ujemny na anaeroby).

aërotherapeutics, s. pl. (e'ro'ger'-epi'u'tiks) med. aeroterapeutyka, lecznictwo gazowe, leczenie za pomocą powietrza lub innych gazów.

aërotonometer, s. (-tono'miter) fizjol. aerotonometr, przyrząd do mierzenia prężności gazów we krwi.

aërotonometric, adj. (-to-nome'trik) aerotonometryczny, dotyczący badania prężności gazów we krwi.

aërotropism, s. (-tro'pyzm) fizjol. rośl. aerotropizm, odwracanie się korzeni lub innych narządów rośliny od naturalnego kierunku rozwoju wskutek działania powietrza lub innych gazów.

aeruginous i **-nose**, adj. (iru'dżinez, -noz; aerugo ł. śniedź miedzi, grynspan) grynspanowy, mający kolor i własności grynspanu.

aerugo, s. (-'go) śniedź na metalu, w szcz. śniedź na mosiądzu i na miedzi, grynspan, æ. nobilis patyna, śniedź na starych brązach, ceniona na antykach jako dowód ich wieku.

aëry, adj. (e'eri i e'ri) poet. wietrzny, eteryczny, niedotykany. widmowy.

æs, s. (iz) hist. kł. starorzymski brąz i miedź. wyrob. z brązu i miedzi, w szcz. pieniądź, as.

Æschylean, adj. (es'kili'en) Eschylowski, dotyczący lub znamionujący poetę greckiego Eschylosa (525-456 przed Chr.). "ojca tragedii greckiej", ob. Oresteis.

Æschynomene, s. (es'kino'mini) bot. liczna gromada roślin motylkowatych, PAPILIONACEAE, rosnących w Ameryce Płd.; jeden gatunek rośnie na skrajnym pld. St. Zj.; rośliny odznaczają się bardzo delikatnymi liśćmi.

æschynomeneus, adj. (es'kinom'-inez) delikatny, czuły (jak liście gromady roślin ÆSCHYNOMENE).

Æschynanthus, s. (es'kinen'żez) ob. Trichosporum.

ascigenin, s. (esiż'enin) chem. esygenina, krystaliczny związek organiczny $C_{12}H_{20}O_2$, otrzymywany z owocu kasztanowca, ob. æsculin.

Æsculaceae, s. (es'kiulej'si-i) bot. rodzina drzew kasztanowcowatych, zwana także HIPPOCASTANACEAE, ob. Æsculus.

Æsculapian, adj. (es'kjulej'pien) eskulapowy, lekarski, leczniczy.

Æsculapian, s. (es'kjulej'pien) eskulap, lekarz, medyk, doktor medycyny.

Æsculapius, s. (es'kjulej'pies) Eskulap ob. Asklepios, Æ. snake (pospolity w Europie Płd.) wąż Eskulapa, COLUBER LONGISSIMA, w poszanowaniu w starożytnym Rzymie jako drogi Eskulapowi.

æsculaceous, adj. (es'kjulej'szez) bot. kasztanowcowaty.

æsculin, s. (es'kulin) chem. eskulina, glukozyd naturalny, $C_{12}H_{20}O_{10}$, otrzymywany z kory kasztanowca, horse chestnut, ÆSCULUS HIPPOCASTANUM, ma zdolność fluorencji.

Æsculus, s. (es'keles) bot. gatunek drzew rozpowszechnionych w St. Zj. pod nazwą kilku rodzajów buckeye, kasztanowca St. Zj. w szcz. **A. glabra**, i w Polsce jako kasztanowiec (zwany mylnie lecz powszechnie kasztanem) Æ. HIPPOCASTANUS, horse chestnut (hippos gr. koń).

Æsir, s. pl. (e'zir i i'zir; pl. od as isl. bóg) mit. pñ. Azowie, najważniejsze bóstwa północne (trzyznaście) mieszkające w Asgard (boski gród): Odin (Woden, Wotan), Thor (Donar), Tyr (Tiu, Ty), Balder, Forseti, Heimdal, Hod, Vidar (Vithar), Ull, Bragi, Nord, Frey i Loki, który potem obejmuje dowództwo sił swej córki Hel, pani podziemia, a w walce tej większość Azów ginie.

Æsopian, adj. (izo'pien) Ezopowy, podobny do Ezopa, bajkopisza z VI w. przed. Chr., lub do jego bajek.

æsthesia, i **esthesia**, s. (es'zi'je i -'zje) czucie, tkliwość, zdolność odczuwania, stan czucia lub tklivości.

æsthesiometer i **es-**, s. (es'zi'zjomi'ter, -'zjo-) med. czuciomierz, przyrząd do mierzenia tklivości, w szcz. wrażeń dotykowych, przez zbadanie, jak daleko dwa punkty, naciskające na skórę, muszą być oddalone od siebie, by były odczuwane oddzielnie.

æsthesiometry i **es-**, s. (es'zi'zjometri, -'zjo-) med. mierzenie tklivości (czułości), rozpoznawania wrażeń. zwłaszcza za pomocą czuciomierza, ob. æsthesiometer.

æsthesiometric i **es-**, adj. (es'zi'zjometri'k, -'zjo-) czuciomierzowy, dotyczący mierzenia czułości, rozeznawania wrażeń, w szcz. za pomocą czuciomierza.

æsthesis i **es-**, s. (-'zis) wrażliwość, w szcz. pierwotna wrażliwość rozpatrywana jako właściwość pierwotnych form materii.

æstheti i **es-**, s. (es'iti') esteta (m), estetka (f), miłośnik piękna (m), miłośnica (f) lub miłośniczka (f) piękna.

æsthetic i **es-**, adj. (este'tik, w Ang. zwłaszcza w Londynie i w kołach akademickich: es'iti'tik i is'iti'tik) estetyczny, odpowiadający wymaganiom piękna, odnoszący się do badań nad sztuką.

æsthetician i **es-**, s. (es'eti'szen) estetyk, zajmujący się zawodowo lub z zamiłowania estetyką, f. estetyczka.

æstheticism i **es-**, s. (es'e'tisizm) estetyzm, wykonywanie zasad estetyki w mowie i czynach, podatność pod wpływem estetyczne.

æsthetics i **es-**, s. (es'e'tiks) estetyka, nauka piękna w naturze i sztuce, teoria i filozofia piękna, zasady wyrażania piękna.

æstival i **es-**, adj. (es'tiweł) letni, zmienny dla letniej pory roku, dotyczący lata.

æstivate i **es-**, vt. (-'tiwejt) 1) spędzić lato; 2) zool. przebyć lato w stanie odrętwienia, ob. hibernate.

æstivation i **es-**, s. (estiwej'szn) zool. spędzenie lata w stanie odrętwienia wskutek gorąca i posuchy, zwyczajne u pewnych ślimaków, ob. hibernation; bot. wzajemne ułożenie się pewnych części w pączku kwiatu.

æstivo-autumnal i **es-**, adj. (esti'wo-otom'neł) med. letnio-jesienny, o pewnej postaci malarii w krajach podzwrotnikowych.

æstuate i **es-**, vi. (es'tjuejt) r. kipieć, burzyć się jak war wody lub fale na wybrzeżu morskim.

æstuosus, adj. (-'tjuez) r. rozpalać, podniecać, jakby od gorąca.

Aeta, s. (e'ejta; ob. hitan mal. czarny) Aeta, negryt filipiński, karlej postawy, najniższej kultury; Aetowie są prawdopodobnie tubylcami Archipelagu.

æthalius, s. pl. -lia, (i'e'ljom, -'lie) bot. u wielu gatunków słowców, MYXOMYCETES (grzybozwierzęta), duże płaty (placki) sporonowej masy (np. na zgnitym drzewie w cieplarniach), utworzone z rozlicznych zarodni, **sporangia**; Æ. SEPTICUM, gniłek, tworzy w lecie na wilgotnej korze dębowej, używanej do garbowania, żółte płaty dochodzące do stopy średnicy.

æthalioid, adj. (-'lio-id), gnilny, gnilkowy.

æthrioscope, s. (e'θ'rioskop i i'θ'-; aj'trios gr. jasny) fiz. etrioskop, przyrząd do mierzenia zmian temperatury wywołanych zmianami stanu (jasności) nieba.

Æthusa, s. (i'θju'ze) bot. blekot, rodzaj roślin baldaszkowatych, UMBELLIFERAE, podobnych do pasternaku, rozpowszechnionych w Europie i Azji, przypadkowych w St. Zj., obejmujących tylko jeden gatunek, Æ. CYNAPIUM, blekot pospolity, fool's parsley.

Ætian, s. (e-i'szen) hist. kość. zwolennik Aecjusza z Antiochii, zmarłego w r. 367, przewodcy arian, ob. Anomean.

ætiological i **e-**, adj. (itjolo'dżikeł) etiologiczny, wykazujący powód.

ætiologically i **e-**, adv. (-'li) etiologicznie, w związku z badaniem powodów.

ætiology i **e-**, s. (itjolo'dżi) etiologia, nauka badania przyczyn, łącznie zjawisk z powodującymi je przyczynami.

Ætna powder (et'ne pau'der) rodzaj dynamitu, zawierający nitroglicerynę, miążgę drzewną i azotan sodu.

Ætolian, adj. (eto'ljen) dotyczący Etolii, części starożytnej Grecji na północ od zatok Korynckiej i Patras; Æ. League Liga Etołska, od r. 338 przed Chr. zwalczająca Ligę Macedońską i Achajską; po roku 279 przed Chr. opanowała wyrocznie delicką i radę Amfiktionów.

Ætolian, s. (eto'ljen) mieszkaniec Etolii.

af-, przedr. ad-, do, przy, asymilowany przed następującym f.

afar, adv. (efar') daleko; **from a.** z daleka, z dala; **a. off** w oddali.

Afar, s. pl. Afara (efer'efer'e) Afar, hamita ze szczepu zamieszkałego w pñ. Etiopii.

afear, vt. (efir') przest. przestraszyć.

afeard i **afeared**, adj. (efird') przest. przestraszony, zaniepokojony.

Afer, s. (ej'fer) afryk, wiatr południowy.

affability, s. (ef'abil'iti) rozmowność, uprzejmość, grzeczność, w szcz. osoby stojącej społecznie wysoko wobec osoby będącej na niższym stanowisku.

affable, adj. (efabi') rozmowny, uprzejmy, łaskawy, przystępny, grzeczny, ob. **affability**.

affableness, s. (-'nes) rozmowność, łaskawość, grzeczność, w szcz. wobec osoby stojącej społecznie niżej.

affably, adv. (ef'abli) uprzejmie, łaskawie, z życzliwą protekcją, pro-

affair, s. (efer') 1) interes, sprawkę, cypnie.

wa, przedmiot rozpraw; 2) afery, zajście; **love a.** miłość; **a. of honor** sprawa honorowa, pojedynek; 3) afery, sprawa sensacyjna; 4) woj. spotkanie, czynność wojska nie dosyć ważna by zasługiwała na miano bitwy.

affamish, vi. (efe'misz) przest. umierać z głodu, umrzeć z głodu.

affamish, vt. przest. głodzić, załodować.

affect, s. (efekt') przest. stan zdrowia, nastrój cielesny; 2) przest. afekt, miłość.

affect, vi. (efekt') 1) przest. być skłonny, lubić; 2) r. afektować, przesadnie udawać.

affect, vt. 1) przest. dążyć, starać się o (acc.); 2) przest. obdarzać afektem, kochać, lubić; 3) uczęszczać, obcować; 4) okazywać z afekcją przynależność (do stronniczości, kierunku itp.); 5) udawać, przyjąć nie swój wygląd lub wyraz; 6) wpływać na (acc.), wywierać wpływ na, wzruszyć, obchodzić; 7) pr. szk. zająć (własność dłużnika); 8) przest. przeznaczyć do specjalnego użytku.

affectation, s. (efektej'szn) 1) przest. dążenie do (gen.), staranie się o (acc.); 2) przest. miłość, afekt; 3) afektacja, okazywanie wrażeń jakie nie są prawdziwe, przesadne udawanie; 4) przest. specjalne przeznaczenie.

affected, part. adj. (efekt'yd) 1) przest. a.) upragniony, b) pożądaný, c) kochany; 2) afektowany, sztuczny, nieprawdziwy, udany; 3) skłonny; 4) dotknięty (np. chorobą); będący pod wrażeniem, pozostający pod wpływem, z by, dawniej z **with**; 6) tylko w Ang. specjalnie przeznaczony lub używany do czego; 7) mat. złożony z wyrazów zawierających niewiadomą w rozmaitych potęgach, np. **a. equation**.

affecter, s. (-'ter) 1) przest. osoba kochająca; 2) r. osoba dążąca, starająca się, w szcz. udająca zaletę, jakiej nie posiada.

affectible, adj. ('tybi) mogący wpadć pod wpływ, mogący być dotknięty.

affectibility, s. (efektibi'li) możność lub skłonność dostania się pod

wpływ działania. wrażenia, wzruszenia.

affectible, adj. (efek'tybi) mogący wpadć pod wpływ, mogący być dotknięty.

affecting, adj. (-'tin ~) 1) przest. kochający; 2) przest. afektowany, udający zalety jakich nie posiada; 3) wywierający wzruszenie lub wrażenie, zdolny wzruszyć.

affection, s. (efek'szn) 1) przywiązanie; 2) uczucie względem drugiej osoby przyjazne lub nieprzyjazne, zwykle pl.; 3) wpływanie na uczucie lub opinię; pozostawanie pod wpływem; 4) ożywione okazywanie uczuć; 5) skłonność, tendencja; 6) med. dolegliwość, choroba, zajęcie (chorobowe); 7) własność, właściwość (przedmiotu), 8) psych. uczuciowy pierwiastek świadomości; 9) przest. afektacja.

affection, vt. lubić, uczuć afekt do (gen.), czuć przywiązanie.

affectionate, adj. (-'szjonejt) 1) przest. uprzedzony, pod silnym wrażeniem, zapalczywy, wytrwały, uparty; przywiązany, przyjazny; ukochany; 2) kochający; 3) staranny, czuły, **a. care** czuła opieka.

affective, adj. (-'tiw) 1) przest. wzruszający 2) pobudzający uczucie, uczuciowy, budzący uczucie; 3) psych. dotyczący uczuć, uczuciowego pierwiastka stanu umysłowego.

affeer, vt. (efir') pr. (przest.) ustanowić sumę (odszkodowania), nałożyć, ograniczyć do sumy godziwej; ustalić.

afferent, adj. (effe'rent) fizjol. wiodzący, wprowadzający do wnętrza narządu, w przec. **effluent**; **a. vessels** naczynia wiodzące, **a. nerves** nerwy wiodzące, donoszące wrażenia z zewnętrznych narządów do mózgu.

affettuosamente, adv. (afetuo'zo, wł.) muz. z uczuciem.

affiance, s. (efaj'ens) 1) zaufanie, wiara; 2) przyrzeczenie wierności, umowa małżeńska.

affiance, vt. 1) r. przyrzec uroczyste, zobowiązać się uroczystie; 2) zawrzeć umowę małżeńską, zaręczyć się.

affiancer, s. (-er) osoba spisująca umowę małżeńską dwójga osób.

affiant, s. (efaj'ent) pr. (tylko w St. Zj.) zeznający, osoba składająca oświadczenie pod przysięgą, ob. **affidavit**.

affiche, s. (efisz'; fr. affiche, czyt. afisz') afisz, plakat, pisane lub drukowane ogłoszenie, umieszczone na desce lub na murze.

affidation, s. (efidej'szen) r. przyrzeczenie wierności, zaręczyny.

affidavit, s. (efidej'wit) pr. zaprzysiężone oświadczenie lub zeznanie, uczynione przed notariuszem lub władzą uprawnioną do przyjmowania przysięgi; **a. of verification** krótkie oświadczenie pod przysięgą potwierdzające prawdę twierdzeń zawartych w skardze bez powtarzania owych twierdzeń w całej rozciągłości.

affiliate, s. (efil'jejt) członek, spółnik, zrzeszenie przyłączone do drugiego, filia.

affiliate, vi. przyłączyć się, z **with**, np. **affiliated with the Bakers' International Union**.

affiliate, vt. 1) przyjąć za syna lub córkę, w szcz. o dziecku nieślubnym; 2) połączyć (w badaniach genealogicznych) w drodze przynależności rodzinnej; 3) przyjąć w bliski związek, zjednoczyć, przyjąć jako członka lub gałąź.

affinal, adj. (efaj'neł) powinowaty, przynależny do rodziny wskutek małżeństwa, nie od urodzenia.

affine, adj. (efajn') powinowaty, należący do rodziny wskutek małżeństwa, nie od urodzenia.

affine, s. powinowaty (m), powinowata (f).

affined, adj. (efajnd') powinowaty, spowinowacany.

affinitive, adj. (efi'nityw) spowinowacany, bliski.

affinity, s. (efi'niti) 1) powinowactwo, stosunek rodzinny męża lub żony względem krewnych żony lub męża, z **between**, **with** lub to, różni się od pokrewieństwa, ob. **consanguinity**, jednak w pr. kan. może stanowić kanoniczną przeszkodę małżeńską, **impediment**, ob. **relationship** i **kinship**; 2) bliskość, podobieństwo, umysłowe lub moralne pokrewieństwo, stąd: filol. pokrewieństwo języków pochodzących od wspólnego pnia, biol. pokrewieństwo między rasami, gatunkami itp., pochodzącymi od wspólnego pnia, psych. związek między pojęciami, np. podobieństwo, spir. siła przyciągająca dwie osoby ku sobie, oraz każda z tych dwóch osób względem drugiej, chem. powinowactwo chemiczne, ob. **chemism**, właściwość i zdolność (prawo przyrodzone) pewnych pierwiastków łączenia się z pewnymi innymi pierwiastkami w nowe związki; 3) mat. stosunek między figurą w płaszczyźnie a jej obrazem utworzonym za pomocą rzutu równoległego na inną płaszczyznę lub na inną płaszczyznę w przestrzeni; **a. constant** chem. fiz. stała powinowatych, stosunek powinowactw chemicznych dwóch przeciwnych działań w reakcji dającej się napowrót odwrócić (przywrocić do pierwotnego stanu).

affirm, vt. (efirm'); ad- do-, przy- i firmus i. mocny) 1) umocnić, zatwierdzić; pr. podtrzymać w wyższej instancji wyrok, orzeczenie itp. władzy niższej jeszcze nie prawomocne; 2) twierdzić pozytywnie (w przec. **deny** zaprzeczać), potwierdzić, oświadczyć potakująco czyli pozytywnie; 3) pr. zeznawać potakująco, potwierdzić przez zeznanie.

affirmable, adj. (efir'mebl) dający się potwierdzić, mogący być potwierdzony, z of (przez).

affirmably, adv. (-i) jak da się potwierdzić, w sposób dający się potwierdzić.

affirmance, s. (efir'mens) 1) potwierdzenie, ratyfikacja, zatwierdzenie, uprawnienie orzeczenia jeszcze nie prawomocnego; 2) twierdzenie.

affronté, adj. (afronte') her. 1) oko w oko, twarzą w twarz; 2) twarzą do widza.

affirmant, adj. (efir'ment) twierzący, potwierdzający.

affirmant, s. kto lub co potwierdza.

affirmation, s. (efirmej'szn) 1) zatwierdzenie, ratyfikacja; 2) twierdzenie pozytywne, w przec. **denial** lub **negation** zaprzeczenie; 3) twierdzenie, zapewnienie, np. sprzedawcy o stanie przedmiotu sprzedaży; 4) pr. przyrzeczenie złożone w sądzie pod rygorem kary za krzywoprzysięstwo przez osobę odmawiającą przysięgi ze względów religijnych; 5) log. twierdzenie, zdanie pozytywne, zdanie potakujące, w przec. **negation** zaprzeczenie.

affirmative, adj. (efir'metyw) 1) przest. zgodny, dogmatyczny; 2) potwierdzający, pozytywny, odpowiadający „tak”, w przec. **negative** zaprzeczający; 3) zatwierdzający, ratyfikujący, podtrzymujący prawomocność; 4) log. wyrażający twierdzenie potakujące; 5) mat. dodatni, mający być dodanym, w przec. **negative** ujemny, mający być odciągniętym; a. **defense** pr. obrona przyznająca fakty zawarte w oskarżeniu podane przez drugą stronę, lecz wprowadzająca nowy materiał obalający oskarżenie.

affirmative, s. 1) kto lub co potwierdza, to **vote in the a.** głosować „tak”, głosować „za”; 2) potwierdzenie, potakiwanie; 3) log. twierdzenie pozytywne, twierdzenie potakujące.

affix, s. (efiks') 1) przest. nalepka, afisz; 2) przyczepka, w szcz. gram. przedrostek i przyrostek, **prefix** i **suffix**; 3) ozdóbka dodana w budownictwie, w ceramice, w robotach spiżowych itp.

affix, vi. (efiks) r. przyczepić się, z to.

affix, vt. przytwierdzić, przybić, przypiąć, dołączyć; a. **seal** przybić pieczętkę (dawniej przyczepiano do dokumentu pieczęć woskową wylaną na wstążce lub pergaminie, stąd a. przest. przywiązać, związać, łączyć, the **superstition affixed to that castle, the idea affixed to his name.**

affixture, s. (-'cier) 1) przyczepienie, przytwierdzenie; 2) r. rzecz przyczepiona, rzecz przytwierdzona.

afflate, vi. (eflejt') przest. dmuchać, dać.

afflation, s. (eflej'szn) dęcie, dmuchanie; duch, wetchnięcie; natchnienie.

afflatus, s. (-'tes) 1) dech, powiew wiatru; 2) boskie udzielenie świadomości, nadprzyrodzona podnieta, natchnienie, inspiracja.

afflict, vt. (eflikt') 1) przest. uderzyć, dotknąć, pognębić, upokorzyć; 2) ciężko dotknąć (chorobą, zmartwieniem).

afflicting, part. adj. ('in ~) dotkliwy, bolesny, pogrążający w żalu, w bólu, w nieszczęściu itp.

afflictingly, adv. (-li) dotkliwie, boleśnie, w zmartwieniu.

affliction, s. (eflikt'szn) 1) przest. martwienie się, unartwienie; 2) strapienie, zgryzota, dopust, nieszczęście; 3) powód strapienia (cho-

roba, ból, straty itp.); 4) astrol. niepomysłne położenie planety.

afflictive, adj. (eflikt'tyw) bolesny, dotkliwy, trapiący, dolegliwy.

afflictively, adv. (eflikt'tywli) boleśnie, dotkliwie, trapiąco, z dopustem.

affluence, s. (ef'ljuens) 1) dopływ, przyływ, wpływ; 2) obfitość, mnogość, bogactwo.

affluent, adj. (ef'ljuent) 1) przepływający, wpływający, płynący obficie; 2) obfity, mnogi, zamożny, bogaty.

affluent, s. dopływ (rzeki).

affluently, adv. (-li) obficie, bogato.

affluentness, s. (-nes) r. obfitość, zamożność, zasobność, bogactwo.

afflux, s. (ef'leks) dopływ, przyływ, także przen.

afforce, vt. (efors') 1) przest. a) zmusić, przymusić, narzucić; b) gwałcić, niewolić; c) usiłować, próbować, wysilać się; 2) wzmocnić, w szcz. przez dodanie (np. do trybunału sądowego albo do ławy przysięgłych) specjalnie kwalifikowanych członków.

afforcement, s. (efors'ment) 1) fortyfikacja, forteca; 2) wzmocnienie, zasilenie.

afford, vt. (eford') 1) przest. doprowadzić do celu, wykonać, zdziałać; 2) wydać, dostarczyć jako wyniku przyrodzonego, **sunflowers a. oil, the earth affords wheat**, w przen. **this climate affords calmer retreats, he affords his goods cheaper than his competitor**; 3) wytrzymać z **can, may** itp., stać kogo na co z **acc.** lub z **inf.**, **he can a. the trip to Europe, she may a. to pay damages** stać go na podróż do Europy, stać ją na zapłacenie odszkodowania.

afforest, vt. (efo'rest) zalesić.

afforestation i **afforestationment**, s. (efo'restej'szen, -restment) zalesienie.

affranchise, vt. (efran'czajz) nadać wolność, oswobodzić, emancypować; nadać prawo głosowania.

affray, vt. (efrej') 1. przest. zakłócić spokój, zaniepokoić; 2) przestraszyć, odstraszyć, wystraszyć.

affray, s. 1) przest. zakłócenie spokoju, zaniepokojenie, atak, przestraszenie; 2) hałaśliwa kłótnia i bójka, ob. **fray**; 3) pr. bójka w miejscu publicznym połączona z zakłóceniem spokoju publicznego.

affreight, vt. (efrej't') wynająć sobie okręt lub t. p. do przewiezienia towaru.

affreighter, s. (efrej'ter) wynajemca okrętu lub tp. dla przewiezienia towaru.

affreightment, s. (efrej'tment) zakontraktowanie okrętu dla przewiezienia towaru, ob. **general ship**.

affright, vt. (efraj't') przestraszyć, przerazić.

affright, s. przerażenie, ob. **apprehension** obawa, **fear** trwoga, **terror** strach, 2) powód przerażenia, przedmiot przestraszenia.

affrightful, adj. (-'fuł) przest. straszny, okropny, przerażający.

affrightfully, adv. (-li) przest. strasznie, okropnie, przerażająco.

affront, s. (efrunt') 1) przest. spotkanie (przyjazne lub wrogie); 2) afront, rozmyślne wyrządzenie jaskrawej niegrzeczności komuś obecnemu, dotkliwe zlekceważenie osoby obecnej; 3) przest. wstyd, hańba.

affront, vt. (efrunt') 1) uczynić komuś (acc.) afront, dotkliwie obrazić przez jaskrawe lekceważenie, niegrzeczne zachowanie się z zamiarem okazania lekceważenia, 2) przest. zmierzyć się bez trwogi oko w oko, 3) stanąć przed kim oko w oko, mieć front ku, wychodzić na (o oknach, domach), 4) ustawić oko w oko.

affrontive, adj. (-'iw) lekceważący, czyniący afront, mający na celu wyrządzenie afrontu, obelżywy, obrażający, ubliżający.

affrontively, adv. (-li) z zamiarem wyrządzenia afrontu, obraźliwie.

affuse, vt. (efjuz') r. wylać, nalać.

affusion, s. (efju'zen) nalewanie, polewanie, kropienie jak na chrzcie, w szcz. med. polewanie, kąpiel polewana, metoda lecznicza polegająca na polewaniu wodą lub innym płynem ciała całego lub jego części.

affy, vi. (efaj') przest. zaufać.

affy, vt. (efaj') 1) przest. zwierzyć się, ufać; 2) zaręczyć się, zaślubić, połączyć się węzłem ufności; 3) zaprzysiąc.

Afghan, adj. (ef'gan) afgański, dotyczący Afganistanu.

Afghan, s. (ef'gan) Afgan (m), Afganka (f), mieszkaniec Afganistanu, w szcz. w ściślejszym znaczeniu panująca rasa, pochodząca rzekomo od Izraelitów zabranych do niewoli przez Nebuchodnozora i zwąca się Durani; resztę ludności Afganistanu tworzą: Puchtun lub Patan o krwi częściowo indyjskiej, Ghilzai — tureckiej, Tażik — perskiej i mongolskiej, Kafir — greckiej; 2) urzędowy język afgański zwany pasztu; 3) a. afgan, rodzaj tkaniny, dywanu, okrycia.

afgod, s. (ef'god) bóg, bożyszcze.

afield, adv. (efild') 1) w polu, na polu, w szczyrim polu; 2) za światem, na manowcach.

Afifi, (efi'fi) Afifi, karle plemię w Afryce Podzwrotnikowej.

afire, adj. (efajr') płonący.

afire, adv. (efajr') w ogniu.

A.F.L. skrót American Federation of Labor, amerykański związek robotniczy, Amerykańska Federacja Pracy.

aflake, adj. (eflejm') płonący.

aflake, adv. w płomieniach.

afloat, adj. (eflo't) 1) płynący — na morzu, płynący na wolnej wodzie; mar. płynny; 2) unoszony przez powódź; 3) przen. niustalony, będący bez kierownictwa, będący (przen.) na wodzie, **the entire project is a.**; 4) krążący, **a rumor is a.** krąży pogłoska.

afloat, adv. na wolnej wodzie, na otwartym morzu, na okręcie, na falach (powodzi); mar. płynnie.

afoot, adv. (efu't) pieszo, przen. w ruchu, w rozwoju, w pochodzie.

afore, adv. (efor') 1) przest. dawniej, przedtem, ob. **fore**; 2) mar. na przdzie (okrętu); 3) pr. poprzednio, powyżej, **aforesaid** wywymieniony.

afore, conj. (efor') przest. nim, zanim.

afore, prep. (efor') przest. przed.

aforesaid ob. **afore**, adv.

aforethought, adj. (efor'ot) z góry obmyślany, rozmyslny, pr. **malice** a. zły zamiar z góry obmyślany (jest konieczny do ustawowego pojęcia zbrodni morderstwa).

aforethought, s. (efor'ot) rozmyśl, namysł (z góry).

afortiori, (eforszjo'ri, i. z silniejszego, scil. argumentu) tym bardziej, tym dowodniej; log. dowód z przesłanek mniej silnych tym pewniejszy wobec przesłanek silniejszych.

afoul, adv. (efaul') w zderzeniu, w niepowodzeniu, w przykrym zajściu.

afraid, adj. (efrejd') będący w obawie, zatrwożony, przestraszony; **I am a.** obawiam się; używane bardzo często bez istotnego uczucia trwogi, jako grzecznościowy frazes dla osłodzenia odmowy, **I am a. I cannot come** żałuję że nie mogę przyjść, niestety nie przejdę.

afreet, s. (efrit' lub ef'rit; ar. ifrit) mit. ar. potężny zły duch, szatan, złośliwy olbrzym.

afresh, adv. (efresz') na nowo, znowu, jeszcze raz, od nowa.

African, adj. (ef'riken) afrykański, dotyczący Afryki, pochodzący z Afryki; **A. almond** krzew pld.-af. **BRABEUM STELLALIFOLIUM** z rodziny owelkowatych, **PROTEACEAE**, oraz jego orzech jadalny gdy upieczony; **A. ammonian** żywica pld.-af. roślina **FERULA TINGITANA**; **A. fever** 1) malaria; 2) gorączka stawowa zwana w Afr. **dengue**, w Ang. (prawdopodobnie skoślawione) **dandy**; **A. hair** włókno jedynę europejskiej palmy **CHAMÆROPS HUMILIS** (w Hiszp. pld.), **A. lethargy** śpiączka afrykańska, ś. podzwrotnikowa, ś. świdrowcowa; **A. Latin** hist. kość. styl języka łac. używany w pierwszych przekładach biblij; **A. Methodist Church** kilka murzyńskich odłamów Kościoła metodyskiego w St. Zj.; **A. rose** dziki mak polny, **PAPAYER RHOEAS**; **A. saffron** 1) szafran podrabiany przez dodanie kwiatów innych roślin, jak **CARTHAMUS TINCTORIUS** i **CALENDULA OFFICINALIS**; 2) pld.-af. krzew z rodziny trędzikowatych, **SCROPHULARIACEAE**, **LYPERIA CROCEA**, oraz barwnik pomarańczowy otrzymywany z jego kwiatu; **A. school** hist. kość. szkoła filozoficzna, której najwybitniejszymi przedstawicielami są Tertullian i Arsobius, ojcowie Kościoła (w. II i III); **A. Star** Gwiazda Afrykańska, order Leopolda II (1888) za zasługi oddane państwu Kongo; **A. tea** kat. krzew **CATHA EDULIS** z rodziny trzmielinowatych, **CALATRACEAE**.

African, s. Afrykanin, rodowity Afrykanin, także członek jednej z ras afrykańskich; rasy afr.: na pld. kaukaska składająca się z semitów i hamitów, na pld. murzyńska skła-

dająca się z murzynów sudańskich (Sudan i okolica podzw.), bantu (poniżej równika), negrytów (pigmejów), hotentotów i buszmanów; f. Afrykanka, tytuł sławnej opery Meyerbeera.

Africanism, s. (af'rikanizm') hist. kość. afrykanizm, właściwości i styl pierwszych ojców Kościoła, ob. **African Latin**.

Afridi, s. (afri'di) pl. **Afridi** i **Afridia** (afri'di, -e) afryda, członek wojowniczego plemienia górali afgańskich w okolicy pogranicznej przełęczy **Chajbar** (**Khaibar**) **Pass**.

Afrikander, s. (afriken'der) afrykander, rodowity obywatel pld.-afr., rasy białej, w szcz. pochodzenia holenderskiego lub hugenockiego; **A. Bond** polityczny związek afrykandów (1882-1911) rozwiązany po utworzeniu Związku Pld.-Afr.

Afrikanderism, s. (-izm') zasady i polityka Afrikander Bondu.

Afro-, przedr. afrykańsko-.

Afro-American, adj. (ef'ro-ame'riken) afrykańsko-amerykański, dotyczący murzynów St. Zj.

Afro-European, adj. (-juropi'en) dotyczący rasy śródziemnomorskiej.

Afro-European, s. osobnik rasy śródziemnomorskiej.

Afrozgæa, s. (afrodzi'ja) zoogeog. strefa etiopska.

Afrozgæan, adj. (-en) zoogeog. dotyczący fauny strefy etiopskiej.

aft, adj. (aft) mar. dotyczący tylnej części okrętu.

aft, adv., mar. na tyle (okrętu), ku tyłowi (okrętu, ob. **astern**, **abaft**).

aftaba, s. (efta'ba) aftaba, ozdoba metalowe naczynie z rączką i dziobem (lejkem) do polewania rąk przed jedzeniem i po jedzeniu używane w Persji i Indiach.

after, adj. (af'ter) 1) późniejszy, in **a. years**; następujący, dodatkowo; 2) tylny, w szcz. mar. bliżej tyłu okrętu, **a. body** tylna część kadłuba, **a. cabin** tylna kabina, **a. deck** tylny pokład, **a. frame** wręga rufowa, **a. hatchway** luka tylna, **a. hold** wnętrze tylnie, **a. hoods** arkusze przytylnicowe, **a. leech** krawędź tylna, **a. leech rope** obrób tylny (żagla), **a. peak** skrajnik rufowy, **a. peak tank** zbiornik skrajnika tylnego, **a. post** tylnica sterowa, **a. tank** zbiornik tylny, **a. yards** reje tylnie, **a. bay** głowa dolna (słuz).

after, adv. później, po czymś, za czymś, (co do czasu i co do miejsca, **he came a. przyszedł** później).

after, conj. po tym kiedy, po tym skoro; **he came a. I had gone** przyszedł po moim odejściu (przyszedł, skoro ja byłem poszedł).

after, prep. po, za (porządek w ruchu w czasie lub miejscu); **day a. day** dzień po dniu, dzień za dniem, dzień w dzień; po, o, **a. the battle** po bitwie; **what is he a. ?** o co mu chodzi? po co on sięga? **the sheriff is a. his man** szeryf poszukuje winowajcy, **he sent a. his daughter** posłał po córkę, **she inquired a. her father** dopytywała się o ojca; po i wskutek, po i mimo, **a. what hap-**

pened I took some precautions po tym co się stało (wskutek tego ...) poczyniłem pewne zarządzenia ostrożności, **a. all the advice you did it** po tylu radach (mimo ...) tyś to zrobił; po, za (abl.), za przykładem, wzorem, według (gen.) **a. the old fashion** według starej mody, starym zwyczajem, **he took a. his father** wdał się w ojca, (odziedziczył po ojcu), **he acted a. his kind** zachował się zgodnie z przykładem ludzi tego pokroju; po, z pochodzenia, **a. all z tym wszystkim**, mimo to; **to call a. nazwać** po (abl.) według (gen.).

after- przedr. w słowach złożonych ma znaczenie podane w wyjaśnieniach **a. adj. adv. conj. prep.**; następstwa w czasie lub miejscu, czasem w zrozumieniu niższości rangi lub braku wartości wskutek spóźnienia, np. **afterwit** (esprit d'escalier).

afterbirth, s. (a. bezg) med. poporód, łożysko, placenta z błonami wysuwana z łona po porodzie.

afterblow, s. (a. blo) 1) dodatkowe uderzenie; 2) podmuch, w zasadniczym procederze Bessemerowskim przedłużenie nadmuchiwania po zupełnym utlenieniu węgla. ażeby utlenić i oddzielić fosfor.

afterborn, adj. 1) urodzony po śmierci ojca lub matki; 2) urodzony później, młodszy; 3) pr. rz. urodzony po wykonaniu testamentu ojca.

afterborn, s. 1) pogrobiek, przest. pogrobowiec; dziecko urodzone po śmierci ojca lub matki; 2) młodszy syn, młodsza córka; 3) pr. rz. dziecko urodzone po wykonaniu testamentu ojca.

afterbrain, s. (a. brejn) ob. **metencephalon**.

afterburning, s. (a. ber'nin *) dopalanie, mech. w maszynach wewnętrznie-spalinowych powolne i stopniowe spalanie materiału wybuchowego w tłokach po przeminięciu maksimum napięcia wybuchu; stanowi ono stratę termodynamiczną.

aftercast, s. (a. kast) rzut po ukończeniu gry, spóźniony wysiłek, coś zgola zbytelnego i spóźnionego, mustarda po obiedzie.

aftercataract, s. (a. ke'terekt) med. katarakta następowa, zaćma następna, zaćma następowa.

afterclap, s. (a. klap) dobitka, niespodziewane a przykre wydarzenie kiedy wydawało się że niemiła sprawa już ukończona, **as an a. na dobitkę**.

aftercooler i **after-cooler**, s. (a. ku'ler) mech. ochładzacz.

aftercrop, s. (a'-krap) drugi zbiór (na tym samym polu w tym samym roku).

aftercrop, vt. zbierać drugi plon (na tym samym polu w tym samym roku).

afterdamp, s. (a. demp) pogaz, duszący gaz pozostały w kopalni po wybuchu od samozatlenienia, przeważnie dwutlenek węgla.

after-dinner, adj. (a. di'ner) poobiedni; **a. speech** przemówienie wygłoszone; **a. speech** przemówienie wygłoszone po obiedzie.

afterfeed, s. (a. fid) potraw. łąka po skoszeniu użyta na pastwisko.

aftergame, s. (a. gejm) druga gra, partia rewanżowa (dla dania możliwości rewanżu lub poprawy; a. at Irish gra podobna do backgamon).

afterglow, s. (a. glo) poświata, blask pozostały po świetle które już zanikło np. niebo zachodnie po zająsci słońca.

aftergrass, s. (a. gres) potraw, trawa odrastająca po skoszeniu.

aftergrowth, s. (a. groź) drugi zbiór, dodatkowy urost, przen. dalszy wynik, konsekwencja, odrost.

afterguard, s. (a. gard) mar., przest. tylna straż, na dawnych żaglowcach strażnik pilnujący tylnych żagli.

afterimage, s. (a. i'medż) powidok, wrażenie optyczne, czucie następce po nagłym usunięciu obrazu, jakoby się jeszcze obraz widziało; jeżeli barwy światła i cienie są te same co widziane — **positive** dodatni; jeżeli na odwrót (cienie jako światła, światła jako cienie) — **negative**, ujemny, negatywny; jeżeli w kolorach dopełniających — **complementary**, dopełniający, kiedy np. widziemy w powidoku zielony kolor obrazu czerwono; wreszcie **transferred**, przeniesiony, jeżeli obraz, widziany jednym okiem, wywołuje powidok w drugim.

aftermath, s. (a. ma; potraw, otawa, drugi pokos trawy na siano, ob. **rowen**, przen. następstwo, skutek.

aftermilk, s. (a. młk) ostatek mleka przy dojeniu.

aftermost, adj. (a. most) najtylniejszy, umieszczony najdalej w tył, na samym tyle, ob. **foremost**, mar. położony najbliższej rufy, na tylnym końcu okrętu.

afternoon, adj. (a. nun') popołudniowy; a. **lady** bot. dziwacznicza, MIRABILIS, z rodziny nocnicowatych, NYCTAGINACEAE, otwierających kwiat wieczorem, ob. **Four-o'clock**; a. **man** przest. pijak, (zaczynający pić przed wieczorem).

afternoon, s. popołudnie, pora dnia od południa do wieczora.

afterpain, s. (a. pejn) med. poból, ból następujący po operacji lub po porodzie, w szcz. bóle poporodowe, bóle poporodowe.

afterpeak, s. (a. pik) mar. skrajnik rufowy.

afterpiece, s. (a. pis) 1) dodatkowa sztuczka, zazwyczaj skiecz lub farsa jednoaktowa, dodana na zakończenie przedstawienia teatralnego; 2) budowa okrętów, drzewo użyte na tylny koniec drewnianego steru.

after sensation, s. (a. sensej'szen) psych. wrażenie następce, wrażenie zmysłowe trwające lub powtarzające się po ustaniu działania źródła wrażenia.

aftershaft, s. (a. szeft) zool. podstosina, HYPORHACHIA, drugie piórko, wyrastające niektórym ptakom tuż u nasady pióra, ob. **feather**.

aftershafted, adj. (-yd) zool. zaopatrzony w podstosinę, w drugie piórko.

aftershock, s. (a. szak) dodatkowy wstrząs, w szcz. przy trzęsieniu ziemi.

aftertaste, s. (a. tejst) posmak, smak pozostający w ustach po zjedzeniu lub wypiciu.

afterthought, s. (a. żot) pomysł po niewczasie, myśl spóźniona, rozmyśl, zastanowienie; późniejsze rozmyślanie o zająsci lub uczynku.

aftertime, s. (a. tajm) przyszłość.

aftertouch, s. (a. tecz) następce wrażenie dotyku, fizjol. wrażenie trwające jeszcze czas jakiś po ustaniu rzeczywistego nacisku.

aftervision, s. (a. wi'żyn) postrzeżenie (percepcja) powidoku, ob. **afterimage**.

afterswarm, s. (a. suarm) następny rój, następne roje.

afterswarming, adj. (-in ~) rojący się po wyjściu pierwszego roju z ula.

afterwash, s. (a. uosz) mech. dopłukanie, w waterklozecie, drugi prąd wody, zostający w miednicy, po spłukaniu jej przez prąd pierwszy.

afterwise, s. (a. uajz) mądry po niewczasie, mądry po szkodziu.

afterwit, s. (a. uit') dowcip po niewczasie, pomysł spóźniony, esprit d'escalier (czytaj espri deskalie', dosłownie: dowcip ze schodów, pomysł jaki przychodzi za późno, na schodach).

afterwitted, adj. (-yd) myślący po niewczasie, dowcipny po niewczasie.

Ag, skrót chem. pierwiastek ARGENTUM, srebro.

ag- przedr. ad asymilowany przed następującym g.

aga, agha, s. (a'ga, tur.) dawniej tytuł oficera tureckiego wysokiej rangi; obecnie tytuł nadawany i niższym urzędnikom; także w użyciu jako tytuł oddawany z grzeczności na znak szacunku.

Agag, s. (e'ejg) bib. Agag, król Amalechitów, któremu król Saul wbrew nakazowi boskiemu darowuje życie; następnie ginie z ręki Samuela; w satyrze Drydena „Absalom and Achitophel” tak nazwany jest sędzia Edmund Berry Godfrey.

again, adv. (egen', nie egejn') 1) wzajemnie, napowrót; 2) na nowo, jeszcze raz; 3) dwa razy (tyle), drugi raz (tyle, tak) dwakroć; 4) jednak, choć z drugiej strony; 5) ponadto, dalej, prócz tego; a. **and a**. częstokroć, raz po raz.

again, agains, prep. (egen', egejn') przest. ob. **against**.

against, prep. (egenst', nie egejnst') 1) wprost naprzeciwko; 2) o (coś, przeciwko (czemu) np. uderzać; 3) przeciwko, w opozycji; 4) przest. wobec; a. **the grain** i a. **the hair** na przekór, przeciwko (czyjemuś) upodobaniu, a. **the sun** od zachodu ku wschodowi (w kierunku przeciwnym pozornemu kierunkowi biegu słońca).

agalactia, s. (egalek'szie; a. p. i gala, galaktos, gr. mleko) med. niedostatek lub zupełny brak mleka matczynego po porodzie.

agalactous, adj. (-tez) bezmleczny.

Agalena, s. (e'gali'na) zool. agalena, osobnik z rodziny pajaków Agalenidae.

Agalenidae, s. pl. (e'galini'di) zool. rodzina pajaków o dużej i dobrze wyodrębnionej głowie i dużych kądzielnikach; przedza siatkę w kształcie lejka, na którego dnie pajak się ukrywa.

agalite, s. (e'galajt) min. egalit, delikatna i włóknista odmiana taliku, t. 1, c. w. 2.8.

agallochum, s. (age'lokom) bot. rajske drzewo, AQUILARIA AGALLOCHA, roślina wsch.-azjat., dwuliścienna, z rzędu mirtowych, MYRTALES z rodziny wawrzynkowatych. THYMELÆACEAE, palona jako kadzidło na Wschodzie. biblijne kadzidło „aloesowe”, także **agalloch**, **agal-wood**, **eaglewood**, **eagles-wood** i (mylnie) **aloes weed wood**.

agalma, s. (age'l'ma) pl. **agalmata** (age'l'mete) 1) pr. odcisk na pieczęci; 2) mit. kl. posąg boga lub bogini, w szcz. dzieło sztuki złożone jako ofiara w świątyni, odr. posagu śmiertelnika, **andrias**.

Agama, s. (e'gama) zool. agama, rodzaj jaszczurek typowy dla rodziny Agamidæ, ob.; a. osobnik tego rodzaju.

agamæ, s. pl. (aga'maj i ega'mi; a. p. i gamos gr. małżeństwo) bot., przest. dawna nazwa skrytopciowych, ob. **Cryptogamæ**.

agame, adv. (egejm') w zabawie, w grze, żartem, niby.

Agamemnon, s. (egamem'non) mit. kl. Agamemnon, król Miceny, syn Atreusza, brat Menelausa, wódz wyprowadzący trojańską, opisaną w „Iliadzie” Homera; powrót z Troi i śmierć z ręki żony Kłitemnestry i jej kochanka stanowi treść tragedii Eschilosa (525-456) „Agamemnon”, ob. **Iphigenia**, **Orestes**.

agami, s. (e'gami; nazwa pld. amer. indiańska) agami, PSOPHIA CREPITANS, duży ptak o złocistej piersi, oswojony przez Indian pld. Amer. w Gujanie, rodzina żorawi, GRUIDAE.

agamic, adj. (age'myk; a. p. i gamos. gr. małżeństwo) biol. 1) bezpłciowy; 2) dzieworódzcy, **parthenogenetic**, rozradzający się bez zapłodnienia, jak niektóre skorupiaki i owady; 3) bot. skrytopciowy, **cryptogamic**, jak paproć, grzyb itp.

agamically, adv. (-eli) 1) bezpłciowo; 2) dzieworódzco; 3) bot. skrytopciowo.

Agamidæ, s. pl. (egami'di) zool. rodzina jaszczurek rzędu LACERTILIA, gromady gadów. REPTILIA, żywią się roślinami i owadami, mają często dziwaczne kształty; niektóre mają jasne ubarwienie, czasem zmieniające się; tu należą **agama**, **draco**, **moloch**, ob.

agamogenesis, s. (e'gamodże'ne-zys) biol. 1) dzieworództwo; 2) reprodukcja bezpłciowa.

agamogenetic, adj. (e'gamodżine'tik) dzieworódzcy.

agamogenetically, adv. (-eli) dzieworódzco.

agamoid, adj. (e'gamoid) podobny do agamy.

agamoid, s. jaszczurka podobna do agamy.

agamospore, s. (ega'mospor) bot. spora dzieworódca, spora powstała dzieworódczo.

agamous, adj. (e'gamez) bot. skrytopciowy, ob. **agamic**, **cryptogamous**.

agamy, s. (e'gami) bezżeństwo, brak ślubu, nieuznawanie ślubów w szcz. przy utrzymywaniu stosunków płciowych.

aganglionic, adj. (agenglia'nik) zool. pozbawiony zwojów nerwowych, **ganglion**, pl. **ganglia**.

agapanthus, s. (egapen'żes) bot. tulipan afrykański, lilia afrykańska, **THULBAGIA AFRICANA**, roślina pld.-afr. z rodziny liliowatych, **LILIACEAE**, hodowana w ogrodach wszędzie dla pięknego kwiatu niebieskiego lub fioletowego, ob. **Thulbagia**.

agape, adj. (agejp') zdumiony, wyciekający, przestraszony, zagapiony.

agape, adv. ze zdumieniem, z wyczekiwaniem, z przestrachem, pot. z rozdziawioną gębą.

agape, s. (egej'pi) pl. **agapae**, (age'pi i ege'paj; agape gr. miłość, pl. agapaj gr. uczta przyjacielska, wieczera pokoju) agapa, hist. kość. w pierwszych wiekach chrześcijaństwa wieczera na pamiątkę Ostatniej Wieczery; obchód prócz wieczery po komunii obejmował modlitwy, śpiewy, czytanie ustępu z biblii, i kończył się świętym pocatunkiem; skutkiem nadużyć Kościoła zabronił a.

Agapemone, s. (e'gape'mony) hist. kość. Agapemone, religijna gmina komunistyczna w rodzaju wspólnego klasztoru dla obu pici, założona w 1846 przez pastora Starkey'a i Prince'a w Saxton pod Charlynych w Anglii; niebawem z niesławą rozwiązana.

Agapemonian, adj. (egapemo'njen) hist. kość. dotyczący ustroju i zasad Agapemone.

Agapemonist, **Agapemonite**, s. (egape'monist, -monajt) członek gminy Agapemone.

agar i **agar-agar**, s. (a'gar-a'gar, mal.) agar, 1) wodorost (glon), mech cejloński, **GRACILARIA LICHENOIDES**, i jemu pokrewne, z okolicy Cejlonu i Indyj Wsch.; 2) bezazotowa substancja otrzymywana z tych glonów, utrzymująca się w stanie stężenia przy wyższej temperaturze niż żelatyna i używana na Wschodzie do zaprawiania zup i do galaret; w bakteriologii zaś jako podłoże hodowli bakterii; 3) rozmaite podobne glony choć nie pokrewne, tudzież i podobnie tężejąca substancja z nich otrzymywana, jak **GELIDIUM CORNEUM**, **GLOIOPELTIS TENAX** i i.

agaric, adj. (e'geryk) dotyczący grzybów, grzybowy, grzybiasty; a. acid chem. kwas grzybowy otrzymywany z grzyba **AGARICUS** w kształcie jedwabistego białego proszku; med. używanego przeciwko nocnym potem obłęwnym; a. mineral, min. lekki wapienny osad węglanu wapnia, zwany też **rock milk**, tworzący

się w jaskiniach i szparach wapiaku.

agaric, s. (e'geryk, ega'ryk) huba, hubka, bot. bedłka, grzyb z rodziny bedłkowatych **AGARICEAE**, w szcz. rodzaju **AGARICUS**; kilka rodzajów grzybków **POLYPORUS**; med. **female a. POLYPORUS OFFICINALIS** hubka rozwalniająca, dawniej używana w lecznictwie; **male a. POLYPORUS IGNIARIUS** hubka klepana do krzeszenia ognia.

Agaricaceae, s. pl. (ega'rika'si-i) bedłkowate, bot. rozległa rodzina grzybów podstawczaków, **BASIDIOMYCETES**, obejmująca m. i. grzyby jadalne, razem około 50 gatunków a 5,000 odmian.

agaricaceous, adj. (e'garika'szez) dotyczący grzyba z rodziny **AGARICACEAE**, bedłkowaty.

Agaricales, s. pl. (e'garikej'liz) bot. obfity rząd wyższych grzybów podstawczaków, **BASIDIOMYCETES**, zwanych także **HYMENOMYCETES**. obłocznikami, ponieważ oznaczają się błoną, hymenium, oblękającą powierzchnię ciała owocującego, blaszki, kanaliki i wyrostki.

agaricin, s. (ega'risyn) agarycyna med. wyciąg alkoholowy z grzybów rodziny bedłkowatych, **AGARICACEAE**, używany przeciwko obłęwnym potem, **colliquative sweats**, chem. kwas agarycynowy $C_{12}H_{22}(OH)(COOH)$.

agaricoid, adj. (ega'rikoid) podobny do grzyba z rodziny bedłkowatych, **AGARICACEAE**, np. **a. fungi**.

Agarius, s. (-rikes) bot. bedłka, grzyb znamieny pierścionkiem pod kapeluszem i brunatnymi sporami.

agast, ob. **agast**.

agate, s. (a'gejt) 1) min. agat półszlachetny klejnot, różnobarwna odmiana, chalcodonu, t. 7, c. w. 2.6; 2) kulka z agatu lub szkła do zabawy dla dzieci; 3) druk. agat, wysokość linii druku, w Ang. ruby, jedna czternasta cala; 4) w rzemiosłach przybór lub narzędzie z agatem; a. opal agat opalizowany; a. shell lub a. snail, zool. muszla afrykańskiego ślimaka z rodzaju **Achatina**, ob., dochodzącego do 10" (25 cm.) wysokości.

agateware, s. (a'getuer) 1) emaliowane naczynie domowe żelazne lub stalowe; 2) wyroby ceramiczne malowane na podobieństwo agatu.

Agatha, s. (ega'za; gr. dobra) Agata, żeńskie imię własne, dzień patronki **KRK** 12 lutego, **KA** 5 lutego.

agathin, s. (e'ga'in) agatyna, kryształiczny wytwór z kwasu salicylowego, med. używany do ulżenia neuralgii i reumatyzmu.

Agati, s. (ega'ti, tamil) agati, bot. rodzaj drzew motylkowatych, **PAPILIONACEAE**, składający się z jednego gatunku, **A. GRANDIFLORA**, zwanego także **pea tree**, drzewo grochowe (nie grochodrzew, ob. **acacia**); a. drzewo tego rodzaju; w Indiach Wsch. kwiatu i strąków używają do przypraw, gorzka kora służy jako środek usmierzający; duże piękne kwiaty czerwone, białe, i żółte; aklimatyzowane w Indiach Zach.

agatize, vt. (e'gatajz) upodobnić do agatu, barwić na wzór agatu.

Agave, s. (agej'wi) 1) mit. kl. Agawe, matka Penteusza, ob. **Pentheus**, 2) bot. agawa, ważna roślina Ameryki podzwrotn. i niektórych stanów pld.-zach., z rodziny amarylkowatych, **AMARYLLIDACEAE**, dająca silne włókno, **sisal hemp**, na powrozy i liny, meksykański napój upajający **pulque** i **mescal**, ob. **amole**, i i.; rozwija się powoli; **A. AMERICANA**, w Meksyku, zwana **century plant** od tego, że przypuszczano, iż kwitnie raz na sto lat; inne kwitną co 12 lat, niektórych nigdy nie widziano w kwiecie; 3) a. agawa, osobnik z tej rodziny.

agave cactus, bot. agawa kaktusowa, kaktus **LEUCHTENBERGIA PRINCIPIS**, kwitnący żółto.

age, s. (ejdz) 1) wiek, długość czasu jaki upłynął od początku, od urodzenia; 2) cały czas trwania istnienia, życia; 3) granica wieku określająca pewne uzdolnienia lub obowiązki prawne, np. **school a. wiek szkolny**; **military service a. wiek popisowy**; granica wieku małżeństwa, wieku wyboru i wybieralności do clał politycznych itp.; 4) wiek pełnoletni, **to be of a. ob. adult**; 5) wiek, okres życia, np. **a. of infancy** wiek dziecięcy, wiek dzieciństwa; 6) wiek, wiek podeszły, wiek sędziwy, starość; 7) wiek, stulecie; 8) wiek, epoka, era, okres historyczny; 9) wiek, epoka, okres w dziejach ziemi; 10) pokolenie; 11) karty ręki, gracz będący na rękę; mar. **a. of tide** wiek pływ: a) okres czasu od powstania pływ na pld. Oceanie Spokojnym aż do nadejścia do danego punktu, około 36 godzin do wybrzeża Amer. Płn. i dwa dni do Londynu; b) to samo co **retard of tide**, ob.; pr. **a. of consent** granica wieku pozwalająca prawomocnego oświadczenia woli np. co do zmiany wyznania, co do zawarcia małżeństwa, co do stosunku płciowego; **a. of discretion** granica wieku dopuszczająca odpowiedzialność karną; hist. **ages in history** okresy wieków, na jakie dzieli się dzieje ludności: **antiquity** starożytność, **Middle Ages** średniowiecze (476-1492), **modern history** dzieje nowoczesne; **ages in mythology** według Hezjoda: **golden a. wiek złoty**, okres zupełnej szczęśliwości bez dolegliwości i pracy, za panowania Kronosa i starszych bogów, **silver a. wiek srebrny** pod Zeusem i młodszyimi bogami, gdy dawna niewinność ustąpiła przed zbytkiem i samolubstwem aż Zeus zmiotł ludzi z powierzchni ziemi, **bronze a. wiek spiżowy**, w którym gwałtowna i wojownicza rasa olbrzymów wytepiła się wzajem ustępując nowemu pokoleniu ludzkiemu, **heroic a. wiek bohaterski**, kiedy półbogowie i bohaterowie walczyli pod Troją i pod Tebami, i **iron a. wiek żelazny**, w którym ciężka praca i sobkostwo przyniatają człowieka; według Owidego, który zresztą idzie za Hezjodem, Saturn wchodził w miejsce Kronosa i wiek bohaterski jest opuszczony; mit. meks. **golden a. podobny okres szczęśliwości** pod Tezcalcoatl'em, ob. **golden a.**; hist. pol. wiek złoty Zygmunowski; of. **a. ob. age**, s. 4,

b) (o koniach) mający rozwinięte zewnętrzne siekaczki, *outer incisors* (*corner nippers*).

age, vi. starzeć się, *he grew talkative as he aged*, dojrzewać, *wine ages*, zużywać się, *an electric lamp ages*.

age, vt. 1) powodować postarzenie się, *sorrows a. us od zmartwień starzejęmy się* (dosłownie: troski „nas starzeją”); *to a. wine, lime* postępować tak by wino dojrzało, by wapno zlasowało się; 2) farb. wywieszać farbowany materiał w gorące wilgotne powietrze albo pod działanie pary w celu spowodowania pewnych chemicznych zmian.

-age, przyr. (edź lub ydź) przyrostek oznaczający 1) urzędowy stosunek w szcz. związany z poborem, jak: *postage, prisage, mileage*; 2) czynność lub postępowanie, jak: *marriage, passage*; 3) stanowisko, godność, jak: *peerage*, przest. *pastorage*.

aged, adj. (e'jdźd) stary, długowieczny, będący w podeszłym wieku, wiekowy, sędziwy, *an a. man* wiekowy człowiek, *an a. tree* stare drzewo; stary, dojrzały *a. wine*; geol. stary topograficznie, daleko posunięty w kierunku zrównania do jednego poziomu; wet. (o koniach wycięgowych) sześcioletni.

agedly, adv. (e'jdźdli) sędziwie, sposobem wiekowego człowieka.

agedness, s. (-nes) starość, sędziwość, postarzenie się do późnego wieku, długowieczność.

ageless, adj. (e'jdźles) bezkresny w czasie, nie podlegający starzeniu się ani granicom trwania; (o człowieku) bez określonego wieku, nieokreślonego wieku.

agency, s. (e'jdźensy) 1) działalność, działanie, zdolność i czynność wykonywania uprawnień; 2) agencja, stosunek prawny między mocodawcą a jego pełnomocnikiem, interes pełnomocnika czyli agenta; 3) biuro i okręg powierzony pełnomocnikowi; 4) w St. Zj. *Indian a.* biuro państwowego urzędnika pełnomocnego na rezerwacji indyjskiej; 5) pośrednictwo, wstawiennictwo, środek, instancja.

agenda, s. pl. (edžen'da) agendy, sprawy do załatwienia, sprawy będące na porządku dziennym; kośc. a) sprawy wykonania służby bożej, rytuał lub liturgia, w przec. *creden-da*, zasad wiary; b) księga liturgiczna przepisująca czynności kapłańskie.

agenesis, s. (edże'nezys; a. p. i genesis gr. urodzenie) terat. agenezja, brak lub niedorozwój narządu wskutek braku jego w związku płodu.

agenesis, s. (edżeni'zys; a. p. i gennesis gr. zapłodnienie) med. niemoc, impotencja, bezpłodność.

Agenor, s. (adzi'nor) mit. kl. Agenor, syn Antenora, jeden z najprędniejszych bohaterów trojańskich, ocalał Hektora od Ajaksa.

agent, adj. (e'jdźent) przest. czynny, w przec. *patient*, bierny.

agent, s. 1) czynnik działający, człowiek działający, działacz, czyn-

na istota lub właściwość; 2) środek działający, kto lub co ma się wywołać skutków; 3) agent, pełnomocnik; *a. of necessity* pr. pośrednik działający w imieniu i interesie innej osoby bez jej poprzedniego upoważnienia, np. dziecko kupujące na rachunek ojca konieczną żywność dla domu; 4) *county a. St. Zj.* agent rolniczy, urzędnik powiatowy udzielający porad rolnikom.

ager, s. (e'jdźer) 1) farb. aparat do wykonania czynności wymienionej pod *age*, vt. 2); 2) hist. kl. (ager ł. rola) ziemia rolna, w szcz. *ager publicus* ziemie zdobyte na nieprzyjaciół i dzierżawione obywatelom rzymskim.

Ageratum, s. (edże'retom, edżerej'tom) bot. 1) żeniczek, liczny rodzaj ameryk. roślin podzwrotnikowych rzędu złożonych (COMPOSITAE), z kępkami białych lub niebieskich kwiatków; 2) a. żeniszek, powszechne hodowane kwiatki tego rodzaju, w szcz. *A. CONYZOIDES*; 3) a. różne niebieskie kwitnące rośliny rodzaju *EUPATORIUM* i *CONOCLINIUM*.

ageusia, s. (edżu'zje; a. p. i geusis gr. smak) med. ageuzja (trzygłoskowe), brak smaku całkowity lub częściowy.

agger, s. (e'jdźir) hist. kl. nasyp, okop, szaniec; droga wojskowa zazwyczaj po obu stronach podparta skarpami.

agglomerate, adj. (egło'merejt) bot. skupiony ale nie zróżniony, jak np. pęk kwiatków.

agglomerate, s. zbiór, skupienie, zlepek, masa, w szcz. geol. zlepienie konglomerat, skupienie kanciastych kawałków wulkanicznych i zaokrąglonych okruchów, zbitych przypadkowo i bez systemu a związanych miejscowym lepiszczem np. węglanem wapnia, w odr. *conglomerate*.

agglomerate, vt. (ad- i glomere ł. związać w kłębek) związać i gromadzić w kłębek, stąd: gromadzić w zbity masę, zbierać, zlepieć, skupiać.

agglomeration, s. (-rejszen) 1) skupianie, zwijanie w kłębek lub zbijanie w masę; 2) skupienie, zlepek; 3) masa zbity z rozmaitych kawałków bez żadnego systemu, 4) geol. zlepienie, aglomeracja.

agglomerative, adj. (egło'merejt-tyw) mający tendencję do skupiania się, do zbijania się w masę.

agglutinant, adj. (eglu'tinent) lepki, przylepiający się, lepisty, skłonny do przyczepności i do powodowania przyczepności.

agglutinant, s. lepiszcze, lepka substancja powodująca przylepanie się przedmiotów.

agglutinate, adj. (-tinejt) 1) zlepiony, scementowany; bot. o skupiskach pyłku orchidei, roślin trojeściowatych i i.; 2) filol. złożony ze słów dających się połączyć, nadających się do powiązania; 3) zool. pokryty twardą skorupą, jak poczwaraka niektórych much.

agglutinate, vt. przylepić, zlepić, połączyć przez adhezję (przyczepność), złączyć np. klejem lub innym lepkim materiałem; 2) połączyć myśl słowami różnych części mowy w zaokrągloną całość, w zdanie; 3)

bakt. aglutynować, spowodować aglutynację.

agglutination, s. (eglu'tinej'szn) 1) zlepianie, przylepanie; 2) zlepienie, zlepek; 3) przedmiot zlepiony; 4) bakt. aglutynacja, gromadzenie komórek w cieczy w skupiska, np. bakterii w surowicy krwi, prawdopodobnie wskutek działania aglutyniny której molekuly (cząsteczki) same zlepiają się w komórki; zdolność skupiania cenna w rozpoznawaniu chorób, ob. *Widal's test*; 5) filol. wiązanie słów w słowa złożone w taki sposób w jaki ono odbywa się w językach aglutynacyjnych, ob. *agglutinative languages*.

agglutinative, adj. ('tyw) dający się połączyć, mający skłonność do przyczepności albo do powodowania przyczepności; filol. tworzony przez przyczepianie, gdzie np. jeden wyraz staje się przedrostkiem drugiego, inny — przyrostkiem, inne określeniami przymiłowymi, przysłówkowymi itd. tworząc czasem wyrazy bardzo długie; *a. languages* języki aglutynacyjne pozwalające tworzenie słów zawierających całe zdania przez przyczepianie rozmaitych wyrazów lub części wyrazów; do języków tych należą węgierski, fiński, japoński, uralsko-altajskie, draidzkie, malajskie, hamićkie, ainu, baskijski i prawdopodobnie dawnych Etrusków, Iberyjczyków i Piktów, ob. *holophrastic*.

agglutinin, s. (-'tynin) aglutynina, zlepek; chem. fizj. i bakt. ciało, prawdopodobnie proteid, zawarte w systemie zwierzęcym i powodujące aglutynację.

aggradation, s. (agredej'szn) geogr. fiz. wyrównywanie się powierzchni ziemi przez nanoszenie do wspólnego poziomu; (mimo gór powierzchnia ziemi jest dzisiaj stosunkowo kilkakrotnie gładsza niż polerowana kula bilardowa).

aggrade, vt. (agredej') geogr. fiz. wyrównywać lub starać się wyrównać powierzchnię ziemi lub skłonu przez naniesienie, *water aggrades valleys by depositing sediments* woda wyrównuje doliny przez namulanie osadu.

aggrandize, vi. (agren'dajz) przest. urosć w potęgę.

aggrandize, vt. 1) powiększyć, uogromnić; 2) powiększyć w potęgę, wpływy, majątek, zaszczyty, *the old king would a. his son*; 3) słowem lub wierszem starać się przedstawić kogo lub co w większej postaci, dodawać wielkości i blasku.

aggrandizement, s. (-'dyzment) powiększanie, powiększenie, wzrost, uświetnienie.

aggravate, vt. (ag'rewejt) 1) przest. uczynić ciężkim, uczynić cięższym, obciążyć, naładować; 2) pogorszyć, uczynić mniej znośnym, zaostrzyć (ból, przykrość, trudności), uczynić bardziej obciążającym; 3) przesadzić (w opisie dla jaskrawszego uwypatnienia), podkreślić; 4) pot. sprawić przykrość, zmartwić, *aggravated assault* pr. napad połączony z okolicznościami obciążającymi, jak: napad z bronią w rękę, napad z zamiarem popełnienia zbrodni itp.

LX

aggravating

48

aggravating, part. adj. (ag'grej'tin -) obciążający; w szcz. pr. czyniący bardziej ohydny i bardziej karygodny, np. a. **circumstance** okoliczność obciążająca; pot. dokuczliwy, drażniący.

aggravation, s. (-szn) 1) obciążenie, czynne i bierne, fizyczne i moralne, powiększenie ciężaru, przykrości, surowości; 2) KRK po trzech upomnieniach zagrożenie ekskomunikacji; 3) przesądzenie w opisie dla jaskrawszego uwydatnienia; 4) szczegół obciążający, powiększający winę; smutek, przykrość; 5) pot. dokuczliwość, dokuczenie, zmartwienie.

aggravative, adj. (-tiw) skłonny obciążać, zdolny przyczynić się do zmartwienia.

aggravative, s. kto lub co przytłacza lub przygnębia.

aggregant, adj. (eg'rigent) log. wyraz lub zdanie tworzące część agregatu.

aggregate, adj. (ag'regejt) zebrany razem z części rozmaitych w jedną masę lub ilość; anat. zebrany w grona lub w grupy kulek, jak a. **glands** zebrane gruczoły; bot. zebrany w gęstą masę a. **flowers**; geol. składający się z mieszaniny dającej się rozobrać mechanicznie; zool. połączone nie nierozdzielnie, o niektórych złożonych zwierzętach; a. **fruit**, bot. owoc wielokrotny, składający się z kilku lub wielu owoców powstałych ze słupków jednego kwiatu, np. owoc maliny i innych wielowowokowych.

aggregate, s. zbiór, zbiorowisko, a **nation** is but an a. of individuals mniej nierozdzielnie powiązane niż **compound** związek, mieszanina; bud. każdy składnik betonu; geol. agregat, skała składająca się z kamieni różnego pochodzenia; log. agregat, zdanie lub wniosek, utworzony przez agregację; mat. ogół wszystkich punktów lub liczb, odpowiadających danym warunkom; bot. osobnik z rzędu skupieńców, AGGREGATÆ.

aggregate, vt. 1) zebrać razem, skupić, uzbrajać; 2) przyłączyć; 3) pot. stanowić sumę, wynosić po dodaniu w ogólnej sumie.

aggregately, adv. (-li) zbiorowo, w sumie ogólnej, razem.

aggregateness, s. (-nes) zbiorowość, połączenie, suma ogólna, całość.

aggregation, s. (-gej'szn) zbieranie w wspólną masę, zebranie, skupienie różnych pierwiastków; zbiorowisko; 2) (socjologia) zbiorowość, naturalna grupa istot ludzkich; 3) fizjol. rośl. agregacja, spowodowana przez materię zwierzęcą działalność komórek tworzących czuciowe macki liścia rośliczki i pokrewnych owadożernych roślin; 4) log. połączenie przesłanek i wniosków w zbiorowe twierdzenie, prawdziwe o ile jego części są prawdziwe, a fałszywe o ile jego części są fałszywe.

aggregative, adj. (ag'regejtyw) 1) wzięty razem, wzięty w sumie, zebrany; 2) skłonny do zbiorowości; społeczny, gromadny.

aggress, vi. (agres') 1) przest. przystąpić, postąpić; 2) nastąpić (na

wroga) z on, zaatakować, rozpocząć kroki nieprzyjacielskie.

aggression, s. (-szyn) atak, napad, pierwszy lub niesprowokowany krok nieprzyjacielski.

aggressive, adj. (-syw) napadziwy, napastliwy, skłonny do napadania, dążący do napadu; mający inicjatywę.

aggressively, adv. (-li) napastliwie, napadziwo, z zamiarem napadu, w sposób atakujący; energicznie, z inicjatywą.

aggressiveness, s. (-nes) napastliwość, napadziwość, zmysł atakowania; zmysł zwalczania przeciwności, zmysł inicjatywy, przedsiębiorczość.

aggressor, s. (agre'ser) napastnik, strona napadająca, zaczepca, zaczepnik.

aggravance, s. (egri'wens) przest. nieszczenie, zmartwienie, dopust.

aggrieve, vt. (egri'w) zmartwić, przest. z wyjątkiem formy to be aggrieved być pogrążonym w żalu.

aggrieved, part. adj. (egri'wd) zasmucony, zmartwiony, pr. poszkodowany w swych prawach.

aggr i **aggr**i, adj. (eg'ri) pstry, jedynie w odniesieniu do paclorków z różnobarwnego szkła bardzo dawnego wyrobu znajdowanych u dzikich ludów w Afryce.

aggroup, vt. (egrup') grupować, ugrupować.

aghost, adj. (egast') przerażony, będący bez tchu ze zdumienia i strachu.

aghost, adv. (egast') w przerażeniu, ze zdumieniem.

Agialid, s. (edż'jalid) bot. rodzaj drzew z rodziny parolistkowatych, ZYGOPHYLLACEAE, obejmujący tylko dwa gatunki, A. ROZBURGHII w Indiach i A. ÆGYPTICA, ob. bito.

Agib, (ej'dżib) Agib, derwisz z „Tysiąca Nocy i Jednej”.

agile, adj. (e'dżil) ruchliwy, szybki, czynny, zgrabny.

agilely, adv. (-li) ruchliwie, czynnie, zgrabnie.

agileness, s. (-nes) r. ruchliwość, zgrabność.

agility, s. (edż'iliti) ruchliwość, szybkość, zgrabność.

agio, s. (e'dżio i ej'dżio, wł. aggio) kup. azio, opłata pobierana za wymianę pieniędzy, złota za srebro, metalu za papier, nowej monety za zużyta itp. ob. **disagio**, **pari**; w luźniejszym znaczeniu wogóle wymiana giełdowa, aźiotaż, ob. **agiotage**.

agiotage, s. (-tedż) aźiotaż, wymiana giełdowa, kupno i sprzedaż papierów wartościowych na spekulację; pot. handel biletami koncertowymi i teatralnymi.

agist, vi. (edżist') paść się na wynajętym pastwisku za opłatą.

agist, vt. 1) pr. wziąć na wypas za pewną opłatą (pierwotnie w lasach królewskich), pobierać opłatę za używanie pastwiska; 2) (w Anglii) nałożyć opłatę, opodatkować.

agistment, s. (-ment) 1) pr. puszczenie obcego bydła na pastwisko, otwarcie lasu dla obcego bydła za

opłatą; 2) pr. czynsz za prawo pasania bydła w obcym lesie; 3) (w Anglii) pastwisko w lesie lub prawo do niego; 4) podatek od niektórych gruntów.

agister i **agistor**, s. (-er) angielski urzędnik królewski zawiadujący pastwiskami w lasach królewskich puszczanymi w dzierżawę dla obcego bydła.

agitate, vt. (a'dżitejt) 1) poruszać, wzruszać, rozruszać, **heavy winds agitated the surf**; 2) podniecić, wzburzyć, **the queen was greatly agitated by the news**; 3) rozpatrywać, dyskutować, omawiać; 4) podburzać, wicherzyć, rozpowszechniać zmianę zapatrywań, 5) przest. powodować, zarządzać.

agitation, s. (adżitej'szn) 1) ożywienie, gwałtowne poruszenie, stan niepokoju i wzruszenia; 2) podburzanie umysłów przez odezwy, dyskusje itp., agitacja; 3) debata, roztrząsanie.

agitative, adj. (adżytejtyw) skłonny poruszyć, wzburzyć; agitacyjny.

agitato, adj. (wł. adżita'to) muz. mający być oddany burzliwie, w sposób niespokojny, spazmodyczny, z podnieceniem, (także adv. i s.)

agitator, s. (adżitejter) kto lub co porusza i wzburza; 1) agitator (m), agitorka (f), osoba przedstawiająca sprawę pod dyskusję publiczną i starająca się o zmianę zapatrywań; 2) środek chemiczny lub aparat powodujący poruszenie, burzenie lub mieszanie; 3) hist. ang. za czasów Cromwella członek komisji wyznaczonej przez armię parlamentarną do opieki nad żołnierzami (1647-1649); właściwa piosnka; **adjutator**.

agitatorial, adj. (adżitator'jeł) poruszający, pobudzający, wzburzający, agitacyjny.

aglet i **aiglet**, s. (eg'let) 1) igliczka, metalowy wisłorek, metalowy koniec wstążki lub tasiemki, dla wygodniejszego przewlekania, noszony w XVI i XVII w., czasem ozdobny, z miniaturą lub tp., później metalowa ozdoba na odzieży, w szcz. na mundurze, zwana natenczas **aiguillette** ('e'guliet') a. **hole** dziurka przez którą przewleka się igliczkę; 2) sznurówka; 3) przest. bażka (np. u wierzyby).

aglimmer, adj. (eglim'er) błyszczący, żarzący, żarzysty.

aglimmer, adv. błyszcząc, żarząc, żarzysto.

aglossa, s. (agla'se; a. p. i glossa gr. język) zool. Aglossa, podrząd rzędu ANURA, płazów bezogonowych, gromady płazów AMPHIBIA, obejmujący ropuchy nie posiadający języka i mające wspólny krtańniowy otwór na trąbkę Eustachiusza, ob. **pipa**.

aglossate, adj. (egla'set) zool. 1) bezjęzyczny; 2) dotyczący podrzędu ropuch AGLOSSA.

aglossate, s. zool. osobnik z podrzędu ropuch AGLOSSA.

aglossia, s. (-sje) terat. brak języka.